

वीर सेवा मन्दिर
दिल्ली

४६१०

क्रम संख्या

काल न०

खण्ड

293.2 PHV

THE
CHOWKHAMBA SANSKRIT STUDIES

Vol. XXIII

HISTORICAL AND LITERARY INSCRIPTIONS

Dr. Raj Bali Pandey, M A , D Litt, Vidyaratna,
MAHAMANA MALAVIYA PROFESSOR & HEAD OF THE DEPARTMENT
OF ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY,
JABALPUR UNIVERSITY, JABALPUR, EX-PRINCIPAL,
COLLEGE OF INDOLOGY, BANARAS HINDU
UNIVERSITY.

THE
CHOWKHAMBA SANSKRIT SERIES OFFICE
VARANASI - 1

V. E. 2019]

1962

[S. E. 1884

Publisher : The Chowkhamba Sanskrit Series Office, Varanasi-1
Printer : Vidya Vilas Press, Varanasi-1
Edition : First, 1962.
Price : Rs. 15-00

© The Chowkhamba Sanskrit Series Office
Gopal Mandir Lane, Varanasi-1
(INDIA)
1962
PHONE : 3145.

PREFACE

'Historical and literary Inscriptions' is a selection of ancient Indian inscriptions which are significant from either historical or literary point of view. Its aim is to provide representative epigraphical data for the use of the teachers and students of India's past. Even the general enlightened readers of history and literature will find this selection useful and interesting. The work has a modest compass within the reach of common students, specially those appearing for M. A. examinations. This volume is concerned with the texts of the inscriptions only. The translations and exhaustive historical and literary notes will be published in the second volume. The author is deeply grateful to the pioneer scholars and publishers but for whose dedicated labour and resources any subsequent work on epigraphy is impossible. He also recalls with pleasure the assistance rendered to him by his students shri Lakshmikant Tripathi, M. A., Shri Ajayamitra Shastri M. A., Dr. Chandra Bhan Pandey, M. A., Ph. D. and Shri Ram Narayan Mishra, M. A., in selecting and collecting the materials and going through some of the proofs. He is conscious of the short comings of the book due to his unavoidable circumstances. A number of typo-graphical errors have crept into the pages for which he craves the indulgence of the readers. Thanks are due to the Chaukhamba Sanskrit Series for the publication of this work, which was, perhaps, the first of its kind for them.

*'Vasundhara', Durgakund }
Varanasi-5 }*

Raj Bali Pandey

CONTENTS

CHAPTER I : PRE-MAURYAN INSCRIPTIONS

	PAGE
1. Piprahwa Buddhist Vase Inscription	1
2. Sohgaura copper-plate inscription	2
3. Mahasthan fragmentary stone plaque inscription	2

CHAPTER II : MAURYAN INSCRIPTIONS

A. ASOKAN INSCRIPTIONS		4
1. Rock edict No. I	: Girnar version	4
2. Rock edict No. II	: Girnar version	5
3. Rock edict No. III	: Girnar version	6
4. Rock edict No. IV	: Girnar version	7
5. Rock edict No. V	: Girnar version	8
6. Rock edict No. VI	: Girnar version	10
7. Rock edict No. VII	: Girnar version	11
8. Rock edict No. VIII	: Girnar version	11
9. Rock edict No. IX	: Girnar version	12
10. Rock edict No. X	: Girnar version	13
11. Rock edict No. XI	: Girnar version	14
12. Rock edict No. XII	: Girnar version	14
13. Rock edict No. XIII	: Girnar version	15
14. Rock edict No. XIV	: Girnar version	17
15. Separate rock edict No. I	: Dhauri version	18
16. Separate rock edict No. II	: Jaugad version	20
17. Minor rock edict	: Rupnath	21
18. Minor rock edict	: Sahasram	22
19. Minor rock edict	: Bairat	23
20. Minor rock edict	: Maski	24
21. Minor rock edict	: Siddapur.	24
22. Minor rock edict	: Brahmagiri	26
23. Minor rock edict	: Jatinga-Ramesvar	27
24. Minor rock edict	: Yerraguddi	27
25. Pillar edict No. I	: Delhi-Topra (north face)	29
26. Pillar edict No. II	: Delhi-Topra (north face)	30
27. Pillar edict No. III	: Delhi-Topra (north face)	31
28. Pillar edict No. IV	: Delhi-Topra (west face)	31
29. Pillar edict No. V	: Delhi-Topra (south face)	33
30. Pillar edict No. VI	: Delhi-Topra (east face)	33
31. Pillar edict No. VII	: Delhi-Topra (east face)	34

32. Minor pillar edict	: Sanchi	37
33. Minor pillar edict	: Sarnath	37
34. Minor pillar edict	: Kauśambi (Prayāga)	38
35. Minor pillar edict	: Rummindei	39
36. Minor pillar edict	: Nigali sagar	40
37. Minor pillar edict	: Queen's	40
38. Cave edicts No. I, II & III	: Barabar hills	41

B. INSCRIPTIONS OF DAŚARATHA.

1. Cave Edicts No. I, II & III	: Nagarjunī Hills.	42
--------------------------------	--------------------	----

CHAPTER III : A. INSCRIPTIONS OF THE ŚUNGA AGE.

1. Barhut Buddhist pillar inscription	43
2. Besnagar garuda pillar inscription	43
3. Ayodhya stone inscription of Dhandeva	44
4. Bhattiprolu Casket inscription	45

B. POST ŚUNGA INSCRIPTIONS OF INDIAN RULERS

1. Hathigumpha inscription of Kharvela	45
2. Nanaghat cave inscription of Nāganika	48
3. Nasik cave inscription of Gautamiputra Śātakarṇi	50
4. Nasik cave inscription of Gautamiputra Śātakarṇi	51
5. Nasik cave inscription of Gautamibalaśri	52
6. Nasik cave inscription of Vasishtiputra Pulumāvi	54
7. Baḍva sacrificial pillar inscription of the Maukharis	55
8. Nandasa sacrificial pillar inscription of the Mālavas	56
9. Nagarjunikonda inscription of Virapurūṣadatta	57

C. INSCRIPTIONS OF THE FOREIGN DYNASTIES

1. Nasik cave inscription of Uṣavadāta	57
2. Nasik cave inscription of Uṣavadāta	58
3. Junar cave inscription of the reign of Nahapana	59
4. Andau stone inscriptions of the reign of Rudradaman I	60
5. Girnar rock inscription of Rudradaman I	61
6. Taxila copper plate inscription of Patika	65
7. Takht-i-bāhi stone inscription of Gondophernes	66
8. Kalwan copper-plate inscription	67
9. Mathura lion capital inscription of the reign of Ranjuvula	67
10. Mathura votive tablet of the reign of Śodāsa	68
11. Sarnath buddhist image inscription of Kanishka	69
12. Mathurā stone inscription of Huvishka	70
13. Ara stone inscription of Kanishka II	71

CHAPTER IV : INSCRIPTIONS OF THE GUPTA AGE	72
A. INSCRIPTIONS OF THE IMPERIAL GUPTAS	72
1. Prayag stone pillar inscription of Samudragupta	72
2. Eran stone inscription of Samudragupta	77
3. Mathura pillar inscription of Chandragupta II	78
4. Udayagiri cave inscription of Chandragupta II	79
4. (a) Udayagiri cave inscription No. 2 of Chandragupta II	80
5. Mehrauli iron pillar inscription of Chandra [Gupta II]	80
6. Karamdanda stone linga inscription of the reign of Kumargupta I	82
7. Damodarpur copper-plate inscription of the reign of Kumargupta I	82
8. Mandasor stone inscription of Bandhu-varman and Kumaragupta I	84
9. Jabalpur plates of Mahārāja Hastin	90
10. Kahaum stone pillar inscription of Skandagupta	92
11. Junagadh rock inscription of Skandagupta	92
12. Bhitari stone pillar inscription of Skandagupta	99
13. Sarnath Buddhist stone image inscription of Kumargupta II	102
14. Bhitari seal of Kumargupta II or III	102
15. Sarnath Buddhist image inscription of Budhagupta	103
16. Damodarpur copper-plate inscription of the time of Budhagupta	104
17. Eran stone pillar inscription of Budhagupta	106
18. Damodarpur copper-plate inscription of the time of Budhagupta	107
19. Eran stone pillar inscription of the time of Bhanugupta	108
B. INSCRIPTIONS OF THE PARIVRĀJAKA DYNASTY	109
20. Khoh copper-plate of Samkshobha	109
C. INSCRIPTIONS OF THE VĀKĀTAKAS	109
21. Basim copper-plate inscription of Vindhyaśakti II	111
22. Poona copper-Plate of Prabhāvatiguptā	113
23. Ajanta cave inscription of the time of Harisēṇa	114
D. INSCRIPTIONS OF THE SOUTH	121
24. The Pallava inscriptions of seven Pagodas	121
25. Mayidavolu plates of Śivaskandavarman	124
26. Guṇapadeva copper plate inscription of the time of Skandavarman	126
27. Chandravalli stone inscription of Mayuraśarman	127

28. Talagunda stone pillar inscription of the time of Śantivarman	128
E. INSCRIPTIONS OF CENTRAL INDIA	131
29. Mandasor stone inscription of Yaśodharman alias Visṇuvardhana	
30. Mandasor stone pillar inscription of Yāśodharmadeva	136
31. Eran boar inscription of Tormaṇa	138
32. Gwalior stone inscription of Mihirkula	139
CHAPTER V: POST-GUPTA INSCRIPTIONS	141
33. Harha inscription of Isānvarman	141
34. Banskhera copper plate of Harshavardhana	145
35. Ganjam plates of the reign of Saśankaraja	147
36. Aphsad stone inscription of Adityasena	149
37. Deo-Barnark inscription of Jivitagupta II	153
38. Nalanda stone inscription of Yaśovarmadeva	155
CHAPTER VI: EARLY MEDIAEVAL INSCRIPTIONS	158
39. Jodhapur inscription of Bāuk	158
40. Gwalior stone inscription of Mihirabhoja	162
41. Barah copper plate inscription of Mihirabhoja	166
42. Siyadoni stone inscription of the time of Devapala	167
43. Chandravati plate of Chandradeva	177
44. Sarnath inscription of Kumaradevi	179
45. Kamauli copper-plate of Govindchandra	183
46. Banaras copper-plate Grant of Govindachandra	186
47. Khajuraho stone inscription of Chandella Yaśovarman	189
48. Khajuraho stone inscription of Dhangadeva renewed by Jayavarmadeva	196
49. Varanasi copper plate inscription of Karṇadeva	202
50. Goharwa plate of Karṇadeva	210
51. Harsh stone inscription of Chāhamāna Vigraharaja II	216
52. Udepur Prasāti of the king of Malwa	222
53. Khalimpur plate of Dharmapaladeva	225
54. Devapara inscription of Vijayasena	230
55. Nidhanpur copper-plates of Bhaskaravarman	235
56. Aihole inscription of Pulakeśin II	240
57. Sanjan copper-plates of Amogha-Varsha I	245
58. Radhanpur plates of Govinda III	256
59. Bhor state museum plates of Dharavarsha Dhruvaraja	262
60. Tirvālaṅgadu copper-plate of Rajendra Chola I	267

CHAPTER I

PRE-MAURYAN INSCRIPTIONS

1. PIPRAHWA BUDDHIST VASE INSCRIPTION

Prov. : Piprahwa, Basti Dist. U. P.

Date : c. 5th Century B. C.¹

Lang. : Prakrit²

Scr. : Pre-Mauryan Brāhmī³

Ref. : Buhler. *J. R. A. S.* 1898, pp. 387 ff.; Fleet, *ibid*, 1905, pp. 679 ff.; *ibid* 1907. pp. 105 ff.; Barth, *Ind. Ant.*, XXXVI, pp. 117. ff. Sircar, *S. J.*, p. 84

Text⁴

सुकुति⁵भतिन⁶ समगिनिकनं सपुतदलनं [१]

इयं सलिल निधने⁷ बुधम भगवते सकि [यनं] [॥]⁸

- 1 It corresponds with the date of Mahāparinirvāṇā (the 'Great Demise') of Lord Buddha which took place in 483 B. C. according to the Ceylonese traditions. Cf. अस्सोसु खो कपिलवसुवासी सक्का—'मग्गवा किर कुमिनाराय परिनिव्वुतो, ति । अथखो कपिलवसुवासी सक्काकोसिनारकानं मल्लानं दूनं पाहेसुं—'मग्गवा अम्हाकं आनि सेट्ठो । मयम्पि अरहम भगवतो सरीरानं भागं । मयम्पि भगवतो सरीरानं धूपल्ल मट्ठ करिस्सामा, ति' । [*Mahāparinibbāna-Sutta*, 285]. Some put it in the 3rd century B. C. without proper justification

- 2 It is the Prakrit of the Eastern Group and lacks long vowels.

- 3 It is more archaic than Mauryan Brāhmī.

- 4 संस्कृतच्छाया :—सुकुतिभ्रातृणा समगिनिकिनां सपुत्रदाराणाम् ।

इयं शरीरनिधानं बुद्धस्य भगवन्ः शक्त्यानाम् ॥

- 5 सुकुति was one of the epithets of Lord Buddha.

- 6 Some scholars take it as भति, a proper name as one of two sisters responsible for the dedication of the relic casket. This reading seems to be far-fetched.

- 7 'सलिल निधने' literally means 'the Treasure of Remains' = relic-casket.

- 8 Sircar reads the last two letter as 'नं' but the reading is not borne out by the inscription which shows no medial sign attached to it. The meter of the stanza is not clear. It may be अर्था, उपरोति or उद्गीति.

2. SOHGAURA COPPER-PLATE INSCRIPTION

Prov. : Sohgaoura. Gorakhpur Dist. U. P.

Date : c. 4th Cent. B. C.¹

Lang. : Prakrit

Scr. : Early Brāhmī²

Ref. : Fleet, *J. R. A. S.*, 1907, pp. 51 ff; K. P. Jayaswal.
Ep. Ind. XXII. p. 2.

Text

1. सबतियान³ महमतन⁴ ससने मनवसिति-क-
2. ढ [1] सि [1] ल माते वसगमे व एते द्वे कोटगलनि [1]
3. ति [य] वेनि-माधुल-चनु मोदाम-भलकन व
4. ल कयियति अतियायिकय [1] नो गहितवय [1]⁵

3. MAHASTHAN FRAGMENTARY STONE PLAQUE INSCRIPTION

Prov. : Mahasthan. Bogra Dist., Bengal

Date : c. 4th Cent. B. C.

Lang. : Prakrit⁶

Scr. : Early Brāhmī⁷

Refe. : D. R. Bhandarker, *Ep. Ind.*, XXI, . p85; B. M.
Barua, *Ind Hist. Quart.*, 1934, pp. 57ff.

- 1 The inscription is evidently pre-Mauryan, as the majority of letters betray archaic features. It can safely be assigned to the fourth century B. C.
- 2 Dr. D. C. Sirkar (*Select Inscriptions*, p. 85) is of the opinion that letters व (1. 1), व or उ (1. 2) ढ (1. 2), medial ण (1. 1), सि (1. 4) etc. may suggest that it is later than Asoka.
- 3 सबति = श्रावस्ती the capital of Kosal in the pre-Mauryan period and famous in early Buddhist literature.
- 4 Sanskrit महामात्राणि. महामात्र = a high government official.
- 5 मस्तुनच्छाया : श्रावस्तीयाणां महामात्राणां शासनं मानवाशीतिकदात् । श्रीमान् वंशग्रामे एनौ द्वौ कोटगलौ त्रिकवेणी-माधुर-चनु-मोदाम-भलकानां (ग्रामाणां) वरं कार्यन्ते आत्ययिकाय । नो ग्रही इत्यम् ।
- 6 It is of Eastern Group, possessing the features of the Piprahwa and the Sohgaoura inscriptions
- 7 Characters are similar to those of Asokan inscriptions. It may be assigned to the time of Chandragupta Maurya or to a period slightly earlier.

Text

1. नेन [।] स ['] वगिध [।] नं¹ [तल इन स] सप दिन । [सु]
2. [म] । ते । सुलखिते पुढनगलते । ए [त]'
3. [नि] वहिपयिसति । सबगियानं [च] [दि] ने × ×
4. [धा] नि यं । निवहिसति । इग-तिया [ि] बके × ×
5. × × × [यि] कसि । सुअ तियायिक [सि] पि गंड [केहि]
6. × × × [यि] केहि एत कोठागाले कोसं × × ×
7. × × × ×²

1 Different readings have been suggested Bhandarkar reads तवं-गियानां = of the people of Bengal Barua takes it बह्वर्गिकानां = of the persons of the Śaḍvargīya sect of the Buddhists. D. C. Sirkar suggests that सबर्ग may be the name of a locality (Seelet Inscriptions, p. 83 f, n. 5)

2 संस्कृतच्छाया after restoration ' महासाम्राणां वचनेन । बह्वर्गोद्याणां तिलः दत्तः सधंपन्न दत्तम् । सुमात्रः सुलक्ष्मीतः पुण्डूनगरतः एतत् निवाहयिष्यति बह्वर्गोद्यिष्यथ दत्तम्' इति निवक्ष्यति । उदकात्पयिकाय देवात्पयिकाय शुकात्पयिकाय अपि गण्डर्कः धान्यैश्च एवः कोठागारः कोषश्च [परिपूर्णोयौ] ।

CHAPTER II

MAURYAN INSCRIPTIONS

A. ASOKAN INSCRIPTIONS

1. ROCK EDICT NO. I : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra **Date** : c. 272-32 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Hultzsch. *C. I. I., I.*, pp. 1 ff.

Text

1. इयं¹ धम्मलिपी² देवानंप्रियेन³

1 S. अय; M. अयि

2 K. धम्मलिपी; S. & M. धम्मदिपि, धम्मलिपी = an edict on religion or piety In the Jaugada version between धम्मलिपी and देवानंप्रियेन there occurs a phrase 'खेपिङ्गलसित पवतसि' which means 'on the खेपिङ्गल mountain'.

3. K. देवनां प्रियेना; D. देवानं प्रिये; S. देवन प्रियस. M. देवन प्रियेन; It is used in the sense of an honorific, meaning 'the beloved of gods' or having divine affinities (Vide *I A* 1891, p. 231, *J R A S.* 1901, p. 577). In the Sanskrit literature the compound word देवप्रिय has the following meanings

- (i) the beloved of gods = भक्तृ or महादेव
- (ii) the beloved or dear to gods = their food, goats (छाग)
- (iii) animals or fools and,
- (iv) a wanderer or mendicant.

The first three could not be applied to Asoka and the fourth is also not apt. The retention of षष्ठी विभक्ति, according to Pāṇini, is used in the sense of anger or contempt ('षष्ठ्या आत्रोशे '. Katyāyana explicitly writes 'देवानां प्रिय इति च सूत्रे'. Bhattoji Dikshita in his *Siddhānta-Kaumudī* says, 'अन्यत्र देवप्रियः' that is, 'लुक् समान 'देवानां प्रियः' is in the sense of contempt while in a good sense the compound word 'देवप्रियः' is used. In the *Paṭaṅjali-Mahābhāṣya*, however, 'देवानां प्रियः' has been classified with अशुभम् and सर्वम् in the sense of an honorific which is nearer the meaning of this phrase intended in the present edict. The derogatory meaning is a secondary one and has nothing to do with the Buddhist use of the term.

2. प्रियदत्तिना¹ राजा² लेखापिता³ [1] इव⁴ न⁵ किं
3. चि जीवं आरभित्पा⁶ प्रबुद्धितम्ब⁷ [1]
4. न च समाजो⁸ कलष्यो [1] बहुकं हि दोसं
5. समाजमिह पसति देवानंप्रियो प्रियदत्ति राजा [1]
6. अस्ति पि तु एकचा समाजा साधुमत्ता देवानं
7. प्रियस प्रियदत्तिनो राजो [1] पुरा महानसमिह⁹
8. देवानंप्रियस प्रियदत्तिनो राजो अनुदिवसं च
9. हुनि प्राणसतसहस्रानि¹⁰ आरभिसु सूपाधाय [1]
10. से अज यदा अयं धंमलिपी लिखिता ती एव प्रा
11. गा आरभरे सूपाधाय द्वो मोरा एको मगो सो पि
12. मगो न ध्रुवो [1] एते पि त्री प्राणा पट्ठा न आरभिसरे [11]

2. ROCK EDICT NO. II : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar (Saurashtra) Date : c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali)

Scr. : Brāhmī

Ref. : Buhler, *Ep, Ind.*, II, P. 449; Hultzsch, *C. I.*, I., I, pp. 2 ff.

- 1 K. प्रियदत्तिना; M. प्रियदत्तिन. प्रियदत्ती is an epithet which was used by Buddhist kings of India and Ceylon. It means 'of pleasing countenance'.
- 2 D. & J. लाजिना; S. रणो; M. राज, राजन् is a simple regal title.
- 3 K. लेखिता; D. [लिखा]; J. लिखापिता; S. लिखपितु; M. लिखपित
- 4 K. हिदा; J. S. क M. हिद
- 5 K. ना; J. S. क M. नो
- 6 Sk. आकम्प्य = having killed.
- 7 Sk. प्रबुद्धितम्बः
- 8 समाज = a festive assembly, where music, dance and feasting formed the main items. Ref. *Mahābhārata*, I 143, 3. Cf. Bühler (*Z D M G*, 37, 93f), D. R. Bhandarker (*JBRAS*, 31. 395 ff; 1A, 432, 255 ff.), Thomas (*JRAS*, 1942, 392 ff.) and Pischel (*GGA*, 1881, 1824 f).
- 9 Sk. महानस = a kitchen (royal).
- 10 Cf. *Mahābhārata*, III, 208, 8-10. Here we are told that in the kitchen of King Rantideva 2000 animals (goats etc) and 2000 kine were killed every day for entertaining his people by which he attained to incomparable fame.

Text

1. सर्वत विजितम्¹ देवानंघ्रियस पियदसिनो राजो
2. पवमपि पंचतेसु² यथा चोढा पाढा सतिचपुतो केतलपुतो आ तंब
3. पंणी³ अंतियको⁴ योनराजा ये वा पि तस अंतियकस सामीपं⁵
4. राजानो सर्वत्र देवानंघ्रियस पियदसिनो राजो द्वे चिकीछा कता
5. मनुसचिकीछा च पसुचिकीछा च [1] ओसुवानि च वानि
मनुसोपगानि च
6. पसोपगानि च यत यत नास्ति सर्वत हारापितानि च
रोपापितानि च [1]
7. मूळानि च फळानि च यत यत्र नास्ति सर्वत हारापितानि च
रोपापितानि च [1]
8. पंथेसु कृपा च खानापिता मज्झा च रोपापिता परिमोगाय
पसुमनुसानं [11]

3. ROCK EDICT NO. III : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra; **Date** : c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī.
Ref. : Buhler, *Ep Ind.*, II., p. 450; Hultzsch, *C. I. I., I.*,
pp 4 ff.

Text

1. देवानंपियो पियदसि राजा एवं आह [1] द्वादसवासामिसितेन⁶ मया
इदं आग्रपितं [1]

1 विजित literally means 'conquered'. It's derivative and current meaning is 'territory' or 'dominion'.

2 Sk. प्रत्यन्त = territories beyond the frontiers of a state.

3 Sk. ताम्रपर्णी = Ceylon.

4 Antiochus II Theos of Syria (261-246 B. C.).

5 Sk. सामन्ता; D & J. the same (सामन्ता); S. & M. समन्त

6 Sk. द्वादसवर्षाभिषिक्तेन = in the twelfth regnal year of Asoka. This shows that no continuous era was yet in vogue.

2. सर्वत विजिते मम युता¹ च राज्ञे² च प्रादेशिके³ च पंचसु पंचसु वासेषु अनुसं
3. यानं⁴ निषातु एतायेव अथाय इमाय चमातुसस्तिव यथा अना
4. य पि कंमाय [1] साधु मातरि च पितरि च सुखसा मित्रसंसुत आतीनं ब्राह्मण
5. समणानं साधु दानं प्राणानं साधु अनारंभो अपच्ययता⁵ अपभाहिता साधु [1]
6. परिसा पि युते आश्रययिस्सति गणनायं हेतुतो च व्यंजनतो च [11]

4. ROCK EDICT NO. IV : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra; **Date** : c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Ser.** : Brāhmī
Ref. : Buhler, *Ep. Ind.* II, p 451; Hultzsch *C. I. I., I*, pp. 5 ff.

Text

1. अतिक्रान्तं अंतरं बहुनि वाससतानि वडितो एव प्राणारंभो विहिंसा च भूतानं आतीसु
2. असंप्रतिपती ब्राह्मणसमणानं असंप्रतिपती [1] त अज देवानंप्रियस प्रियदत्तिनो राज्ञो

1 Sk युक्त Cf. Arthadāstra. It means a district revenue officer-cum-magistrate. We come across the term विनियुक्तक and आयुक्तक in the Valabhi inscriptions (Fleet : Gupta Inscriptions, p. 169)

2 The literal meaning of the term रज्जु is 'a rope' and of रज्जुक 'one who holds a rope'. Buhler relying on the root meaning believed that it meant 'a field-measurer' or a settlement officer. But the functions assigned to him in this and other edicts are moral and judicial in nature. He was most probably a moral-cum-judicial officer.

3 An officer in charge of a प्रदेश or province.

4 अनुसंयान means 'a tour'. Cf पुण्यतीर्थानुसंधान (Mahābhārata, I, 2. 123)

5 Sk. अदय्ययता.

8.ये वा पि मे अजे जातिका सर्वत व्यापता ते [1] वो अयं
धम्मनिस्सितो ति व
9.ते धम्ममहामाता [1] एताय अथाय अयं धम्मलिपी लिखिता

6. ROCK EDICT NO. VI : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar saurashtra; **Date** : c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī

Ref. : Bühler, *Ep. Ind.*, II, p. 454;

Hultzsch, *C. I. I.*, I., pp. 11-12.

Text

1. देवा¹सि राजा एवं आह [1] अतिक्रातं अंतरं
2. न भूतद्रुव सव²...ल अयकंमे³ व पटिवेदना⁴ वा [1] त मया
एवं कर्तं [1]
3. सवे काले भुंजमानस मे ओरोधनग्नि⁵ गभागारग्नि⁶ वचग्नि⁷ व
4. विनीतग्नि⁸ च उयानेसु च सवन्न पटिवेदका स्तिता अथे मे जनस
5. पटिवेदध इति [1] सर्वन्न च जनस अथे करोमि [1] य च किंचि
मुस्रतो
6. आजपयामि स्वयं वापकं वा स्नावापकं वा य वा पुन महामात्रेसु
7. आचायिके⁹ अरोपितं भवति ताय अथाय विवादो निक्षती¹⁰ व संतो
परिसायं¹¹
8. आनंतरं पटिवेदेतथ्यं मे सर्वन्न सर्वे काले [1] एवं मया आजपितं [1]
नास्ति हि मे तोसो
9. उस्तानग्नि अयसंतीरणाय व [1] कतथ्यमते हि मे सर्वलोकहितं [1]
10. तस च पुन एस मूले उस्तानं च अयसंतीरणा च [1] नास्ति¹² हि कंसतरं
11. सर्वलोकहितरंपा [1] य च किंचि पराक्रमामि अहं किंति भूतानं आनणं
गच्छेयं

1 K. देवानपिये पियदसि ।

2 K. सर्वं कानं

3 Sk. अयकंमं = transaction of business.

4 Sk. पटिवेदन = report.

5 Sk. अरोधन = Zenana.

6 गभागार = inner apartment.

7 K. वचसि; S. वचसि. Sk. वचस् means 'ordure'; its derivative meaning is 'a latrine'.

8 Cf. Sk. विनीतक meaning a conveyance.

9 Sk. आचायिके = in the case of emergency.

10 Sk. निध्यसि = moving & repeated consideration.

11 परिसा Sk. परिषद् = मन्त्रिपरिषद् = Council of ministers.

12 Here Asoka enunciates his ideal.

12. इध च नावि सुखापयामि परत्रा च स्वर्गं आराधयंतु त[१] एताय
अयाय
13. अवं धंमछिपी लेखापिता किंति चिरं तिस्टेय इति तथा च मे पुत्रा पोता
च प्रपोत्रा च
14. अनुवत्तरं सबलोकहिताय [१] हुकरं तु इदं अमत्र अगेन पराक्रमेन [॥]

7. ROCK EDICT NO. VII : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra; **Date :** c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr. :** Brāhmī
Ref. : Buhler, *Ep. Ind.*, II, p. 456;
Hultzsch, *C. I. I.*, I, p. 13

Text

1. देवानंपियो पियदसि राजा सर्वत इहति सवे पासंढा वसेधु [१] सवे
ते समयं च
2. भावसुधि च इहति [१] जनो तु उच्चावचछंदो उच्चावचरागो [१] ते
सर्वं व कासंति एकदेस व कसंति
3. विपुले तु पि दाने यस नास्ति समये भावसुधिता व कतंजता व
ददभतिता च निचा² वाढ¹ [॥]

8. ROCK EDICT NO. VIII : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra; **Date :** c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr. :** Brāhmī
Ref. : Buhler, *Ep. Ind.*, II, p. 456; Hultzsch, *C. I. I.*, I.,
p. 14.

Text

1. अतिकारं अंतरं राजानो विहारयातां⁴ अयासु [१] एत मगष्ठा अजानि
च एतारिसनि

1 It is an edict on religious toleration and purity of thoughts.

2 K. निचे; D. नीचे; Sk. नि य or निर्या

3. The meaning of the last line is uncertain and controversial due to loose construction of the sentence. It may be rendered into English as follows : 'Even in one, who is not capable of opulent gift, purity of thoughts, gratefulness and fast devotion are ever praiseworthy'.

4 Pleasure-tours in which hunting, feasting, drinking and other light amusements formed main items.

2. अभीरमकानि अहुंसु [1] सो देवानंपियो प्रियदसि राजा कसवत्ताभि-
सितो संतो अथाय संबोधि [1]¹
3. तेनेसा धंमयाता² [1] एतयं होति बाम्हणसमणानं दसणे च दाने च
धैरानं दसणे च
4. हिरणपट्टिविधानो³ च जानपदस च जनस द्रपणं धंमानुसस्ती⁴ च
धमपरिपुष्ठा च
5. तदोपया⁵ [1] एसा भुय रति भवति देवानंपियस प्रियदसिनो राजो
मारो⁶ अंजे [11]

9. ROCK EDICT NO. IX : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra Date : c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) Scr. : Brāhmī
Ref. : Buhler, *Ep. Ind.*, II, p. 458; Hultzsch, *C. I. I.*,
I, pp. 15-16.

Text

1. देवानंपियो प्रियदसि राजा एव आह [1] अस्ति जनो उवावचं मंगलं
करोते आवाधेसु वा
2. आवाहवीवाहेसु⁷ वा पुत्रलाभेसु वा प्रवासंमि वा एतग्ही च अजग्ही च
जनो उवावचं मंगलं करोते [1]
3. एत तु महिदायो बहुकं च बहुविचं च छुदं च निरयं च मंगलं करोते [1]
त कतम्यमेव तु मगलं [1] अपफलं तु खो
4. एतरिसं मंगलं [1] अयं तु महाफले मंगले य धंममंगले [1] ततेत
दासभतकग्हि सम्यप्रतिपत्ती गुरूनं अपचिति साधु

1 The literal meaning of this word is 'Enlightenment'. Here it means the 'place of enlightenment' = Bodhi Gaya.

2 Sk. धर्मयात्रा = tours for preaching morality.

3 Sk. हिरण्यप्रतिविधान = making gifts of gold.

4 Sk. धर्मानुशस्ति = instructions on religion or morality.

5 Sk. तदुपया = conducive to.

6 Sk. भग्न = aggrieved.

7 This compound consists of two words आवाह and विवाह both derived from √ वह् = to carry or lift, figuratively carrying a bride. The first means the marriage of a son in which case the bride is brought from outside. The second word means the marriage of a daughter in which case the bride is carried away to the house of her husband.

5. पाण्डेसु समथो साधु बग्गणसमणानं साधु दानं एत च अण च एतारिसं धम्ममंगलं नाम [१] त वतव्यं पिता व
6. पुतेन वा भान्ना वा स्वामिकेन वा इदं साधु इदं कतव्य मंगलं आव तस अधस निस्टानाय [१] अस्ति च पि बुतं
7. साधु दन इति [१] न तु एतारिसं अस्ता दानं व अनगहो व यारिसं धम्मदानं व धम्मजुराहो व [१] त तु खो मित्रेन व सुहृदयेन वा
8. अतिकेन व सहायन व ओवावित्तव्यं तग्गि तग्गि पकरणे इदं कच्च इदं साध इति इमिना सक
9. स्वग आराधेतु इति [१] कि च इमिना कतव्यतरं यथा स्वगारधी [॥]

10. ROCK EDICT NO. X : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra Date : c. 272-232 B. C.
 Lang. : Prakrit (Pali) Scr. : Brāhmī
 Ref. : Buhler, *Ep. Ind*, II, p. 459; Hultzsch, *C. I. I.*,
 I, p 17

Text

1. देवानंपियो प्रियदसि राजा यसो व कीति व न महाधावहा मज्जे अजत तदापनो¹ दिघाय² च मे खनो
2. धम्मसुखंया³ सुखसता धम्मवुतं⁴ च अनुविधियतां [१] एतकाय देवानंपियो प्रियदसि राजा यसो व किति व इच्छति [१]
3. यं तु किञ्च परिकमते देवानं प्रियदसि राजा त सर्वं पारत्रिकाय⁵ किति सकले अपपरिखवे⁶ अस [१] एस तु परिसवे य अपुञ्जं [१]
4. हुकरं तु खो एतं छुदकेन व जनेन उसटेन⁷ व अज्ज अगेन पराक्रमेन सर्वं परिचजित्वा⁸ [१] एत तु खो उसटेन हुकरं [॥]

1 K. तदत्वाये. Sk. तदात्वे = in the present.

2 K. अवयित्थे; S. अत्यतिग, Sk. दीर्घाया = in the long future.

3 Practice obedience to morality.

4 Sk. धर्मवृत्तं

5 Sk. पारत्रिक = pertaining to the other world. This shows that in Buddhism the other world was as important as in Brahmanical religion.

6 परिखव = the flow of desire or sin.

7 उत्सुत = dedicated or great.

8 Sk. परित्यज्य.

11. ROCK EDICT NO. XI : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saawashtra **Date** : c. 272. 232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr** : Brāhmī
Ref. : Buhler, *Ep. Ind.*, II, p. 460; Hultzsch, *C. I. I.*, I. p. 18

Text

1. देविर्नपियो¹ पियवसि राजा एवं आह [1] नास्ति एतारिसं दानं
 यारिसं धमदानं धंमसंस्तवो वा धंमसंविभागो वा धंमसंबंधो व [1]
2. तत इदं भवति दासभतकमिह सम्यप्रतिपत्ती मातरि पितरा साधु
 सुसुता मितसस्तुतजातिकानं बाग्गणजमणानं साधु दानं
3. प्राणानं अनारभो साधु [1] एत वतध्य पिता व पुत्रेन व भाता व
 मितसस्तुतजातिकेन व आव पटीवेसियेहि² इद साधु इद कतव्यं [1]
4. सो तथा करु इल्लोकचस³ आरधो होति परत च अनंतं पुह्मं⁴ भवति
 तेन धंमदानेन [11]

12. ROCK EDICT NO. XII : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra **Date** : c. 272-232 B. C.
Long. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Buhler, *Ep. Ind.*, II, p. 447; Hultzsch, *C. I. I.*, I. p. 20

Text

1. देवानंपिये पियवसि राजा सवपासंढानि च पवजितानि च घरस्तानि च
 पूजयति दानेन च विवाधाय च पूजाय पूजयति ने [1]
2. न तु तथा दानं व पूजा च देवानंपियो मंजले यथा किति सारवही अस
 सवपासंढानं [1] सारवही⁵ तु बहुविधा [1]
3. तस तु इदं मूलं च वचिगुती⁶ किति आरपासंढपूजा व परपासंढ-
 गरहा व नो भवे अप्रकरणमिह लहुका⁷ व अस
4. तमिह तमिह प्रकरणे [1] पूजेतया तु एव परपासंढा तेन तन प्रकरणेन
 [1] एवं करं आरपासंढं च वडयति परपासंढसे च उपकरोति [1]

1 K. देवान पिये.

2 Sk. प्रातिवेशिनैः = by neighbours.

3 K. हिदल्लोकिवये S. इमल्लोक.

4 K. पुंता; S. पुंनं; M. पुणं.

5 SK. सारवद्धि = increase of essentials (of Dhamma).

6 K. वचगुति; Sk. वचोगुति = control of speech.

7 K. लहका. cf present Middle Indic लहका. It means 'light' or 'moderate'.

5. तर्जयया करोतो आस्पपासंढं च कुणति परपासंढस च पि अपकरोति [1]
यो हि कोचि आस्पपासंढं पूजयति परपासंढं च गरहति
6. सधं आस्पपासंढमतिथा किति आस्पपासंढं दीपयेम इति सो च पुन तथ
करातो आस्पपासंढं बाढतरं ढपहनाति [1] त समवायो¹ एव साधु
7. किति अजमंजस धंमं खुगारु² च सुसुत्तेर³ च [1] एवं हि देवानंपियस
इच्छा किति सवपासंढा बहुसुता⁴ च असु कलणागमा च असु [1]
8. ये च तत्र तत् प्रसंन⁵ तेहि वतव्यं [1] देवानंपियो नो तथा दानं च
पूजां च संभते यथा किति सारवही अस सवपासदानं [1] बहका च
एताय
9. अथा व्यापता धंममहामाता च इधीसखमहामाता⁶ च बचभूमिका⁷
च अजे च निकाया⁸ [1] अयं च एतस फल य आस्पपासंढवही च
होति धंमस च दीपना [11]

13. ROCK EDICT NO. XIII : SHAHBAZGARHI VERSION

Prov. : Shahbazgarhi W. Pakistan' Date : c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali)

Scr : Kharoṣṭhi

Ref. : Buhler, *Ep. Ind.*, II, pp. 246 ff.; Hultzsch, *C. I. I.*
I, pp. 66 ff.

Text

1. अठवषअभिमतस⁹ देवनप्रियस प्रियद्व्रशिस रओ कलिग विजित [1]
द्विअढमत्रे¹⁰ प्रणशतसहस्से ये ततो¹¹ अपपुडे¹² शतसहस्रमत्रे तत्र हते
बहुतवतके¹³ च सुटे [1]
2. ततो पच अधुन लधेषु कलिगेषु तिन्ने भ्रमशिलन भ्रमकमत भ्रमनुशस्ति
च देवनप्रियस [1] सो अस्ति अनुसोचन देवनप्रियस विजिनिति
कलिगनि [1]
3. अविजितं हि विजिनमनो यो तत्र वध व मरणं व अपवहो व जनस तं
बढं वेदनियमतं गुरुमतं च देवनप्रियस [1] इवं पि जु ततो गुरुमततरं
देवनप्रियस [1] ये तत्र

1 S. सयम G. समवाय means 'synthesis'; S. संयम means 'control'.

2 Sk. शृणुयुः

3 सुसुत्तेरन्

4 Sk. बहुसुता = widely read

5 S. प्रसन्न Sk. प्रसक्ताः = attached to their respective sects

6 Sk. इधीसखमहामात्राः = high officers looking after women.

7 Sk. वज्रभूमिक = inspector of pastoral areas.

8 Sk. निकाय = class or group (of officers).

9 K. अठवषाभिहितथा

10 Sk. इधर्वमत्र

11 K. येतका = Sk. यत्ततः

12 Sk. अपवद्धाः = taken prisoners.

13 बहुतावतकं

4. वसति ब्रमण व अमण व अंवे व प्रचंड प्रहय व येसु विहित एष अम-
भुटिसुखुष मतपिगुषु सुखुष गुरुष सुखुष मित्रसंस्तुतसहय.
5. अतिकेषु दसभटकनं सम्मप्रतिपति त्रिदभतित तेव तत्र भोति अपप्रयो¹
व वषो व अभिरतन व निक्रमणं [1] येव व पि सुविहितन सिहो
अविप्रहिनो ए तेव मित्रसंस्तुतसहयभक्तिक वसन
6. प्रपुणति तत्र तं पि तेव वो अपप्रयो भोति [1] प्रतिभगं च एतं स-
वमनुजानं गुरुमतं च देवनं प्रियस [1] नस्ति च एकतरे पि प्रचडस्ति
न नम प्रसदो [1] सो यमत्रो जनो तद् कळिगो हतो च सुदो च
अपवुड च ततो
7. शतभगे व सहस्रभगं व अज गुरुमतं वो देवनंप्रियस [1] यो पि च
अपकरेयति चमितवियमते व देवनंप्रियस यं शको चमनये [1] यो पि
च अटवि² देवनंप्रियस विजिते भोति त पि अनुनेति³ अनुनिजपेति⁴
[1] अनुतपे पि च प्रभवे
8. देवनंप्रियस बुचति तेव किति अवत्रपेयु⁵ न च हंयेयसु [1] इद्धति
हि देवनंप्रियो सवभुतन अचति संयमं समचरियं रभसिये⁶ [1] अयि
च मुखसुत विजये देवनंप्रियस यो ध्रमविजयो⁷ [1] सो च पुन
लघो देवनंप्रियस इह च सवेपु च अंतेपु⁸
9. अ एपु⁹ पि योजनशतेषु यत्र अंतियोको¹⁰ नम योनरज परं च तेन
अंतियोकेन चतुरे ष रजनि तुरमये¹¹ नम अंतिकिनि¹² नम मक¹³ : म
अलिकसुदरो¹⁴ नम निच चोड पंड अष तंषपणिय [1] एत्रमेव हिद्
रजविषवस्ति¹⁵ योनकंषोयेपु¹⁶ नभकनभितिन¹⁷

1 K. उपधाते; G. उपधातो Dictionary meaning is 'injury'.

2 Here figuratively (by रूपण) अटवी stands for आटविहाः, 'the residents of forests'. 3 Sk. अनन्यति = pacifies.

4 M अनुनिहपयेति. Sk. अनुनिध्यापयति = 'makes them contemplate' or converts'.

5 Sk. अवत्रपेरन् = feel ashamed of (their crimes).

6 G मादव K. मदव (मादव = kindness), रभसिये = Sk. रभस्य = violence

7 धर्माविजय. It means 'Conquest through piety'.

8 Sk. प्रत्यन्तेषु = in the neighbouring states beyond the frontiers.

9 Sk. एहभ्यः. 10 Antiochus II Theos of Syria (261-46 B. C).

11 Magas of Cyrene in North Africa (242-58 B. C).

12 Ptolemy II Philadelphos of Egypt (277-47 B. C).

13 Antigonus Gonatas of Macedonia (277-39 B. C).

14 Alexander of Epirus (272-255 B. C).

or Alexander of Corinth (C. 255-244 B. C).

15 Sk. राजविषयेषु = in the kings dominions.

16 Sk. यवन-कम्बोजेषु

17 Sk. नामक-नाभपंक्तिषु

10. भोजपित्तिनिक्षेपु¹ अंभ्रपलिदेवु² सवत्र देवनंप्रियस भ्रमनुकास्ति अनु-
वटति [।] यत्र पि देवनंप्रियस दुत न वचति ते पि भुतु देवनंप्रियस
भ्रमवुट विधनं भ्रमनुकास्ति भ्रमं अनुविधियंति अनुविधियिंति च [।]
यो स लधे एतकेन भोति सवत्र विजयो सवत्र पुन
11. विजयो प्रितिरसो सो [।] लध भोति प्रिति भ्रमविजयस्वि [।] लहुक
तु खो स प्रिति [।] परत्रिकमेव महफल मेजति देवनंप्रियो [।] एतये
च अत्रये अयि भ्रमदिपि³ निपिस्त⁴ किति पुत्र पपोत्र मे असु नवं
विजयं म विजेतविअ मज्जिषु एकस्वि यो विजये वंति च लहुदंवत च
रोचेतु तं च यो विज (य) मज्जतु
12. यो भ्रमविजयो [।] सो हिद्लोकिको परलोकिको [।] सवचतिरति⁵
भोतु य धंमरति [।] स हि हिद्लोकिक परलोकिक [॥]

14. ROCK EDICT NO. XIV : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra; Date : C. 272-232 B. C.
Lang. . Prakrit (Pali), Scr. . Brāhmi
Ref. . Buhler, *Ep. Ind., II*, p. 465; Hultzsch, *C. I. I.*,
I, p. 25.

Text

1. अयं धमलिपी देवानंप्रियेन प्रियदसिना राजा लेखापिता अस्ति एव
2. संखितेन अस्ति महमेन अस्ति विस्ततन⁶ [।] न च सर्वं सर्वत
वटितं [।]
3. महालके हि विजितं बहु च लिखितं लिखापयिसं चेव [।] अस्ति च
एत कं
4. पुन पुन वुतं⁷ तस तस अथस माधूरताय किंति जनो तथा पटिपजेथ [।]
5. तत्र एकदा असमातं लिखितं अस देसं व सङ्गाय⁸ कारणं व
6. अलोचेत्वा लिपिकरापरधेन व [॥]

1 Sk. भोज-पैम्बयणिकेपु

2 Sk. अंभ्र-पुलिन्देपु

3 It is a variant of लिपि = rescript.

4 Some read it as दिपिस्त from दिपि M. लिखित.

5 This compound word has been broken and interpreted differently. Hultzsch suggests that the middle word वति is a variant of Prakrit substantive चत्त = Sk. त्यक्त in the sense of त्याग (= renunciation) (C. I. I, I, 70). D. C. Sircar gives Sanskritised text as सर्वा च अतिरतिः (Select Inscriptions, p 40).

K. एवा च तिळति हांतु.

6 S. विस्त्रिडेन.

7 S. लपितं.

8 K. पंखेये.

15. SEPARATE ROCK EDICT NO. 1 : DHAULI VERSION

Prov. : Dhauhi, Puri Dist., Orissa; **Date** : c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali)

Scr. : Brāhmī

Ref. : Senart, *Ind. Ant.*, XIP, pp. 82 ff; Hultzsch, *C. I. I.*, I, p. 92 ff.

Text

1. देवानंपियस वचनेन¹ तोसलिय² महात्मात नगलवियोहालका³
2. वतविय [।] अं किळ्ळि दखामि हकं त इद्धामि किति कंमन पटिपादये हं⁴
3. दुवालते च आलभेहं [।] एस च मे मोरब्बमत दुवाल एतमि अठसि
अं तुफेसु
4. अनुसयि [।] तुफे हि बहुसु पानसहसेसु⁵ आयत⁶ पनयं गळेम सु
मुनिसानं [।] सवे
5. मुनिमे पजा ममा [।] अथा पजाये इद्धामि हकं किति सवेन हितसुखेन
हिदल्लोकिक-
6. पाल्लोकिकेन⁷ यूजेवू ति तथा-सव मुनिसेसु पि इद्धामि हकं [।]
नो च पापुनाथ आवग-
7. मुके⁸ इयं अठे [।] केळ्व च एकपुलिसे पापुनाति एतं से पि देस नो
सवं [।] देखत हि तुफे एतं
8. सुविहिता पि [।] नितियं⁹ एकपुलिसे पि अथि ये बंधन वा पलिकिलेसं
पापुनाति [।] तत होति
9. अकस्मा तेन वचननिक¹⁰ अने च . . . हु जने दविये दुखीयति [।]
तत इच्छितविये
10. तुफेहि किति मसं पटिपादयेमा ति [।] इमेहि च जातेहि नो संपटिपज्जति
इसाय आसुलोपेन¹¹

1 वचनेन = 'under the order of'

2. J. समापाय. तोसली and समापा were two political head-quarters on this side. तोसला is represented by Dhauhi and समापा by the Jaugada area

3 CF. पौरव्यावहारिक in the अर्थशास्त्र, p. 29, l. 13.

4. Senart and Buhler read पटिबेद***

5. Senart and Buhler read ...सेसु

6. Ibid. आयता

7. Ibid. पाल्लोकिकाये

8. Ibid. आवगमके

9 Ibid. निति इय Liders (*SPA*, 1914, 859) takes निति as नीति = दण्डनीति
Hultzsch (*C. I. I.*, p. 96, f. n. 1) connects locative नोत्था with प्रस्ति

10. Senart and Buhler read बंर***

11. Literally it means quick information (आसु + लोप)

11. निट्टलियेन¹ तूलनाय अनावूतिय आलसियेन किलकयेन [।] इद्धितविये कित्ति एते
12. जाता नो हुवेवु ममा ति [।] एवस च सबस मूले अनासुलोपे अतूलना च [।] नितियं ए किल्लंते सिंया
13. न ते उगळ³ सञ्जलितविये तु वटितविये एतविये वा [।] हेवंमेव ए दस्ये⁴ तुफाक तेन वतविये
14. आनने⁵ देखत हेव च हेवं च देवानंपियस अनुसयि [।] से महाफले ए तस संपटिपाद
15. महाअपाये असपटिपति [।] विपटिपाद्वमीने हि एतं नपि स्वगस आलधि नो लाजालधि [।]
16. दुआहले हि हमस कंस मे कुते मतोअतिलेके [।] संपटिपजमीने तु एत स्वग
17. आलाधयिसथ मम च आननियं एहय [।] इयं च लिपि तिसनखतेन⁶ सोतविद्या⁷ [।]
18. अंतला पि च तिसेन खनसि एकेन पि सोतविद [।] हेवं च कलंतं तुफे
19. चचय संपटिपादयितवे [।] एताये अठाये इयं लिपि लिखित हिद एन
20. नगलवियोहालका सस्वतं समय यूजेवू ति नस अकस्मा पलिबोधे व
21. अकस्मा पलिकिलेसे व नो सिंया ति [।] एताये च अठाये हकं महामते⁸ पञ्चसु पञ्चसु वसे
22. सु निखामयिसामि ए अखल्लसे अचंवे सखिनालंभे होसति एतं अठं जानिनु तथा
23. कलंति अथ मम अनुसयी⁹ ति [।] उजेनिते पि तु कुमाले एताये व अठाये निखामयिस
24. हेविसमेव वङ्ग नो च अतिकामयिसति तिनं वसानि [।] हेमेव सखसि-
लाते पि [।] अदां अ
25. ते महामाता निखमिसंति अनुसयानं तदा अहापयितु अतने कंस एतं पि जानिस
26. तं पि तथा कलंति अथ लाजिने अनुसयी ति [॥]

1. Senart and Buhler read निवूलि'''

2. Senart read कित्ति, Buhler's reading is किति

3. उगळे may be read. 4. Senart and Buhler read दस्यि

5. Ibid. आन ने (= SK. आना नः) आनं ने (= SK. आनुण्य).

6. SK. निधनक्षत्र c. g. thrice a year.

7. Senart read'''विद्य. Buhler's reading is ..विद्य

8. Some read महामात

9. Sk. अनुशस्तिः (= अनुशासन = instruction).

16. SEPARATE ROCK EDICT NO. II: JAUGADA VERSION

Prov. : Jaugada, Ganjan Dist. Orissa;

Date : c. 272-232 B. C. **Lang.** : Prakrit (Pali)

Scr. : Brāhmī **Ref.** : Senart, *Ind. Ant.*, XIX,
pp. 82 ff.; Hultzsch, *C. I. I.*, I, pp. 115 ff.

Text

1. देवानपिये हेवं आह [1] समापायं महामता लाजवचनिक¹ वतविया
[1] अं किङ्कि दखामि हकं तं इहामि हकं किंति कं कमन
2. पटिपातयेहं दुवालते च आलभेहं [1] एस च मे मोखियमन² दुवाल
एतस अथस अं तुफेसु अनुगधि [1] सवमुनि
3. सा मे पजा [1] अथ पजाये इहामि किति मे सवेण हितसुखेन युजेयू
अथ पजाये इहामि किति मे सवेन हित सु
4. खेन युजेयू³ ति हिदलोगिकपाललोकिकेण⁴ हेवंमेव मे इह सवमुनिसेसु
[1] सिवा अंतानं भविजिता
5. नं किङ्कादे⁵ सु लाजा अफेसू ति [1] एताका⁶ वा मे इह अतेसु पापनेयु
लाजा हेवं इहति अनुविगिन ह्येयू⁷
6. ममियाये अस्वसेयु च मे सुखंमेव च लहेयू ममते तो खं⁸ हेवं च पापनेयु
7. ए सकिये लमितवे ममं निमित च धंम चलेयू ति हिदलोग च पललोग
च आलाघयेयू [1] एताये
8. च अठावे हकं तुफेनि अनुसासामि अनने एतकेन हकं तुफेनि अनुसासितु
छंदं च वेदि
9. तु आ मम धिति पटिना च अचल [1] स हेवं कट्ट कमे चलितविये
अस्वासनिया च ते एन ते पापने
10. यु अया पित हेवं ने लाजा ति अथ अतानं अनुकंपति हेवं अफेनि
अनुकंपति अया पजा हे
11. वं मपे लाजिवे [1] तुफेन हकं अनुसासित⁹ छाव¹⁰ च वेदित¹¹ आ मम
धिति पटिना चा अचल सकल

1. Senart and Buhler read लज—

2. Senart read—मते; Buhler's is—मत्तं

3. From अथ to युजेयू has been repeated by the scribe by mistake and it should be cancelled

4. Buhler read—केन 5 The reading of Senart and Buhler is—छंदे

6. Luders proposed एतका

7. Senart and Buhler proposed हेयु ।

8. Read दुख

9 अनुसासित is proposed by Buhler.

10. Senart and Buhler read छद्

11. वेदितु is a better reading.

12. देसाजायुतिके होसामी एतसि अयसि [1] अछं हि तुके अस्वासनाये
हिनसुखाये च तेस हिद
13. लोसिकपाल्लोसिकाये [1] हेवं च कळंतं स्वर्गं च आलाभयिस्सथ मम
च आनमेयं वसथ [1] ए
14. ताये च अयाये ह्यं लिपी लिखित¹ हिद एन महामाता सास्वत² समं
युजेयू अस्वासनाये च
15. धंमचलनाये च अंतानं [1] इवं च लिपी अनुचातुंमास³ सोतविया
तिसेन [1] अंतला पि च सोतविया [1]
16. खने सतं एकेन पि सोतविया [1] हेवं च कळंतं चवथ संपटिपात-
यितवे [11]

17. MINOR ROCK EDICT : RUPNATH

Prov. : Rupnath, Jabbalpur Dist. M. P.

Date c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali)

Scr : Brāhmī

Ref. : Bühler, *Ind. Ant.*, VI, pp. 149 ff.; Hultzsch, *C. I. I.*,
1, pp 166 ff.

Text

1. देवानपिये हेवं आहा [1] सातिरकेकानि⁴ अहतिथानि व⁵ य सुमि
प्रकास सके⁶ [1] नो तु बाडि पकते [1] सातिलेके तु इवद्धरे⁷ य
सुमि हकं सघ उपेते⁸
2. बाडि च पकते [1] या इमाय कालाय जंबुदिपसि⁹ अमिसा¹⁰ देवा हुसु

1. Read 'लखिता' 2. पस्वत is suggested by Senart and Bühler.

3. Every four months, e. g. thrice a year. The year was divided broadly into three seasons.

4. Senart and Bühler read मानिलेकानि. Better read मातिरेकां

5. व Stands for 'सानि' (= years), which is found in the Bairat, the Brahmagiri and the Siddapur rock-inscriptions.

6. Sk शक्य (= the disciple of शक्यमुनि or बुद्ध). The Sahasram, Bairat and Siddapur inscriptions have उपासके (= a lay-disciple). Maski version, however, has बुध मके.

7. Brahmagiri and Siddapur versions have सबद्धे

8. 'Resorted to the Sangha' (= became a भिक्षुपतिक, e. g. half भिक्षु).

9. In the Buddhist literature जम्बु दीप is wry often used in the sense of India.

10. Sk. अमिसा (= unmixed). Some suggest अमृषा, which is grammatically wrong, because in this case Prakrit will be अमुसा and not अमिसा ।

- ते दानि मिसा कटा [१] एकमसि हि एस फले [१] तो च एसा महत्ता पापोतवे खुव्केन
3. पि एकममिनेना सकिये पिपुले^१ पा स्वगे आरोधेवे [१] एतिय अठाय च सावने कटे खुक्का च उडाका च एकमतु ति अता पि च जानंतु ह्य पकरा व
4. किति चिरठितिके सिया [१] ह्य हि अठे वडि वडिसति विपुल च वडिसति अपलधियेना वियडिय वडिसत [१] ह्य च अठे पवतिसु लेखापेत वालत [१] ह्य च अथि^२
5. सालाठमे^३ सिलाठमसि^४ लाखापेतवय त [१] एतिना च वयजनेना^५ पावतक तुपक अहाले^६ सवर^७ विवसेतवाय ति [१] इयुटेना^८ सावने कटे [१] २०० ५० ६ स
6. त विवासा त [१]

18. MINOR ROCK EDICT · SAHASRAM

Prov. : Sahasram, Shahabad Dist., Bihar

Date : c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali) Scr. : Brāhmī

Ref. : Hultzsch, *C. I. I.*, 1, pp. 169 ff.

Text

1. देवानापिये हेवं आ... .. यानि सवखलानि । अं उपासके सुमि । न तु बाढं पलकंते [१]
2. सवखले साधिके । अं... .. ते [१] एतेन च अंतलेन । अम्बुदीपसि । अंसिदेवा । संत^९
3. मुनिसा मिसदेव कटा । पल... .. ह्यं फले [१] नो ' ' मं महत्ता व चकिये पावतवे । खुव्केन पि पल-
4. कममीनेना विपुले पि सुभग... .. किये^{१०} आला ... वे । मे एताये अठाये ह्यं सावने^{११} । खुक्का च उडाका चा प

1. Sk. विपुल

2. Read हिष

3. Lead सिलाठमे

4. This inscription inscribed on a stone-pillar has not been discovered so far.

5. Hultzsch translates 'according to the letter of this proclamation'

6. Sk. शाही (= district, jurisdiction)

7. Read सवर.

8. Sk. 'युटेन' (= by one, who had been on tour).

9. Buhler reads संत।

10. Complete सुभगे चकिये

11. Read सावने Sk. श्रावण (= proclamation)

5. लकमंतु अंता पि च जानंतु । चिलटितीके च पलाकमे होतु । इयं च अठे वडिसति । विपुलं पि च वडिसति
6. दियाडियं अवलडियेना दियाडियं वडिसति । इयं च सबने विबुधेन दुबे सपंन। लाति¹
7. यता विबुधा ति २०० ५० ६ इम च अठं पवतेसु लिखापयाथा य..... वा अ
8. धि हेता सिंलाधभा तत पि लिखापयध ति

19. MINOR ROCK EDICT : BAIRAT

Prov. : Bairat Jaipur State, Rajasthan;

Date : c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali)

Ser. : Brāhmī

Ref. : Hultzsch, *C. I., I., I*, pp. 172 ff.

Text

1. प्रियदमि² लाजा मागधे³ संघ अभिवादेत्तून⁴ आहा अपावाधतं च फासुविहालनं चा [1]
2. विदिते वे भंते आवतके हमा बुधसि धंमसि संबसी ति⁵ गालवे⁶ च प्रसादे⁷ च [1] ए केचि भंते
3. भगवता बुधेन भासिते सर्वे से सुभासिने वा [1] ए च्छु खो भंते हमिवाये दिसेया ह्वं सधंमे
4. चिलटितीके होससी ति अलहामि हकं तं वातवे [1] इमानि भंते धंमपलियायानि⁸ विनयसमुक्ते⁹
5. अरियवसाणि¹⁰ अनागतभयानि¹¹ मुनिगाथा¹² मोनेयसूते¹³ उपतिस-पसिने¹⁴ ए वा लाघुलो

1 Sk. रात्रि

2. Senart read पिय—

3. Senart proposed मागधं.

4. Senart read अभिवादन.

5. दुद्ध, धर्म and ३ are three Jewells (त्रिरत्न) of Buddhism. This positively proves Buddhist faith of Asoka

6. गलवे was proposed by Senart

7. प्रसादे was read by Senart

8. Sk. धर्मपर्वशः (= religious scriptures for daily perusal)

9. A. J. Edmunds (*Buddhist Bibliography* San Francisco 1904) identified विनयसमुक्ते with the first sermon of Lord Buddha.

10. अरियवश (अङ्गुत्तर, II 27)

11. अनागतभयानि (अङ्गुत्तर, III 103)

12. मुनिगाथा = मुनिसुत्त (सुत्तनिपाट, p. 36)

13. मोनेय सुत्त (= नल्लकसुत्त, सुत्तनिपाट pp. 131-4)

14. Identified with रथविनीत सुत्त (नञ्जिमनिकाय I. 146-61)

6. वादे¹ मुसावाद् अभिगिच्य भगवता बुधेन भासिते एतानि भन्ते धम्म-
पलियायानि इवामि
7. किति बहुके भिखुपाये चा भिखुमिये चा अभिखिनं सुनेसु चा उपधालयेयू
चा [1]
8. हेवमेवा उपासका² चा उपासिका चा [1] एतेनि भन्ते इमं लिखा-
पयामि अभिप्रेतं मे जानन्ति [11]

20. MINOR ROCK EDICT : MASKI

Prov. : Maski (Raichur district) **Date** : c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Hultzsch, *C. I. I., I.*, pp. 174 ff.

Text

1. देवानंपियस असोकस³ अइति
2. नि⁴ वचानि⁵ । अं सुमि बुधसके⁶ तिरे ..
3. मि सचं उपगते उठ मि उपगते पुरे जंहु
4. सि⁷ ये अमिसा देवा हुसु ते दानि मिसिभूता इय अडे खुद
5. केन पि धमयुतेन सके अभिगतये न हेवं दक्षितविये उडा
6. लके व इय अभिगयेया ति खुदके च उडालके च वत
7. बिया हेवं वे कलतं भदके से अ तिके व वदि
8. सिति चा दिवदियं हेवं ति⁸

21. MINOR ROCK EDICT : SIDDAPUR

Prov. : Siddapur (Mysore), **Date** : c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī.
Ref. : Hultzsch, *C. I. I., I.*, pp. 178 ff.

1. राहुलोवादसुत्त (ibid p 414) 2. Lay-disciples
3. The mention of the king's proper name असोक (= असोक ' sets
all controversies regarding the ascription of edicts to its author.
4. Read > दलियार्ति . 5. Kṛṣṇa Sastri read वचानि (व)
6. Sk. बुद्धशास्त्र्य Varāhamihira uses the term 'शाक्य' in the sense of
'a Buddhist' (*Bohlingk and Roth, Dictionary*, S. V. The same meaning
has been accepted in the *Arthaśāstra* also (Vide Shama Sastri's
Trans p 252, n 2). Literally it means 'the Śākya followers of
the Buddha' Cf. उपासके of other minor rock-edicts.
7. Read ननुदिपत्ति 8. Some read दिवदिय हेसति

Text¹

1. सुचंगशिरीते² अयपुतस³ महामाता
2. णं च वचनेन इसिलसि⁴ महामाता
3. आरोगियं वतविषा [1] देवानंपिये हेवं
4. आह [1] अधिकानि अदातियानि वसानि
5. य हकं उपासके [1] नो तु खो बाह पकंते हुसं एकं सवधुं [1]
6. सानिरेके तु खो संवधुरे यं मया संवे उपयीते बाहं
7. च मे पकंते [1] इमिना तु कालेन अमिसा समाना सु
8. 'जुदु⁵.....' मिसा देवेहि [1] पकमस हि इयं फले [1] हो हि इ
9. य सके म..... 'नेव⁶ पापोतवे कामं तु खो खुदकेन
10. पि प.....' न विपुले स्वगे सके आराधेतवे [1]
11. से..... य इयं सावणे साविते यया खु
12. दका च महारपा च इम पकमेयु ति अता च
13. 'चिरटितीके च इयं पकमे होति [1]
14. 'वडिसिति विपुलं पि च वडिसिति अ
15. 'यडियं वडिमिति [1] इयं च सावणे
16. ' [1] २०० ५० इ [1] मा 'सितविये
17. '.....' दितव्यं शचं वत.....'यं इमे धमगु
18. ' [1] हेमेव अं.....'आचरिये अपचायितविये तु
19. ' [1] एसा पोराना.....' किती दीघावुसे च [1] 'तेविसिने च
20. आचरिये'धारहं पवतितव'म.....
21. '.....' स तथा कटविये [1] चप.....
22. '.....'ण

1 This edict has been found at Siddapur, Jatinga-Rameshwara and Brahmagiri in Mysore. The language of the inscription contains local peculiarities.

2. According to Bühler it was somewhere in the Western Ghats. Fleet thought that it was identical with Songiri in Bihar to which Asoka retired in his old age. The latter does not seem to be correct as Suvarnagiri was the seat of a viceroyalty under a prince (भार्ययुत्र) and as such it could be far removed from Pataliputra.

3 On the basis of the *Khandahala Jataka* (No. 542) Bühler, *Vienna Oriental Journal*, XII. 75-6) proved that 'अयपुत' means 'a prince'.

4. इसिल should be somewhere in Mysore near Siddapur.

5. Read मुनिसा जुवदीपसि

6. Read महारपेव

22. MINOR ROCK EDICT : BRAHMAGIRI

Prov. : Brahmagiri (Mysore) Date : c. 272-232 B. C.
 Lang. : Prakrit (Pali); Scr. : Brāhmī
 Ref. : Hultzsch, *C. I. I., I.*, pp. 175 ff.

Text

1. सुवंगगिरिंते अयपुत्तस महामाताणं च वचनेन इसिलसि महामाता
 आरोगियं¹ वतविया हेवं च वतविया [1] देवाणंपिये आणपयति
2. अधिकानि अढातियानि वमामि य हकं ... सके² [1] नो तु खो बाढं
 प्रकंते³ हुमं एकं सवद्धरं [1] सातिरेके तु खो सवद्धरं⁴
3. यं मया मंघे उपयीते बाढं च मे पकंते [1] इमिना तु कालेन अमिसा
 समाना मुनिस्मा जवुदीपसि
4. मिसा देवेहि [1] एकमम हि इयं फले [1] नो हीयं सक्थे महारपेनेव
 पापोतवे कामं तु खो खुत्तेन पि
5. एकमि "भोग" विपुले स्वगे सक्थे आराधेतवे [1] एतायठाय इयं सावणे
 सावापिते
6.महाग्पा च इमं एकमेयु ति अता च मे जानेयु चिरटिमीके च इयं
7. एक ⁷ इयं च अठे वडिसिति विपुल पि च वडिमिति अवराधिया
 दिवडियं
8. वडिमिति [1] इयं च सावणे सावापिते ग्यूथेन [1] २०० ५० ६ [1]
9. आह [1] मातापितिसु सुसुसितविये हेमेव गरुसु⁸ प्राणेसु द्रष्टितथ्यं सचं
10. वतवियं से इमे धम्मगुणा पवतितविया [1] हेमेव अन्तेवासिना⁹
11. आचरिये अपचायितविये आतिकेसु च कं य 'रह पवतितविये [1]
12. एसा पोराणा पकिती दीधावुमे च एस [1] हेवं एस कटिविये [1]
13. चपडेन लिखिते¹⁰ लिपिकरेण¹¹ [॥]

1. 'Must be wished good health' It is a kind of preambule to an edict issued to an officer of the state

2. Read उपासके 3 Buhler read पकंते 4 Read सवद्धरे

5. Read एकममीणे; 6 Restore वथा खुद् च (Cf. Siddapur Version)

7. Restore एकमे होति 8 Buhler read गरुसु

9. Sk अन्तेवासी (= student) 10. Buhler read लिखितं

11. This word has been inscribed in Kharosthi characters which shows that the scribe was from the N. W. Province of India.

23. MINOR ROCK EDICT : JATINGA-RAMESVARA

Prov. : Jatinga Ramesvara (Mysore) **Date** : c. 272-232 B.C.**Lang.** : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī**Ref.** : Hultzsch, *C. I. I., I.*, pp. 179 ff.**Text¹**

1. तान च व
2. इसि विया [१] देवान
3. य हुकं
4. खो बाह . . . [१] . . . तिरेके
5. यं . . . या
6. ण
7. हि ह्यं
8.
9.
10. . . . च दिसं
11. पुलं पि पदियं [१]
12. . . . सावणे येन [१] २०० ५० ६ [१] हेमेव
13. मातापितुसु सितविये हेमेव . . . नो सु
14. क्षितस्थं सच वतवियं से हमे
15. हेव पवत्तितविया [१] स्वअं न ते सतवस
16. तविय हेमेव आचरिये अंतेवासिना
17. राणा पकित्ती सितविया विये
18. चरिये अ आचरियश्चा आतिका ते यथारहं प
19. वितविये [१] एसा पोराना पकित्ती दीघा च [१] हेमेव वा
20. च य वत्तितविये [१] हेव धमे देधानं पिय
21. . . . वं कटविये [१] डेन लिखितं
22. पिकरेण [१]

24. MINOR ROCK EDICT : YERRAGUDI

Prov. : Yerragudi, Karnul Dist., Andhra Pres.;**Date** : c. 272-232 B. C.**Lang.** : Prakrit (Pali) **Scr** : Brāhmī**Ref.** : B. M. Barua, *Ind. Hisi. Quart., VIII*, pp. 132 ff.;D. C. Sircar, *Ind. Hist. Quart., VII*, pp. 817 ff.

1. The inscription has been badly damaged. The text can be restored from other versions

Text¹

1. देवानंपिये हेवं हभा² [१] [स] भिकानि
2. ते³ [कप] रछवसं कंण खोतु गो [१] केसपाउ कंह [यं]
3. हुस साति [२] कं [तु खो] सवछरे यं मया संघे उपधि
4. [अ]⁴ [न] लेका च नामिइ [१] तेकप मे च ठवा ते
5. मिसा मुनि
सा देवेहि ते तानि मिसिभूता [१] पकमस हि (एसफले ।)
6. खु⁵ येकिस व नेस्पहम [न]
7. वकेन पि प [क] धेतवे [१] ए
8. [म] मीनेन सकिये विपुले स्वगे आरा ताय च अठाय इयं
9. [स] वने साविते अथा खुद महधना इमं पराकमेव अं
10. च कातिठिरिचि बुनेजा मे च ता
11. [इ] यं पकमे होतु विपुले पि च वडसिता अपरधिया दिवडियं [१]
12. सा नेवसा च य [इ]
13. [वापि] ते ब्यूयेन २०० [+] ५० [+] ६ [१] हेवं देवामं
देवानंपि ये आह वथा देवान

1. In this edict the engraver continues in the second line from right to left. Thus he alternates the direction of writing up to l. no. 16. the rest of the lines except nos 20 and 26 are inscribed from left to right. Sometimes he changes the direction of one word in a line contrary to the direction of the whole line (vide दृशा in l 1). He also sometimes inserts letters of one line into those of another. This is what is known as boustrophedon style of writing. Thus as an ox (Gk bous) turns (Gk strophos) in ploughing a field, so does this style of writing. This style is artificially employed here, it has nothing to do with the so-called original trait of Prākrit characters running from right to left, as the faces of the individual letters are always to the right as usual. For author's view on this subject kindly see his book Indian Palaeography (Second Edition) Vol I , p. 102.

2. Read from right to left.

3. Read the whole line from right to left.

4. Read from right to left.

5. Read from right to left.

6. The direction of this line is from right to left, but the words are written from left to right.

7. Omit this word

14. [१] [यवितक घात हाभा] वेपि
15. [राज्] के आनपितविये
16. नभा वपनका नीका ते
17. पयिमति रठिकानि च [१] मातापितृस् सु (सु)
18. मितविये हेमेव गरुसु सुसुसितविये पानसु दधितविये सच वतविय
19. सुसुम धम्मगुणा पवतितविया [१] हेवं तुफे आनपयाथ देवानं पियस वचनेन [१] हे
20. पनभा^१ वमे
21. यध हयिया रोहानि कारनकानि यू [ग्य] चरियानि बंमनानि च तुफे [१] हेवं निवेसया
22. ध अतेवासीनि या [रि] सा पोरान पकिति [१] इयं सुसुसित विये अपचायना य वा सब मे आचरि
23. अस यथाचारिण आचरियस [१] नातिकानि यधारह नातिकेसु पवति-नविये [१] हेसा [पि]
24. अंतेवासीसु यधारह पवतितविये यारिसा पोरान पकिति [१] यधारह यथा इयं
25. आरोके सिया हेव तुफे आनपयाथ निवेसयाथ च अंतेवास [१] नि
26. [॥]^२ तियपनभा वेपिमंवा

25. PILLAR EDICT NO. 1 DEHLI-TOPRA (NORTH FACE)

Prov. : Original-Topra, Ambala Dist., Panjab

Present-Firoz Kotla, Delhi. **Date** : c. 272-232 B C.

Long. : Prakrit (Pali)

Scr. : Brāhmī

Ref. : Buhler, *Ep. Ind.*, II, pp. 245; ff.; Hultzsch, *C. I. I.*, Vol. I. pp. 119 ff.

Text

1. देवानंपिये पियदसि लाज हेवं आहा [१] सद्धवीसति
2. वसअभिसितेन मे इय धम्मलिपि लिखापिता [१]
3. हिदत्तपालत्ते^३ दुसंपटिपाद्ये अनंत अगाया धम्मकामताया

1. Read from right to left. 2. Read from right to left.

3. It is a compound word consisting of हिदत्त (a double locative, a common popular abuse; cf बह्व (Sk.) and पालन (= Sk. परत्र). The parts are compounded together as two neuter nouns. Literally it means 'here and here after (= this world and the other world). Of G. पारत्रिक, K. पालतिक्य and elsewhere पालतिक

4. अगाय पलीखाया¹ अगाय सुसूयाया अगेन भयेना
5. अगेन उसाहेना [1] एस चु खो मम अनुसयिया
6. धंमापेखा² धंमकामता चा सुवे सुवे वडिता बडीसति चेवा [1]
7. दुल्लिसा पि च मे उकसा चा नेवया चा मस्सिमा चा अनुविधीयंती
8. सपटिपादयंति चा अल चपल समादपमितवे [1] हेमेव अत
9. महामाता पि [1] एस³ हि⁴ विधि या ह्यं धमेन पाळना धमेन विधाने
10. धमेन सुखियना धंमेन गोती ति

26. PILLAR EDICT NO. II . DELHI-TOPRA (NORTH FACE)

Prov. : as in No. I **Date** : c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Buhler, *Ep. Ind.*, II, pp. 245;
 Hultzsch, *C. I. I.*, I., pp. 120 ff.

Text

10. देवानंपिये पियदसि लाज⁵
11. हेव आहा [1] धमे साधू किय चु धमे ति [1] अपासिनवे⁶ बहु कयाने
12. दया दाने सचे सांचये [1] चखुदाने⁷ पि मे बहुविधे दिने [1] हुपद
13. चतुपदेसु पत्तिवाल्लिचलेसु विविधे मे अनुगहे कटे आ पान
14. दाखिनाये [1] अंनानि पि च मे बहुनि कयानानि कटानि [1] एताये मे
15. अठाये ह्यं धमलिपि लिखापिता हेवं अनुपटिपज्जतु चिल्लं
16. धितिका च होत्ती ति [1] ये च हेवं संपटिपजीसति से सुकटं कट्ठती ति

1. Sk परीक्षा (= self-examination)

2. Sk. धर्मापेक्षा (regard for piety)

3. Buhler read एस

4. Senart and Buhler read पि

5. Senart and Buhler read लाजा

6. Cf. Jain term *अण्हय* derived from आ + स्नु (see Webers' *Ind.*) Studien, 16 326, n 7, and Michelson, 1F, 23. 267f. It corresponds with the Pāli word आसव (= Sk. आश्रव or आस्त्रव). It is a compound of अप (= अण्हय) + आसिनव, meaning a little sin.

7. Literally it means 'the gift of the eye' (= an insight). The Buddhist work *Itivuttaka* (ed. by Windisch, p 52) refers to three types of eye—मत्त-वक्खु, दिक्ख-वक्खु, and पद्मा-वक्खु.

27. PILLAR EDICT NO. III : DELHI-TOPRA (NORTH FACE)

Prov. : Topara

Date : c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali)

Scr. : Brāhmī

Ref. : Bühler, *Ep. Ind.* II, Hultzsch *C. I. I., I*, pp. 121 ff.

Text

17. देवानंपिये पियदसि लाज हेव अहा [१] कयानमेव देखति इयं मे
18. कयाने कटे ति [१] नो भिन¹ पापं देखति इयं मे पापे कटे ति इयं वा आसिनवे
19. नामा ति [१] दुपटिवेखे खु खो पसा [१] हेवं खु खो एस देखिये [१] इमानि
20. आसिनवगामीनि³ नाम अथ चंडिये निठलिये कोधे माने इस्या
21. कालनेन व हकं मा पलिभसयिस² [१] एस बाढ देखिये [१] इयं मे
22. हिदतिकायं इयमन⁴ मे पालतिकाये [१]

28. PILLAR EDICT NO. IV : DELHI-TOPRA (WEST FACE)

Prov. : Topra

Date : c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali);

Scr. : Brāhmī

Ref. : Bühler, *Ep. Ind.* II, Hultzsch, *C. I. I., I*, pp. 122 ff.

Text

1. देवानंपिये पियदसि लाज हेवं आहा [१] सहुवीसतिवस
2. अभिसितेन मे इयं धंललिपि लिखापिता [१] लज्जूका¹ मे

1. Bühler takes नो भिन = Sk. न मनाक (= not the least), which seems to be correct.

2. Emanated from sin Cf. आवगमुके in the First Separate Edict at Dhauli (1 6-7)

3. Sk. परिभ्रशविष्यामि (= will ruin). Some take it as Sk. परिमाविष्ये (= will not go to bad name).

4. Bühler translated it as 'at least'. In the Jataka (Vol. I. p. 405 verse 97) मन means nearly. Hultzsch suspects it as Sk. इदम् अन्यत्.

1. लज्जूक or रज्जूक (= Sk. रज्जूक) was originally a field-measurer, a land-settlement officer. But here his duties are judicial. Figuratively he may mean 'a high officer of the state holding the reins of administration' or he may be equivalent to मन्त्रपर,

3. बहुसु पानसतसहसेसु जनसि आयता [१] तेसं ये अभिहाले^१ वा
4. दंडे वा अतपतिये^२ मे कटे किति लज्जा अस्वथ^३ अभीता
5. कंमानि पवतयेवु जनस जानपदमा हितसुखं उपदेहवु
6. अनुगहिनेवु चा [१] सुखीयनहुखीयन जानिसंति धमयुतेन च
7. वियोवदिसति जन जानपदं किति हिदंतं पालतं च
8. आलाधयेवु ति [१] लज्जा पि लघंति पटिचलितवे पुलिसानि पि मे मं [१]
9. छंदंनानि पटिचलिसंति [१] ते पि च कानि वियोवदिसंति येन मं लज्जा
10. चघंति आलाधयितवे [१] अथा हि पजं वियताये धातिये निसिजितु
11. अस्वथे होति वियत धाति चघति मे पजं सुख पलिहटवे
12. हेवं ममा लज्जा कटा जानपदस हितसुखाये [१] येन एते अभीता
13. अस्वथ सतं अविमना कंमानि पवतयेवु ति एतेन मे लज्जकान
14. अभिहाले व दंडे वा अतपतिये कटे [१] इद्धितविये हि एमा किति
15. वियोहालसमता^४ च सिय दंडसमता चा [१] अव इते पि च मे आयुति^५
16. बंधनबधान^६ मुनिसान तीलितदंडानं^७ पतवधान^८ तिनि दिवसानि मे
17. पोते^९ दिने [१] नातिका व कानि निहपयिसंति^{१०} जीवितायं तान
18. नासंतं वा निहपयिता दान वाहति पालतिक उपवासं ब कछति [१]
19. इछा हि मे हेव निलुधसि पि कालसि पालतं आलाधयेवु ति [१] जनस च
20. वडति विविधे धमचलने संयमे दानसविभागे ति [१]

1. Buhler read अभिहाले. The term means 'a present or an offering' in the Jātaka (Buhler, Z D M G, 46, 53 af) It may mean a reward' in opposit of दण्ड (punishment). In Sanskrit अभिहार from अभि + √ह means an attack or catching hold of' In this case it may mean 'a criminal or judicial investigation.'

2. Sk. आत्मप्रत्ययः (= स्वाधीन.)

3. Sk. आशस्त (= assured)

4. Sk. व्यवहारसमता (= uniformity in legal procedure)

5. Sk. आयुक्ति (= order)

6. Sk. बन्धनबद्ध (= imprisoned)

7. Sk. तौर्णदण्डनान (on whom punishment has been passed)

8. Sk. प्राप्तवधानाम् (sentenced to death)

9. Sk. यौतक (= respite)

10. Sk. निध्यापयिष्यन्ति (= will persuade to consider).

29. PILLAR EDICT NO. V: DELHI-TOPRA (SOUTH FACE)

Prov. : Topra

Date : c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali);

Scr. : Brāhmī

Ref. : Hultzsch, C. I. I., I., pp. 125 ff.

Text

1. देवानपिबे पिचदसि छाज हेवं अहा [1] सङ्खवीसतिवस
2. अभिसित्तेन मे इमानि जातानि अबधिनानि कटानि से दथा
3. सुके सालिका अल्लुने चकवाके हुंसे नंवीमुखं गेछाटे
4. जन्का अंबाकपीलिका दल्ली¹ अनठिकमछे वेद्वेयके²
5. गंगापुपुटके संकुजमछे कफटसयके पंनमसे सिमले
6. संबके ओकपिबे पलसते सेतकपोते गामकपोते
7. सवे चतुपदे ये पटिभोग नो एति न च स्वावियती [1] [अजकाना ि[न]
8. पल्लका चा सुकली चा गभिनी व पायमीना व अवधिय पतके³
9. पि च कानि भासंमासिके [1] वधिकुकुटे नो कटविये [1] तुसे सजीवे
10. नो झापेतविये⁴ [1] दावे अनठाये वा विहिसाये वा नो झापेतविये[1]
11. जीवेन जीवे नो पुसितविये [1] तीसु चातुंमासीसु तिसायं पुंनमासियं
12. तिन दिवसाणि चाबुदसं पंनदसं पटिपदाये धुवाये चा
13. अनुपोसथं मछे अबधिये नो पि विकेतविये [1] एतानि येवा दिवसानि
14. नागवनसि केवटभोगसि यानि अंनानि पि जीवनिकायानि
15. न हतविधानि [1] अठमीपरवाये चाबुदसाये पंनदसाये तिसाये
16. पुनावसुने तीसु चातुंमासीसु सुदिवसाये गोने नो नीलखितविये⁵
17. अजके पडके सुकले प वा पि अने नीलखियति नो नीलखितविये [1]
18. तिसाये पुनावसुने चातुंमासिये चातुंमासिपन्नाये अस्वसा गोनसा
19. लखने नो कटविये [1] बावसङ्खवीसतिवसअभिसित्तेन मे द्दाये
20. अंतलिकाये पंनवीसति बंधनमोखानि कटानि [1]

30. PILLAR EDICT NO. VI : DELHI-TOPRA (EAST FACE)

Prov. : Topra

Date : c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali)

Scr. : Brāhmī

Ref. : Hultzsch, C. I. I., I., pp. 128 ff.

1. Buhler read दही. It means 'terrapins'.

2. Its meaning is uncertain.

3. Restore अबधिया पोतके.

4. Sk दाहवितन्वः

5. Sk. नीलखितन्वः (= not to be branded).

Text

1. देवानंपिये पियदसि लाज हेवं अहा [1] बुवाइस
2. वमभभिसितेन मे धमलिपि लिखापिता लोकसा
3. हितसुखाये से तं अपहटा¹ तं तं धंमवडि पायोवा [1]
4. हेवं लोकसा हितसुखे ति पटिवेखामि अथ इयं
5. नातिसु हेवं पतियासनेसु हेवं अपकटेस्
6. किमं कानि सुखं अबहामी ति तथ च विदहामि [1] हेमेवा
7. सवनिकायेसु पटिवेखामि² [1] सबपासंढा पि मे पूजिता
8. विविधाय पूजाया [1] प खु इयं अतना³ पच्पगमने⁴
9. से मे मोख्यमते [1] सद्दुवीसतिवसभभिसितेन मे
10. इयं धंमलिपि लिखापिता

31. PILLAR EDICT NO. VII: DEHLI-TOPRA (EAST FACE)

Prov. : Topra

Date : c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali)

Scr. : Brāhmī

Ref. : Buhler, *Ep. Ind.*, II, pp. 245 ff.; Hultzsch, *C. I. I.*, I, pp. 130 ff.Text⁵

11. देवानंपिये पियदसि लाजा हेवं आहा [1] ये अतिकंतं
12. अंतलं लाजाने हुसु हेवं इद्धिसु कथं जने
13. धंमवडिया वडेया नो यु जने अनुलुपाया धंमवडिया
14. वडिया [1] एतं देवानंपिये पियदसि लाजा हेवं आहा [1] एस मे
15. हुथा [1] अतिकंतं च अंतलं⁷ हेवं इद्धिसु लाजाने कथं जने

1. It may be a Prakrit equivalent of Sk. अपहृतौ (= leaving untouched). It may also be suggested that अपहृता corresponds to अपहृत्वा (= Sk. अपहृत्य) and is derived from अ + प + √ हृ (= not transgressing).

2. Sk. प्रत्यवेक्षे (= directing my attention).

3. Buhler read अनुना Sk. आत्मना.

4. Sk. पत्त्यपगमनम् (= a personal visit).

5. This inscription is not engraved on the other pillars of the series.

6. Numbering of the lines is continued from the previous inscription.

7. Senart and Buhler read अन्तलं.

16. अनुलुपाया धंमवडिया वडेया ति मो च जने अनुलुपाया
17. धंमवडिया वडिया [1] ते किनसु जने अनुपटिपजेया [1]
18. किनसु जने अनुलुपाया धंमवडिया वडेया ति [1] किनसु कानि
19. अम्भुनामवेहं धंमवडिया ति [1] एतं देवानंपिये पियदसि लाजा हेवं
20. आहा [1] एस मे हुया [1] धंमसावनानि सावापवामि धंमानुसयिनि
21. अनुसासामि [1] एतं जने सुतु अनुपटीपजीसति अम्भुनमिसति

ROUND THE PILLAR

22. धंमवडिया च बाढं वडिसति [1] एताये मे अठाये धंमसावनानि
सावापितानि धंमानुसयिनि विविधानि आनपितानि च [था पुळि]
सा पि बहुने जनसि आयता ए ते पळिबोवदिसंति पि पविथलिसंति
पि [1] लजूका पि बहुनेसु पानसतसहसेसु आयता ते पि मे आनपिता
हेवं च हेवं च पळियोवदाथ
23. जने धंमयुतं [1] देवानंपिये पियदसि हेवं आहा [1] एतमेव मे
अनुवेखमाने धंमधंमानि कटानि धंममहामाता कटा धंम [साव मे]¹
कटे [1] देवानंपिये पियदसि लाजा हेवं आहा [1] मगेसु पि मे
निगोहानि लोपापितानि छायोपमानि होसति पसुमुनिसानं अंवावडिक्का
लोपापिता [1] अढकोसिक्कानि पि मे उदुपानानि
24. खानापितानि निसिडया² च कालापिता [1] आपानानि³ मे बहुकानि
तत तत कालापितानि पटीभोगाये पसुमुनिसानं [1] ल [हुके खु]
एस पटीभोगे नाम [1] विविधाया हि सुखावनाया पुळिमेहि पि
लाजीहि ममया च सुखचित्ते लोके [1] इमं खु धंमानुपटीपति अनुपटो-
पजंनु ति एतदया मे
25. एस कटे [1] देवानंपिये पियदसि हेवं आहा [1] धंममहामाता पि मे
ते बहुविधेसु अठेसु आनुगहिकेसु विद्यापटासे⁴ पवजीतानं चैव गिहि-

1. Sk. धमश्रावण (= discourses on morality).

2. Bühler connected it with निषिद्धिया from the Sk. verb निषीदति and translated it as 'rest-houses'. It is corroborated by the Hathigumpha inscription—अरहत-निषीदियासमीपे (line 15). Lüders compared it with Ardhamāgadhi सेटि (= Sk. दिरुष्टि). सेटि is also synonymous with Sk. श्रेणि (नि + श्रवणी). So, he translated it as 'a flight of steps'. Bühler seems to be right, as उदुपानानि includes steps also and a separate mention of steps would be superfluous.

3. Cf. प्रपा in the Nasik Cave-inscription No. 10 P. 3 (E I. 8. 78).

4. It may be प्राकृत equivalent of the Vedic nominative plural in आसः.

- धानं च सच [पासं] वेसु पि च विद्यापटासे [१] संवत्सि^१ पि मे कटे
इमे विद्यापटा होहंति ति हेमेव बाभनेसु आजीविकेसु^२ पि मे कटे
26. इमे विद्यापटा होहंति ति निगटेसु^३ पि मे कटे इमे विद्यापटा होहंति
नानापासंवेसु पि मे कटे इमे विद्यापटा होहंति ति पटिविसिठं तेसु तेसु
ते [ते महा] माता [१] धम्ममहामाता तु मे एतेसु चेष विद्यापटा
सवेसु च अनेसु पासंवेसु [१] देवानंपिये पियदसि लाजा हेवं आहा [१]
27. एते च अने च बहुका मुखा दानविसगमि विद्यापटासे मम चेष
देविनं च सवसि च मे ओलोधनसि ते बहुविधेन आकालेन तानि तानि
तुठाचतनानि पटी [वेदयंति]^४ हिद् चेष विसासु च [१] दालकानं पि
च मे कटे अंनानं च देविकुमालानं इमे दानविसगमेसु विद्यापटा होहंति ति
28. धंमापदानठाये धंमानुपटिपतिये [१] एस हि धंमापदाने धंमपटीपति
च या इयं दया दाने सचे सोचवे मदवे साधवे च लोकस हेवं वविसति
ति [१] देवानंपिये प [ि] प [यद ि] स लाजा हेवं आहा [१] यानि
हि कानिचि ममिया साधवानि कटानि तं लोके अनूपटीपणे तं च अनु-
विधिचंति [१] तेन चठिता च
29. वविसंति च मातापितिसु सुसुसाया गुलुसु सुसुसाया वयोमहालकानं
अनुपटीपतिया बाभनसमनेसु कपनवलाकेसु आव दासमटकेसु संपटी-
पतिया [१] देवानंपिय [पि] यदसि लाजा हेवं आहा [१] मुनिसानं
तु या इयं धंमवडि वडिता दुवेहि येव आकालेहि धंमनियमेन च
निस्सतिया^५ च [१]
30. तत तु लहु से धंमनियमे निस्सतिया च भुये [१] धंमनियमे तु ओ एस
ये मे इयं कटे इमानि च इमानि जातानि अवधियानि [१] अंनानि पि
तु बहुक [१] नि [१] धंमनियमानि यानि मे कटानि [१] निस्सतिया च तु
भुये मुनिसानं धंमवडि वडिता अबिहिंसाये सुतानं
31. अनालंभाये पानानं [१] से एताये अथाये इयं कटे पुतापपोतिके चंदम-
सुलियिके होतु ति तथा च अनुपटीपजंतु ति [१] हेवं हि अनुपटीपजंतं
हिदतपालते आलधे होति [१] सतविसति वसाभिसिते न मे इयं
धंमलिचि लिखापापिता ति [१] एतं देवानंपिये आहा [१] इयं
32. धंमलिचि^६ अत अयि सिलार्थमानि वा सिलाफलकानि वा तत कटविद्या
एन एस चिलठितिके सिया [॥]

1. Buddhist order.

2. An order of ascetics allied to the Jains.

3. Sk. निर्ग्रं-वेसु (= among Jain ascetics).

4. Buhler read पटीपादयन्ति (= they point out). पटीवेदयन्ति is a better reading. Cf. प्रतिवेदयन्तु in the Jaugada rock, edict (VI, D)

5. Cf. Sk. निष्ठाति (= reflection, meditation or selfconversion).

6. It is a variant of धंमलिचि.

32. MINOR PILLAR EDICT : SANCHI

Prov. : Sanchi (M. P.) **Date :** c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Ser. :** Brāhmī
Ref. : Hultzsch, *C. I. I., I., I.*, pp. 160 ff.

Text

1.1
2. ...² भेत... [१] [स] वे [स] मगे क्खे
3. भिच्छुनं च भिच्छुनीनं ³ चा³ ति पुत्तप
4. पोतिके चंदमसूरियिके⁴ [१] वे संघं
5. भासति⁵ भिच्छु⁶ वा भिच्छुनि वा ओदाता
6. वि दुस्सानि सनंघाययितु अममा
7. ससि⁷ वासापेतविये [१] इच्छा हि मे किं
8. ति संघे समगे⁸ चिलधित्तिके सिघा ति [१]

33. MINOR PILLAR EDICT : SARNATH

Prov. : Sarnath (Varanasi) **Date :** c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Ser. :** Brāhmī
Ref. : Hultzsch, *C. I. I., I., I.*, pp. 161 ff.

Text

1. देवा [नां पिय].....
2. प ल.....
3. पाट [छि पु त्त] • [न स कि] वे केनपि संघे भेतवे⁹ [१] प खुं खो

-
1. The first line is not legible. Perhaps it contained something referring to the prevention of breach in the Buddhist Order, which is suggested from the word भेत (भेतुम्) in the second line.
 2. Bühler read यं. 3. Bühler read वा (= or).
 4. This anticipates the style of the copper-plate grants. Cf. Delhi-Topra Pillar-edict VII. l. 31.
 5. Bühler and Boyer read पोतिके. 6. Boyer read भिच्छु.
 7. Sk. अममास a residence not fit for members of the Saṅgha.
 8. Bühler and Boyer read संघं ससि मगे भिच्छुति;
 9. Cf. संघं भिदन्ति in Childers' Pali Dictionary. SV संघं भिदित्ता in the *Jataka*, Vol. IV, p. 200, l. 6.

4. भिक्षु वा भिक्षुनि वा संघं आसति¹ से ओदात्तानि दुसानि संनंदापयि वा आनावाससि²
5. आवाससिये [१] हेवं ह्यं सासने भिक्षुसंघसि च भिक्षुनिसंघसि च विनपयितविये [१]
6. हेवं देवानंपिये आहा [१] हेदिसा च इका लिपि³ तुफाकंतिकं हुवाति संसलनसि⁴ निखित्ता⁵
7. इकं च लिपिं हेदिसमेव उपासकानंतिकं निखिपाथ [१] ते पि च उपासका अनुपोसथं⁶ यावु
8. एतमेव सासनं विस्वंसयितवे अनुपोसथं च धुवाये इकिके महामति पोसथाये
9. याति एतमेव सासनं विस्वंसयितवे आज्ञानितवे च [१] आवते च तुफाकं आहाले⁷
10. सबत विवासयाथ तुफे एतेन विवज्जनेन⁸ [१] हेमेव सवेसु कोटविषवेसु एतेन
11. विवज्जनेन विवासापयाथा [॥]

34. MINOR PILLAR EDICT : KAUSĀMBĪ (PRAYĀGA)

Prov. : Kausambi, Allahabad **Date** : c. 272-232 B.C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Ind. Ant.*, XIX, pp. 122. ff.;
 Hultzsch, *C. I. I., I.*, pp. 159 ff.

Text

1. [देवानं] [पि] ये आनपयति [१] कोसंबियं⁹ महाम [१] त
2. [संघे] [स] म [ने] [कटे] [१] स ['] वसि नो¹⁰ ल्हिये¹¹

1. Vogel and Senart read भिक्षति. Boyer proposed भोक्षति.

2. Cf. Sanchi version 'अनावाससि'.

3. Copy: literally one writing of this inscription.

4. Sk. संसरण (= on office or a place of assembly).

5. Sk. निक्षिप्ता (= deposited).

6. अनुपोसथ (= every fast day) 7. आहार (= a district)

8. Sk. व्यज्जनेन. In the Buddhist literature व्यज्जन is used in the sense of a letter (Vide Childer's *Pali Dictionary* s. v. व्यज्जन)

9. Bühler and Boyer read कोसंबिय

10. Bühler and Boyer proposed न.

11. Bühler read वि ये

3.[संभ] [मा] कति¹ मि [सु] व [१] मि [सु] मि
वा [से] [पि] चा
4. [ओ] दात [१] मि दुसानि [स] मंधापयितु अ [नावा] स [सि]²
[आ] व [१] सयि [वे] [॥]³

35. MINOR PILLAR EDICT : RUMMINDEI

Prov. : Rummindei, near Nautanwa (N. E. R.), Nepalese
Tarai; **Date** : c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Ep. Ind.*, V, pp 1 ff.; Hultzsch, *C. I. I.*, I,
pp. 169 ff.

Text

1. देवानपियेन पियदसिन लाजिन वीसनिवसामिसितेन
2. अतन⁴ आगाच महीयिते हिद बुधे जाते सक्कमुनी⁵ ति [१]
3. सिला-विगड्ढी-चा⁶ कालापित सिलाधमे च उसपापिते
4. हिद भगवं⁷ जाते नि [१] सुमिनिगामे उबलिके⁸ कटे
5. अठभागिवे⁹ च [१]

1. भोजनि is proposed by Bühler and Eoyer.
2. Bühler read आन [पे] स; Eoyer proposed भानावससि.
3. Boyer read भवानपिये.
4. Sk. आत्मना (= voluntarily).
5. Sk. शाक्यमुनि, an epithet of the Luddha, as he was born among the Śākyas.
6. Hultzsch and some other scholars broke this compound word into three words (independent)—सिला, विगड्ढी and चा and translated it as 'a stone bearing a horse'. It was a very awkward construction. It should be taken as one word equivalent to Sk. शिला-विकटभित्तिका (= a huge wall of stone).
7. Pali भगवा (= Sk. भगवान्) is one who possesses इत्तरौघ, धम्म, दत्त, सिता, काम and पवतन.
8. Sk. उद्भक्तिकः (= free from बलि [religious cess]).
9. Sk. आठभागिवः (= paying one eighth of land produce instead of usual one sixth).

36. MINOR PILLAR EDICT : NIGALI SAGAR

Prov. : NIGALI Tank in Nepalese Tarai;

Date : c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī

Ref. : Buhler, *Ep. Ind.*, V, pp. 1 ff.;

Hultzsch, *C. I. I.*, I., pp. 165 ff.

Text

1. देवानंयिनेन पियदस्सिन् क्कामिन् चोदसदसाभिसितेन
2. बुधस कोनाकममस¹ धुवे दुत्तिर्य² वडिते [१]
3. [विसति] [व] साभिसितेन³ च अतन आगाच नहीविते
4. [सिद्धाय भ] [च] [उस पापिते⁴ [१]

37. MINOR PILLAR EDICT : QUEEN'S

Prov. : On the Allahabad Pillar; **Date** : c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali) **Scr** : Brāhmī

Ref. : Buhler, *Ind. Ant.*, XIX, pp. 122 ff.,

Hulthscz. *C. I. I.*, I, pp. 158 ff.

Text

1. देवानंपियवा वचनेना सवत महमता⁵
2. वतविया [१] ए हेता⁶ दुत्तिवाये देवीये दाने
3. अवा-वडिका वा आलमे व⁷ दान [गहे] [व] [ए] [वा] [पि]
[अ] ' ने

1. कनकमुनि was a प्रत्येक बुद्ध who attained निर्वाण for himself but did not preach it to the world.

2. Sk. द्वितीय is used not in the sense of 'second' ordinal but in the sense of 'double the size'. Some take it in the sense of द्वितीय वारम् (= second time) which implies that the stupa was already enlarged once.

3. This restoration was suggested by Bühler.

4. Restoration proposed by Bühler.

5. Senart and Bühler read महामता.

6. हेत was read by Senart and Bühler.

7. Bühler read वा.

4. कीद्वि जनीवसि¹ तामे देविने वे [१] नाति [हे] वं [ग] [न]
[तविने]²
5. हुत्तीचामे देविने ति तीवक-मातु कालुवाकिये [॥]

38. CAVE EDITIONS NO. I II & III: BARABAR HILL

Prov. : Barabar Hill, Gaya Dist., Bihar;

Date : c. 272-232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali)

Scr. : Brāhmī

Ref. : Bühler, *Ep. Ind. XX*, pp. 361 ff.; Hultzsch, *C. I. I.*,
I, pp. 181 ff.

Text

I

1. काजिना विषदसिना हुवावस [वसामिसितेना]³
2. इयं निगोहकुमा⁴ दिना आजीविकेहि⁵ [॥]

II

1. काजिना विषदसिना⁶ हुवा
2. वसवसामिसितेना इयं
3. कुमा कलतिक⁷ पवतसि
4. दिना आजीविकेहि

III

1. काज विषदसी एकुनवी
2. सतिवसामिसिते जलधो
3. सागमथात⁸ मे इयं कुमा
4. सुपिने⁹ स [कतिक] [पवतसि] वि
5. ना [॥]

1. Shall be registered.

2. Hultzsch restores विनति (= विहति).

3. Restoration proposed by Hultzsch is evidently on the basis of the dating formula of regnal years.

4. Sk. -वमोवगुहा. This seems to be the name of the cave.

5. Gostika, contemporary of Buddha and Mahavira, who founded the Ājivika sect. It has several affinities with Jainism.

6. Here as in the previous inscription the order of the epithet विषदसि and the noun (काज) is changed.

7. कलतिक is the name of a hill.

8. Sk. जलधोवागमार्कतः (= for shelter from the advent of the rainy season).

9. सुपिण्ड (= picaresque).

B. INSCRIPTIONS OF DAŚARATHA

1. CAVE EDICTS NO. I, II & III : NAGARJUNI HILL

Prov. : Nagarjuni Hill. Gaya Dist., Bihar;

Date : c. 232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali); Scr. : Brāhmī

Ref. : Bühler, *Ind. Ant.*, XX, p. 364;Luders, *List.* Nos. 954-56

Text

I

1. वडियक [१]¹ कुभा दषलधेन देवानंपियेना²
2. आनंतलियं³ अभिषितेना [आशीविकेहि]
3. भदतेहि⁴ वाच⁵-निसिदियाये निषिठे⁶
3. आ-चंदम वूलियं [॥]

II

1. गोपिका⁷ कुभा दषलधेना देवा [न]⁸ पि
2. येना आनंतलियं अभिषितेना आजी
3. विके [हि] [भद्] तेहि वाच-निसिदियाये
4. निसिठा आ चंदम वूलियं [॥]

III

1. वडयिका⁸ कुभा दषलधेना देवानं
2. पियेना आनंतलियं अ [भि] पितेना [आ]
3. [जी] विकेहि भदतेहि वा [च निषि] दियाये
4. निषिठा आ चंदम वूलियं [॥]

1. वडियका (= Sk. वाद्यका, external) seems to be the name of the cave.

2. Ordinarily it should precede दषलधेन. Fleet thought that it referred to Asoka and translated....'immediately after being anointed by the beloved of gods (Asoka).

3. Sk. आनन्तर्यं (= without gap).

4. An honorific derived from Sk. भवद्. Some suggest that it is derived from मद्रान्त. 5. Sk. वचो.

6. Sk. निषुष्टा (= formally given away).

7. Name of the cave.

8. Name of the cave, Sk. वरसीका.

CHAPTER III

A. INSCRIPTIONS OF THE ŚUNGA AGE

1. BARHUT BUDDHIST PILLAR INSCRIPTION

Prov. : Barhut (Nagaud), Madhya Pradesh;

Date : 2nd Cent. B. C.

Lang. : Prakrit

Scr. : Brāhmī

Ref. : Hultzsch, *Ind. Ant.*, XIV pp. 138 ff. and XVI p. 227.

Cunningham, *Stupas of Bharhut*, pp, 128 ff.

Text

1. सुगन¹ रजे रजो गागीपुतस विसदेवस
2. पीतेण गोतिपुतस² अमारजुस³ पूतेण
3. बाह्मिपुतेन धन-भूतिन कारितं तोरना⁴
4. सिद्धा कं मं तो च उपण⁵ [॥]

2. BESNAGAR GARUDA PILLAR INSCRIPTION

Prov. : Besnagar (Madhya Pradesh)

Date : Regnal yr. 14, c. 2nd. Cent. B. C

Lang. : Prakrit (influenced by Sanskrit); **Scr.** : Brāhmī.

Ref. : Vogel, *Acrh. Sur. Ind.* A. R. 1908-9, p. 126;

Bhandarkar, *J. B. B. R. A. S.*, XXIII, p, 104

1. According to Cunningham and Mitra सुगन stands for सुहृदाब्दे
'in the kingdom of Srughna.'

2. This word was equated with कौत्सीपुत्रस.

3. Cunningham and Mitra equated it with Sk. अमराव्यस्य.

4. Hultzsch तोरय (*Ind. Ant.* XXI p. 227).

5. Hultzsch उपनी (*Ind. Ant.* XXI p. 227).

Text

I

1. [दे] व देवस वा [सुदे] वस गरुडभ्यजे अयं
2. कारिते इ [अ] हेलिओदोरेण भाग
3. वसेन विषस पुत्रेण तक्षसिलोकेन
4. चोम-वृतेन [आ] गलेन महाराजस
5. अंतलिंकितस उप ['] ता सकास रजो
6. [का] सी पु [अ] स¹ [अ] गभद्रस² त्रस्तारस^{2a}
7. वसेन च [तु] दसेन³ राजेन वधमानस⁴ [॥]

II

1. त्रिनि अमुत पदानि [इध] [सु] अनुठितानि
2. नेयंति [स्वयं] इम चाग अग्रमाव⁵ [॥]

3. AYODHYA STONE INSCRIPTION OF DHANADEVA

Prov. : Ayodhya, Fyzabad Dist., U. P.;

Date : 1st. Cent. A. D.

Lang. : Sanskrit (corrupt); Scr. : Brāhmī

Ref. : D. R. Sahni, *Ep. Ind.* XX; p 57; J. D. Ratnakar, *Nāgari-Prachārīnt-Pātrikā*, V, Part I pp. 99-104.
G. H. Ojha, *ibid*, p. 201. ff; K. P. Jayaswal, *J. B. O. R. S.*; X, pp. 202-8.

Text

1. कोसलाधिपेन द्विरक्षमेवचाजिनः सेनापतेः⁶ पुण्डमित्रस्व⁷ चहेन कौशिकी

1. Bloch and others read कौसीपुत्र. Vogel कासीपुत्र.
2. It is a translation of the Greek word 'Soterōs' found on Indo-Greek coins. Very possibly Heliodoros was responsible for the draft of the record.
3. Read वसेन
4. Bhandarkar वासिना मह [दे] ते नङ्गराजे नवध () मा (नुसा) (नवाव).
5. Cf. नमस्त्वागोऽग्रमादश्च एतेष्वमृतमाहितश्च, M. B. XII.V. 43. 22.
6. Mahābhāṣya and Mīlavikṣgnimitra refer to his horse-sacrifice. The latter styles him even as सेनापति.
7. Sanskrit usage would require पुण्डमित्राद् but the language of the record is influenced by Prakrit.

पुत्रेण धन (देवेन)¹

2. धर्मराजा² पितुः कस्तुर्देवस्य केतव³ कारितं [॥]

4. BHATTIPROLU CASKET INSCRIPTION

Prov. : Bhattiprolu, Krishna, Dist., Madras Pres.;

Date : 2nd Cent. B. C.

Lang. : Prakrit;

Scr. : Brāhmi

Ref. : Buhler. *Ep. Ind.*, II, pp. 323 ff.

Text

Casket No. I

कर पितुनो च कुर मा [तु] च कुरय सिव [च] च मञ्जुसं
पणति फाळिमा यमुगं च बुध सरिराणां
मिस्सेतु [॥] वनव पुतय कुरय वधीतुकच मञ्जुप [॥]
उत्तरो विगह पुत्तो काणीठो [॥]

B. POST-SUNGA INSCRIPTIONS OF INDIAN RULERS

1. HATHIGUMPHA INSCRIPTION OF KHARVELA

Prov. : Hathigumpha, near Bhubaneswar, Orissa,

Date : 1st Cent. A. D.

Lang. : Prakrit (allied to Pali);

Scr. : Brāhmi

Ref. : Bühler, *Indian Studies*, III, p. 13; Fleet, *J. R. A. S.*, 1910, 242 ff.; K. P. Jayaswal, *J. B. O. R. S.*, III, pp. 424 ff.; IV, p. 364 ff.; XIII, p. 221 ff.; XIV, pp. 150 ff.; K. P. Jayaswal and R. D. Banerji. *Ep. Ind.*, XX, p. 72 ff.

Text

1. नमो ऋहंताय [।] नमो सव सिषाणं [॥] देरेण⁴ महाराजेन महामेघ-

1. We may have it धनदेवेन, as the father's name कस्तुर्देव makes the possibility a little clear. Apparently he was the local ruler of Ayodhya.

2. Read धर्मराजेन.

3. निकेतन.

4. Two different Sanskrit forms of this epithet have been suggested as देरेण and मार्येण. The former appears to be more apt, which means 'belonging to the Asila family.'

- बाहनेन¹ चेति² राज व [] स वधनेन पस्य सुम लक्षणेन चतुरस्र
 छुट [ण] गुण उपितेन कलिंगाधिपतिना सिरि क्षारवेलेन
- 2 [प] वरस वसानि सीरि [कदार] सरीरवता कीदित कुमार कीदिका
 [॥] ततो लेख रूप गणना-ववहार विधि विसारदेन सब विज्ञावदातेन
 नव वसानि योवरज [पा] सासित [॥] सपुण अनुवीसति वसो तद्वानि
 वधमानसेसयो वेनामिविजयो³ ततिये
- 3 कलिंग राज वसे पुरिस युगे महाराजामिसेचन पापुनाति [॥]
 अभिसितमतो च पधमे वसे वात विहृत गोपुर पाकार निवेसन पटि
 सखारयति कलिंगनगरिरिवही [र] [१] सितल तदाग पादियो च
 बधापयति सवुयान प [टि] सधपन च
- 4 कारयति पनात [मि] साहि सत सहसेहि पकतियो च रजयति [॥]
 हुतियो च वसे अचितयिता सातकनि⁴ पछिम दिस हय गज नर रथ
 बहुल वव पटापयति [१] कन्ह⁵ बेंग गताय च सेनाय वितासिति⁶
 असिकनगर [॥] ततिये पुन वसे
- 5 गधव वेद् बुधो दप मत भीत वादित सवसनाहि उसय समाज कारा
 पनाहि च कीडापयति नगरि [॥] तथा अनुधे वसे विज्ञाचराधवास
 अहनपुव कलिंग पुव राज [निवेसित] वितध म [कु]
 ट च निखित छत
- 6 भिगारे [हि] तरतन सपतेय सब रठिक भोजके पादे बदापयति
 [॥] पधमे च दानी वसे नद राज ति वस सत ओ [धा] दित
 तनमुलिय बाटा पणादि नगर पवेस [थ] ति सो [१] [अ]
 भिसितो च [छुटे वसे] राजसेय⁷ सदसयंतो सवकर वण
- 7 अनुगह अनेकानि सत सहसानि विसजति पोर जानपद [॥] सतम
 च वस [पसा] सतो बजिरघर स मतुक पद [कु]
 म [१] अठमे च वसे महता सेन [१]
 गोरधगिरि

1 It is a family *vruda* like Śātavāhana

2 Two readings चेत (= चेदि) and चेत (- चैव) are proposed
 The former is a better one

3 Barua proposed वधमान सेसयोवनामिविजयो

4 शातकणि I of the Andhra Śātavāhana family

5 Jayaswal and Banerjee read कन्ह

6 Jayaswal proposed वितासित

7 Sk त्रिवर्षशत = 300 years Some propose त्रि + वर्षशत = 103 years
 which is wrong

8 राजसूय Some propose राजैश्वर्य

8. चात्तापयिता राजगहं उपवीडपयति [१] पतिन [१] च कम्पदान स
['] नादेन.....सेन बाहने विपमुचितुं मधुरं अपयतातो
यवरा [ज] [विमित (विमुनेल)]¹.....यङ्गति.....पल्लव.....
9. कपहसे हव गज रथ सह यति सव घरावास.....सव ग्रहणं च
कारयितुं ब्रह्मणानं ज [य] परिहारं ददाति [१] अरहत.....
[नवमे च वसे].....
10.महाविजय पासाद कारयति अठतिसाय सतसहसेहि [॥]
इसमे च वसे इंद संधी सा [ममयो] भरधवस पठानं मह [१]
जयनं.....कारापयनि [॥] [एकादसमे च वसे].....प
[१] यातानं च म [नि] रतनानि उपलभते
11.पुषं राजनिवेसितं पीथुं गदभनंगलेन कासयति [१]
जन [प] इ भावने च तेरस वस सत कत भि ['] वति त्रमिर इह
संचात² [१] बारसमे च वसे.....[सह] सेहि विनासयति
उत्तरापथ राजानो.....
12. म [१] गधानं च विपुलं भयं जनेतो ह्यसं गंगाय पाययति [१]
म [१ग] च ['] च राजान बहुसतिमित³ पादे वंदापयति [१]
नद्राज⁴ नीत⁵ च का [लि] 'ग-जिन संनिवेस.....'अंग सगध
वसु च नयति [॥]
13.[क] ['] जठर [ललिल] [गोपु] राणि सिहराणि
निवेसयति सत विसिकनं [प] रि हारं हि अभुतमछरिय हथी निवा
[स] परिहर.....हथ हथि रतन [मानिकं] पडराजा.....
[अ] त मनि रतनानि आहरापयति इध सत [सहसानि]
14.सिनो वसीकरोति [१] तेरसमे च वसे सुपवत विजय चके
कुमारीपवते अरहते (हि) परिवन सं [सि] सेहि ⁶कायनिसीवियाय
यापूजावकेहि राज भित्तिनि चिच वतानि वास [१] [सि] तानि

1. It is a most controversial reading. Those who read विमित, identify it with Demetrios, son of Euthedemos and push back खारवेल in the first quarter of the second century B. C. There appear to be four letters which may be read दि उ मे त (= Diomodes, one of the later Greek kings in India).

2. Jayaswal read त्रमिर-देव-संघात (= confederacy of the Tamil countries).

3. Sk. बृहस्पतिमित्र; but he cannot be identified with बृहस्पति on the ground that बृहस्पति is the presiding deity of the पुष्य नक्षत्र.

4. महापद्मनन्, who according to the Purāṇas was a great conqueror.

5. Barua proposed नन्दराज-जित.

6. Barua read कद्व = Sk. कद्व = Pali कल्ल (= healthy or sound).

- द्वालुरत उवा [सग वा] रवेळसिरिना जीववेह [सवि] का
परिष्ठाता [॥]
15.सकत समण सुविहितानं च सब दिसानं न [नि] नं
तपसि इ [सि] च संघियनं भरहतमिसीदिया समीपे यामारे वराकार
समुभापिताहि अनेकबोळमाहिताहि.....सिळाहि.....
16.चतुरे च वेङ्करिय गमे धंमे पतिठापयति पामतरीय सत
सहसेदि [।] मु [लि] च कळ बोळिनं च बोय [ठि] अंग संतिक
['] तुरीयं उपावसति [।] जेम-राजा स बह राजा स भिस्तु राजा धम
राजा पसं [तो] सुनं [तो] अनुभव [तो] कळानानि
17.गुण बिसेस कुसलो सब पासड पूजको सब वे [वाय] तम
सकार कारको अपतिहत चक वाहनचलो चकचरो गुतचको पवतचको
राजसिवसू कुळ विनिभितो महाबिजयो राजा खारवेळसिरि [॥]

2. NANAGHAT CAVE INSCRIPTION OF NĀGANIKĀ

Prov. : Nanaghat, Bombay Pres. **Date** : Early 1st Cent. B.C.

Lang. : Prakrit;

Scr. : Brāhmī

Ref. : Bühler, Arch. Sur. West Ind., v, pp. 60 ff.

Part I (left wall)

1. [सिधं¹].....नो धंमस नमो ईदस नमो संकंसन वासुदेवानं चंद
सूरानं² [महि] मा [व] तानं चतुनं चं लोकपालानं यम वरुन कुबेर
वासवानं नमो [॥] कुमारवरस ख [द] सिरिस³ र [जो]
2.[व] रस सूरस अपतिहत चकस दलि [नय] ठ [पतिनो]....⁴
3. [मा].....[वाळा] य महारठिनो अंगिय कुळ वचनस सगर गिरिवर
वळ [या] य पयविय पयम बीरस वस.....य व अळह (वंतठ)....
सळसु महतो मह.....
4. सिरिस.....मारिया देवस पुतवस वरवस कामवस धनवस [खद]
सिरि मातु सतिनो सिरिमत्तस च मातु [य] सीम.....
5. वरिच.....[न] गारव द्यिमिय मासोपवासिनिय गह तापसायचरित
महाचरियाय दिख व्रत यंज सुंढाय यजा हुता धूपन सुरांवा य निय...

1. Bühler's restoration is ओ (or सिधं) नमो प्रजापतिनो धंमस.

2. Bühler चंद सूतानं. 3. Usually read as वेदि.

4. The suggested restoration is सातकंसिसिरिस पुतस मातुप नागनिकाय.
Sarkar prefers शिमुक-सातवाहनस संसवचनस to avoid the duplication
of Nayanika's name.

- 6 राबस [व] नेहि थिट [१] यनो । अगाधेय यनो द [लि] ना दिना
गावो बारस १० (+) २ असो च १ [१] अनारमनियो यनो
दखिना धेनु .
- 7 .. दखिनायो दिना गावो १००० (+) ७०० हथी १०
- 8 स ससतरय^१ [व] । सकटि २०० (+) ८० (+) ९ कुमियो
रुपामयियो १० (+) ७ भि .
- 9 रिको यनो दखिनायो दिना गावो १०००० (+) १००० असा
१००० पस [पको]
- 10 १० (+) २ गमवरो १ दखिना काहापना २०००० (+)
४००० (+) ४०० पसपको काहापना ६०००।^२ राज [सुयो यनो]
सकट

Part II (right wall)

- 11 धजगिरि तस पयुत सपटो १ असो १ असरयो १ गावीन १०० [१]
अममेधो यनो^१ बितियो [थि] ठो दखिनायो [दि] ना असो रुपाळ
[का] रो १ सुवन नि १० (+) २ दखिना दिना काहापना
१०००० (+) ४००० गामा १ [हटि] [दखि] ना दि [ना]
- 12 गावो^४ सकट धजगिरितस पयुत [१] गावो यनो
१० (+) ७ [धेनु] १ गाव सतरस
- 13 १० (+) ७ अच न लय पसपको दि [नो]
[दखि] ना दिना सु पीनि १० (+) २ अ (?) सो^६ रुप
[ण] कारो १ दखिना काहाप [ना] १०००० २
- 14 गावो २०००० [१] [भगल] दूसरतो यनो थि [ठो]
[दखिना] [दि] ना [गावो] १०००० । गर्गातिरतो यनो थिठो
[दखिना] पसपको पटा ३०० । गवामयन यनो थिठो [दखिना
दिना] गावो १००० (+) १०० । गावो १००० (+) १००
पसपको काहापना पटा १०० [१] अनुयामो यनो .
- 15 [ग] वामयन य [जो] दखिना दिना गावो १०००० (+)
१०० । अगिरस [१] मयन यनो थिठो [द] खिना गावो १००० (+)
१०० । त [दखिना दि] ना गावो १००० (+) १०० ।
सतातिरत यनो १०० [१] [य] जो दखिना ग
[१] [वो] १००० (+) १०० [१] अगिरस [ति] रतो यनो थिठो
[दखि] ना गा [वो] [१]

1 Sarkar would have त सद,

2 Buhler takes t to indicate ✓

3 Fuhler om ts यनो in his transcript

4 Indraji reads after गावो the figure 6000

5 Buhler takes it as तेस

- 16 [गा] ओ १००० (+) २ [।] कृन्धोमप [च] ना [नतिरत]
दक्षिना गावो १००० । अ [गि] र [सतिर] तो व [जो] [वि] ओ
द [क्षिना] [।] रतो यिओ यज्ञो दक्षिना दिना [।]
तो यमो यिओ दक्षिना [।] यमो यिओ दक्षिना दिना
गावो १००० ।
- 17 न स सय दक्षिना दिना गावो त [।]
[अ] गि [रसा] मयन कृवस [दक्षि] ना दिना गाव १०००
[।] [दक्षिना] दिना गावो १००० । तेरस अ [।]
- 18 [।] तेरसरतो स छ [अ] ग दक्षिना दिना गावो
[।] दसरतो म [दि] ना गावो १०००० । उ
१०००० । द
- 19 [य] ओ दक्षिना दि [ना]
- 20 [द] क्षिना दिना

3 NASIK CAVE INSCRIPTION OF GAUTAMIPUTRA ŚĀTAKARNI

Prov Nasik, Bombay Pres
Date 2nd cent A D, regnal year 18
Lang Prakrit **Scr** Brahmi
Ref Senart *Ep Ind* VIII, pp 71 ff, Buhler, *Arch Surv*
West India VI, pp 104 ff

Text

(East wall of the Veranda in Cave No 3)

- 1 सि [ध] [॥] सेनाये [वे] जय¹ [ति] वे विजय-अथावारा [गो]
यधनस बेनाकटक²-स्वामि गोतमिपुत्रो सिरि सयकणि
2 आनपयति गोवधने अमच वि [ण्डु] पाकित³ [।] गामे अपर कलदि
[वे] [य] सेत अजकाककिं वसमदातेन भूत निवतन

1 Senart takes t to be a c ty wh ch corresponds to modern Bana
vasi in North Kanara Sarkar's preference as an epithet of सेना
becomes clear w th next line
2 बेनाकटक was probably s tuated on the river Benra, in the Na sk
distr ct The r ver Benra can hardly be dentified w th
Wainganga or Penganga
3 Senart : पाकित

3. सतामि वे २०० इत अग्गखेत विवतण सतामि वे २०० इमेस पवजितान तेकिरस्सि¹ वितराम [१] एतस चस² खेतस परिहार
4. वितराम अपावेसं³ अनोमस अलोण खा [वकं]⁴ अरठसविनयिकं सबजातपारिहारिक च [१] ए [ते] हि नं⁵ परिहारेहि परिह [र] हि [१]
5. एते चस खेत परिहा [रे]⁶ च एय गिबधापेहि [१] अवियेन भाणत्तं [१] अमचेन सिबगुत्तेन कुतो [१] महासामिमेहि उपरस्सितो [१]
6. दत्ता पटिका सबद्धरे १० (+) ८ वास पक्खे २ दिवसे १ [१] तापसेन कटा [॥]

4. NASIK CAVE INSCRIPTION OF GAUTAMĪPUTRA ŚĀTKARṆĪ

Prov. : Nasik, Bombay Pres.

Date : 2nd Cent. A. D.; regnal year 24.

Lang. : Prakrit ;

Scr. : Brāhmī

Ref. : Senart, *Ep. Ind.*, VIII, p. 73; Buhler, *Arch. Surv. West India*, IV, pp. 105 ff.

Text

1. सिद्धं [॥] गोवधने भम [च]स सामकस⁷ [दे] खो [रा] जा गितो⁸ [१]
2. रणो गोतमिपुत्तस सातकणि [स⁹] म [हा] देवीच¹⁰ च जीवसुताय राज-मातुष वचनेन गोवधने¹¹ [भम] खो¹² सामको अरोग वतव [१] ततो एव च
3. वतवो [१] एय¹³ अग्गेहि पवते तिरग्गुग्गिह अग्ग भमदाने लेणे पति-वसतामं¹⁴ पवजितान भिखून गा [मे] कखडीसु पुव खेतं इत [१] त च खेत

1. It is a mistake for तरसिकानं (तैरदिमकानां, of those residing on the तिरदिम hill).

2. Read एतस च.

3. Senart : अपवेस.

4. Senart : खादक.

5. Senart has it as न.

6. Senart : परिहार.

Note-B denotes Buhler and I Bhagwanlal Indraji in the readings.

7. B and I सामकस.

8. I : राजनिती ; Buhler राजणि.

9. I has सातकणिस.

10. B has देविच.

11. I has गोवधन.

12. This restoration is due to Senart. But B and I do not mention this च.

13. B has एउ.

14. I and B have—सताम.

4. [न] कसते¹ [।] सो च गामो न वसति [।] एवं² सति य³ दामि
एथ नगर-सीमे राजकं खेतं⁴ अग्ह⁵-सतकं ततो एतेस⁶ पवजितान
भिखूनं तेरण्हुकानं द्द [म]
5. खेतस निवतण सतं १०० [।] तस च खेतस परिहार वितराम अपावेस
अनोमस अलोण-खादक-अरठ-सविनयिक सब-जात-पारिहारिक च⁷ [।]
6. एतेहि न परिहारेहि परिहरेठ⁸ [।] एन चस खेत परीहा [रे⁹] च
एथ¹⁰ निवधापेथ¹¹ [।] अविने¹² भाणन [।] पट्टिहा (र)-रखिय
लोटाय छतो¹³ लेखो¹⁴ [।] सबछरे २० (+) ४
7. वासान¹⁵ पखे ४ दिवसे पचमे¹⁶ ५ [।] सुजिविना¹⁷ कटा [।]
निवधो¹⁸ निवधो सबछरे¹⁹ २० (+) ४ गिहान पखे २ दिवसे १० [॥]

5. NASIK CAVE INSCRIPTION OF GAUTAMĪ BALASRI

Prov. : Nasik, Bombay Pres.

Date : 2nd cent. A. D.; regnal year 19

Lang. : Prakrit

Scr. : Brāhmī

Ref. : Senart, *Ep. Ind.*, VIII pp. 60 ff; *Arch. Surv. West Ind.*, IV, pp. 180 ff.

Text

1. सिद्धं²⁰ [॥] रओ वासिठीपुतस²¹ मिरिपुलमायिस सबछरे²² एकुनवीसे
१० (+) ९ गीग्हाणं²³ पखे वितीये २ दिवमे तेरसे १० (+) ३
राजरओ गोतमी पुनस हिमव [त] मेरु
2. मंदर-यवत-सम-सारस असिक-असक²⁴-मुळक-सुरठ-कुकरापरंत-अनुप-

1 I has कसते . B व कंसते ; but in Senart's v is indistinct.

2. B has एव.

3. I and B have it as मतिप.

4 I and B have खेत.

5. B has अग्हस.

6. I has एतेस.

7 B omits this च.

8. I: हरठ; B: हरेठ.

9 I and B have परिहार.

10. B has एठ.

11. B: भाकठ.

12. I आविन.

13. I लाजनीवमता, B: लोटायमता.

14. I and B: लेखे.

15. B (4) सान.

16. I: पचमे.

17. I: पु(व) जतिना; B. पुजिहिना. 18. I: — वषा. 19. B has संवाधरे.

* Note:—I = Bhagwanlal Indraji; B = Euhlar.

20. I = सिद्ध. 21. I and B have = सिठीपुत.

22. Sarkar and I: सबछरे; B: संवछरे; Senart मविछरे.

23. B and I: गिहान; Senart गिहान.

24. I: असिक सुसक.

विद्वन्-आकरार्धति-राजस विह-द्रवत-पारिषात¹-सयह (सद्य)-कण्हगिरि-
मचसिरिटन-मलय-महिद्व-

3. सेदगिरि-चकोर-पवत-पतिस सवराज [लोक]-म[']इल-पतिगहीत-
सासनस दिवसकर-[क]र-विबोधित-कमलविमल-सदिस-वदनस
तिसमुद-तोष-पीत-बाहनस पटिपू [']ण-चव-मइल-ससिरीक-
4. पियदसनस वर-वारण-विकम-चारु-विकमस भुज्जपति-भोग-पीन-बाट²-
विपुल-दीध-मुद [र]-भुजस अभयोदकदाम-किलिन-निभय-करस
अविपन-मातु-सुसूयाकस³ सुविभत-तिवग-दैस-कालस
5. पोरजन-निविसेस-सम-सुख-दुखस⁴ खतिष-दप-मान-मदनस सक-यवन-
पहदव-निसुदनस धमोपजित-कर-विनियोग-करस कितापराधे पि सद्दु-
जने अ-पाणहिसा-रुधिस विजावर-कुट्टव-विबध
6. नस खखरात⁵-वस⁶-निरवसेस-करस सातवाहनकुल-यस-पतिधापनकरस
सव-मइलाभिवादित-च [र] णस विनिवतित-चातूवण-सकरस⁷ अनेक-
समरावजित-सनु-सघस अपराजित-विजयपताक-सनुजन-धुपधसनीय⁸
7. पुरवरस कुल-पुरिस-परपरागत-विपुल-राज-सदस आगमान⁹ [नि]
लयस सपुरिसान असयस सिरी [ये] अधिठानस उपचारान¹⁰ पभवस
एककुसस एक धनुधरस एक सूरस¹¹ एक बग्गणस राम-
8. केसवाजुन-भीमसेन-तुल-परकमस¹² छण-घनुसव¹³-समाज-कारकस
नाभाग¹⁴-नहुस-जनमेजय-सकर-य [या] ति-रामावरीस-सम-तेजस अप-
रिमितमखयमचितमभुत पवन-गरुड¹⁵-सिध-यख-राखस-विजावरभूत¹⁶-
गधव-वारण-
9. चद-दिवाकर-नखत-गाह-विचिण-समरसरिसि जित-रिपु-सघस नागवर¹⁷.

1. B : 'रिवात. 2. I and B : गीनवट. 3. I : उंसुसा.

4. Constitutionally and morally an Indian king was regarded as the servant of the subjects. He was not entitled to have his personal likes and dislikes. Cf.

प्रजासुख सुखा राजा तदुःखे यश्च दुःखितः ।

न कीर्तिपुल्लो लोकेऽम्बिन् प्रेत्य स्वर्गे महीयते ॥ विष्णु महिमा, 3 70

also Arthashastra Bk I. chap. 19, 16 :

प्रजासुख सुख राजः प्रजानाञ्च हिते हितम् ।

नात्मप्रिय इत्त राजः प्रजानां तु प्रियं हितम् ॥

also जनसजानपदसा हितसुख of Aśoka edicts.

5. Sk. छहरात. 6. B : वंस. 7. Senart : नातुवण सकरस.

8. B : पवससनीय. 9. I : मान. 10. I : चारान.

11. B omits एक सूरस in his transcript. 12. B : पराक.

13. I : छणयनुस. 14. B : न भाग. 15. I : गरुट.

16. I : भूतं. 17. I : गंगवर; B : नग.

सका गगनतकमभिगिगाहस कुल-विपु [कसि] रि-करस सिरि सात-
कणिस मातुष महादेवीय¹ गोटमीय बकसिरीय सचचचन-दान-समा-
दिसा² निरताय तप-दम-निच

10. मोपवास-तपराय राजरिसिबपु ³सदमसिलमनुविधीयमानाय कारित
देयचम [केकासपवत⁴]-सिखर-सविसे- [ति] रणु-पवत-सिखरे बिम
[तन⁵] बर-निविसेस-महिडीकं केण [।] एत च केण महादेवी
महाराज-माता महाराज- [पि] तामही⁶ व्दाति निकायस भ्दाव-
नीयान⁷ मिच्छ-सचस⁸ [।]
11. एतस च केण [स] चित्तन⁹ निमित्त महादेवीय अयकाय सेवकामो
पियकामो च न [ता] छ छ छ छ [दक्षिणा] पयेसरो¹⁰ पितु-पतिषो
धमसेतुस [द्वा] ति गामं तिरणु पवतस अपर-दक्षिण-पसे-पिसाजि-
पवक¹¹ सच-जात-भोग-निरटि [॥]

6. NASIK CAVE INSCRIPTION OF VĀSĪṢṬHĪPUTRA PULUMĀVĪ

Prov. : Nasik, Bombay Pres.

Date : 2nd cent. A. D.; regnal year 22.

Lang. : Prakrit

Scr. : Brāhmi

Ref. : Senart, *Ep. Ind.* VIII, pp. 65 ff.; No. 3, Buhler, *Arch.*
Surv. West Ind., IV, p. 110, No. 19.

Text

1. सिद्धम् । नचनर-स्वामी वासिटी-पुतो सिरि पुकुमाणि [जा] नपवति
गोचधने आमच¹²
2. सिक्कविक्रय च अ [श्वेदि] सच १० (+) ९ गि प २ विच १० (+)
३ अचकट समनेदि चो एच [पवते¹³] तिर [णुमि¹⁴] न धं [म]
सेतुस [के] नस वडिसंघरणे [दत्त] अकच [नीवि¹⁵] हेतु एच गोच-
चवाहारे दक्षिण-अने गामो सुविसजा¹⁶ सिद्धि देवि-केण वासीदि

1. B : देविय.

2. I : दिक्षा.

3. B : बद्ध सदम.

4. This restoration is due to Bühler.

5. B and I restored it.

6. I : पताम.

7. B : —निचा; B and I : —बान नि.

8. I : संवस.

9. B : चित्तना.

10. B : पठिसरी.

11. B : पिसाची.

12. I and B : अमच.

13. This restoration is due to I.

14. I and B restored it.

15. I and B restored it.

16. B : सदसना.

- निकायेन नद्यापनिवेदि [व] तिगा¹ दतो² [१] दत्तक दान-गामस
सुदिसन [स] परिचटके एष गोवधन [हारे] पुत्र-मये
3. गाम³ समक्षिपद् ददाम⁴ [१] एत त मह-अइकेन⁵ ओदेन⁶ धम-
सेतुस केणस पटिसंयरणे अल्लय-निवि-हेतु⁷ गाम सामक्षिप [व]
[भिक्षुहि देवि] छेण [बासीहि] [निका] देन⁸ नद्यापनिवेदि⁹ पति
[ग] दह [ओ] यप [ये] हि [१] एतस च गामस सामक्षि [पदस
भिक्षुहक परिहार]
4. वितराम अपा [वे] स अनोमस अ [ओ] गल्लाहक अरठसविनविक
सबजात परिहारिक च [१] एतेहि न परिहारेहि परिहारेहि [१] एत
च गाम समक्षिपद् प [रि] हारे च एष निबधापेहि सु [दिसन]
गामस च [१] सुदिसना [स] विनिष [ध] कारेहि अणता [१]
महासेनापतिना मेधुनेन ना द्रुतो [१] बटि [का] केहि
..... तो [१] दत्ता पटिका सब २२ गि पखे ७ विव ७ [१] ७
तकणिना¹⁰ कटा [१] गोवधन वाधवान¹¹ का [सुकावे¹²] विण्डु-
पालेन¹³ स्वामि अणन¹⁴ जत [१] नम¹⁵ भगत-सपति¹⁶ एतपस
जिनवरस बुधस [१]

7. BADVA SACRIFICIAL PILLAR INSCRIPTION OF THE MAUKHARIS

Prov. : Badva, Kotah, Rajasthan;

Date : Kṛta year 295 = 238 A. D.

Lang. : Prakrit influenced by Sanskrit Scr. : Brāhmī

Ref. : A. S. Altekar, *Ep. Ind.* XXIII, p. 52.

Text

सिद्धं । किलेहि¹⁷ १०० + १० + ५ क [१] रुण¹⁸ दृक्कृत्¹⁹ पञ्चे वि०

1. I : पटिक्क; B : पटिक्कव.	2. B : दत्ता.
3. I and B : गामो.	4. I and B : ददिम.
5. I : महा!; I and B :—हक.	6. I : औदान.
7. B :—हेता.	B. I भिक्षुहि देवी केणवा (से हि निका) देन.
9. —I : पनिवेदि; B : पनिषहि, B : त (.....भि) सुहि केण बासीहि (निका) देन.	
10. I : ७ साककणिना; B : सा.... कजेसेन.	
11. B : वधवन.	12. I : फासुकाधम; B : फेसरवे.
13. B : विण्डु; देण्डु.	14. I : सामि अणनायत; B : सामि वननानत.
15. I and Senart नमो.	16. I : यप (व) तस B : भगतस.
17. द्दोः.	18. Correct form फासुक्क. 19. Read दृक्कृत्.

श्रीमहासेनापतेः¹ मोक्षरेः² बलपुत्रस्य³ बलवर्द्धनस्य शूयः । त्रिरात्र
संमितस्य दक्षिणं⁴ गवां सहस्रं⁵ [१०००] ।

8. NANDASA SÀCRIFICIAL PILLAR INSCRIPTION OF THE MĀLAVAS.

Prov. : Nandasa Vill. Sahārā Dist. Udaipur, Rajasthan.

Date : Kṛta 282.

Lang. : Sanskrit.

Ser. : Brāhmī, Rajasthana.

Ref. : A. S. Altekar. *Ep. Ind.*, XXVII p. 252ff.

Text

1. सिद्धम् । कृतयोर्द्वयोश्चवर्षशतयोर्द्वयं शीतयोः २०० ८० [२ चैत्र पूर्णमासी]
(स्या) मस्याम्पूर्वार्थां महता स्वस्त्यगुणगुरुणा पौरुषेण प्रथम
चन्द्रार्द्धं [नमिष मा] [लव गण विषयमवतार]
2. यिरवैकषट्ठिरात्रमतिमन्नमपरिमितधर्ममात्र समुद्धृत्य (त्य) पितृ पैता-
महि (ही) शुरमावृत्य (त्य) सविपुलं धावापृथिव्योन्तरमनुत्तमेन
[यशसा] [स्वकर्म संपादया विपुलां समु]
3. पगतामृद्धिमात्मसिद्धिं वित्तव्यमायामिव सत्रभूमौ सर्वकामौघधारां
वसोद्धारिमिववमाह्वयामि वैश्वानरेषु हुत्वा ब्रह्मेन्द्र प्रजापति महर्षिं विष्णु
[स्थानेषु कृतावकाशस्य पापनि]
4. निर्वकाशस्य सितसमावसथ तद्वाक कूपदेवायतन यज्ञ दान प्रजा
विपुल पालन प्रसंगपुराणं (ण) राजर्षि धर्म पद्धती (ति) सतत कृत-
समनु गमन निश्च [यस्य स्वगुणातिशय विस्तरैर्मनु]
5. निर्दिष्टो (ने) पमिव भुवि मनुष्यभावं यथा यथार्थमनुभवत इत्वाकु
प्रथित राजर्षिवंशे मालववंशे प्रसूतस्य जनयन्तर्न पु [प्र] मा [भा] प्र
[?] वर्द्धनपौत्रस्य जयसोमपुत्रस्य सोमिने [तुः] श्री (?) सोम-
स्यानेक शत गोसहस्र]
6. दक्षिणा । कृष्णप्रसक्त शृङ्ग विप्रघट्टचित्पङ्कजं यूपसंकट तीरो (रे) पुष्कर
प्रतिलम्भभूते स्वधर्मसेतौ महा [तद्वाके शूय प्र] तिष्ठा कृता [।]

1. श्रीमहासेनापते.

2. मोक्षरे.

3. बलस्य पुत्रस्य.

4. दक्षिणा or दक्षिण्यम्.

5. सहस्रं (सं).

9. NAGARAJUNIKONDA INSCRIPTION OF VIRAPURUṢADATTA

Prov. : Nagarjunikonda Hill, Guntur, Madras Pres.

Date : 3rd cent. A. D. ; regnal year 6.

Lang. : Prakrit;

Scr. : Southern Brāhmī

Ref. : Vogel, *Ep. Ind.* XX, pp. 16 ff.

Text

1. सिधं [॥] नमो भगवतो देवराज-सकलस सुपहुष-बाधिनो¹ सबंधुनो
2. सब-सतानुकंपकस जित-राग-दोस-मोह-विषमुतस महागणि-बसभ
3. [शं] धहधिस संम-सं [बुध] स धातुवर-परिगहितस [।] महाचेतिये-
महाराजस
4. विरूपखपति-महासेन-परिगहितस हिरण-कोटि-गोसतसहस-हकस-
5. तसह [स]-दायिस सबधेसु अपतिहतसंकपस बासिठियुतस ह्स्वाकुस
6. सिरिचातमूलस सोदरा भगिनि रंजो माडरीपुतस सिरि विरपुरिसदतस
7. पितुछा महासेनापतिस महातलवरस बासिधी-पुतस पूकीषानं
कंदसिरि [स]
8. भरिया समण-बमण²-कवण-वनिजक दीनानुगह घेलामिक-दान-पटि-
9. भागवो³-छिन-धार-पदायिस सब-साधु-वेछळा महादानपत्तिनि महातलवरि
खंदसागरनक-माता
10. च [।] तिसिरि अपनो उभयकुलस अतिद्धितमनागतवटमानकानं
परिनामेतुनं
11. उभय-लोक-हित-सुखावहयनाय च अतनो च निवाण-सपति-संपादके
12. सब-लोक-हित-सुखावहयनाय च इमं खंभ पतिपपितं ति [।]
13. रंजो सिरि वीरपुरिसदतस सब ६ बा प १ दि १० [॥]

C. INSCRIPTIONS OF THE FOREIGN DYNASTIES

1. NASIK CAVE INSCRIPTION OF UṢAVADĀTA

Prov. : Nasik, Bombay Pres.,

Date : 1st cent. A. D.; regnal year 42.

Lang. : Prakrit,

Scr. : Brāhmī

Ref. : Senart, *Ep. Ind.* VIII, pp. 82 ff., No. 12.

1. Vogel बोधिनी.

2. Vogel बम्हण.

3. Vogel परिषगवो.

Text

- 1 सिध [॥] वसे ४० (+) २ वेसाक मासे राजो¹ चह्रातस चत्रपस
नहवानस जामातरा होनीकपुत्रेन उचवदातेन संघस चातुदिसस इम
लेण² नियातित [॥] दत्त चानेन³ अचय निधि काहापण सहजा
- 2 नि श्रीणि ३००० सघस चातुदिसस ये इमस्मिं लोणे वसांतान⁴ []
भविस्सति चिवरिक कुशाणमूले⁵ च [॥] एते च काहापणा प्रयुता
गोवधन वायवाहु श्रेणिसु [॥] कोलीक निकाये २००० वृधि पढिक
शत अपर कोलीक⁶ निका
- 3 ये १००० वधि पा [मू⁷] न [प] ढिक-शत [॥] एते च काहापणा
[अ] पढिवातवा वधि भोजा [॥] एतो चिवरिक सहजानि ये २०००
ये पढिके सते [॥] एतो मम लेणे वसवुधान भिखुन वीस [॥] व एकीकस
चिवरिक बारसक [॥] व सहज प्रयुत पायुन पढिक शते भतो कुशन
- 4 मूल [॥] काप्राहारे च गामे चिखलपद्रे इतानि नाळिमोरान मुल
सहजाणि ञट ८००० [॥] एत च सर्व खाधित⁸ [नि] गम सभाय
निबध⁹ च फलकवारे चरित्रतो ति [॥] भूबोनेन दत्त वसे ४० (+) १
कातिक मूषे पनरस पुवाक वसे ४० (+) ५
- 5 पनरस नियुत भगवता [] देवान ब्राह्मणान च कार्षापण सहजाणि¹⁰
सतरि ७००० प [] चन्नि [] शक सुवण कृता दिन सुवण¹
सहजण¹² मुख्य []¹³ [॥]
- 6 फलकवारे चरित्रतो ति [॥]

2 NASIK CAVE INSCRIPTION OF USAVADATA

Prov Nasik Bombay Pres

Date 1st cent A D regnal year 45

Lang Prakrit

Scr Brāhmi

Ref Senart *Ep Ind* VIII, pp 78 ff No 10

1 B : रमो

2 I and B लेण.

3 I दत्ता नेन B दत्त चनेन

4 I and B वसातान

5 I कुशाण मूले

6 B कोलिक

7 I and B पायुन

8 I साधित

9 I नीबध

10 I सहजाणि

11 I सुवर्ण

12 I —माणं B —अण

13 I मुख्य B मूल

Text

1. सीद्धम¹ [॥] राक्षः चहुरातस्य चक्षपस्य महपानस्य जाम्बजा दीनीक-
पुत्रेण उचचवातेन त्रि-भोजत-सहस्रदेन मया बाणासायां सुवर्णदान-
तीर्थकरणे देवत [१] भ्यः ब्राह्मणेभ्यश्च षोडश ग्रामदेन अनुचर्य ब्राह्मण-
शतसाहस्री-भोजापवित्रा
2. प्रभासे पुण्यतीर्थे ब्राह्मणेभ्यः अष्टभार्याप्रदेन² भरुकले दशपुरे गोवर्धने
शोर्पारगे च चतुशालावसथ-प्रतिभय-प्रदेन आराम-तक्षग³-उदधान
करेण ह्वा-पारादा-दमन-तापी-करवेणा-द्वाहनुका-नावा-पुण्य-तर-करेण
एतासां च नदीनां वमतो तीरं समा-
3. प्रपाकरेण पीडीतकावचे⁴ गोवर्धने सुवर्णमुले शोर्पारगे च रामतीर्थे चरक
पर्वभ्यः ग्रामे⁵ नानंगोले द्वात्रीशत-नाळीगेर-भूल-सहस्र-प्रदेन⁶ गोवर्धने
श्रीरश्मिषु पर्वतेषु धर्मात्मना हृदं लेण⁷ कारितं हमा च पोषिषो⁸ [॥]
भटारका अजातिया च गतोर्म्म वर्षा रतुं मालये [हि] ॐ हि रुध
उत्तमभाद्रं⁹ मोचयितुं [१]
4. ते च मालया प्रनादेनेव अपयाता उत्तमभद्रकानं¹⁰ च चत्रिवानं सर्वे
परिमहा कृता [१] ततोर्म्म¹¹ गतो पोषरानि [१] तत्र च मया
अभिसेको कृतो श्रीणि च¹² गोसहस्रानि दत्तानि ग्रामो¹³ च [॥] दत्त
च [१] नेन क्षेत्र ['] ब्राह्मणस्य बाराहि-पुत्रस्य अश्विभृतिस इत्ये कीणिता
मुलेन¹⁴ काहापण-सहस्रेहि चतुर्हि ४००० यो स-पितु-सतक जगरसीमायं
उत्तरापरा [यं] द्वीसायं¹⁵ [१] एतो मम लेने वस
5. तानं¹⁶ चातुर्वीसस¹⁷ भिल्ल-सचस मुक्ताहारो भविसती [॥]

3. JUNAR CAVE INSCRIPTION OF THE REIGN OF NAHAPĀNA

Prov. : Junar, Poona Dist., Bombay Pres.

Date : 1st cent. A. D., regnal year. 46.

Lang. : Prakrit

Scr. : Brāhmī

Ref. : Burgess and Bühler, *Arch. Surv. W. Ind.* IV, p. 103

-
1. Some read सिद्ध.	2. cf Kūrma-Purāṇa II, 39, 79.	3. B : तक्षग.
4. I : पिडी.	5. B : ग्राम.	6. B : सह प्रदेन.
7. I and B : लेण.	8. B : पोषिषो.	9. B : मर्द्ध.
10. B : ' ' ' ' काना.	11. B : कृता ततोर्म्मि.	12. B : श्रीणि गोसहस्र.
13. B : ग्रामो.	14. I and B : मूले.	15. I : विसा.
16. I and B : तान.	17. I : चतुर्विंस.	

Text

1. [राजो] महकृतपस सामि महपाणस¹
2. [आ²] मतस बहु सगोतस अयमस
3. [दे] [यधम] च (पो) हि मटपो च पुत्रधव वसे ४० (+) ६ कतो [॥]

4. ANDAU STONE INSCRIPTIONS OF THE REIGN OF RUDRADĀMAN I

Prov. : Andau, Khavda, Kuch.

Date : 2nd cent. A. D., Śaka year 52 = 130 A. D.

Lang. : Sanskrit influenced by Prakrit **Scr.** : Brāhmī.

Ref. : R. D. Banerji, *Ep. Ind.*, XVI, pp. 23 ff.

Text

No. (I)

1. [राजो] [चाष्ट] नस य्सामोत्तिक-पुत्रस राजो रुद्रदामम जयदाम-पुत्रस
2. व [र्णे] [द्वि] प ['] च [१ शे] [५०] (+) २ फगुण-बहुलस
[द्वि] तिय-वारे [२^३] मदनेन साहिल-पुत्रेन [भ] गिनिवे जेष्टवाराये
3. [सी] हि [ल धि] स ओपशति-सगोत्राये^४ लष्टि उद्यापित [॥]

(No. II)

1. [राजो चाष्ट] नस य्सामोत्तिक
2. पु [त्र] स राजो [रु] द्र दामस
3. जयदाम-पुत्रस वर्णे द्वि प [']
4. [चा] शे ५० (+) २ फगुण-बहुलस
5. द्वितीय-वारे २ ऋषभदेवस
6. सीहिल-पुत्रस ओपशति सगोत्रस
7. भ्रात्र [१] [मदने] न [सीहि] ल-पुत्रेन
8. लष्टि उद्यापित [॥]

1. Buhler नहपाणस.

2. Buhler भामात्वस. ^३

3. Banerjee, R. D. reads व explaining it to denote बहुल; Luders finds here a symbol for 15.

4. Banerjee gives मगोत्राय in the footnote which Sarkar could not mark.
B = Buhler, I = Bhagwanlal Indraji.

(No. III)

1. राज्ञो चाष्टनस दस [१] मोतिक-पुत्रस राज्ञो रुद्रदामस जयदाम-पुत्रस वर्षे द्विपंचाशे ५० (+) २
2. फगुण-बहुलस द्वितिय वा २ यशदताये-सीदमित भीता शैनिक-सगोत्राये शामणे रिये
3. मद्नेन सीदिल-पुत्रेन कुटुबिनिये [छटि] उघापिता [॥]

(No. IV)

1. र [१] ज्ञो चाष्टनस दसामोतिक-पु [त्र] स [राज्ञो] रु [द्रदामस] ज [य] दा [म]-
2. पुत्र [स] वर्षे ५० (+) २ फगु [न]-बहुलस [द्वितिय]-वारे २
3. श्रद्धभदेवस त्रेष्टदत-पुत्र [स] ओषस [ति]-गो [त्र] स
4. पि [त्रा (तिन)] त्रेष्टदतेन भ्राम [ने] रेन छटि उघापित [॥]

5. GIRNAR ROCK INSCRIPTION OF RUDRADĀMAN I

Prov. : Girnar, Saurāstra ; **Date :** Saka year 72=150 A. D.

Lang. : Sanskrit **Scr. :** Brāhmī

Ref. : Buhler, *Ind. Ant.*, VIII, pp. 257 ff.; Kiehlhorn; *Ep. Ind.*, VIII, pp. 42 ff.

Text

1. सिद्धं [१] इदं तडाकं¹ सुदर्शनं गिरिनगराद् [पि²] छ छ [मृ] [सि] कोपल-विस्तारायामोच्छ्रय-निःसन्धि-बद्ध-दृढ-सर्व-पालीकत्वात्प-भवंत-पा-
2. द-प्रतिस्पर्द्धि-सुखि [छ]-[बन्ध] [च] जातेनाकृत्रिमेण सेतुबन्धे-नोपपन्नं सुप्रतिविहित-प्रनाली-परीवाह-
3. मीढविधानं³ च त्रिस्क [ण्ध] नादिभिरनुप्र [हे] मंहस्युपचये वर्तते [१] तद्विदं राज्ञो महाचक्रपस्य सुगृही

1. B and Prinsep have तडाकं.

2. B and I have गिरि नगरा (द्वि-पाद-रम), B however in the foot note stated that the reading राद्रि is very improbable, Kiehlhorn, with undoubted confidence reads the letter द्वि as द; गिरिनगर the 'hill-city' was the earlier name of the town of Junāgarh.

3. Dr. Bhagwanlal Indraji and Buhler take मीढ to be synonymous with गोमूत्रक and the expression means the outline of which runs in curves like a stream of bovine urine. But Kiehlhorn says that the

4. त नाङ्गः स्वामि चहनस्व पौत्र [स्य] [राज्ञः चत्रपस्य सुगृहीतनाङ्गः स्वामि जयदाङ्गः] पुत्रस्य राज्ञो महाचत्रपस्य युद्धभिरभ्यस्त-नाङ्गो रु [द्र] दाङ्गो वर्षे द्विसप्तति [मे] ७० (+) २
5. मार्गशीर्षं बहुल प्र [ति¹] [पति]^२ : सृष्टृहिना^३ पर्जन्येन एकार्णवभूतायामिव^४ पृथिव्यां कृतायां गिरेरुज्ज्वलः^४ सुवर्णसिकता^५.
6. पलाशिनी-प्रभृतीनां नदीनां अतिमात्रोद्भूतैर्ध्वजैः सेतुम् [यमा] णानुरूप-प्रतीकारमपि गिरिशिखर-तरु-तटाहाळकोपत [वप]-द्वार-शरणोच्छ्रय-विध्वंसिना-युगनिधन-सह
7. क्ष-परम-धोर-धोनेन^६ वायुना प्रमथि [त]-सलिल-विहित-जर्जरीकृताव [दी] [णं] [चि] सारम-वृक्ष-गुल्म-लताप्रतानं^७ आ-नदी [त] लाविस्युद्धादितमासीत् [।] अवारि हस्त-शतानि वीक्षकुलराण्यायतेन^८ एतावन्त्येव [चि] स्ती [णे] न
8. पञ्चसप्तति^९ हस्तानवगादेन भेदेन निस्सृत-सर्व्व-तोयं मरु-धन्व-कल्पम-तिमृष्टं दु [र्द^{१०}] [।] ... [स्व] यं मौर्यस्य राज्ञः चन्द्र [गु]

word मीढविधान forms part of the बहुव्रीहि समास which commences with सुप्रतिविहित and therefore either of मीढ or मीढविधानं by itself must denote something that was provided for the lake as chains. According to him मीढ is identical with the Pali मीढ्ढ meaning excrements, used also in the same sense in the *Lalavistara*. This word therefore means arrangements made to guard against foul matter or impurities.

1. B : has पति; but Keilhorn प्रति.
2. I and B have सुभिष्ट.
3. For the notion of earth being converted into one ocean, cf. अथ क्षुस्तहते क्रुद्धः कलुमेकार्णवं जगत् Rāmāyana V. 49-20.
4. This denotes the mountain now called गिरिनार.
5. This is represented by mod. सौनरेखा.
6. Read वेगेन.
7. Read—तानम् आ०—
8. Keilhorn विक्षल्यु—
9. Keilhorn : सप्तति.
10. Keilhorn's suggestion is दुर्दशनमासीत्, followed by two or three words introducing the next sentence.

- [त] [स्व] राष्ट्रियेन¹ [वै] श्वेन² पुष्यगुप्तेन कारितं अशोकस्य
मौर्यस्य [कृ] ते³ वचनराजेन पुष्य [१] स्तेनाविद्या⁴
9. प्रण [१] कीमिरक ['] कृत ['] [१] [त] कारित [वा] च
राजायुक्त्प-कृत-विधानवा तस्मिन् [मे] वै ददवा प्रणाख्या⁵ वि [स्तृ]
त से [तु]णा आ-गर्भात्मवृत्तवि [ह] त-समुदि [त-रा] ज-
लचमी-धारणा-गुणतस्सर्व-वर्णैरभिगम्य रक्षणार्थं पतित्वे वृत्तेन [आ]
प्रानोच्छ्वासायुक्त्पवधनिवृत्ति-कृत⁶.
10. सत्यप्रतिज्ञेन अग्न्य [ज] संप्राप्तेष्वभिमुखागत-सदृश-शत्रु-प्रहरण-वितरण-
त्वाविगुण रि [यु] ...त⁷-कारुष्येन स्वयमभिगतजन-पदप्रणिपति [ता]
[यु] च-शरणदेन दस्यु-व्याल-मृग-रोगादिभिरनुपघट्ट्य⁸ नगर-निगम-
11. जनपदानां स्वबीर्याजितानामनुरक्त-सर्व-प्रकृतीनां-पूर्वपराकरावन्त्य-
नूपनीवृद्धान्त-सुराह-च [अ-मरु-कच्छ-सिन्धु-सौवी] र-कुकरापरांत-

1. Dr Hemachandra Raychoudhuri takes this epithet to be equivalent to Imperial High Commissioner. He suggests that राष्ट्रिय who finds no mention either in the Arthashastra or Asoka's edicts was probably identical with the राष्ट्रपाल who drew the same salary as Kumāra or princely viceroy of royal blood. Some scholars have proposed its technical meaning as king's brother-in-law, as it is found used in the same sense in some Sanskrit plays. But it seems better to take the word in the etymological sense i.e. 'one who is appointed to rule a province or a district (राष्ट्रियकृत)'
2. Vaisīyas according to Varāhamihira are a people of the western division (See Ind. Anti. Vol XXII. P. 192).
3. The original has वै; Dr. Bhoudaji proposed तेन; Indrajī : तद्; Keilhorn कते.
4. Indrajī and Bühler : पुष्यस्तेन Keilhorn पुष्यास्तेन (cf. Fleet in Ind. Anti XXII P. 195).
5. Indrajī has प्रणाख्या; Bühler प्रणाख्या.
6. Dr. Bhandarkar took this expression to indicate that Rudradāman had regained the kingdom of Mālwa and Kāthiawād wrested from his father or grand father [by गौतमीपुत्र शतकर्षि (Ind. Anti, 1918 P. 154). This is substantiated by his title महास्रवण acquired by himself and not inherited. Again in this inscription he is said to be the lord of the countries (L. 11) which were formerly in the possession of Gautamiputra Śātakarṣi as the Nāśik Inscription shows (Ep. Ind. VIII, P. 60, Lüdiere list No 1123).
7. I and B suggest वृत्त

विवाहादीनां समप्राणां तत् प्रभावाद्य[यावत्प्राप्तधर्मार्थं]¹ काम-
विषयाणां विषयानां पतिना सर्व्वव्याविष्कृत-

12. वीर-शब्द-जा [तो] त्सेकाविषेयानां यौधेयानां प्रसङ्गोत्सादकेन इति-
णापथ-पते स्सातकर्णेर्हिरपि नीम्याजिमवजीत्वावजीत्थ सबधा[वि]
दूर [त] या अनुत्सादनात्प्राप्त-यथासा [वाद्] [प्रा] [त]
विजयेन झट्टराज-प्रतिष्ठापकेन यथार्थ-हस्तो
13. ऋयार्जितोजित-धर्मानुरागेन² शब्दार्थ-गान्धर्व्व-म्यायाद्यानां³ विद्यानां
महतीनां पारण-भारण-विज्ञान-प्रयोगावाप्त-विपुल-कीर्तिना तुरग-गज-
रथ-चट्यासि-चर्म-नियुद्धाया... ..ति-परबल-लाघव-सौष्ठव-क्रियेण
अहरहर्हान-मानान-
14. वमान-शीलेन स्थूललघेण⁴ यथावत्प्राप्तैर्बलि-शुल्क-भाग⁵ कानक⁶-रजत-
वज्र-वैद्यु⁷-रत्नोपचय-विष्यन्दमान-कोशेन स्फुट-लघु-मधुर-चित्र-कान्त
शब्द-समयोद्धारालकृत⁸-गद्य-वद्य- [काव्य-विधान-प्रवीणे] न प्रमाण
मानोन्मान-स्वर-गति-वर्ण-सारसत्वादिभि⁹
15. परम-लक्षण-व्यजनैरुपेत-कान्त-मूर्तिना¹⁰ स्वयमधिगत-महाक्षत्रप-नाम्ना
नरेन्द्र-क[म्बा¹]-स्वयचरानेक-माह्व-प्राप्त-दाज्ञ [1] महाक्षत्रपेण
रुद्रदाज्ञा वर्षसहस्राय गो-मा[ह्म] [ण] [र्थ] धर्मकीर्तिवृ-
द्धयर्थं च अपीडयि [त्व] । कर-विष्टि-

1. This restoration is due to Keilhorn fuhl r p r o c e d y (अस्तिता
वाप्त-सर्व) काम.

2 Keilhorn —रागेण.

3 शब्दार्थ may be taken to denote the two Sciences of शब्द i.e. gram-
mar and अर्थ i.e. Science of Polity (शब्द अर्थ) If taken as one word
it will mean 'grammar including lex cograghy This word has
been found used in the latter sense (cf शब्दार्थ-न्याय-शकश. कदि
Fleet C I I (III) P 35)

4 It may be taken to mean bounteous generous cf स्थूललक्षो बहुव्ययी
(इलासुप II, 210)

5 बलि = tax probably identical with वर. शुल्क = tolls and duties
माग = king's grain share, the usual one sixth

6 Read कनक 7 Indraj and fuhler have वैद्यु.

8 These are the characteristics of Vaidarbha style as explained by
Dandin (Kāvyaadarśa, chap I, 41—94).

9 Keilhorn has सर्व. 10 Indraj has मूर्तिना.

11 कान्त्या was originally engraved

16. प्रणयक्रियाभिः¹ पौरजानपदं जनं रवस्मात्कोशान्महता धनौघेन अनति-
महता च कालेन त्रिगुण-वृद्धतर-विस्तारायामं सेतुं विधा [व स] ध्वं
[टे] [सु] वर्धनतरं कारितमिति [।] [अस्मि] ध्वं
17. [च] महा [च] जप [स्य] मत्तिसचिव-कर्मसचिवैरमात्य-²गुण
समुद्यत्तैरप्यति-महत्वाद्देवत्वानुत्साह-विमुख-मतिभि [:] प्रत्याख्या-
तारंभे
18. पुनः सेतुबन्ध-नैराश्याद् हाहाभूतासु प्रजासु³ इहाधिष्ठाने पौरजानपद-
जनानुप्रहार्य⁴ पार्थिवेन कृत्स्नानामानर्त्त-सुराष्ट्रानां पाठनार्थं त्रियुक्तेन
19. पट्टवेन⁵ कुलप-पुत्रेणामात्येन सुविशालेन यथावदर्थ-धर्म-व्यवहार-दर्शनै-
रनुरागमभिवर्द्धयता शक्तेन दाम्तेनाचपलेनाविस्मिन्तेनाख्येणाहाख्येण
20. स्वधितिद्वता धर्म-कीर्त्ति-यशांसि भर्तुरभिवर्द्धयतानुष्ठित [मि] ति । [।]

6. TAXILA COPPER PLATE INSCRIPTION OF PATIKA

Prov. : Taxila, W. Punjab;

Date : Year 78 (of an unknown era)

Lang. : Prakrit;

Scr. : Kharoṣṭhī

Ref. : Buhler. *Ep. Ind.*, IV, pp. 55 ff., Konow; *C. I. I.*,
II, 1, p. 28.

Text

1. [संवत्स] रये अठसततिमप २० (+) २० (+) २० (+) १०
(+) ४ (+) ४ महरचस महत्तस [मो] गस⁶ प [ने] मस मसस
द्विस्ते पंचमे ४ (+) १ एतये पूर्वये चहर [स]⁷

1. कर = tax; विधि = forced labour; प्रणयक्रिया has been taken by Dr. Bhagwanlal Indraji to denote a tax like mod. प्रीतिदान (cf. Kauṭilya's A. S. V II), Keilhorn suggests 'offerings or contributions which nominally were voluntary but which people feel constrained to make to please some body; Mr. K. G. Sarkar takes it in the technical sense of 'benevolences' or emergency tax.

2. मत्तिसचिव is the मत्तिसचिव of अमरकोश = Counsellor; कर्मसचिव = Executive Officer.

3. Keilhorn has प्रजास्व इह;

4. Indraji अर्थ

5. Some writers take the Pahlavas or Pallavas as foreign Persians or Parthians. Others are of the opinion that they are an indigenous class formed in Southern India.

6. This word has been restored by Dowson

7. Bhagwanlal Indraji and Konow have चहरत्तस; but Buhler has it as

2. युक्सस¹ च चत्रपस छिजको कुसुलुको नम तस पुजो [पति को]
तल्लखिलये नगरे [।] उत्तरेण प्रभुदेहो वेम नम [।] अत्र
3. [दे] शे² पतिको अप्रतिठवित भगवत शकमुनिस शरिरं [प्र] [तिथ]
[वेति]³ [सं] घरमे च सर्व-बुधन-पुयप् मत-पितरं पुयप् [तो]
4. चत्रपस स-पुत्र-वरस अयु-बल-वर्धिप् अतर सर्व [च] [जतिग]
-[बं] अवस च पुययंतो [।] महदनपति पतिक सज उव [छ]
प [न]
5. रोहिणिमियेण य ह्म [मि] संवरमे नन्नकमिक [॥]
6. पतिकस चत्रप छिजक [॥]

7. TAKHT-I-BĀHĪ STONE INSCRIPTION OF GONDOPHERNES

Prov. : Takht-i-Bāhī, near Mardān, in Yusufzai;

Date : Regnal year 26, 103 (of an unknown era)

Lang. : Prakrit

Scr. : Kharoṣṭhi

Ref. : Sten Konow, *Ep. Ind.*, XVIII, p. 282; *C. I. I.*,
II, I, p. 62.

Text

1. महूरवस गुधुहरस वच २० (+) ४ (+) १ (+) १
2. संच [रसरप्] [ति] 'कतिमप् १ (×) १०० (+) १ (+) १
[+] १ वेशलस मसस दिवसे
3. [प्रठमे] [पुजे] (व) [ह] ले पचे बलसमिस [को] वजस
4. [परि] वर साध-दण स-पुजस केणमिर (स) बोधजस
5. पण्ण⁴ कप ॐ ॐ ॐ ॐ स पुअप् [।] मयु
6. -विहु पुअप् [॥]

But accepts the former as not absolutely impossible. In this case it would mean, Ksaharata and Ksatrapa of युक्सस.

1. Probably it corresponds to mod. Chach N. W. of Taxila.

2. This has been restored by Bühler. 2. Dowson restored it.

4. Boyer एजपुन; he takes it as a proper noun, the name of a prince; Konow reads पण्ण and takes it to be a Kharoṣṭhi word which means 'the Kapisā prince' as suggested by Mr. Levi (J. A. asi 1923 p. 52).

8. KALWAN COPPER-PLATE INSCRIPTION

Prov. : Kalwān, near Taxilā, W. Punjab

Date : Year 134 (of an unknown era)

Lang. : Prakrit; Ser. : Brāhmī

Ref. : Sten Konow, *Ep. Ind.*, XXI, p. 259.

Text

1. संवत्सरये¹ १ (×) १०० (+) २० (+) १० (+) ४ अजस²
अवणस मसस दिवसे त्रेविशे २० (+) १ (+) १ (+) १ इमेण
पुणेण चंद्रमि ढअसिअ
2. धंमस ग्रहवणिस भित भद्रवलस भय छुडक्किमे सरिर मइस्तवेति गहथू
3. बमि सध भद्रुण नंदिववणेण ग्रहवतिण सध पुत्रेहि जमेण सहणेण च
भानुण³ च
4. धमए सध ण्णएएहि⁴ रजए इद्रए य⁵ सध जिवर्णदिण समपुत्रेण अवरि-
एण य स [व] स्ति
5. ववण परिमहे रठ णिकमो पुचइत सर्व-स्वस्वण⁶ पुयए [।] णिवणस
प्रतिअए होमु [॥]

9. MATHURA LION CAPITAL INSCRIPTION OF THE
RIEGN OF RANJUVULA

Prov. : Mathura, U. P.; Date : C. 1st. century A. D.

Lang. : Prakrit; Ser. : Kharoṣṭhi

Ref. : F. W. Thomas. *Ep. Ind.*, IX, pp. 141 ff.; Sten
Konow, *C. I. I.*, II. I. p. 48.

Text

1. महव [न] वस रज्जुलस
2. अग्रमहेपि अयसिअ
3. कमु [स] अ⁷ चिअ⁸

-
1. Konow : सरये.
 2. There are two interpretations—(a) it is अवस = Azes an Indoscy-
thian king and (b) it is a Prākṛit form of अयस्व i.e. the first of
the two Śrāvaṇas.
 3. Konow : पितुण.
 4. Konow : ण्णएएहि.
 5. Read च.
 6. Sarkar अवरिपण च.
 7. Konow reads कमुहअ.
 8. Thomas चिये.

- 4 खरओस्तस युधरज
 5 मत्र¹ नददिभकस [प]²
 6 सध मत्र अबुहोळ [प]
 7 पित्रमहि पित्रमहि³ अ
 8 त्र हयुजरन सध हन पि [त्र]⁴
 9 अतेउरेन होरक प⁵
 10 रिधरेन इध्र प्रदवि प्रत्रे
 11 अरे निसिमे शरिर प्रप्रिठवित्रो⁶
 12 अक्रवत्रो शकमुनिस बुधस
 13 मकिहिरयस रप [अ] सुसवित
 14 धुव च सधरम च चत्रु⁷
 15 दिधस⁸ सबस सध
 16 स्तिवत्रन⁹ परिप्रहे [॥]

10 MATHURA VOTIVE TABLET OF THE
 REIGN OF ŚODĀSA

Prov	Mathura U P ,	Date	Year 72 (A D 15 ?)
Lang	Prakrit	Scr	Brahmt
Ref	Buhler <i>Ep Ind</i> II p 199	<i>Ep Ind</i> IX pp 243 244	

Text

- 1 नम भरहतो वर्धमानस¹⁰ [१]
 2 स्व [१] मिस महचत्त्रपस शोडासस सधरसरे ७०¹¹ (+) २ हेम

- 1 Thomas मत्र ? Konow नद दिपकस ' तपे 3 Thomas पिस्त्रमहि
 4 Konow expla ns हन to be the daughter of Hayoura
 5 Iuders and konow took होरक o be हीरमुन a skyth c translat on of दानपति
 6 Thomas प्रतिष्ठितो 7 Thomas चत्रु.
 8 Thomas दिधेस 9 Thomas : सिवतन
 10 वर्धमान s another name of Mahāv ra the 24th तीर्थंकर
 11 Once much controvers es centred round th s date Rapson took t 40 (C H I I P 575) Buhler sugges ed 40 or 70 but later he was def n te about the latter (*Ep Ins* IV p 55) and gave-up the former Now most scholar agree that the figur is to be read as 70.

- ['] त मासे २ दिवसे ९ हरितिपुत्रस पाकस अयाये सम [व] स
[१] विकाये^१
3. कोट्टिये अमोहिनिये सहा पुत्रेहि पालघोषेन पोठघोषेन धनघोषेन आर्ष-
वति^२ [प्र] निधापिता [१] प्रियं^३ ॐ ॐ ॐ
4. आयवति^४ अरहत-पूजाये [॥]

11. SARNATH BUDDHIST IMAGE INSCRIPTION OF KANISHKA

Prov. : Sarnath, Varanasi Dist., U. P.

Date : Year 3 (23 A. D.).

Lang. : Sanskrit-influenced Prakrit; Scr. : Brāhmī

Ref. : Vogel, *Ep. Ind.* VIII, pp. 173 ff.

Text

1. महारजस्य कणिष्कस्य सं ३ हे ३ दि २० (+) २
2. एताये पूर्वये मिश्रस्य पुष्यबुद्धिस्य सद्भयेवि
3. हारिस्य मिश्रस्य बलस्य त्रेपिटकस्य
4. बोधिसत्त्वो क्षत्रपहि [व] प्रतिष्ठापितो
5. बाराणसिये भगवतो च ['] कमे सहा मात [१]
6. पितिहि सहा उपद्भ्यायाचर्येहि^५ सद्भयेविहारि
7. हि अंतेवासिकेहि च सहा बुद्धमित्रये त्रेपिटक-
8. ये सहा चत्रयेण^६ वनस्परेन खरपट्टा^७
9. नेन च सहा च च [व] हि परिचाहि सर्वसत्त्वानं
10. हितायुस्सार्थं [॥]

1. It has been restored by Bühler.

2. Bühler आर्षवती.

3. Bühler प्राय भ.

4. Bühler आर्षवती.

5. Vogel : उपद्भ्यायाचरेहि.

6. Kshatrapa is taken to be from old Pesian. क्षत्रपात्र, meaning a provincial governor. The relation between क्षत्रप and महारक्षत्रप is very like that between Indian Rājān and Yavarāja ruling simultaneously.

7. Vanaspara was a Kshatrapa. Kharapallāna seems to be a Mahā-kshatrapa, but his being a क्षत्रप is not absolutely impossible.

12 MATHURA STONE INSCRIPTION OF HUVISHKA

Prov Mathura U P **Date** Year 28 (C A D 148)
Lang Sanskritized Prakrit **Ser** Brahmi
Ref Sten Konow *Ep Ind* XXI pp 60 ff K P Jaya
 swal J B O R S XVIII p 4 ff

Text

- 1 सिद्ध [॥]¹ सवत्सरे २० (+) ८ गुर्णिवे दिवसे १ अय पुण्य
 2 शाला प्राचिनीकन सरुक्रमान पुत्रेण खरासले
 3 र पतिन वकन पतिना अचयनीवि दिक्क [१] [१] तुतो वृ [द्वि]
 4 तो मासानुमासं शुद्धस्य चतुर्दिशि पुण्य-शा [ला]
 5 य ब्राह्मणसत्त परिचिचित्तव्य [१] दिवसे दिव [से]
 6 च पुण्य-शालाये द्वार मुळे भारिये साध सकना [] भा
 7 वका ३ लवृण^४ प्रस्थो १ शक्त^५ प्रस्थो १ हरित कलापक
 8 चटक [१] ३ मङ्गक [१] ५ [१] एत अनाथ [१] ना^६ कृतेन इ
 [तव्य]
 9 बभक्षितन पिपसितन^७ [१] य चत्र पुण्य त देवपुत्रस्य
 10 बाहिस्य बुविष्कस्य^८ [१] येषां च देवपुत्रो प्रिय तेचामपि पुण्य
 11 भवतु [१] सर्वावि^९ च पृथिवीये पुण्य भवतु [१] अचय निवि^{१०} दिक्षा
 12 [र] १ क शेण [१] ये पुराण शत ५०० (+) ५० समित
 कर शेणी
 13 [ये च] पुराण शत ५०० (+) ५० [॥]

1 We have here a rescent like stroke with an appendage in the middle which occurs in two other Brāhmī inscriptions. Buhler explained this sign to be a sign which is according to him very like one used after the first edict of the Kalas version of Asokan inscription. Konow however suggested the possibility of the sign denoting final m.

2 Read नलो

3 Konow सरुना

4 Read नवण

5 Some read वृकु

6 Konow अन धाना

7 Konow बुभक्षितानां पिपसितानां

8 It looks almost like बुविष्कस्य

9 Konow : सर्वाये

10 Konow नीवि-प्रक्षय नीवि was a permanent endowment not to be withdrawn only the interest was to be enjoyed

13. ARA STONE INSCRIPTION OF KANISHKA II

Prov. : Ara, near Attock, W. Punjab;**Date** : Year 41 (C. A. D. 161)**Lang.** : Prakrit**Scr.** : Kharoṣṭhi**Ref.** : Sten, Konow, *Ep. Ind.*, XIV, p. 143; *C. I. I.*, II, I, p. 165, R. D. Banerji, *Ind. Ant.*, 1908, pp. 58 ff.**Text**

1. महरजस रजतिरजस देवपु [वस] [क] इ [स] रस¹
2. व [सि] ए²पुत्रस कमिष्कस³ सवत्सरप एकवप [रि]⁴
3. [वप]⁵ सं २० (+) २० (+) १⁶ जेठस मसस दिव [से] १ इ
[से] दिवस-शुणमि स [दे]
4. [कुपे] दधमहेन⁷ पोषपुरिअ पुत्रण मत्तर पितरण पुव [ए]
5. [हि] रंणस⁸ सभर्य [स] [स] पुत्रस अनुग्रहयं प सव [सप] ण
6. जति [पु] कृतप⁹ [.] इमो च लिखितो म [पु] [॥]

-
1. This is the combination of Indian, Parthian, Chinese and Roman titles.
 2. Konow and Lüders : वमेष्क; Banerji : वसिष्कः
 3. Smith identified this Kanishka with Kanishka I and explained away the possibility of two Kanishkas; Lüders and Konow recognise two and this view seems plausible.
 4. Sk. : एकवत्सरिसे. 5. Konow : शइ.
 6. Konow : दि० २० ४१.
 7. Konow : दधमहेण; sometimes read दधमहीतेन, दधमेरेन.
 8. Konow : अकणस. 9. Konow : दितये.

CHAPTER IV
INSCRIPTIONS OF THE GUPTA AGE
A INSCRIPTIONS OF IMPERIAL GUPTAS

**1 PRAYAGA STONE PILLAR INSCRIPTION OF
SAMUDRAGUPTA**

Prov Allahabad Fort U P **Date** C 350 A D
Lang Sanskrit **Scr** Northern Brahmi
Ref Fleet C I I III 1st pp 6 ff

Text

- 1 कुल्यै स्वै तस
- 2 [यस्य] [॥] [1]
- 3 सु व
- 4 [स्फु] रद्द च स्फुटोद् [] सित प्रवितत [॥] [2]
- 5 यस्य प्र [ज्ञानु] चक्रोचित सुख मनस वाक्च त [र्व] । अथ भक्त
स्तब्धो नि मोक्ष [१]
- 6 [स] र्काश्यश्रीविरोधान्मुख गुणित-गुणाशाहतानेव कृत्वा [वि] द्ब्रह्मोक्त
(s) वि [ना] [शि] स्फुटवहुकविता कीर्तिराज्य भुनक्ति [॥] [3]
- 7 [आ] र्द्यो हीत्युपगुह्य भाव पिशुनैरुक्कणितै रोमभि सम्यवृच्छसितेषु
मुख्य कुलज म्लानाननोद्वाचि [त] [१]
- 8 [स्ने] ह व्यालुलितेन बाष्पगुरुना तस्वेकिणा चक्षुषा य पित्रामिहितो
नि [रीच्य] निस्त्रि [ला] [पाद्येव] [सुर्वो] मिति [॥]² [4]

1 Tl s refers o the usual war bet ween goddess of prosper y (श्री) and of poetry (सरस्वती) cf परस्परवितेषस्य तस्य राज्ये कथैव का ।

सगत श्रीसरस्वत्योरपि येन प्रवर्तितम् ।

(Blagar Stone Inscr p on of Chandella Madanvarman Ep Ind I p 209)

2 Th s verse s generally assumed o refer o the select on of Samu dragupta as an her apparant n the tense atmosphere prevail ng n the cour (Fleet C I I vol III p 12 N I) perhaps an nd cat on to the many r vals to the throne poss bly h nted

- 9 [६] द्वा कर्माण्यनेकान्यमनुजसहस्रान्य [७] तोजिचहर्षा म [१]
 वैरास्वाद्य [न्त] [के] चित् [१]
 10 वीर्योत्तमाश्च केचिच्छरणमुपगता यस्य हृत्ते (५) प्रणामे (५)
 प्य [सि] [ग्रस्तेषु] [॥] [५]
 11 सप्रामेषु स्वभुजविजिता नित्यमुच्चापकारा
 श्व श्वो मान प्र [१]
 12 तोषोत्तुनै स्फुट बहु-रस-स्नेह कुलैर्मनोभि पश्चात्ताप व म []
 स्य [१] हसन्त [म] [॥] [६]
 13 उद्देकोदितबाहुवीर्यरभसादेकेन येन चणादुन्मूल्याच्युत-नागसेन-ना
 [१]
 14 दण्डैर्प्राहृतैव कोतकलज पुष्पाङ्गये क्रीडता सूर्व्ये नित्य तट
 [॥] [७]
 15 धर्म-प्राचीरबन्ध शशि-कर-शुचय कीर्तय सप्रताना वैदुष्य तत्त्वमेदि
 प्रशम कु य मु तार्थम् [१]
 16 [अङ्गवेय] सूक्तमार्गा कवि-मति विमबोत्सारण चापि काव्य को नु
 स्याद्यो (५) स्य न स्यादुणमति [वि] दुष्पा ध्यानपात्रं य एक [॥] [८]
 7 तस्य विविध समर-शतावतरण दक्षस्य¹ स्वभुज बल²-परावक्रमैकवन्धो
 परावक्रमाङ्कस्य³ परशु-शर-शङ्कु-शक्ति प्राप्तासि तोमर

at b he oppos te react ons of the royal announcement It has accord ngly been suggested that Samudragupta s brothers rebelled aga nat h m and put Kacha the eldest on the throne (A B O R I IX 83), V A Sm h J R A S 1893 p 83

For the d fferent v cws about he dent fca son of Kāch see All an Cat of Ind an Co ns Gupta Dynasty p CX R D Banerjee The Age of Imper al Cup as p 213 lb d pp 9-10 D R Bhan darkar Mālav ya Commemorat on Volume pp 24-5 M Krish namachar A H story of Classical Sanskr t literature Introduc t on pp c i-iii P L Gupta I N S I Vol V pp 33-36 also pp 149-50 Accord ng to Dr R C Majumdar the ve w that Chandragupta I abd cated the throne in favour of h s son Samudragupta s also not unl kely and is poss bly hinted at even n (Fleet C I I III No 4) Gupta-vakṣṭaka Age p 126-7

1 Cf the legend on some of Samudragupta s gold coins समरशत-वितत विजयो जित दिव जयति

2 Cf Supra L II

3 पराक्रम s taken to be his title just as विक्रम was of his son Chan dragupta II Th s title is met with on h s coins of Standard Type (Allen Cat G Coins p 1 ff also -याप्र-पराक्रम, ibid p 17 अश्वमेध-पराक्रम ibid p 21)

- 18 भिन्दिपाल-न [1] राच-वैतस्ति कावनेक प्रहरण बिरुवाकुल-वण-सताङ्क
शोभासमुदयोपचित-कामततर-वर्ष्मण.
- 19 कौसलकमहेन्द्र-माह [1] कान्तारकम्पाप्रराज-कौरालकमण्डराज-वैटपुरक-
महेन्द्रगिरि-कौटुद्रकस्वामिदत्तैरण्डपल्लकदमन-काञ्चयकविष्णुगोपावमुक्तक
- 20 नीलराज-वैज्येयकहस्तिवर्म्म-पालककोप्रसेन-दैवराट्टकुबेर-कौस्थलपुरक-
वनजय¹प्रभृति सर्व्वद्विषाणपथराज-ग्रहण-मोक्षानुग्रह-जनित-प्रतापो-
न्मिन्न-माहाभारवक्ष्य
- 21 कृद्रदेव-मत्तिल-नागदत्त-चन्द्रवर्म्म-गणपतिनाग-नागसेनाभ्युत-नन्दि-बल-
वर्म्माघनेकाग्र्यावत्तराज-प्रसभोद्वरणोद्भूतप्रभाषमहतः परिचारकीकृत
सम्पाटविक-राजस्य

1 कौसल is obviously South Kosala महाकान्तार (cf Mbh II 31 12-13) a wild tract of मध्यप्रदेश including portions of Ganjam and Vizagapatnam (G Ramdas I H Q 1 4 684) as far as Nachnā in the Ajayagarh state (Smith I R A S 1914 320) See also B C Law Hist Geog of An India p 171 , कौसल is identified by R Barnett with mod Village Korāda in South India (Cal Rev File 1924, 263 n) Can it be Karala the Kanarese form of Cherala , पिटपुर is the same as Pittapuram (S I I I pp 53 62, cf F In XII p 97) occurs in Ep Ind XIII pt III July 1935 p 97 also Ep Ind XXIII 57 कौटुद्र is identified with Kothoor 12 miles S F of महेन्द्रगिरि in Ganjam Another कौटुद्र is suggested at the foot of the hills in the Vizagapatnam district (Vizagapatnam District Gazetteer to 137) एरण्डपल्ल is identified by fleet with Frandol in East Khandesh and by Dubreuil with Erandapalli, a town in the Ganjam district, G Ramdas (I H Q Vol 1 p 683) has suggested its identification with Yendipallur in Vizagapatnam or Endapalli in Ellore Taluk (Ray Chaudhury p 11 H I 5th ed p 540, I G H Vol VI pt III pp 402 3), काञ्चो is same as काञ्चीपुर or mod Conjeevaram For detail see B C Law Hist Geog of An India p 161) वैगी is identified with Pedd-vegi a village near Ellore in Godavari district (E Ind XXV pt I Jan. 1939 p 45 E Ind IX p 59) पालक is same as पालकट्ट has been placed by Allan and G Ramdas in the Nellore district B C Law is inclined to identify with Palakaluru in the Guntur district (Hist Geography p 179), for दैवराट्ट = महाराट्ट (See Raychaudhury P H A Q 5th ed p 540 N 5), for कौस्थलपुर = कुशस्थली (द्वारिका) (Ibid N 6)

22. समतट¹-इवाक²-कामरूप-नेपाल-कर्तुपुरादिप्रत्यस्त-वृषतिभिर्मालबाहु-
नावन-वीथेय-मात्रकामीर³-प्राज्ञ-सनकाजीक-काक-सरपरिकादिभिः⁴
सर्वकर-दानाज्ञाकरण-प्रणामादामन-
23. परितोषितप्रचण्डशासनस्य अनेक-अष्टराज्योत्सन्न-राजवंश-प्रतिष्ठापनोद्भूत-
निखिल-मु [व] न [विचरण शा] म्-अक्षतः देवपुत्रवाहिषाहानुषाहि
शकमुरुषैः संहलकादिभिः
24. सर्वद्वीप-वासिभिरात्मनिवेदन-कन्योपायनदान-गुरुमदङ्क-स्वविषयमुक्ति-

1. Cf. Sam-mo-ta-cha of Hsuen Tsang (Beal, Buddhist Records of the Western World, 199) so called because the rivers in it had 'flat and level banks of equal height on both sides' (C. A. G. I. ed. by S. N. Majumdar p. 729), it comprises modern district of Tipperah, Noakhali, Sylhet (I. A. S. B. 1515 pp. 17-18) with its capital Karmānta, identified with Baḍ-Kāmīa (Dey, Geographical Dictionary p. 175; I. A. S. B. 1914. p. 47) Bhaṭṭasali, Sculpturs in the Dacca Museum p. 6).
2. Not yet satisfactorily identified. For identification see. K. L. Barua (Early History of Kāmarūpa p. 42 n.), Raychaudhury P. H. A. I. 5th ed. p. 456. Note, 4; B. C. Law. Historical geography of ancient India p. 216; D. R. Bhandarkar I. H. Q. Vol. I. p. 26/.
3. Corresponding roughly to mod. Sialkot (I. H. Q. p. 258, I. A. S. B. 1922 p. 237); अमीर is the same as the Abiria of the Peruplus and the Geography of Ptolemy, comprising however Indus Valley and Western Rajputana (cf. Ind. Ant. III. 226 f). प्राज्ञेन (mentioned also in Kautilya's Artha. p. 194) is placed by V. A. Smith (I. R. A. S. 1897. p. 892) in Narsinghpur district of Madhya Pradesh, by Dr. Bhandarkar Narsingharh in C. I. (I. H. Q. Vol. I. p. 258.); खपरिक, according to Bhandarkar (I. H. Q. Vol. I) were probably identical with खपर of Batihgarh inscription (Ep. Ind. XII 46).
4. Fleet, V. A. Smith and Allen split it into three different titles देवपुत्र, शाहि and शाहानुशाहि, denoting three different princes. D. R. Bhandarkar takes the whole expression to correspond with the full royal insignia देवपुत्र-महाराज-राजाधिराज of the later great Kushanas.

- शासन [य] । चनाक्षपाय¹सेवाकृत-बाहु-वीर्य-प्रसर-वरणि-बन्धस्य प्रि-
(५) विद्यामप्रतिरयस्य
25. सुचरित² सतालककृतानेक-गुणगणोत्सिक्तिभिश्चरण-तल-प्रसृष्टान्व-नरपति-
कीर्त्तः साद्बसाधृत्य-प्रलय-हेतु-पुरुषस्याचिन्त्यस्य भक्त्यवनति मात्र ग्राह्य
सुबुद्धयस्वानुकम्पावतो(ऽ)नेक-गो-गत³-सहस्र-भद्राणि [:]
26. [कृप] ण-दीनानाधानुर-जनोद्धरण-मन्त्रदीक्षाम्युपगत-मनसः समिद्धस्य
विग्रहवतो लोकानुग्रहस्य धनद-वरुणेन्द्रा-न्तक-समस्य स्वभुजबल-विजि-
तानेक-नरपति-विभव-प्रत्यर्पणानिस्त्वभ्यापृतायुक्तपुरुषस्य
27. निशितविदग्धमति-गान्धर्वललितैर्ब्रीहिति-प्रिदक्षपतिगुरु-तुम्बुरुनारदादे-
र्विहृज्जनोपजीव्यानेक-काव्य-विक्रयाभिः प्रतिष्ठितकविराजसब्दस्य सुचिर-
स्तोतव्यानेकानुतोद्धारचरितस्य
28. लोकसमय-विक्रयानुविधान-मात्र-मानुषस्य लोकधाम्नो देवस्य महाराज-
श्रीगुप्तप्रपौत्रस्य महाराज श्री घटोत्कच-पौत्रस्य महाराजाधिराज श्री
चन्द्रगुप्त-पुत्रस्य
29. लिच्छवि-द्वैक्षित्रस्य महादेव्या कुमारदेव्यामुत्पन्नस्य महाराजाधिराज
श्री समुद्रगुप्तस्य सर्व्व-पृथिवी-विजय-जमितोदय-व्याप्त-निस्त्रिंशत्वनितर्का
कीर्त्तिमितविदक्षपति-
30. भवन-नामनावास-ललित-सुख-विचरणाभाषमाण इव भुवो बाहुरयमु-
ष्कृतः स्तम्भः [1] यस्य । प्रदान-भुजविक्रम-प्रशम-शास्त्रवाक्योदये
रुपयुपरि सन्नयोष्कृतमनेकमार्गं यशः [1]
31. पुनाति भुवनत्रयं पट्टपतेर्जटान्तर्गुहा निरोध-परिमोक्ष-शीघ्रमिव पाण्डु
गार्गं [पयः] [॥] [9] एतच्च काव्यमेवामेव महारकपादानां दासस्य
समीप-परिसर्पणानुग्रहोन्मीलित-मतेः
32. साद्यटपाकिकस्य महावण्डनायक भुवभूतिपुत्रस्य साम्प्रविग्रहिक कुमार-
मात्य म [हा वण्डनाय] क हरिषेणस्य सर्व्व-भूत-हित-सुखायास्तु ।
33. अनुष्ठितं च परममहारक पादानुध्यातेन महावण्डनायक तिलमट्टकेन ।

1. This expression probably indicates the request for a charter endowed with the Garuḍa seal for the possession of one's own territory. Fleet takes it to mean coins bearing the tokens of Garuḍa i.e. Gupta Coins (C. I. I. Vol. p 255), Allan (Cat. of Ind. Coins G. Dynasty p. 255).

2. Cf. अप्रतिरयो विहित्य क्षिति सुचरितैर्विभं जयति (Allen. C. G. D. p. 6); also

अप्रतिवार्यदीपः : Eran Inscription (C I. I. Vol. III. No. 2).

3. Cf. Ushavadata inscription (A. S. W. I. IV. 19, and Ep. Ind. VIII. 19).

2. ERAN STONE INSCRIPTION OF SAMUDRAGUPTA

Prov. : Eran, Sagar Dist., M. P. Date : C. 350-375 A. D.

Lang. : Sanskrit

Scr. : Brāhmī.

Ref. : Fleet, C. I. I., No. 2, p. 18 ff.

Text

1.
2.[1]
3.
4. [॥] [1]
5.
6.[1]
7. सुवर्णं दाने¹
8. [संवा] रिता नृपतयः पृथुराजवाद्याः [॥] [2]
9. [पुत्रो] बभूव धनदान्तकमुष्टिकोप² तुल्यः
10. [पराक्र] म-नयेन समुद्रगुप्तः [1]
11. [वं प्रा] प्य पार्थिव-गणस्सकलः पृथिव्याम्
12. [पर्य] स्तराज्य-विभवधृतमास्थितो (5) भूत् [॥] [3]
13. [ताते] न भक्ति-नय-विवक्रम-सोपितेन
14. [वो] राज शब्द विभवैरभिषेचनाद्यैः [1]
15. [सम्मा] नितः परम-मुष्टि-पुरस्कृतेन
16. [सोऽयं ध्रु] [वो] नृपतिरप्रतिवार्यबीर्यः [॥] [4]
17. [दत्ता] स्य पौरुष-पराक्रम-दत्त-शुल्का
18. [हस्त्य] च-रत्त-धन-धान्य-समृद्धि-युक्ता [1]
19. [नित्य] ऋतेषु मुदिता बहु-पुत्र-पौत्र
20. [स] ऋकामिणी कुलवधुः³ व्रतिनी निविष्टा [॥] [5]
21. [यस्यो] जितं समर-कर्म पराक्रमे⁴
22. [पृथ्व्यां] यज्ञः सुविपुलम्परिबभ्रमीति [1]
23. [वीर्यां] णि यस्य रिपवश्च रणोज्जितानि

1. Cf. अनेक-गो-शतसहस्र-प्रदायिनः supra p. 76. It has been referred in the Allahabad Pillar Inscription of Samudragupta that he surpassed Rāma and Pṛithu, the traditionally famous personages of Indian history as regards दान and लोकानुग्रह.

2. Cf. a similar phrase in Prāyaga Prāsaṅgi oppitied to him : धनद वरुणोद्धान्तक समस्त्य. (For detail see C. I. I. Vol. III. p. 14. N. 4.)

3. D. C. Sarkar reads वधून्वै.

4. Cf. विविध-समर-शतावतरणदक्षस्य स्वमुद-बल-पराक्रमैकवर्ण्योः

24. [स्व] मास्तरेष्वपि विचिन्त्य परिग्रसन्ति [॥] [6]
 25.[स्त] [भ] स्वभोगनगरैरिक्थ¹-प्रदेशे [१]
 26.[स] स्थापितस्त्वयशसः परित्रिहृहनात्थ² [॥] [7]
 27.को नृपतिराह वदा.....[१]
 28.[॥] [8.]

3. MATHURA PILLAR INSCRIPTIONS OF CHANDRAGUPTA II

Prov. : Mathura, U. P.;

Date : Regnal year 5, G. E. 61 (= 380 A. D.);

Lang. : Sanskrit influenced by Prakrit **Scr.** : N. W. Brāhmī

Ref. : D. R. Bhandarkar, *Ep. Ind.* XXI, pp. 8 ff.

Text

1. सिद्धम् [१] भट्टारक महाराज [राजाधि] राज श्री समुद्रगुप्त स
2. [ए] ग्रस्य भट्टारक म [हाराज] [राजाधि] राज श्री चन्द्रगुप्त
3. स्य विज [य] राज्य संवत्स [रे] [पं] चमे [५] कालानुवर्त्तमान-सं
4. वत्सरे एकवहे ६० (+) १.....[प्र] धमे शुक्लदिवसे पं
5. चम्प³ [१] अस्मां पूर्वो [यो] [भ] गव [रकु] शिकाइशमेन भगव
6. त्पराक्षराचतुर्थेन [भगवत्क] पि [छ] विमल शि
7. ष्य-शिष्येण भगव [कुपमित] विमल-शिष्येण
8. भाव्योहि [ता] चार्य्य [ण] [स्व] पु [ण्या] व्याघन निमित्तं
9. गुरुणा च कीर्त्य [यमुपमितेय] र-कपिलेश्वरौ
10. गुर्वाचतने गुह⁴.....प्रतिष्ठापितो⁵ [१] ने
11. तत्त्वयात्वर्यमभिलि [क्यते] [१] [अथ] माहेश्वराणां वि
12. ज्ञप्ति x कियते सम्बोधनं च [१] यथाका [ले] नाचार्या

1. भरिकिन is the same as the mod परण.

2. D. C. Sanker reads इहृहणा—

3. D. C. Sarker is inclined to read पचमे, but पचम्पा seems to be correct as it refers to तिथि.

4. D. R. Bhandarkar restores गुरुप्रतिमावृत्तौ. The representation apparently shows as if उपमित and कपिल were standing each with līnga on head.

5. Read प्रतिष्ठापितौ.

13. णां परिग्रहमिति¹ मत्वा विज्ञाह ['] [ए] वा पुर
14. स्कार ['] परिग्रह-पारिपाक्यं [कुर्व्या] दिति विज्ञप्तिरिति [।]
15. यत्र कीर्त्तमिन्द्रोहं कुर्व्य [।] अ [वा] मिलित [मुच] व्यंथो
16. वा² [स] पंचभिर्मह [।] पातकैरुपपातकञ्च सयुक्तस्त्वात् [।]
17. जयति च भगवा [वृद्धः]³ रुद्रवन्दो (s) प्र [ना] यको नित्य ['] [॥]

4. UDAYAGIRI CAVE INSCRIPTIONS OF CHANDRAGUPTA II

NO. 1

Prov. : Udayagiri hill, near, Bhilsa.

Date : G. E. 82 (= 401 A. D.)

Lang. : Sanskrit. **Scr.** : Box-headed Southern Brāhmī,

Ref. : Fleet, C. I. I., III. (No. 10), pp. 25; ff. 35 (No. 11)

Text

1. सिद्धम्⁴ ॥ संवत्सरे ८० (+) २ आषाढ मास शुक्लेकादश्याम्⁵ परम-
भट्टारकमहाराजाधि (राज)⁶ श्री चन्द्र [गु] स-पादपुत्राय⁷ तस्य
2. महाराज कुशल-पौत्रस्य महाराज विष्णुदास-पुत्रस्य सनकानिकस्य महा
[राज] ॐ ॐ लस्यायं दे [वधर्म]⁸ : ।

1 D C Sarkar reads परिग्रहः इति, but the reading परिग्रहमिति seems to be correct.

2. Bhandarkar reads उच्छिन्नात् or some such word after वा.

3. Ibid भगवान्दृष्टः स.

4. Dr Bühler (Ind Ant. Vol. X. p. 273) takes it as a nominative case, at the commencement of inscriptions. Dr. Fleet, however, thinks it to be a remnant of some such phrase as सिद्धम् भगवता, analogous to the जितम् भगवता. (For detail see C. I. I. Vol III. p. 25. N. 4).

5. Read : कादश्या.

6. This is an unnecessary punctuation mark.

7. सनकानिक seems to be the name of some tribe, as cf. Allahābad Pillar Inscription of Samudragupta L. 22.

8. Bühler and Bhagwanlal Indraji (A. S. W. Ind. vol. IV p. 83) render it as meritorious gift, or benefaction; Dowson (I. R. A. S. N. S. Vol. p. 184) as 'vow offering'; Monier William in his Sanskrit Dictionary as the duty of giving, charity, or beneficence.

UDAYAGIRI CAVE INSCRIPTION OF CHANDRAGUPTA II

NO. 2

Prov. : Udayagiri, **Date :**
Lang. : Sanskrit, **Scr. :** Northern Brāhmī
Ref. : G. Cunningham *Arch. Surv. Ind.* Vol. X p. 57ff.,
 Hultsch *Ind. Ant. Vol. VI*; Fleet. *C. I. I.*, Vol. III;
 Bhandarkar's List. No. 1541.

Text

सिद्धम् [॥]

1. यद् ['] तज्ज्योतिरर्काभमुज्ज्या [म्भा] ॐ ॐ¹ [१]
 ॐ ॐ ॐ व्यापि चन्द्रगुप्ताख्यमङ्गुलम् [॥] [१]
2. विक्रमावकलकीता दास्य-न्यभूत-पार्थिव [१] [१]
 ॐ ॐ ॐ [स] न संरक्ता² धर्मं ॐ ॐ ॐ [॥] [२]
3. तस्य राजाधिराजर्षेरधि [न्यो] [उज्ज्वल क] [र्म] णः [१]
 भन्वय-प्राप्त-साधिव्यो व्या [पूत सन्धि वि] मह [:] [॥] [३]
4. कौत्सरबाध इति वयातो वीरसेनः कुलाक्यया [१]
 शम्भुदार्थ-न्याय-लोकज्ञ × कवि-पाटलीपुत्रकः [॥] [४]
5. कूरस्न-पृथ्वी-जयार्थेन राज्ञैवेह सहागतः³ [१]
 भक्त्या भगवत्पद्मभोग्युद्दामेतामकारयत् [॥] [५]

5. MEHRAULI IRON PILLAR INSCRIPTION OF
CHANDRA [GUPTA II]

Prov. : Mehrauli, near Qutub Minar, Delhi.
Date : C. 413 A. D.
Lang. : Sanskrit **Scr. :** N. W. Brāhmī
Ref. : Fleet, *C. I. I.*, III., No. 32; pp. 141 ff.

1. D. C. Sarkar's conjectural restoration is ॐ मुन्वी भाति निरन्तरम् ।
 दिवा विभावरी-व्यापि ॥

2. Ibid. यस्य शासन-संरक्ता धर्मस्य वसुधरा ।

3. Probably here is the hint to western victorious expedition, also suggested by the abrupt end of the coinage of the western Ksatrapas, between 388-397, and also by Chandragupta II's issues of similar design.

Text

1. व [स्यो] इतयतः प्रतीपमु [र] सा शत्रुसमेत्यागताम्बहेष्वाहव¹-
वसिन्तो (५) मिलिखिता सद्गतेन कीर्ति [सु]² जे [१]
2. तीर्त्वा सप्त मुक्तानि येन [स] म [रे] सिन्धोजिता [व] ङ्कि³
यस्याद्याप्यधिवास्यते जलनिधिर्वाय्यानिर्लेहं विजिणः [॥] [१]
3. [लि] अस्येव विद्युज्य गां नरपतेर्गामाभितस्येतरां मूर्त्त्या⁴ कर्म-जिता-
वनि गतवतः कीर्त्या⁵ स्थितस्य चितौ [१]
4. शान्तस्येव महावने हुतभुजो यस्य प्रतापो महाद्याप्युःसृजति प्रणा-
शितरिपोर्यत्रस्य शेषः चित्तिम् [॥] [२]
5. प्राप्तेन स्वभुजाजितञ्च सुचिरञ्चैकाधिराज्यं चितौ चन्द्राङ्गेन⁶ समप्रचन्द्र
[स] दृष्टौ वक्त्रत्रयं विभ्रता [१]
6. तेनायं प्रणिधाय भूमि-पतिना भावेन⁷ विष्णो⁸ मतिं प्रान्धु⁹ विष्णुपदे
गिरौ भगवतो विष्णोर्ध्वजः स्थापितः [॥] [३]

1. वङ्गेयुः in the Vanga country. For the exact location of Vanga, see P. C. Law Hist. Geog. pp 59, 267-9.
2. Cl प्रहरण-विरुद्धाकुल-व्रण-शताङ्क-शोभासमुद्भयो of Allahabad Pillar Inscription of Samudragupta.
3. J. Prinsep, वाङ्किः; Bhau Daji, वाङ्किः Fleet is certain that वाङ्कि is वङ्कि and not वङ्हि This country has been sought to be identified with the region now known as Balakh. According to the Rāmāyaṇa (Kiskindhā Kāṇḍa, 44 V. 13) the Vāhlikas are associated with the people of the north, and should be identified with the Bactrians occupying the country near Arachosia in Ptolemy's time (Ind Ant. 1884 p. 408.). Some identify it with वाङ्कीक in the Panjab on the basis of Mbh. VIII. 44, VV. 7 and 41 (sec. P. V. Kane's Comm. Volume, Poona, Art. No 64). But the correct reading seems to be वाङ्किक and not वाङ्कीक.
4. Read : मूर्त्त्या. 5. Ibid कीर्त्या
6. For different identifications of Chandra see. K. P. Jayaswal. J. B O R. S Vol. XIII. P. 39; S. K. Ayangar Jour. Ind. Hist. 1-3; Bhandarkar. Ind. Cult. Vol. III p. 571; Sri D. Sharma. Ind. Culture. Vol. V. p. 206-8; G. R. Sharma I. H. Q. 1945. Vol. 21. 22.; R. C. Majumdar J. R. A. S. B. Vol. 9. 1943; & D. C. Sirkar, Select Inscriptions, P. 275 n. 2.
7. Fleet reads भावेन 8. Read विष्णो 9. Read व्रान्धु

6. KARAMDANDA STONE LINGA INSCRIPTION OF THE REIGN OF KUMARAGUPTA I

Prov. : Karamdanda, Fyzabad Dist., U. P.;

Date : G. E. 117 (= 436 A. D.)

Lang. : Sanskrit

Scr. : Northern Brāhmī

Ref. : Sten Konow, *Ep. Ind.*, X, pp. 71 ff.

Text

1. नमो महादेवाय । म [हाराजाधिराज श्री] [चन्द्रगुप्त-पादा]
2. नुष्पातस्य चतुर्धुदधि¹-सलिलास्वादित य [शसो] [महाराजा]
3. धिराज श्रीकुमारगुप्तस्य विजयराज्य-संवत्स [र] शते सप्तदशोत्त [२]
4. कार्तिक मास दशम दिवसे (९) स्वान्दिबसपूर्वायां [च्छान्दोग्या-
चार्याश्च]² वाजि
5. सगोल कुरम [१] र [म्या] भट्टस्य पुत्रो विष्णुपालितभट्टस्तस्य पुत्रो³
मह [१] र [१]
6. अधिजाजा⁴ श्रीचन्द्रगुप्तस्य मन्त्री कुमारामात्यशिशखरस्वाभ्यभूतस्य पुत्रः
7. पृथिवीवेणो महाराजाधिराज श्रीकुमारगुप्तस्य मन्त्री कुमारामात्यो (९) न
8. न्तरं च महाबलाधिकृतः⁵ भगवतो महादेवस्य पृथिवीश्वर इत्येवं
समाख्यातस्या
9. स्यैव भगवतो यथाकलंस्य-धार्मिककर्मणा पाद्-शुश्रूषणाय भगवच्छै
10. लेश्वरस्वामि महादेव पादमूले आयोध्यक नानागोश्वरण तपः
11. स्वाध्याय-मन्त्र-सूत्र-भाष्य-प्रवचन-पारग भारद्दिगसमद् देवद्रोण्यां
12.

7. DAMODARPUR COPPERPLATE INSCRIPTION OF THE REIGN OF KUMRAGUPTA I

Prov. : Damodarpur, Dinajpur Dist., Bengal

Date : G. E. 124 (= 444 A. D.)

Lang. : Sanskrit

Scr. : Northern Brāhmī

Ref. : R. G. Basak, *Ep. Ind.*, XV, p. p. 130 ff.

1 Read चतुर्धुदधि, 'four oceans' This is a conventional description.

2. Probably it shows that individual Upanishadas were specialised

3. Read पुत्रो.

4. Read : महाराजाधिराज.

5 कुमारामात्य seems to be an executive officer. महाबलाधिकृत (*Ep. Ind.* XXV P 52 f; D. C. Sirkar *ibid.* XXVI) was perhaps the designation of the commander-in-chief in the Gupta period. Under him were a number of महासेनापतिस, whose subordinates seem to have been दण्डनायकाः.

Text

1. सम्ब¹ १०० (+) २० (+) ३ काल्पुन² दि ३ परमदैवत परममहारक महाराज [१]
2. शिराज श्री कुमारगुप्ते पृथिवीपतौ तत्पाद-परिगृहीते पुण्ड्रवर्द्ध³ [न]
3. मुक्तावपुरिक⁴ शिरातदत्तेनानुवलयानक कोटिवर्ष⁵-विषये च त-
4. क्षियुक्त कुमाराभात्य वेत्तवर्मन्वधिष्ठानाधिकरणञ्च नगरश्रेष्ठि
5. इतिपाल सार्थवाहवन्धुमित्र प्रथमकुलिकइतिमित्र प्रथम का [य]
6. स्थशाम्बपाल पुरोगे संभवहरति यतः ब्राह्मण कर्पटिकेण⁷
7. विज्ञापित (') अहंय ममामिहोत्थोपयोगाय अमदाप्रहत-लि
8. ल क्षेत्र ['] त्रैदीनारिक्य कुक्ष्यवापेण⁸ शशताचद्राक्षं तारक भोज्ये [त]
9. या नीवी धर्मैण दानुमिति एवं दीयतामित्युत्पन्ने लिनी⁹ दीना [राण्यु]
10. पसंगृह्य यतः पुस्तपाल रिमिदत्त जयनन्दि विमुदत्तानामवधा
11. रणया डोङ्गाया उत्तर पश्चिमदेशे¹¹ कुक्ष्यवापमेकम् दत्तम् [॥]

1. Read संवत्सरे.

2. Read काल्पुन.

3. पुण्ड्रवर्द्धन is identical with the Pun-na-fa-tan-na of Yuan Chwang. It is the same as Paundravardhana i. e. the country where the Paundras or Paundakas flourished. The Paundrakas are mentioned several times in the great epics; They are once linked with the Vangas and the Kirātas (महा० XIII, 58 4) and with the Utkalas, Mekalas, Kalingas and Āndhras (वन० Ll. 1988 ; भा०म० IX, 366, द्रोण० IV, 122) The city of पुण्ड्रवर्द्धन has been identified by Gen. Cunningham with Mahāsthān or Mahāsthāngarh, 7 miles from the modern town of Bogra. This भुक्ति comprised the Bogra-Rajshahi-Dinajpur region of Bengal and the river Karatoys probably separated this भुक्ति from the most easterly kingdom of Prāgyotisha or Kāmarūpa in Assam.

4. Read मुक्तावपुरिक ।

5. Same as Jain Koḍivaṇṣa, or Koḍivaṇṣiya, (आवहक निभुक्ति, २३०५). It probably included the whole or a part of Dinajpur district; Bānagrāma, mod. Bāngarh, was its chief town. Dongk, a village of this viṣaya (L. 11) existed in the sub-division of द्विविधसर according to the Damodarpur grant of the time of Budhagupta and Jayadatta (Ep. Ind. XV 138 ff).

6. Read वर्मन्वधिष्ठान.

7. Read केन.

8. Read कुक्ष्यवापने,

9. Read त्रीणि.

10. Read ऋषिदत्त

11. Read उत्तर पश्चिमदेशे.

12. स्वदत्ता परदत्तम्बा¹ यो हरेत वसुध्वराम् [1]
 13. स विद्यायां किमिभूत्वा पितृभि सह पचतेति [॥] [1]

8. MANDASOR STONE INSCRIPTION OF BANDHUVARMAN

Prov. : Mandsor, Madhya Pradesh.

Date : M. E. 493 and. 529 (= 436 and 473 A. D.)

Lang. : Snskrit

Ser. : Southern Brāhmi

Ref. : Fleet. C. I. I., III. pp. 790 ff., Bhandarkar list No. 6,
 Sirkar. S. I. Vol. I 288. ff.

1. [सिद्धम् ॥]
 [यो] [कृत्यार्थ] सुपास्यते सुरगणै [स्मिद्धैश्च] सिद्धवर्तिभिर्दयानैकाप्र
 परैर्विधेयविषयैर्भोज्यैर्वाग्निभिर्व्योगिभिः । भक्त्या तीव्रतपोधनैश्च
 मुनिभिरक्षाप-प्रसाद-जम् हेतुव्यो जगत × स्याभ्युदयो × पायास्त्वो
 भास्करः । [1] । तत्त्वज्ञानविदो (s) पि यस्य न विदुर्ज्ञानं
 2. यो (s) भ्युद्यता
 × कृत्स्नं यश्च गभस्तिभिः प्रवृत्त × पु [धन] ति लोकत्रयम् । ग
 [न्य] । स्वामि-सिद्ध-किन्नर-नरैस्सस्तूयते (s) भ्युत्थितो भक्तैर्भ्यश्च
 ददाति यो (s) भिलषितं तस्मै सवित्रे नमः । [1] 2 य × [प्र] त्यह
 प्रतिविभायुद्याचछेद्ग-विस्तीर्ण-तुङ्ग-शिखरस्सलिलांशुमालः [1]
 श्रीवाक्का⁴—
 3. जन-कपोल-तलाभिताम्
 × पावात्य वसु [कि] रणाभ [रणो] विवस्वाम् । [1] 3 कुसुमभ-
 रानततस्वर देवकुल सभा विहार रमणिवात्⁵ । लाट⁶ विषवाङ्गावृत

1. Read दत्ता वा.

2. Read कृमिभूत्वा पितृभिः सह.

3. Read तत्त्व.

4. Dr. Bühler renders it "woman, reddened with the intoxication of wine etc." cf. Harsacharita P. 212.

5. Read रमणीयात्.

6. Same as लाटदेश of Ghatiyāla Inscription of the Pratihāra king Kakkuka (Ep. Ind. IX), and Rewah Stone Inscription of Karna (Ep. Ind. XXIV Pt III. July 1937 P. 110); लाट राष्ट्र Pāli hāda rattha—दीपवज P. 54 ; महावंश P. 60. According to some Lāta was southern Gujrāta ; to Bühler it is Central Gujrāta, with Broach as its chief city. It comprised the collectorates of surāt, Broach, Kheda and parts of Baroda (N. L. Dey, Geographical Dictionary)

शैलाजगतिप्रथितशिरपाः । [1] 4 ते शैल-पार्थिव-गुण्यापहवाः प्रकाश
मद्वादिजन्मविरलान्यसुखा

4.

न्यपास्य ।

जातादरा वशपुरं¹ प्रथमं मनोभि
रन्वागतास्समुत-बन्धु-जनास्समेत्थ ॥
मत्तेभ गण्ड-तटविद्युत वान-बिन्दु
सिक्तोपलाचल मह्य विभूषाणायाः [1]
पुष्पावनम्-तरु-मण्ड-वत्तंसकाषा
भूमेऽपरन्तिलक-भूतमिवं क्रमेण ॥ [6]
तटोत्थवृक्षस्युत

5.

नैक पुष्प

विचित्र-तीरान्त-जलानि भान्ति ।
प्रफुल्ल² पद्माभरणानि यत्र
सरांसि कारण्डव-संकुलानि ॥ [7]
विलोल-वीची-चलितारविन्द
पतद्गजः पिञ्जरितैश्च हंसैः ।
स्व-रसरोदार-भरावभुम्भैः
कचिसरांस्यम्बुरुहैश्च भान्ति । [1] [8]
स्व-पुष्प³-भारावनतैर्जगेन्दै र्मद

6.

प्रकाशालि⁴-कुल-स्वनैश्च ।
अजस्रगामिश्च पुराङ्गनाभि
स्वनानि यस्मिन्समलंकृतानि ॥ [9]
चलपताकान्यबला-सनाथा
न्यत्यर्थगुहान्यधिकोज्ज्वलानि ।
तद्विस्तृता-चित्र-सिताश्च कूट
तुल्योपमानानि गृहाणि यत्र⁵ ॥ [10]

1. Mentioned in the Bṛhat-Saṃhitā (ch. XIV 20); identified by Fleet (C. I. 1. vol II¹, 79 n. 2) with Mandasor in eastern Mālwa in Gwalior state. According to some it was in western Mālwa not far from Ujjain (Gazetteer of the Bombay Presidency, 1883, Nāsik, P. 636); cf also Kādambari, (Bombay ed, P. 19)
2. Read प्रफुल्ल.
3. Cf. पुष्पावनम् (L. 4. v. 6)
4. The same idea is expressed in L. 18 (v. 32, L. 2); also L. 22 (v. 41. 1) of this inscription.
5. This is very like the description of the palaces of Alakṣa ni Meghadūta (उत्तर मेघ० V. 1):

कैलास-पुङ्ग-शिखर-प्रतिमानि चान्या
न्याभान्ति दीर्घ-बलभी

7. नि सवेदिकानि ।

गान्धर्व-शब्द-मुखरानि¹ निविष्ट चित्र
कर्मणि लोल-कदली वन-शोभितानि ॥ [11]
प्रासाद-मालाभिरलंकृतानि
धरां विदास्यैव समुत्थितानि ।
विमान-माला सदृशानि यत्र
गृहाणि पूर्णैन्दु करामलानि² ॥ [12]
यज्ञात्यभिरभ्य-सरिद्वयेन³ चपलोग्मिणा समुपगूढं [1]

8. रहसि कुच-शालिनीभ्यां प्रीतिरतिभ्यां⁴ स्मराङ्गमिव ॥ [13]
सख-[जमा] दम-शम-व्रत-शौच-धैर्य-
[स्वादया] य-वृत्त-विनय रियति बुद्धधुपेतैः ।
विद्यातपोनिधिभिरस्मयितैश्च विप्रै
र्यज्ञाजते प्रहगणै X स्ममिव प्रदीप्तैः ॥ [14]

विष्णुत्वत्तं ललितवनिताः सेन्द्रचापं सचित्राः
सगीताय प्रहृष्टमुरजाः क्षिप्रगभीरघोषम् ।
भन्तस्तोयं मणिमयमुवस्तुहमभ्रंलिहाप्राः
प्रासादास्त्वां तुलयितुमलं यत्र तैस्तैर्विशेषैः ॥

1. Read मुखराणि.
2. The comparison of the houses with the Devavimāṇas is frequently found in the Epics, more so in the Kāvya. प्रासादमालाभिरलंकृतानि धरां विदास्यैव समुत्थितानि is comparable with a verse in Kalidasa's Raghuvamśa (XII 70). :

स सेतु बन्धयामास पङ्कगैर्लवणान्मसि ।

रमातलादिबोन्मग्नं शेषं नृपनाय शार्ङ्गिणः ।

Also in Māgha's शिशुपालवध II, 33.

मध्ये समुद्र ककुभः पिशङ्गीयां कुर्वती काञ्चनवप्रभासा

तुरङ्गकान्तामुल्लङ्घ्यबाह्वज्जालेव भित्त्वा जलमुल्लगास ।

Here "is comparison of the houses with something to be found" in the deep or in the nether world.

3. Read सरिद्वयेन.
4. प्रीति and रति are the two beautiful wives of Kāmadēva; the idea of rivers being looked upon as the beloved is met with frequently in the Kāvya. See Subandhu's Vāsavadattā, p. 102.1. 1-2; also Bṛhatsaṃhitā, XII-6.

अथ समेत्य निरन्तरसङ्गतै

रहरहः प्रविजृम्भित

9. सौहृदाः [1]

नृपतिभिस्सुतवत्प्रतिम [1] निताः

प्रमुदिता न्यवसन्त सुखं पुरे ॥ [15]

श्रवण [सु] भग ['] ध [1] सुखं [धं] इदं परिनिष्ठिताः

सुचरित शतासङ्गा × केचिद्विचित्र कथाविवः ।

विजय-निष्ठतास्सम्यग्धर्म-प्रसङ्ग-परायणा

× प्रियमपरुषं पार्थ्वं चान्ये चमा बहु भाषितुं ॥ [16]

10. केचिरश्वकर्मण्यधिकास्तथान्यै

र्विज्ञायते ज्योतिममात्मवन्निः¹ ।

[अद्यापि] चान्ये समर-प्रगल्भा

[× कु] र्वस्मयरीनामहितं प्रसङ्ग । [1] [17]

प्राज्ञा मनोज्ञ वधवः प्रथितोरुवंशा

वंशानुरुप चरिताभरणास्तथान्ये ।

सत्यव्रताः प्रणयिनामुपकार-वृक्षा विस्मभ

11. [पूर्व] मपरे इदसौहृदाश्च ॥ [18]

विजित-विषय-सङ्गैर्धर्म-शीलैस्तथान्यै

[मृ] दुभि [रधि] क स [र्वैर्लोकयात्रा] मरैश्च ।

स्व कुल तिलक भूतैर्मुक्तारागैरुदारै

रधिकमभि [वि] भाति श्रेणिरेवं प्रकारैः ॥ [19]

तारुण्य-कान्त्युपपितो (5) पि सुवर्ण-हार-

तांबूल-पुष्प-विधिना सम

12. [लङ्] तो (5) पि ।

नारी-जनः प्रियमुपैति न तावद्प्रधा²

यावच्च पट्टमयवच्च [यु] गानि चत्ते ॥ [20]

स्पर्श [क्ता वण्णा] न्तर-विभाग-चित्रेण नेत्रसुभगेन [1]

यैस्सकलमिवं चितितलमलंकृतं पट्टवस्त्रेण ॥ [21]

विद्याधरी-रुचिर-पङ्कव-कर्णपूर

वासेरिता [स्थिर] रतरं प्रविचिन्त्य

13. [लो] कं ।

मानुष्यमर्थ-विचयांश्च तथा विशालां

[स्ते] वां शुभा [म] ति [रभूद्] चला ततस्तु ॥ [22]

चतु [स्समुद्रान्त] विजोल मेखलां

सुमेरु कैलास वृहापयोधरासु ।

1. Read ज्योतिष

2. Read तावदभ्यां < नञी = Secret place.

वनान्त वान्त स्फुट पुष्प हासिनी
कुमारगुप्ते पृथिवी¹ प्रशासति ॥ [23]
समानधीरशुकवृहस्पतिभ्यां
ललामभूतो भुवि

14. पार्थिवानां ।
रणेषु यः पार्थसमानकर्म
बभूव गोप्ता² नृप विश्ववर्मा ॥ [24]
दीनानुकंपनपरः कृपणार्त्त-वर्मा-
सन्ध [1] प्रदो (5) विक्रद्वाहुरनाथ-नाथः ।
[क] कृपणमः प्रणयिनामभयं प्रदत्त
भीतस्य यो जनपदस्य च बन्धुरासीत् ॥ [25]
तस्याभ्यजः स्यैर्य नयोपपन्नो
व [म्भु] प्रियो

15. बन्धुरिव प्रजानां ।
बन्धुर्लिंग-हर्ता नृप बन्धुवर्मा
द्विहृत-पञ्च-क्षपणैक [३] ऋः ॥ [26]
कान्तो युवा रण-पटुर्विनयान्वितश्च
राजापि सन्नपसृतो न मदैः स्मयाद्यैः ।
शृङ्गारमूर्त्तिरभिभात्यनलंकृतो (5) पि
रूपेण य × कुसुमचाप इव द्वितीयः ॥ [27]
वैधव्य-तीव्रव्यसन-वृत्तानां

16. सिन्धुत्वा³ यमघ्राप्यरि-सुन्दरीणां ।
भयाङ्गवत्यायतलोचनानां
घनस्तनायासकरः प्रकम्पः ॥ [28]
तस्मिन्नेव चित्तिपति म्रिये⁴ बन्धुवर्म्मण्युवारे
सम्यक्स्फीतं वृक्षपुरमिवं पालयत्युन्नतांते ।
[क्षि] कृपावर्त्तन-समुद्ययैः पट्टवा [यैव] वारं
श्रे [जी भूतै] र्भवनमनुलं कारितं
17. वीतररमेः ॥ [29]
विस्तीर्ण-तुङ्ग-शिलारं शिलारि मङ्गाक्ष

1. Read पृथिवी. For the identification of Kumragupta (I or II ?)
see Mr. Pannalal's article in Hindustan Review June 1918; Mr.
Panerjee, Annals of the Bhandarkar Oriental Institute Vol. I.
P. 79 ; Diskalkar, J. B. R. A. S. vol (N. S.) P. 176.

2. This word seems to have been used in the technical sense in
ancient India, meaning governor.

3. Read स्मृत्वा

4. Ibid. कृषे

मन्मुद्रैन्ममक-वस्मि-कल्प [गौ] रं ।
 यज्ञाति पश्चिमपुरस्व¹ निविष्ट-कान्त-
 च्छामणि-प्रतिसमञ्जयनाभिरामं ॥ [30]
 रामासन-ध [र] चने दरभास्कराद्यु
 वङ्कि-प्रताप-सुभगे जललीनमीने ।
 चन्द्राद्यु-हृम्येतल-

18. चन्दन-तालवृन्त-
 हारोपभोष² रहिते हिम-दग्ध-पद्मे³ ॥ [31]
 रोद्ध-प्रियंगुतल-कुन्दलता-विकोश
 पुष्पा [सव] प्रमु [दि] तालि-कलाभिरामे ।
 काले तुषार-कण-कर्णश-शीत-बात-
 वेग-प्रनृत्त-लवलीनगणैकसाखे ॥ [32]
 स्मरवशाग तरुगजन वङ्गभाङ्गना विपुल कान्त पीनोद
 19 स्तन जघन घमालिङ्गन निर्भर्त्सित-तुहिन-हिम-पाते⁴ ॥ [33]
 [मा] लवानां गण स्थित्या या [ते] शत-चतुष्टये ।
 त्रिनवत्यधिके (5) व्दानाञ्जितौ⁵ सेभ्य-घनस्तने⁶ ॥ [34]
 सहस्यमास-शुक्लस्य प्रसस्ते (5) द्वि त्रयोदशे ।
 मङ्गलाचार विधिना प्रासादो (5) यं निवेशितः ॥ [35]
 बहुना समतीतेन
 20 कालेनाम्यैश्च पार्थिवैः ।
 न्यशीर्यतैकदेशो (5) स्य भवनस्य ततो (5) धुना ॥ [36]
 स्वयसो [विद्वये⁷ सध्वमत्युदा] रमुदारथा ।
 संस्कारितमिधं भूयः [श्रेण्या] भानुमतो गृहं ॥ [37]
 अत्युन्नतमवदातं नभ (:) स्पृशन्निव⁸ मनोहरैश्चिखरैः⁹ ।
 शशि-भान्वोरभ्युदयेष्वमलमयूखायतन-
 21 भूतं ॥ [38]
 वरसरसातेषु पंचसु विंशत्यधिकेषु नवसु चाग्रेषु ।

1. Read, पश्चिमपुरे.

2. Read भोग.

3. This is comparable with Ritusamhāra V. 3 :

न चन्दनं चन्द्रमरीचिशीतल न हर्म्यपद्मं शरदिन्दुनिर्मलम् ।

न वायव्यः सान्द्रतुषारशीतला जनस्य चित्तं रमयन्ति सप्रितम् ।

4. The idea of vv. 33-34 resemble Ritusamhāra v. 9 :

पयोधरेः कुङ्कुमरागपिखरैः सुखोपसेष्येनैवधौक्योभ्यभिः ।

विलासिनीभिः परिपीकितोरसः स्वपन्ति शीतं परिभूय कामिनः ।

5. Read, वृष्टी.

6. Floet reads स्वने, others स्तने.

7. Read इदमे.

8. Floet reads मज्जः स्पृशतीव —

9. Read मनोहरैः हि०—

- पातेष्वभिरम्य [तप]¹ स्यमास-शुक्ल-द्वितीयायां ॥ [39]
 स्पष्टैरशोकतरु-केतक-सिन्दुवार-
 लोलातिमुक्तकलता-मदयंतिकानां² ।
 पुष्पोद्गमैरभिनवैरधिगम्य नून
 मैत्र्यं विजृम्भिनशरे हरपूत-देहे³ ॥ [40]
22. मधुपान-मुदित-मधुकर-कुलोपगीत-नगनैक⁴-पृथुशाखे ।
 काले नव-कुसुमोद्गम-दंतुर-कांत-प्रचुर-रोद्भे⁵ ॥ [41]
 शशिनेव नभो विमलं कौ [स्तु] भ मणिनेव शार्ङ्गिणो वज्रः ।
 भवनवरेण तथेदं पुरमखिलमलंकृतमुदारं ॥ [42]
 भ्रमलिन-शशि-
23. लेखा-दंतुरं पिङ्गलानां
 परिवहति समूहं यावदीशो जटानां ।
 वि [कच⁶ क] मल-मालामंस-सक्ता च शार्ङ्गं
 भवनमिदमुदारं शाश्वतन्तावदस्तु ॥ [43]
 श्रेण्यादेशेन भवत्या च कारितं भवन रवेः ।
 पूर्वां चेयं प्रयत्नेन रचिता वस्समष्टिना ॥ [44]
24. स्वस्ति कर्तु-लेखक-वाचक-भोतृभ्यः ॥ सिद्धिरस्तु ॥

JABALPUR PLATES OF MAHARAJA HASTIN

Prov. : Between Rewa and Satna, M. P.

Lang. : Snskṛit ;

Scr. : Brāhmī

Ref. : *Ep. Ind.* Vol. XXVIII, pp. 264-267.

Text

First Plate

- ॐ नमो महादेवाय । स्वस्ति सप्तस्युत्तरेब्दशतैक (के) गुप्तनृप-
- राज्यभुक्तौ महाज्येष्ठसाम्ब (संव) रसरे फारुगुण (न) मासशुक्लपच-
पञ्चम्यां

1. तपस्य < फारुगुण.

2. Fleet reads मदयन्तिकानां.

3. Fleet corrects it as धृत.

4. Read नगनैक.

5. The description of spring season in Indian literature as making ready the weapons for Kāma is usually met with. Cf. Kumāra-Sambhava. III. 27.

सद्यःप्रवालोद्गमचास्पत्रे नीते समार्ति नवचूतवाणे
 निवेशयामात मधुहिरैफाजामाजराणीव मनोमहस्य ॥

6. Fleet suggests विदुः.

3. अस्यामिवसपुष्पां नृपतिपरिब्राजककुलोप (एष) केन महाराज-
देवाख्यप्रण-
4. सा (एषा) महाराजप्रभञ्जनपन्ना श्रीमहाराजदामोदरसुतेन गोसहस्रह-
5. स्पर्शवहिरण्यानेकभूमिप्रदेन गुरुपितृमातृपूजातरपरेणात्यन्तदेवमा-
6. ह्यणभक्तेन नैकसमरशतविजयिना स्ववन्शा (वंशा) मोदकरेण श्रीमहाराज-
7. हस्तिना स्वपुण्याप्यायनार्य ब्राह्मणकोद्वयशर्म-नागशर्म-मातृदत्त-
8. गङ्गाभद्रस्वामि-धनदत्त-कपिलस्वामि-अमिशर्म-विष्णुदेव-विशाखदेव-
9. गन्दस्वामि-परितोषशर्म-कृष्णस्वामि-देवशर्म-[रो]हशर्म-देवशर्म-
10. देवाख्यदत्तशर्म-मनोरथ-अग्निदत्ततीशर्म-रुद्रदत्त-विशाखदत्त
11. " "मौनविष्णुस्वामि पुनरपि विष्णुदेव स्वातिगङ्गवोषा (वो) ध्यानमधूक-
12. गवा भगवक सपत्निक वो (वी) धिकापत्निकसमते (समेत) ताम्र-
हारोत्सृष्टः सोद-
13. ङः सोपरिकरः अचाटभटप्रावेशयो चो [रवर्ज] समधूकः.....¹

Second Plate

14. पश्चिमदक्षिणेन मधूकगर्तिकासिंहानकः उत्तरेण शङ्खकी माल
15. पूर्व्वेण वटाबाहिकाः किञ्चाटदेहिकौ च दक्षिणापूर्व्वेण आश्रगतमधूकग-
16. र्तिका संगममित्येवं न केनचिदस्मत्कुलोन्नेन मत्पादपिण्डोपजीविना च
17. को (का) लो (ला) न्तरेष्वपि व्याघातो न² कार्यः एवमाज्ञप्ते योम्यथा
कुर्व्यात् तमहं दे-
18. हान्तरगतोपि महताबद्धधानेन निर्हृषं । उक्तं च भगवता परमर्षिणा वेद-
19. व्यासेन व्यासेन [। ॐ] पूर्व्वदत्ता द्विजातिभ्यो यन्माद्रुच युधिष्ठिर
[। ॐ] महिम्महिमता
20. श्रेष्ठ दानाच्छ्रेयोऽन (नु) पालनं (नम्) ॥ बहुभिर्बसुधा भुक्ता राजभिः
सगरादिभिः [। ॐ] य-
21. स्वयस्य यदा भूमिस्तस्य तदा फलं (लम्) ॥ आस्फोटयन्ति पितरः
प्रवर्मा (ह्य)-
22. न्ति पितामहाः [। ॐ] भूमिदाता कुले जातः स नञ्जात (ता)
अविष्यति (ती) नि ॥ लिखितं
23. वक्त्रमात्यप्रणपन्ना भोगिकनरदत्तनपन्ना भोगिकरविदत्तपुत्रेण
24. महासान्निधिविग्रहिकसूर्य्यदत्तेन [। ॐ] दूतको नागसिंहः

Seal³

श्रीहस्तिराज्ञः (जस्य)

1. The reading of lines 12 and 13 seem to be as follows : 12 गर्ति-
कामगवद्विष्णु (ष्यु) पत्निकागोषिकापत्निक (का) समवेता (सो) महारोति-
सृष्टः सोदङ्गः सोपरिकरः अचाटभटप्रावेशयौरवर्ज समधूकः यत्रावाटा [ः].

2. This na is superfluous.

3. This is upside down.

KAHAUM STONE PILLAR INSCRIPTION OF SKANDAGUPTA.

Prov. : Kahaum, Distt. Deoria U. P.

Date : G. E. 141. (= 460 A. D.).

Lang. : Sanskrit ;

Scr. : N. E. Brāhmi

Ref. : Fleet. *C. I. I.*, III., pp. 65. *Ind.*, *Ant.* Vol. X. p. 125 ff.

Text

सिद्धम् ॥

1. यस्योपस्थान-भूमिर्नृपति-शत-शिरः पातवातावधूता
2. गुप्तानां वन्दाजस्य प्रविस्तृत-यशसस्तस्य सन्वोत्तमर्देः [1]
3. राज्ये शक्रोपमस्य क्षितिप-शतपतेः स्कन्दगुप्तस्य शान्ते¹
4. वर्षे द्विंशद्दशैकोत्तरक शततमे ज्येष्ठ मासि प्रपञ्चे [1] [1]
5. ख्याते (५) स्मिन्प्रामरान्ने ककुभ इति जनैस्साधु-ससर्ग-पूते ।
6. पुत्रो यस्योमिलस्य प्रचुर-गुण-निधेर्महसोमो महा [१मा] [1]
7. तस्मिन् रुद्रसोम (:) पृथुल-मति-यशा व्याघ्र इत्यन्यसंज्ञो ।
8. मद्रस्तस्यात्मजो ऽभूद्विज-गुरु-वतिषु प्रायज्ञाः प्रीतिमान्यः [1] [2]
9. पुण्य-स्कन्धं च चक्रैः² जगदिदमखिलं संसरद्दीप्य भीतो
10. भोयोर्यं भूत-भूयै पथि-नियम-अतामर्हतामादिकर्तृन्³ [1]
11. पञ्चेन्द्रां⁴ स्थापयित्वा धरणिधरमयान्सन्निधातस्ततो (५) यम्
12. शैल-स्तम्भः सुचारुर्गिर्वर-शिलराप्रोपमः कीर्तिकर्ता [॥] [3]

JUNAGARH ROCK INSCRIPTIONS OF SKANDAGUPTA

Prov. : Junagarh, Saurashtra.

Date : G. E. 136, 136 and 138 (= 455 and 457-58 A. D.)

Lang. : Sanskrit.

Scr. : Southern Brāhmi

Ref. : Fleet *C. I. I.* III, pp. 50 ff.; Bhandarkar List
No. 1276. Sirkar, *S. I.* pp. 299. ff.

1. Fleet renders "in the tranquil reign of Skandagupta".

2. Read चक्रैः

3. Literally 'originator'. According to Bhagawanlal Indraji the meaning of the word is "Jain Tirthankaras"

4. पञ्चेन्द्रा means five images of Indra. This meaning has been given by Bhagwanlal Indraji. In the context it means, images of five Tirthaṅkaras.

Text

Part I

1. सिद्धम् [॥]
श्रियमभिमतभोग्यां नैककालापनीतां
त्रिवक्षपति-सुखार्थं यो बलेराजहार ।
कमलनिलयनायाः शाश्वतं धाम लक्ष्म्याः
2. स जयति विजितार्तिर्विष्णुरत्यन्त जिष्णुः ॥ [1]
तदनु जयति शाश्वत्¹ श्रीपरिचितवक्त्राः
स्वभुज-जनित-वीर्यो राजराजाधिराजः ।
नरपति
3. भुजगानां मानद्वर्षोत्फणानां
प्रतिकृति गरुडा [शां] निर्भिषी ['] चावकर्ता ॥ [2]
नृपति-गुण-निकेतः स्कन्दगुप्तः पृथुश्रीः
चतुर्ह² [दधि जल] अन्तां स्फीत-पर्यन्त-देशाम् ।
4. अवनिमवनतारिष्यः चकारात्मसंस्थां
पितरि सुरसखित्वं प्राप्तवत्यात्मशक्त्या ॥ [3]
अपि च जित [मे] व तेन प्रथयन्ति यन्नास्ति यस्य रिषवो (s) पि [i]
आमूलभद्रद्वर्षा मि [वचना³] म्लेच्छ⁴ देशेषु ॥ [4]
5. क्रमेण बुद्ध्या निपुणं प्रथार्यं
ध्यात्वा च कृत्स्नान्गुण-दोष-हेतून् ।
व्यपेत्य सत्त्वान्मनुजैर्द्रु-पुत्रां
क्षम्यः स्वयं यं वरयोचकार⁵ ॥ [5]
तस्मिन्नेवे शासति नैव कश्चि
दस्माद्विपेतो मनुजः प्रजासु ।
6. आर्तो वरिद्रो व्यसनी कर्ष्यो
दण्ड⁶ न वा यो भृशपीडितः स्यात् ॥ [6]
एवं स जित्वा पृथिवीं समग्रां
भगनाग्र दर्पा [न्] द्विषतश्च कृत्वा ।

1. Read शश्वत्

2. Read श्रीशतु—

3. K. B. Pathaka suggests निवसन्तो

4. The word म्लेच्छ is used here in connection with the Hūṇas.

5. This verse is generally taken to refer to the Skandagupta's acquiring throne by dint of his arms after a fratricidal war. See P. Fleet G. In No. 13. In this case मनुजैर्द्रुपुत्राः may refer to disappointed princes.

6. Read दण्ड्यो

सर्वेषु देवेषु विधाय गोप्तृन्¹
 संचिन्तया [मा] स बहु प्रकारम् ॥ [7]
 स्यात्को (5) नुरुपो

7. मतिमान्विनितो²

मेधा स्मृतिभ्यामनपेतभावः ।
 सत्यार्जवीदार्यं नथोपपन्नो
 माधुर्य-दाक्षिण्य यशोन्वितश्च ॥ [8]
 भक्तो (5) नुरक्तो नृ [विशे] ष युक्तः
 सर्वोपधाभिश्च विशुद्धबुद्धिः ।
 अनृण्यभावोपगतान्तरात्मा³
 सर्वस्य लोकस्य हिते प्रवृत्तः ॥ [9]

8. न्यायाजने (5) र्यस्य च कः समर्थः
 स्यादजितस्याप्यथ रक्षणे च
 गोपायितस्यापि [च] वृद्धि हेतौ
 वृद्धस्य पात्र-प्रतिपादनाय⁴ ॥ [10]
 सर्वेषु भृत्येष्वपि संहनेषु
 यो मे प्रक्षिप्यास्त्रिखिलान्पुराद्भान् ।
 श्री ज्ञातमेकः खलु पर्णदत्तो
 भारस्य तस्योद्गृह्णे समर्थः ॥ [11]

9. एवं विनिश्चित्य मृपाधिपेन
 नैकानहोरात्र गणान्स्वमत्या ।
 यः सनियुक्तो (5) र्धनया कथंचित्
 सम्यक्सुराद्वावनि-पालनाय ॥ [12]
 नियुज्य देवा वरुणं प्रतीक्यां
 स्वस्था यथा नोन्मनसो बभूवुः [:] [1]
 पूर्वोत्तरस्यां दिशि पर्णदत्तं
 नियुज्य राजा धृतिमांस्तथाभूत् । [1] [13]

10. तस्यात्मजो ह्यात्मज-भाव-युक्तो
 द्विधेव चात्मात्मवशेन नीतः ।
 सत्त्वात्मनामेव च रक्षणीयो

1. Read गोप्तृन्, literally 'protectors', but used in the technical sense meaning a governor or a feudatory prince. Cf. बभूव गोप्ता नृपविद्वदर्मा, Mandasor Inscription of Pandhuvvarman L 14, see Fleet, G. Inscriptions No. 18. P. 82.

2. Read—विनीतो.

3. Read—(आत्मा).

4. Cf. Arthashastra, chap. 4. 6. अलक्षणाभाषां लक्ष्यपरिरक्षिणी रक्षितविवर्धनी वृद्धस्य तीर्थेषु प्रतिपादनी च. These are the functions of दण्डनीति or king who symbolises Dandaniti.

निस्थारमवानारमत्र कान्तरूपः । [1] [14]

रूपानुरूपैर्ललितैर्विचित्रैः

निस्थ¹ प्रमोदान्वितसर्वभावः ।

प्रभुद्वयपञ्चाकरपद्मवक्त्रो

नृणां² शरण्यः शरणागतानाम् । [1] [15]

11. अभवद्भुवि चक्रपालितो (s) साविति नाज्ञा प्रथितः प्रियो जनस्य ।

स्वगुणैरनुपस्कृतैरुदा [ले] : दितरं यश्च विशेषयांचकार । [16]

जमा प्रभुत्वं दिनयो नवद्य

शौर्यं विना शौर्यं मह [1] खनं च ।

दाक्ष्यं³ दमो दानमहीनता च

दाक्षिण्यमानुष्यम [शू] न्यता च । [1] [17]

सौंदर्यमार्येतर-निग्रहश्च⁴

अविस्मयो धैर्यमुदीर्णता च ।

12. हृत्प्रेममेते (s) तिहायेन यस्मि

अविप्रवासेन गुणा वसन्ति । [1] [18]

न विद्यते (s) सौ सकले (s) पि लोके

यत्रोपमा तस्य गुणैः क्रियेत ।

स एव कास्त्र्येन गुणान्वितानां

बभूव नृणामुपमान भूतः । [1] [19]

हृत्प्रेममेतानधिकानतो (s) न्या

नृणान्प [री] चय स्वयमेव पित्रा ।

यः संनियुक्तो नगरस्य रक्षां

विशिष्य पूर्वान्प्रचकार सम्यक् । [1] [20]

3. आश्रित्य वियं⁵ [स्वभु] ज⁶ हृत्प्रेमस्य

स्वस्यैव नान्यस्य नरस्य दर्पं ।

नोद्वेजयामास च कंचिदेव

मस्मिन्पुरे चैव शशास दुष्टाः⁷ । [1] [21]

विस्त्रंभमव्ये न शशास यो (स्मिन्)

काले न लोकेषु सनागरेषु ।

यो लालयामास च पौरवर्गान्

[स्वस्येव] पुत्रान्मुपरीचय दोषान् । [1] [22]

संरंजयां च प्रकृतीर्बभूव

1. Read चित्रैर्निस्थं

2. Read नृणां

3. Fleet वाक्यं (?).

4. Read निग्रहश्चाविस्मयो; Sircar is inclined to put here अविस्मयो, but अविस्मयो also suits the metre.

5. Read वीर्यं

6. Fleet. स्वभु (?)

7. Read दुष्टान्

- पूर्वस्मिताभाषण-आन-दानैः ।
 14. निर्यन्त्रजान्मोन्व-गृह-प्रवेसैः (:)
 सबद्धित-श्रीति-गृहोपचारैः । [1] [23]
 ब्रह्मण्य-भावेन परेण युक्तः
 [शु] क¹ शुचिर्दानपरो यथावत् ।
 प्राप्याप्त काले विषयान्तिषेवे
 धर्मार्थबोधा (च) विरोधनेन । [1] [24]
 [यो — — — —² पर्णवृक्षा]
 तस न्यायवानत्र किमस्ति चित्र ।
 मुक्ता-कलापाम्बुज-पद्मशीता
 चन्द्रारिमुष्ण भविता कदाचित् । [1] [25]
 15 अथ³ क्रमेणाम्बुज-काल आग [ते]
 [नि] दाघ कालं प्रविदार्य तोयदैः ।
 ववर्ष तोय बहु सतत चिर
 सुदर्शन येन विभेद चास्वरात् । [1] [26]
 सवरसराणामधिके शते तु
 त्रिशन्निरन्यैरपि षड्भरेव ।
 रात्रौ दिने प्रोष्ठपदस्य षडे
 गुप्त-प्रकाले⁴ गणानां विधाय । [1] [27]
 16 इमाश्च या रैचलका⁵ द्विनिर्गता []

1 Fleet शृङ्ख., Sircar शुक्ल

2 Sircar's suggestion to restore is यो (s) जायताम्नात् खलु पर्णवृक्षात् ?

3 अथा in Fleet's transcript

4 Bhaudaji suggests तस्यकाले; प्र before काल is inappropriate, though प्रकाल may be taken in the sense of era

5 Raivataka is a hill mentioned in Mbh., Ādi Parva ccxix 7903-17, in Dohad stone Inscription of Mahamuda, Ep Ind XXIV, P V Jan 1938 P 216 Jaunpur Inscription of Isānavarman C I I Vol III, Bhātsamhitā XIV 19 Par-giter identifies it with the Bendā hills in Halan (Vol V pp 289 ff) Fleet has identified it with one of the two hills at Girnār and not with Girnār proper, C I I vol III P 44 n 11, I A VI P 239, B C Law identifies it with the Girnār hill for further details see (B C Law Some Jain Canonical Sutras pp 181-82) It is to be noted that this hill was also known as Ūrjayat, otherwise known as Ūjjantgiri (Kap Copper Plate of Ketadī Sadāśiva Nāyaka (Ep. Ind XXIV Pt. V Jan. 1938), Ūrjayat, Luders' list No. 965).

- पलाशिनीचं सिकता¹ विलाशिनी ।
 समुद्र-कान्ताः² विरचन्वोषिताः
 पुनः पतिं शास्त्रयथोचित ययुः । [28]
 जवेचय वर्यागमजं महोद्गम
 महोद्वेषकजयता प्रियेप्सुना ।
 अनेकतीरान्तजपुष्पशोमितो
17. नदीमयो हस्त इव प्रसारितः । [1] [29]
 विषाद्य [मानाः] [खलु] [सर्वतो] [ज] ना [:]
 कथं कथं कार्यमिति प्रवादनः ।
 मियो हि पूर्वापरान्त्रमुत्थिता
 विचिन्तया चापि बभूवुस्तुकाः । [1] [30]
 अपीड लोके सकले सुदर्शनं
 पुमां³ हि दुर्दर्शनतां गतं जगताम् ।
18. भवेच्च सो (5) श्मोनिधि⁴ तुल्यदर्शनं
 सुदर्शन — [11] [31]
 वणे स भूत्वा
 पितुः परां भक्तिमपि प्रदर्श्य ।
 धर्मं पुरोधाद्य शुभानुबन्ध
 राज्ञो दितार्थं नगरस्य चैव । [1] [32]
19. संवत्सराणामधिके शते तु
 त्रिशन्निरन्धेरपि सप्तभिश्च ।
 [गुप्त] [प्रकाले] [नय] शास्त्र⁵ वेत्ता⁶ ।
 त्रिंशो⁷ (5) प्यनुज्ञात महाप्रभावः । [1] [33]
 आश्वप्रणामैः विबुधैश्चानयेद्वा
 धनैर्हिजातीनपि तर्पयित्वा ।
 पौरास्तथाभ्यर्च्य यथार्हमानैः
 श्रुत्याश्च⁹ पूज्यान्सुहृदश्च दानैः । [1] [34]

1 The river सिकता is the same as one of the rivers mentioned in the Junagarh inscription of Rudradaman; see l. 5-6 सुवर्ण-सिकता-पलाशिनीप्रवृत्तानां नदीनां, Fleet and others have taken सिकता-विलाशिनी as an adjective of पलाशिनी. It is possibly the same as the river सुवर्णरेखा which flows at the foot of Girnar hill.

2. Read कान्ताश्चिर.

3. Ibid पुमान्

4. Fleet श्मोनिधि

5. It is Fleet's restoration.

6. Fleet वेत्ता

7. Read त्रिंशे.

8 Ibid मैविद्—

9. Ibid. मानैर्धु—

20. प्रैध्मस्य मासस्य तु पूर्व प [चे]
[प्र] यमे (५) ह्नि सम्बक् ।
 मासद्वयेनाद्वारमास भूत्वा
 धनस्य कृत्वा भव्यमग्रमेवम् । [१] [35]
 आयामतो हस्तशतं समग्रं
 विस्तारतः षष्टिरथापि चाष्टौ ।
21. उत्सेधतो (५) न्यत् पुरुषाणि [सप्त]
[ह] स्तशतद्वयस्य । [१] [36]
 षडन्ध यज्ञान्महता नृदेवा
 न [भ्यर्च्य] मय्यगच्छितोपलेन ।
 अजातिदुष्टप्रवित तटाकं
 सुदर्शनं शाश्वतकल्पकालम् । [१] [37]
22. अपि च सुरङ्ग सेतु प्रान्तविन्यस्तशोभ
 रथचरणममाङ्गकौचहंसामधूतम् ।
 विमल मल्लि
 भुवि द [ने] (५) कः शशी च । [१] [38]
23. नगरमपि च भूषाद्बृद्धिमत्पौरजुष्टं
 द्विजबहुशतगीतब्रह्मनिर्नष्टपापं ।
 शतमपि च समानामीति दुर्भिच [मुक्तं]
 [॥] [39]
 [इति] सुदर्शनतटाकसंस्कारमन्थरचना समाप्ता ॥

Part II

24. हस्तारिदर्पप्रणुदः पृथुश्रियः
 स्ववक्त्रशक्रेतोः^१ सकलावनीपतेः ।
 राजाधिराज्याद्भुत^२पुण्य [कर्मणः]
 [॥] [40]
 [१]
 द्वीपस्य गोप्ता महतां च नेता
 दण्डस्थि [ता] नां
25. द्विषतां दमाय । [१] [41]
 तस्यात्मजेनात्मगुणान्वितेन
 गोविन्दपादापितजीवितेन ।
 [॥] [42]
 रधं

विष्णोश्च पादक्रमले समवाप्य तत्र ।

अर्थस्ययेन

26. महता महता च काले
नात्मप्रभावतपौरजनेन तेन । [1] [43]
चक्रं विमर्शि रिपु.....
.....[1]
.....
27. तस्य स्वतंत्रविधिकारणमानुषस्य । [1] [44]
कारिणमवक्रमतिना चक्रमृतः चक्रपालितेन¹ गृहं ।
वर्षशते (5) द्वात्रिंशो गुप्तानां काल [क्रमगणिते [॥] [45]
.....
.....[1]
[स] त्रिंशुत्थितमिचोर्जयतो (5) चक्रस्य
28. कुर्वन्प्रभुत्वमिव भाति पुरस्य मूर्धनि ॥ [46]
अन्यच्च मूर्धनि सु.....
.....[1]
..... रुद्रविहंगमार्गं
विभ्राजते [॥] [47]

12. BHITARI STONE PILLAR INSCRIPTION OF SKANDAGUPTA

Prov. : Bhitari near Saidapur, Dist. Ghazipur. U. P.

Date : 455-67 A. D.

Lang. : Snskrit.

Scr. : Northern Brāhmi.

Ref. : Fleet *C. I.* I III, Bhandarker. List. No. 1549. Jour. Beng. As. Soc. Vol. VI p. 1 ff.; *J. B. B. R. A. S.* Vol. X p. 59 ff. *J. B. B. R. A. S.* Vol. XVI p. 349 ff.

Text

[सिद्धम् ॥]

1. [सर्व्व] रा [जो] चक्षेत्तुः पृथिव्यामप्रतिरथस्य चतुर्दक्षिणदिक् [1]
स्वादितयज्ञसो धनद्वयमेन्द्र [1] न्तकस [म स्व]
2. कृतान्तपरशोः श्यावागत [1] मेकरोहिरण्य [को] टिप्रदस्य चिरो [स्व]
साथमेवाहर्तुर्महाराजश्रीगुप्तप्रपौत्र [स्व]

3. महाराजकीबटोलकचपीत्रस्य महाराजाधिराजकीचन्द्रगुप्तपुत्रस्य लिच्छवि-
द्वीहिरस्य महादेव्यां कुम [१] र [दे] व्या-
4. मुत्पन्नस्य महाराजाधिराजकीसमुद्रगुप्तस्य पुत्रस्तत्परिगृहीतो महा-
देव्याभ्युदयदेव्यामुत्पन्नः^१ स्वयं चाप्रतिरथाः
5. परमभागवतो महाराजाधिराजकीचन्द्रगुप्तस्तस्य पुत्रस्तत्पावानुद्धातो
महादेव्यां भुवदेव्यामुत्पन्नः परम-
6. भागवतो महाराजाधिर [१] जकीकुमारगुप्तस्तस्य प्रथितपुत्रमति
स्वभावशक्तेः
पृथुपक्षसः पृथिवीपतेः पृथुधीः [१]
7. पि [तृ] प [रि] गतपादपद्मवर्त्ति
प्रथितयक्षाः पृथिवीपतिः सुतो (५) यम् [॥] [१]
जगति सु [ज] बलाढ्यो^२ गुप्त वक्ष्यो^३वीरः
प्रथितविपुल
8. धामा नामतः स्कन्दगुप्तः [१]
सुचरितचरितानां येन वृत्तेन वृत्तं
य विहृतममलायामा ताम [धीदा] विनीतः [॥] [२]
विजय
9. बलसुभीतैर्विक्रमेण वक्रमेण
प्रतिदिनमभियोगादीप्सित येन ल [क्ख] १ [१]
स्वभिमत्तविजिगीषाप्रोद्यतानां परेषां
प्रणि
10. हित इव ले [मे [स] विधानोपदेशः [॥] [३]
विचलितकुललक्ष्मीस्तम्भनायोद्यतेन
चितितलक्षायनीये येन नीता त्रिधामा [१]
समु
11. दित व [ल] कोषा [न्पुण्यमित्रा^४] [जि] त्वा
चितिपचरणपीठे स्थापितो वामपादः [॥] [४]
प्रसभमनुप [मै] विष्वस्तपादप्रतापे
विन [य स] सु
12. [चितैश्च] चान्ति हौ [यै] विरुद्रम् [१]
चरितममलकीर्त्तनीयते यस्य शुभ्रं
दिशि दिशि परियुष्टैराकुमारं मनुष्यैः [॥] [५]
पितरि दिवमुपे [ते]
विप्लुतां वक्ष्यो^५ लक्ष्मीं
भुजबलविजितारिभ्यः प्रतिष्ठाप्य भूयः [१]

1. Read महादेव्यां

2. Ibid. बलाढ्यो

3. Ibid. वक्ष्यो.

4. Some read 'युद्धमित्राश्च'.

5. Read वंश.

- चितमिति परितोषाम्मातरं साधनेसां
 हतरिपुरिष कृष्णो देवकीमन्युपे¹
 13. [ल] : [न]² [6]
 [स्वे] रं [ष्टे :] लक्षितं वक्ष्यं प्रतिष्ठाप्य यो बाहु-
 म्यामवर्णि विजित्य हि त्रितेष्वर्षेण कुरवा दद्यात् [1] मोरिसको [न]
 च विस्मितः प्रतिदिनं
 14. संवर्द्धमानद्युतिः
 गीतैश्च स्तुतिमिश्र वन्दकजनो यं [प्रा] पचत्पार्थ्वताम् [न] [7]
 हुणैर्ष्व³ समागतस्य समरे दोर्म्या बरा कपिता भीमावर्षकरश्च
 15. सन्नुपु बरा [1]
 विरचितं प्रख्यापितो [वीसिदा] न क्षोति नभीनु
 लक्ष्यत इव भोत्रेषु गार्हप्यनिः [न] [8]
 16. [स्व] पितुः कीर्ति [1]
 [न] [9]

1. The absence of the name of the mother of Skandagupta coupled with the fact that "goddess of sovereignty, of her own accord, selected him as her husband" (लक्ष्मी स्वयं यं वरदाञ्जकार Junagarh Rock Inscription of Skandagupta L. 5, v. 5, C. 1. 1. Vol III P. 50) is taken to mean that his mother was not a royal queen, that he had no legitimate claim to the throne, and that he cleared his way to the throne in a fratricidal war (For the arguments for this hypothesis see J. R. A. S. B. XVII 253 ff. and for criticism P. H. A. I. 5th ed. P. 572 ff.)
2. This verse is taken by some to refer to the fratricidal conflict in which Skandagupta came out victorious, betook himself, like Krishna to his weeping mother Devaki. But actually there is not the slightest reference to the fratricidal war ; as a matter of fact the antagonists expressly mentioned were outsiders "the Pushyamitras and the Hunas" (P. H. A. In 8th ed. pp. 574-75)
3. Hūnas, also known as Epthalites; Hiung-nu of the Chinese records were a Central Asian tribe; were known to the Indian politics in the days of Vikramāditya, as Kālidāsa refers to them. They were threatening with their cruel and barbarous atrocities N. W. India. This verse, though mutilated, refers to the severe struggles and victory in them, with the result that for nearly half a century the Gupta empire was immune from their depredations.

Text

1. [सर्व] राजोच्छेत्तु × पृथिव्यामप्रतिरथस्य महाराजश्री [गुप्त] प्रपौ
[त्र] स्य महाराजश्रीघटोत्कचपौत्रस्य म [हा]
2. [राजा] धिर [१] जश्रीचन्द्रगुप्तपुत्रस्य लिच्छ [वि दौहित्रस्य]
म [हादे] स्य [१] [कुमा] रदेव्यामुत्पन्नस्य महाराजाधिराज
3. [श्री] समुद्रगुप्तस्य पुत्रस्तत्परि [गृही] तो म [हादेव्यान्दत्तदेव्या]
मुत्पन्नस्त्वयं च [१]^१ प्रतिरथ × परमभाग
4. [वतो] [महाराजा] धिराजश्रीचन्द्रगुप्तस्तस्य [पुत्र] स्तत्पाद [१]
नु [बुद्ध्या] तो महादेव्य [१] [धु] वदेव्यामुत्पन्नो म [हा रा]
5. [जाधि] राजश्रीकुमार [गुप्त] स्तस्य पुत्रस्तत्पादानुबुद्ध्या [तो]
महादेव्यामनन्तदेव्यामुत्पन्नो महा [रा]
6. [जाधिरा] ज श्री [पुरगुप्त^२] स्तस्य पुत्रस्तत्पादानुबुद्ध्या [तो] मह
[ादेव्यां] श्रीचन्द्रदेव्यामुत्प^३ [न्नो] म [हा]
7. [राजाधिरा] ज श्रीनरसिंहगुप्तस्तस्य^४ [पु] त्रस्त [१५] । दा [नुबुद्ध्यातो]
मह [ादेव्यां] श्रीम [मिम्र]^५
8. [देव्या] मु [१५] त्र × परमभ [१] गवतो मह [राजाधिरा] ज श्री
कुम [१] र [गुप्तः ॥]

15 SARNATH BUDDHIST STONE IMAGE INSCRIPTION OF BUDHAGUPTA.

Prov. : Sarnath, Varanasi district U. P.

Date : G. E. 157. (= 436 and 476 A. D.)

Lang. . Sanskrit

Scr. . Northern Brāhmī

Ref. : Gupta : *Arch Surv. Ind. A. R.*, 1914-15 pp. 124-25.

Sirkar. S. I. Vol. I, p. 323.

-
1. Hoernle reads च प्रति रथ.
 2. पुरगुप्त is perhaps identical with the king Vikramāditya of Śrāvastī, the father of बालादित्य patron of बसुबन्धु, and a famous personage of Puddhist traditions (Watters, Yuan Chwang, I. P. 210 H)
 3. Fleet बत्सदेवी, चन्द्रदेवी is read also on Nalanda seal by N. P. Chakravarti (Ep. Ind. XXI P. 77 , A. I. A. R. 1934-35 P 63), and वैष्णवेवी by H. Sastri
 4. नरसिंहगुप्त, is known to have assumed the title बालादित्य (see. Allan op. cit. P. 137 f) He was, perhaps according to Huen Tsang, contemporary of Mihirkula, and the builder of a Buddhist monastery in Nalandā. Dr. Raychaudhury identifies Huen Tsang's Bālāditya with Bhānugupta (P. H. A. pp. 596-7)
 5. Fleet reads महा (बद्धी) देव्या—

Text

- 1 गुप्तानां समतिक्रान्ते सप्तपञ्चाशदुत्तरे [1]
 शते समाना पृथिवी¹ बुधगुप्ते प्रशासति ॥ [1]
 [वैशाखमाससप्तम्या मूले स्वामगते]
 2 मया [1]
 कारिताभयमित्रेण प्रतिमा शाक्यभिष्णुणा ॥ [2]
 इमामुद्दण्ड सङ्कल्पपद्मास [न विभूषिताः]
 [देवपुत्रवतो³ दिव्या]
 3. धितवि [या] सचित्रिता ॥ [3]
 यद्वत् पुण्य प्रतिमा कारयित्वा मया भूतम् [1]
 माता [पित्रोर्गु] [रुणां च लोकस्य च समाप्तये ॥] [4]

16 DAMODARPUR COPPER PLATE INSCRIPTION OF
 THE TIME OF BUDHAGUPTA

Prov Damodarpur Dinajpur District (Pakistan)

Date G E 163 (= 482 A D)

Lang Snskrit **Scr** N E Brahmi

Ref R G Basak *E I* Vol XV p 135 f Sirkar *S I*
 Vol I p 324 ff

Text

First Side

- 1 [स १००] (+) [६०] (+) ३ आषाढ दि १० (+) ३ परमदैवत
 परमभट्टा [र] क महाराजाधिराजधीबुधगुप्ते [पृथि] वीपतौ तत्पाद
 [परि] गृहीते पुण्ड्र [व]⁴
 2 [ज्ञेन] भुक्ताभुपरिकमहाराजमहादत्ते सव्यवहरति [1] स्व [स्ति [1]
 पलाशवृन्दकात्सविश्वास महत्तराष्ट्रकुलाधि [क]
 3 [र] जगामिककुटुम्बिनक्ष सण्डप्रामके माह्वणाद्याचक्षुद्रप्रकृति कुटुम्बिन-
 कुशलमुक्तवानुद्भावन्ति [यथैव]

1 S rkar changes it as समाना पृथिवी शते for metrical diff culty

2 Gupte reads इमामुद्दण्ड

3 Perhaps here is the reference to the Dhyāni Buddhas

4 See supra

5 Read कुटुम्बिनक्ष.

4. [वि] ज्ञापयती नो¹ ग्रामिक²नामको (५) हमिच्छे³ मातापितोस्स्व-
पुण्याप्यायनाय कश्चिद्वाङ्मणायान्प्रतिवासयितुं
5. [तद्] हंथ ग्रामानुकमधिक्रयमदया दया मत्तो हिरण्यमुपसंगृह्य समु-
दयवाङ्माप्रद [खिल चेत्राणां]
6. [प्र] सावं कर्तुमिति ⁴ [१] यतः पुस्तपालपत्रदासेनावधारितं युक्त-
मनेन विज्ञापितमस्त्ययं विक्रय-
7. मदयादाप्रसङ्गस्तद्दीयतामस्य परमभट्टारकमहाराजपा [दे] न पुण्योपच-
यायेति [१] पुनरस्यैव
8. [पत्रदा] सस्यावधारणयावद्यस्य नाभकहस्तादीनार[द्वय]⁵मुपसंगृह्य
स्यायपाल⁶कविल श्रीभद्राभ्यायायक [त्य] च समुदय

Second Side

9. [बाङ्माप्रद] [खि] लक्षेत्रस्य कुह्यवापमेकमस्य बाधिमानकोत्तरपार्श्व-
स्यैव च सस्य मय्यादाया दक्षिणपश्चिमपूर्वैर्ण
10. मह [त] राद्यधिकरणकुटुम्बिभिः⁷ प्रत्यवेक्षयाष्टकनवकनवकनलाभ्या-
मपविन्द्य चतुस्सीमोङ्गिह्व⁸ च नागदेवस्य
11. [दत्त] [१] [तद्] तत्त कालं संन्यतहारिभिर्दुर्ममवेक्ष्य प्रतिपाल-
नीयमुक्तञ्च⁹ महर्षिभिः [१]
स्वदत्ताम्परदत्ता वा यो हरेत् वसुन्धरा ।
12. स [विष्ठा] यां कृमिर्भूत्वा पितृभिस्सह पच्यते [॥] [१]
बहुभिर्ग्वसुधादत्ता राजभिस्सगरादिभिः [१]
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य
13. तदा फलं [॥] [२]
षष्टिवर्षसहस्राणि स्वर्गे मोदति भूमिदः [१]
आज्ञेता चानुमन्ता च तान्येव नरके वसेदिति [॥] [३]

1. Basak : विज्ञापयतीतो, but read—पयति

2. ग्रामिक was the headman of the village. According to Manu (VII. 115. 10) he was the king's representative in the village.

3. Read इच्छे

4. Ibid कर्तुमिति.

5. द्वय seems to have been omitted at first but inscribed later at the bottom.

6. Read स्यायपाल

7. Read कुटुम्बिभिः

8. Basak—पुष्टिमो. Read सीमा उल्लिख्य

9. Read—नीषद् । उक्तञ्च.

17. ERAN STONE PILLAR INSCRIPTION OF BUDHAGUPTA

Prov. : Sāgar district, Madhya Pradesh.

Date : G. E. 165 (=484 A. D.)

Lang. : Sanskrit

Scr. : Northern Brāhmī

Ref. : Fleet *C. I. I.* III. p. 89. *Arch. Sury. Ind.* Vol. X
p. 82. Sirkar, *S. I.* Vol. I. p. 326 ff.

Text

- 1 जयति विभुश्चतुर्भुजश्चतुर्गणवविपुलसलिलपर्यङ्कः [1] जगनः
स्थित्युत्पत्ति न्य [यादि]¹
- 2 हेतुर्मारुदकेतुः [॥] [1]
शते पञ्चषष्ट्यधिके वर्षाणां भूपतौ च बुधगुप्ते ।
आषाढ मास [शुक्ल]
- 3 [द्वा] दश्याः² सुरगुरोर्हिवसे । [1] [2]
स १०० (+) ६० (+) ५ [॥]
कालिन्दीनर्मदयोर्मध्य पाटयति लोकपालगुणै
जगति³ महा [राज]
- 4 अयमनुभवति⁴ सुरश्चि चन्द्रे च [1] [3]
अस्यां सवत्सरमासद्विवसपूर्वायां स्वकर्म्मोभिरनस्य ऋतुयाजि [नः]
- 5 अधीतस्वाध्यायस्य विप्रर्म्मसंज्ञायणीयवृषभस्येन्द्रविष्णोः प्रपौत्रेण पितु-
गुणानुकारिणो वरुण [विष्णोः]
- 6 पौत्रेण पितरमनुजातस्य स्ववशशुद्धिहेतोर्हरिविष्णोः पुत्रेणात्यन्तभगव
ज्ञकेन विधातुरिच्छया स्वयंवर्येन र [1] ज
- 7 लक्ष्म्याधिगतेन चतुःसमुद्रपर्यन्तप्रथितयशसा अङ्गीगमानधनेनानेक-
शतसमरजिष्णुना महाराजमानुविष्णुन [1]
- 8 तस्यैवानुजेन तदनुविधायिन [1] तत्प्रत्यादपरिगृही [ही]नेन धन्य-
विष्णुना च । मानुषिन्द्रोः⁵ पुण्याप्यायनायमेव भगवतः ।
- 9 पुण्यजनार्दनस्य जनार्दनस्य भवजस्तम्भो (५) भुविर्द्धनः [1]
स्वस्थस्तु गोमाहात्म्य- [पु] रोगाभ्यः सर्वप्रजाभ्य हनि । [1]

1. This is suggested for the first time by Dr. Hall, adopted by Fleet,
and accepted by D. C. Sirkar

2. Prinsep reads त्रयोदश्याम् which is unacceptable for metrical
difficulty.

3 Sirkar : शुनैः जयति.

4. Fleet wants to supply तीर्थौ after पूर्वार्थायां

5. Sirkar, माता पित्नोः.

18. DAMODARPUR COPPER PLATE INSCRIPTION OF THE TIME OF BUDHAGUPTA.

Prov. : Damodarpur, Dinajpur district, Pakistan.

Date : (C. 476—94-95 A. D.)

Lang. : Sanskrit.

Scr. : North E. Brāhmī.

Ref. : Basak *E. I.* XV. p. 138 f. Sirkar. *S. I.* Vol. I, 328 ff.

Text

First Side

1. ... फाल्गुन दि १० (+) [५] परमदैवतपरमभट्टारकमहाराजा-
धिराज श्री बुधगु^१ [से] [पृथिवी]^२:-
2. [पत्नी] [त] रपादपरिगृहीतस्य पुण्ड्रवर्द्धनभुक्तापुपरिकमहाराजजय-
दत्तस्य भोगेनानु [वहमा]
3. नके [को] टि [वर्ण] विषये च तन्त्रियुक्तकेशहायुक्तक^३शण्डके^४ अधिष्ठा-
नाधि करण ['] नगरश्रेष्ठिरिभु^५
4. पा [ल] सार्थवाहवसुमिषयथमकुलिकवरदत्तप्रथमकायस्थविप्रपालपुरोगे
च स [मय^६] बहरति
5. अनेन श्रेष्ठिरिभुपालेन विज्ञापित हिमवच्छिखरे कोकामुखस्वामिनः
चत्वारः कुल्यवापाः [श्वे] तव-
6. राहस्वामिनो (५) पि मत्त कुल्यवापाः अस्मत्फलाशन्तिनो^७ पुण्याभि-
वृद्धये ढोङ्गाप्राये^८ पूर्व मया
7. अप्रदा अति^९सृष्टकास्तदहन्तश्चेन्नपामीप्यभूमौ तयोराद्यकोकामुखस्वामि-
श्वेतवराह
8. स्वामिनोर्ना [म] छिन्नमेक देवकुलद्वयमेतत्कोटिकाद्वयञ्च कारयितुमिच्छा-
म्यर्हथ वास्तुना
9. सह [कुल्य] वापान्यथाऋयमर्यादया दानुमिति [१] यतः पुस्तपाल-
विष्णुदत्तविजय [नन्दि] स्थानु^{१०}:-
10. नन्दिनामवधारणयावष्टतमस्थनेन हिमवच्छिखरे तयोः कोकामुखस्वामि-
श्वेतवरा [ह] स्वामि [नोः]

1. Read बुध. This is suggested by Dr. Basak.

2. This is Basak's restoration.

3. Read इहायु.

4. It may possibly be शण्डक.

5. Sirkar श्वमु.

6. Ibid संन्य

7. Ibid शंसिना पुण्या.

8. Ibid प्राये.

9. Sirkar suggests सृष्टका तद.

10. Ibid स्थानु.

11. अग्रवाचेन कुल्यवापा एकादश दत्तकास्तदर्थं श्रेष्ठ देवकुलकोष्ठिकाकरणे युक्त
[मे] त [द्विजा]
12. [पितं] [क] मेज तत्प्रेतसामाप्यभूमौ वास्तु दादमिष्यनुवृत्त त्रिदो-
नारिष्यकु [स्य वा] प विक्रय [मय्या] इ

Second Side

13. [या] " " "
14. " " पु [ष्करि] नी प [र्वेण] रिभु [पा] ल पु [ष्करिणी]
[दक्षिणेन]
15. " " " दत्ताः [१] [त] दुत्तरकालं [सं] व्यवहारिमिहैवभ-
[कथा] नु मन्तव्या^१ [उक्त] न्यासेन [१]
स्वदत्ता परदत्ता
16. [श्वा^२ यो हरेत्] वसुन्धराम् [१]
स विष्टा [यां] किमि^३र्भूत्वा पि [त्] भिस्स [ह पच्यते] [१] [१]
पूर्वदत्ता द्विजातिभ्यो
17. [यस्माद्रक्ष यु] धिष्ठिर [१]
मही [महीमतां] श्रेष्ठ दा [नाश्छेयो (५) नुपालनं]^४ [॥] [२]
[बहु] भिर्ष्वसु [धा इ] ता
18. [रातभिश्च] पुनः पुनः [१]
[य] स्य [य] स्य यदा भूमि [स्तस्य तस्य] त [दा] कलमिति^५
[॥] [३]

19. ERAN STONE PILLAR INSCRIPTION OF THE
TIME OF BHANUGUPTA.

Prov. : Eran, Sagar district, Madhya Pradesh.

Date : G. E. (191 = 510 A. D.)

Lang. : Sanskrit

Scr. : Northern Brāhmi

Ref. : Fleet C. I. I III. p. 92 ff. Sirkar. S. I. Vol. I.
pp. 335-36.

Text

1. ॐ^६ [॥] संवत्सर शते एकनवरयुत्तरे आचनबहुलपक्षस [स] म्य
[१] [१]

1. Sankar Read मन्तव्याः उक्तं.

2. Ibid ता वा.

3. Ibid किमिर्भूत्वा.

4. Ibid नम्.

5. Ibid कलम् ॥ इति ॥

6. Fleet ओ ; Sirkar सिद्धं expressed by a symbol.

2. संवत् १०० (+) ९० (+) १ आश्विन व दि ७ ॥
ॐ ॐ बल^१ वरुणावुपपन्नो^२ ॐ ॐ ॐ ॐ
3. राजेति विद्युतः [१]
तस्य पुत्रो (५) तिविरक्रान्तो नाज्जा राजाय माधवः ॥ [१]
गोपराज [:]
4. सुतस्तस्य श्रीमान्विलयातपौरुषः [१]
शरभराज दौहित्रः स्ववदुशतिलको^१ (५) पुना [॥] [२]
5. श्री भानुगुप्तो जगति प्रवीरो
राजा महान्यार्थसमो (५) तिशुरः [१]
तेनाथ सार्द्धं निवह गोपर [१ जो]
6. मिश्रानु [राधेन] किलानुयातः ॥ [३]
कृत्वा (च) [यु] द्द सुमहामक [१] शं
स्वर्गं गतो दिव्य न [२] [न्द्र कल्पः] [१]
7. भक्तानुरक्ता च^४ प्रिया च कान्ता
भ [१ यर्वाव] ल [म] नुगता [मि] र [१] शिम ॥ [४]

20. KHOH COPPER PLATE OF SAMKSHOBHA.

Prov. : Khoh, Nagoda State, Madhya Pradesh.

Date : G. E. 209 (= 529 A. D.):

Lang. : Sanskrit

Scr. : N. Brāhmī

Ref. : Fleet. C. I. I. III p. 114 f. Sirkar. S. I. pp. 374. ff.

Text

First Plate

1. ॐ [॥] नमो भगवते वासुदेवाय [॥] स्वस्ति [॥] नवोत्तरे (५)
वर्षातद्वये गुप्तनृपर [१] उवभुक्तौ
2. श्रीमति प्रवर्द्धमानविजयराज्ये महाभयुजय ['] वत्सरे चैतमासशुक्ल
3. पञ्चतयोदश्य [१] मस्यां संवत्सर^१मासद्विषसपूर्वाया ['] [१] चतुर्दश-
विद्यास्थान विदि-

1. Ibid प्रमुनल

2 Sirkar वरु—

3. Ibid स्वर्वंश

4. According to Fleet this meter has become faulty by the lengthening of च influenced by मि after it. But this is unacceptable because of the grammatical rule वर्णसंयोगपूर्वञ्च by which vowels may be short before प्र, द्र and ङ as also ऋ.

5. Read—व्द.

6. Ibid संवत्सर.

4. तपरमार्घस्य कपिलस्यैव¹ महर्षेः सर्व्वतस्वज्ञस्य² भरद्वाजसगोक्षस्य नृपि
5. पि³परिव्राजकसुशर्मणः कुलोत्पन्नेन महाराजश्रीदेवाक्षपुत्रप्रनप्ता महारा-
6. जश्रीप्रभञ्जनप्रनप्ता महाराजश्रीदामोदरनप्ता गोसहस्रहस्यश्चहिरण्यानेक-
7. भूमिप्रदस्य गुरुपितृमातृपूजातत्परस्यात्यन्तदेवशास्त्रज्ञ⁴भक्तस्यानेकसमर-
8. शतविजयिनः साष्टादशाष्टवीराऽयाभ्यन्तरं डभाला राज्यमन्वयागतं समहि-
9. पालयिष्मोरनेक⁵गुणविख्यातयशसो महाराजप्री⁶हस्तिनः सुतेन
10. वण्णाश्रमधर्मस्थापनानिरतेन परमभागवतेनात्यन्तपितृभक्तेन स्ववं-
11. शामोदकरेण महाराजश्रीसंक्षोभेन⁷ मानापिहोरात्मनश्च पुण्याभि
12. विर्द्धेन⁸ छोट्टुगोमिविज्ञाप्या तमेव च स्वयम्⁹सोपानपंक्तिमारां पय-

Second Plate

13. ना भगवत्याः पिष्टपुर्वाः कारितकदेवकुले बलि¹⁰चरुसन्नोपयो
14. गार्धः स्वण्डस्फुटितसंस्कारार्थञ्च मणिनागपेठे ओपाणिग्राम-
15. स्याद् चोरद्रोहकवर्जः¹¹ नात्र शासनेनातिस्पृष्टं [1] तदस्मत्कुलोत्थैः¹²म-
16. त्वादपिण्डोपजीविभिर्वा कालान्तरेऽपि न व्याघातः कार्यः [1]
- पुवमाज्ञा
17. स¹³ यो (5) न्यथा कुर्यात्तमह देहान्तरगतो (5) पिमहतावध्यानेन निहृहेय [॥]
18. उक्तं च भगवता परमर्षिणा वेदव्यासेन व्यासेनः¹⁴ [1]
- पूर्व्वदत्तां द्विजातिभ्यो
19. यत्नाद्रुचिष्ठिरः [1]
- महीम्महिमता (') श्रेष्ठ दानाच्छ्रेयो (5) तुपालन¹⁵ [॥] [1]
- बहुभिः¹⁶
20. वसुधा भुक्ता राजभिस्मगरादिभिः [1]
- यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा
21. फलं [॥] [2]
- षष्टि वर्षसहस्राणि स्वर्गं मोदति भूमिदः [1]
- भावेता चानुमन्ता च तान्ये
22. व नरके वसेत् [॥] [3]
- भूमि प्रदानाक्षा¹⁷ परं प्रदान
- दानाद्विशिष्ट परिपालनञ्छ¹⁸ [1]

1 Ibid कपिलस्यैव.	2 Ibid तत्त्व.	3 Ibid नृपति.
4 Ibid ना—	5 Ibid समधिपालयिष्णो.	6. Ibid श्री*
7. Ibid श्री संक्षोभेण.	8. Ibid शब्दे.	9. Ibid स्वर्ग,
10. Read बलि.	11. Ibid वर्ज,	12. Ibid लौत्यै:
13. Ibid शप्ते.	14 Ibid व्यासेन.	15. Ibid पालनम्—
16. Ibid बहुभिर्बहुधा.	17. Ibid प्रदानाक्ष.	18. Ibid पालनञ्च.

23. सर्वे (s) निष्पृष्टा (') परिपाक्य भूमि (')
नृपा नृगाद्यास्त्रिदिवं प्रपन्नाः ॥ [4]
लिखितं¹
24. जीवितनष्टा भुजङ्गदामपुत्रेश्वरीदासेनेति [1] स्वमुखाज्ञा [1]
चैत्र दि २० (+) ८ [1]

21. BASIM COPPER PLATE INSCRIPTION OF VINDHYAŚAKTI II.

- Prov.** Basim District. **Date :** Regnal year 37.
Lang. : Sanskrit and Prakrit.
Scr. . Southern Brāhmī of the Box headed variety of the fourth century A. D
Ref. (1) D. B. Mahajan and Y. K. Deshpande, *Proc. Ind. Hist Cong.* Calcutta 1939. p. 349 ff.
(2) D. C. Sirkar. *Ind H. Q.* XVI. p 182 ff; XVII p. 110. ff; *S. I.* Vol. 1. p. 406.

Text

First Plate

[हृष्टम्] [॥]
सिद्धम् [॥]

1. वत्सगुल्माद्धर्ममहाराजस्य [1] मिष्टोम [1] सोर्यामवाजपेयज्यो [ति]-
2. [ह्यो] मनुहस्पतिसवसाद्यस्क्रवतुरश्वमेधयाजिनस्सम्राज (:) वृ-
3. ण्णिवृद्धसभोरस्य हारितीपुत्रस्य अ [1] प्रवरसेन पौलस्य
4. धर्ममहारा (1) जस्य श्रीसर्वसेनपुत्रस्य धर्ममह [1] राजस्य
5. वाकाटकाना [म्] त्रि-विन्ध्यशक्तेष्वचनात् नान्दीकडस उत्तरम [गो]

Second Plate, First Side

6. भाकालवस्त्रोष्पकाब्भासे आकाशपद्मे सु अ [म्] सन्तका साव्वा (द्रव्य नि) योगनि-
7. युक्ता आणत्तिभट्टा सेसायसाञ्जरन्तरलपुत्ता³ भाणितव्वा [1] आग्नेहि
8. दाणि आपुणो विजयवेजयिके आधुबलवद्गिके [स्व] स्ति-

1. Ibid लिखितम्. 2. Read श्री विन्ध्य. 3. Sirkar कुलपुत्ता.

9. चान्तिवाचने इहामुक्तिके धाममन्थाने पृथङ्नामे आधिष्ठाणिकचर
10. नरम आदक । भालन्दायण सगोत्तसि [सि] तुज्जेमि कापिअल

Second Plate, Second Side

11. सगोत्तसि । रुहज्जेसि । आविहायणसगोत्तसि । भाहिदेवज्जेसि
12. कोसि [क] सगोत्तसि । देसुज्जेमि । कोसिकसगोत्तसि । वेण्डुज्जेसि ।
13. कोसीकसगोत्तसि । विधिज्जेसि । पेत्तलादिसगोत्तसि पितु-
14. ज्जेसि भालन्दायणसगोत्तसि चान्दज्जेसि कोसिकसगोत्तसि जेठुजे-
15. सि । पवेहि दोहि भालन्दायणसगोत्तसि तुज्जेसि कोसिकसगोत्तसि

Third Plate, First Side

16. भाहिलज्जेमि । कोसिकसगोत्तसि । सिवज्जेसि । कोसिकसगोत्तसि
17. हरिणज्जेसि पनाण वाग्गणाण भागा ति [णि] ३ कोसिकसगोत्तसि [ति]
18. देवतिज्जेसि । भागो । चउत्थोत्ति आचन्दादिअकालको अपुअव द-
19. सिव दत्तो । [१] पुअवरायणुमते यसे चातुअज्जेअगाममज्जात [१]
परिहारे वित-
20. राम [१] तजया अरुहसंविज्जेयिक । अलवण [कले] णसत्तातक ।
अ हिरण धा [ण]-

Third Plate : Second Side

21. पणयपदेय । अपुअकखीरग्गहणि । अपारम्परगोबलिबर्ह
22. अवारसिद्धिक । अचम्मअलक । अभहप्पावेस । अखट्ठाचोअलकवेणे-
23. सिक । अकरद । अवह । सनिधि । सोपनिधि । सकुत्तुप्पान्त ।
24. समअमहाकरण । साअवजातिपरिहारपरिहितअ [१] जतो उपरिलि-
25. खित । शासनवाअम्पमाण करेत्ता रक्खध रक्खापेअय परिहरअ

Fourth Plate

26. परिहरापेअय [१] जो तु [आ] बाधं करेअ कतअव [अ] नुव [म]
ण [ति]
27. निम्म [९] तेहि । उपरिलिखितेहि । वाग्गहेहि । परिअपिते स [व] ण-
28. निअह करेज्जामेत्ति [१] साअवच्छुरं ३० (+) ७ हेमन्तपक्खं पढम
29. [दि] व [म] ५ [१] अ सुहाण्णत्थि [१] लीखितमिअं शासनं सेण-
पत्तिण
30. वण्डुण^१ इति ॥ लिखिरत्तु ॥

22. POONA COPPER PLATE OF PRABHĀVATIGUPTĀ

Prov. : Poona district, Bombay.**Date** : Regnal year 13. **Lang.** : Sanskrit.**Scr.** : Southern Brāhmī of the Nailheaded variety.**Ref.** : K. N. Dikshit and K. B. Pathak, *Ep Ind*, Vol. XV
p. 416.**Text****Seal**

वाकाटक ललामस्य

[क] म प्राप्त नृपश्रिय (:) [१]

जनन्या युवराजस्य

शासनं रिपु शाय [न] (') [॥] [१]

First Plate,

दृष्टम् [॥]

1. सिद्धम् [॥] जितं भगवता [१] स्वस्ति नान्दिवर्द्धनादासीद्गुप्तादि रा
[जो] [म] ह [१ रात्र]
2. श्रीघटोत्कचस्य सत्पुत्रो महाराज श्रीचन्द्रगुप्तस्तस्य सत्पुत्रो
3. (s) नेकाश्वमेधयाजी लिच्छुविदोहित्रौ महादेव्यां कुमारदेव्यामुत्पन्नौ
4. महाराजाधिराज श्रीसमुद्रगुप्तस्तत्पुत्रस्तत्पाद^१ परिगृहीतः
5. पृथिव्यामप्रतिरथस्मर्वराजोल्लेता चतुरुदधि सलिखादित^२
6. यशानेकगोहिरण्य कोटी^३ सहस्रप्रदं परमभागवतो महारा
7. जाधिराज श्रीचन्द्रगुप्तस्तस्य दुहिता धारणसगोत्रा नाग कुल सम्भू
8. नाया (') श्रीमहादेव्या (') कुबेरनागायामुत्पन्नोभयकुलालङ्कार
भूतात्यन्त भगवद्भक्तः
9. वाकाटकानां महाराज श्रीरुद्रसेनस्याग्रमहिषी युवराज
10. श्रीदिवाकरसेन जननी श्रीप्रभावतिगुप्ता सुप्रतिष्ठाहारे

Second Plate.

11. विलवणकस्य पूर्वपार्श्वे शीर्षग्रामस्य दक्षिणपार्श्वे कदापिजनस्यापरपार्श्वे
12. सिद्धिविवरकस्योत्तरपार्श्वे उज्जैनग्रामे ब्राह्मणाद्याग्राम कुटुम्बिन X कुशल
13. मुक्त्वा समाज्ञापयति [१] विदितमस्तु वो यथैष ग्रामो (s) स्माभि
स्व पुरायाप्यायना [त्य]

1. Read सत्पुत्र

2. Ibid. सलिखास्वादित

3. Ibid. कोटि—

14. कालिक छल्ल द्वादश्या (') भगवत्पाद मूले निवेद्य भगवत्पूजाकार्यं
चानालस्वामिने (५) पूर्वं
15. दश्या उदक पूर्वमतिमुष्टो यतो भवान्निरुद्धितमर्घ्याद्या¹ सर्वाशा ×
कर्त्तव्या (:) [१] पूर्वं
16. राजानुमता² ['] आत्र चानुविद्याग्रहार परीहारान्वितरामस्तद्यथा³
भट छत्र प्रावेश्यः
17. अ चारामन चर्मद्वार किराव क्रेणि खानक [:] अ पा (र) म्पर (:)
अ [पशु] मेध्यः अ पुष्प क्षीरमन्दोहः
18. स निधिस्तोपनिधिम्म कृतोपकृतः⁴ [१] नदेश भविष्यदाजि⁵ भिस्सर-
चित्त्य (:) परिवर्द्ध
19. पितृभ्यश्च [१] यश्चास्मच्छासनमगणयमानस्त्वत्पामप्य प्रावाधा (')
कुर्यात्कारयति⁶ वा
20. तस्य प्राङ्गणरावेदिनस्य⁷ स दण्ड निग्रहं कुर्याम [१] व्यास गितश्चात्र⁸
श्लोको भवति [१]
21. स्व दत्ताम्पर दत्ता (') वा यो हरेत वसुन्धरा [१]
गवा ['] शत सहस्रस्य हन्तुर्हरति दुष्कृतम् [॥] [२]
22. संबन्धे च त्रयोदशमे⁹ लिखितमिदं (') शासनम्¹⁰ [१]
चक्रदासेनोक्तितम् [॥]

23. AJANTĀ CAVE INSCRIPTION OF THE TIME OF .HARIṢEṆA

Prov. : Ajantā (written Ajanthā and pronounced as Ajanta by the local Marāṭhis. Ourangabad district, Maharashtra.)

Date : C. 6th. Century A. D. **Lang.** : Sanskrit.;

Scr. : Southern Brāhmī of the box-headed variety.

Ref. : Burgess and Buhler, *Arch. Serv. Ind.* IV p. 124. ff. A. C. Biswas, *Ind. Culture* VII. p. 372 ff. Bhagwan Lal Indraji, *Inscriptions from the Cave Temples of India*, p. 69.

1. Read यवद्विः

2. Ibid राजानुमता

3. Ibid रामः ! तद्यथामटच्छा—

4. Ib'd कृतोपकृतः । नदेश ।

5. Ibid राजमिः

6. Ibid कारयेत्

7. Ibid ब्राह्मणैः

8. Ibid गीतश्च

9. Ibid त्रयोदशे

10. शासनम्

Text

1. उदीर्णं लोकत्रय दोषवह्नि
निर्वापणो... [1]
... [बुद्धम] भिप्रणम्य
पूर्वां प्रवक्ष्ये क्षितिपालुपूर्वा [म] [1]
2. महाविमर्हैश्वर्यभिवृद्धशक्तिः
क्रुद्धस्सुरैरप्यनिवार्य [शक्तिः] [1]
[अनन्यसाधा] रण दान शक्तिः
द्विज × प्रकाशो भुवि विन्ध्यश [क्तिः] [॥] [2]
3. पुरन्दरोपेन्द्र सम प्रभावः
स्वबाहुवीर्या [जि] त [सर्वलोकः] [1]
... [यशो] शुक्रानां
बभूव वाकाटक वंशके [तुः] [॥] [3]
4. रणे [स्व] हयस्थित रेणु जाल
मच्छादितार्क [1]
[प्रनष्टसारानखिला] नराती
नृत्वाभिवाद प्रवणा ['] श्रकार [॥] [4]
5. [विनि] [जि] तारि [स्सुर] राजकाय्यं
श्रकार पुण्येषु परं प्रय [त्रम्] [1]
... [॥] [5]
[शरि] नरेन्द्र मौलि विन्ध्यस्त मणि किरणलीड [क्रमाम्बुजः] [1]
6. प्रवरसेनस्तम्य पुत्रो (5) भूद्विकसन्नवेन्दीवरेक्षणः [॥] [6]
रविमयूख द [1]
[सर्वमेनः] प्रवरसेनस्य जित सर्वसेनस्सुतो [5] भवत् [॥] [7]
7. [तस्य] पुत्रः पार्थिवेन्द्रस्य प्रश [शा] स धर्मैर्मेदिनी [म] [1]
कुन्तलेन्द्र ['] नि [जित्य श्री] [पृ] धिवी [वेणो] [नयवास्तदा] [॥] [8]
प्रवरसे [नस्त] स्य पुत्रो [5] (भू)
प्रवरोजितोदार शासन
× प्रवर
8. ... [॥] [9]
[तस्यात्मज × कामत] ...
... [1]
... [म] वाप्य राज्य
महाब्दको य × प्रशाशास सम्य [क्] [॥] [10]

9. [त] स्या [स्मजो] (५) भृक्षरदेव [कल्पो]
 [गुणैरतुल्यो] भुवि देवसेन [१]
 यस्योपभोगैर्ललितैर्दिव्य [चिह्नै]
 [नृ] देवराजस्य भू [॥] [११]
 पुण्यानुभावास्तिपस्य [तस्य]
10. [१]
 [म्या] य गुणाधिवासो
 [प्रवृद्ध] कोशो भुवि हस्तिभोजः [॥] [१२]
 प्र पृथुपीनवशा
 स्सरोरुहाण × क्षपि
11. [तारिपक्षः] [१]
 [१३]
 दिग्यान्धहस्तिप्रतिमो बभूव [॥] [१३]
 हितो विनीतः प्रणय [प्रसिद्धो]
 [म] नोनुकूलो (५) नुविधानव [र्त्ति] [१]
 [नि] रस्यय
12.
 कश्च [॥] [१४]
 त [यै] य लोक सुहिताशयश्वा
 स्मत्वेन सम्य [वप] रिपालनेन [१]
 [पितेव] मातेव सखेव निरयं
 प्रियो (५) थिराम्यश्च वभूव
13. [गोप्ता] [॥] [१५]
 [तुल्यम] [१]
 स्वस्थस्ममावेश्य स तत्र राज्ञा
 [सम] अ भोगेषु यथेष्ट चेष्टः [॥] [१६]
 अथ तस्य सुतो बभू
14. [व राजा]
 [नीति] [१]
 हरि राम हर स्मरे [न्दु] कान्ति
 हरिषेणो हरि विशक्रम प्रतापः [॥] [१७]
 स कुन्तलावन्ति कलिङ्ग कोसल
 त्रिभूट लाटान्ध्र
15.
 नैर्धृता-
 नपि स्वनिर्देश [॥] [१८]

प्रथितो भुवि हस्तिभोज सूनु
स्सच्चिवस्तस्य महीपतेर्बभूव [१]
सकल चिति

.. . . .

16. [॥] [19]
... " " जेष्ठ स्थिर धीर चेता
सत्याग क्षमौदार्य्य गुणैरुपेत (:) [१]
धर्मेण धर्मप्रवणरक्षाशास
देशं यश \times पुरायगुणाद्यु
17. [दीप्तम्] [॥] [20]
.....
प्रति पुण्योपचयं परं चकार [१]
यन उद्धर्षमद [स्सहायधर्मा]
[परितो लोकगुरौ] चकार कारा [न्] [॥] [21]
आयुर्व्ययो वित्त सखाणि
18.
..... लानि [१]
ठ [हिरय] मातापितराबुदारं
न्यवी विशद्वेशम यतीन्द्र [सेव्यम्] [॥] [22]
मजलाम्बुद [वृन्द संस्थि] ताम्रे
भुजगेन्द्राद्धयुषिते महीधरेन्द्रे [१]
19.
... श्रीपतिना शरा निकुञ्जे [॥] [23]
गवाक्ष निर्य्यूह सुवीथि वेदिका
[सु] रेन्द्र कन्या प्रतिमाचलङ्कृतम् [१]
मनोहरस्तम्भविभङ्ग
20. [मेदुरं]
..... र चैश्वर्यमन्दिर ['] [॥] [24]
म..... तल मञ्जिविष्ट
वि [तान] " " मनो [भि] रामं [१]
..... स्त्राम्बु महानिधान [']
नागेन्द्र वेश्मादिभिर
21. [॥] [25]
[कल्पार्ह तु] सम [मी] रणा.....
..... [१]
ग्रीष्मार्कस्य च किरणोपता [प] त [छं]
सम्बन्धुं प्रपित सुखोपभोगयोग [म्] [॥] [26]

22. [सु] रेन्द्रमन्दिराणा [']
 रुचिम [न्म] न्द्र कन्द [']
 [सुखं] यथेप्सित [ख] [॥] [27]
 अस्म [व्यति] रोचने गिरेर्धि
 क
23. [काननानि] [']
 बहु
 [॥] [28]
 यस्य जनेन नाम
 प्रीति प्रसाद् विकच प्रणयेन चके [']
 [पृतच]
24. लयनं सुरेन्द्र
 मौलि [प्रभोपचित] ... हाय ['] [29]
 निवेद्य सहाय ... [भोग्यं]
 सचन्धुवर्गस्त वराहदेवः [']
 नृदेव सौल्यान्यनुभूय
25.
 [शरराय] शास्ता सुगत (:) प्रशस्तः [॥] [30]
 सान्द्राभोद् भुङ्क्तेभोग्य
 स मनश्शिलाल कपिलैर्द्यावत्करैर्भास्व (स्क) रः [']
 तावच्छे
26. स्मेष्यता
 मन्तर्गमण्डप (ल १) रत्न [मे] तद्मलं रत्न [योद्गा] त्रित ['] [॥] [31]
 विविध लयन सानुस्मेष्यमानो मङ्गि
 गिरेरय
27. ज्य [']
 जगदपि च समस्तव्यस्त दोष प्रहाणा
 [द्वि] शतु पद्मशोकं निज्वर शान्तमार्थ ['] [॥] [32]

24. INDORE PLATES OF PRAVARASENA II

Prov. : Indore

Date : Regnal year 23. Lang. : Sanskrit.

Scr. : Southern Brāhmī of box-headed variety of C. 5th century A. D.

Ref. : S. K. Bose, *Ep. Ind.* XXIV. p. 50 ff.

Text

Second Plate : First Side.

1. द [१] द्वित्रस्य गौतमीपुत्रस्य पुत्रस्य वाकाटक [१] नाम्महार
(रा) ज श्रीरुद्रसेनस्य सूनो [:]
2. अत्यन्तम (मा) हेमरस्य सत्याज्जं वकारावक्षौर्यविक्रमनयविनय-
माहारस्य—
3. भिमस्वपात्रगतभक्तिवधम्मविजयित्वमनोर्नैर्ममस्यादिगुणसमुदितस्य¹
4. वर्षशतमभ (भि) वर्द्धमानकोशदण्डसाधनसन्तानपुत्रपौत्रिण [:] युधि-
ष्ठिर—
5. वृत्तेर्वाकाटकाना [म्] महाराज श्रीमि (पृ) धिविधेनस्य सून (नो) :
भगवत्प्रक्रपाणे [:]
6. प्रसादोपाजितश्रीसमुदयस्य वाकाटकाना [म्] महाराजश्रीरुद्रसेन—

Second Plate : Second Side.

7. स्य सूनो [:] महाराजाधिराज भि (श्री) देवगुप्त सुताया [']
प्रभावतिगुप्तायामुत्पन्न—
8. स्य वाकाटकानाम्महाराजश्रीप्रवरसेनस्य वचना [त् ।] गोपुरकमार्यो
अस्म—
9. सन्तिकारसम्बद्धवचनियोगनियुक्ता² आज्ञासंचारिकुलपुत्राधिकृता
भटो—
10. म्छात्राश्च³ व्युपितपूर्वमयाज्ञयाज्ञापयितव्या⁴ [. ।] विदितमस्तु वः
11. यथेहाराभाभिरामनो⁵ धम्मोयुवैलैश्वर्यविबुद्धये⁶ इहामुत्रहितार्थं
12. वैजयिके धम्ममंथाने आरामकस्य उत्तरपार्श्वे कोविदारिकाया [:] पूर्व—
13. पार्श्वे मल दत्तामिति⁷

Third Plate : First Side.

14. कोशम्बकस्य दक्षिण प [१] र्श्व [^] अञ्जणव [१] टकस्य अपरपार्श्वे
विशाखार्य्य वाटक—
15. स्य [भा] रामक व [१] स्तस्य वाजिकौशिकसंगोत्र विशाखार्य्यपुत्र-
गोराडा—
16. र्थ्याय गोगाड [१] र्य्य पुत्र मन [१] रथाय्यीय गोवाय्यीय देवाय्यीय
17. वाप्पाय्यीय च कुमारार्य्यीय द्रोणाय्यीय च पू ['] एव दत्ता इति कृत्वा
18. यतोऽस्म (स्मा) भि [:] शाम्भनिबन्धकृतः⁸ अपूर्वदत्ता (स्या)
उदकपूर्वमिति सृष्टाः [१]

1. Read धीमत्व—

2. Ibid सन्तिका

3. Read भटाश्वा—

4. Ibid विद्युतपूर्ववा—

5. Ibid यथे—

6. Ibid धम्मोयुवैलैश्वर्य्यविबुद्धये

7. Ibid मया दत्तमिति

8. The reading may be—निबन्धकृतः

19. उचिता ['] क्षास्य पूर्वराजानुमता [न] चातुर्वर्धप्राम मर्ष्यादा-
म्परिहावित¹
20. रामः [।] अत्र वाटा (ट) काई वाणिजक चंद्रेण कयक्कीतं ब्राह्म [ने]
म्यो भगवत्पद् [स् ।]

Third Plate : Second Side.

21. तद्यथा अकरदायी अभटपल्लवप्रावेश्य² अपरांपरतो (गो) बलिबर्ह [:]
22. अपुष्पचि (ची) र स ['] दोहः अचार (रा) सन चमा (मा) झार
[:] अलवगकिरव (ज) केणी खनक [:]
23. सर्वविष्टिपरिहारपरिहि (ह) तः सनिधिस्सोपतिधिः³ सक्कि (वल्)-
सोपक्कि (कल्) सः
24. आचन्द्रादित्यकालीयः पुत्रपौत्रानुगामी भुअता ['] न केनचि [द]
25. व्याघातन⁴ कर्त्तव्यस्सर्वकृत्याभि⁵ स ['] रक्षितभ्यःपरिवर्द्धयितव्यश्च [।]
यश्चा—
26. स्मच्छासनमगनि (ण) यमाना (नः) स्वल्पामपि परिबाधाकु (कु)
यात्कारधिन⁶ वा
27. तस्य ब्राह्मणैर्व्वेचि (दि) तस्य सदराडनिग्रहं कुट्यामः (म ।)
अस्मिश्च⁷ धर्म [।] धि—

Fourth Plate : First side

28. करणे अतीतानेकराजदत्ता (त्त) सञ्जित (न्त) न परिपालन ['] कृत्त-
पुराया नुकि (की)—
29. र्त्तन परिहारार्थ ['] न कीर्त्तयामः सकल्पानिद्योधपराक्रम⁸ (मो)
पजा (जि) तान्वत्थ (त्त)—
30. घाता (माना) ना ज्ञापयामः एष्यत्तरकाल⁹प्रभविप[जा]¹⁰गौरवाद्भ-
वि¹¹पाद्विज्ञा—
31. पयामः [।] व्यासगीतश्चात्र श्लोकः प्रमाणीकर्त्तव्यः ।
स्वदत्ता [']
32. परदत्ता ['] स्वा (वा) यो हरेत वसुन्धरा [' ।]
गवा ['] शतसहस्रस्य हस्तु—
33. :पिर्वात्त दुष्कृत (तम्) [॥]
संवत्सरे त्रयोविंशे वैशाख वादुल पञ्चम्यां [।]
34. आज्ञा स्वय [।] रजुक कोट्टदेवेन लिखितम् [॥]

1. Rose मर्ष्यादापरमायान of Yirodi plates of the same king.

2. a Ibid अमटपल्लव प्रावेश्य

3. Ibid सनिधिस्सोपतिधिः

4. Ibid व्याघातः

5. Ibid कृत्याभिः

6. Ibid कारयेद् वा

7. Ibid अस्मिश्च

8. Read मिद्यो

9. Ibid एष्यत्काल

10. Ibid विष्णु

11. Ibid भविष्याद्

THE PALLAVA INSCRIPTIONS OF SEVEN PAGODAS

Prov. : Mahābalipuram, Madras,**Date** : C. 7th Century A. D.**Lang.** : Sanskrit.**Scr.** : Brāhmi.**Ref.** : E.Hultzsch. *Ep. Ind.* X p. 1 ff.

1 Inscription on the 'Dharmarāja-Ratha' at Mahābalipuram

Text

I—First Storey

a—North

No. 1

श्रीनरसिंहः

No. 2

पिधिविसारः¹ श्रीभरः

b—East

No. 3

भुवनभाजनः²

c—South

No. 4

[श्री] मेघः त्रैलोक्यवर्द्धनः विधिः

No. 5

अत्यन्तकामः अनेकोपायः³

II—Second Storey

a—North

No. 6

स्थिरभक्तिः मन्नाभिरामः विधि [:]

No. 7

श्रीनरसिंहः भुवनभाजनः श्रीमेघ [:] अप्रतिहतशासन [:]

No. 8

कामललितः अमेयमायः सकलकल्याणः

No. 9

नयनमनोहरः वाम [:] अतिमानः

b—East

1. Hultzsch पृथिविसारः

2. Ibid भाजनः

3. Ibid अनेकोपायः

No. 10

शामः पराभरः¹

No. 11

अनुपमः नया [कु] र [:]

c.—South.

No. 12

ललितः

No. 13

नयनमनोहरः सर्वतोभद्रः

No. 14

श्रीनिधिः निरुत्तरः

No. 15

विधिः विश्रान्तः

d.—West.

No. 16

सत्यपराक्यमः² परावरः

III.—Thud Storey.

a.—East.

No. 17

श्री अत्यन्तकाम पल्लवेश्वर गृह(म॥)रणजय

b.—Ulest.

No. 18

अत्यन्त काम पल्लवेश्वर गृहम

II.—Inscriptions on the Cave-temple at Saluvaiguppam.

No. 23

1. श्रीमतोत्यन्तकामस्य द्विषः [६]—
2. प्यापहारिणः [१]
श्रीनिधेः काम—
3. रागस्य हृगराघनसंगिनः [॥] [१]
4. अभिषेकजलापूरार्णे चित्ररत्नाम्बुजाकरे [१]
5. आस्ते विशाले सुमुखः शिरस्परभि शंकरः [॥] [२]
6. तेनेदं कारितं शम्भोर्भवन भूतये भुवः [१]
के—
7. लासमन्दरनिभं भूशृतां मूर्तिं तिष्ठता [॥] [३]
भक्तिप्रद—

8. ण मनसा भवं भूषणलीलया [1]
 दोष्णा च यो भुवन्धत्ते
 9. जीवात्स जीभरश्मिस् [॥] [4]
 अतिरणचण्डः पतिरवनिभु—
 10. जामतिरणचराबेश्वरमिदमकरोत् [1]
 इह गिरितन—
 11. यागुहगणसहितो नियतकृतरतिर्भवतु पशुप—
 12. तिः [॥] [5]
 गुर्वीमीशानभक्तिं श्रियमतिपायिनीं दुर्वहं भारमुष्या
 13. निस्सामान्यञ्च दानं समम [तिर] णचण्डाक्षयया [यो विभक्तिं] [1]
 14. स्थाने निर्मापितेस्मिन्वि [दितरणज] यक्यातिना तेन [भ] तां
 भूताना—
 15. मष्टमत्तिश्चिरमतिरणच [राबेश्वरे] यातु निष्ठाम [॥ 6]
 ञ [नृप] शील [: ॥]
 16. यदि न विधाता भरतो यदि न हरिर्हारदो न वा स्कन्दः [1]
 बोद्धुं क इव
 17. समर्थस्संगीतं कालकालस्य ॥ [7] ओ¹
 समरधनञ्जयः सप्रामधीरः ॥ ओ² ॥

No. 24.

1. श्रीमतोत्पन्नकामस्य
 2 द्विपहर्षावहारिणः [1]
 श्रीनि—
 3 धेः कामरागस्य हराराध [न] संगि—
 4. नः ॥ [1]
 अभियेकजलापूरार्णे चित्ररत्नां—
 5. लुजाकरे [1]
 अस्ते विशाले सुमुन्यः शिरस्सर—
 6. मि शंकर ॥ [2]
 तेनेदं कारितं शम्भोर्भव—
 7. नं भूतये भुवः [1]
 कैलासमन्दरनिभं भूभृतां
 8. मूचिनि तिष्ठता ॥ [3]
 भक्ति [प्रह्ले] ण मनसा भव¹ भूषण—
 9. लीलया [1]
 दोष्णा च यो भुवन्धत्ते जीवात्स जीभरश्मि—
 10. रम् ॥ [4]
 अतिरणचण्डः पतिरवनिभुजामतिर—

1. Expressed by a symbol.

2. Hultzsch भवं

11. णचण्डेश्वरमिदमकरोत् [१]
 इह गिरित्तनयागु—
 12. हणमहितो नियतकृतरतिर्भवतु पशुपतिः [५]
 13. गुर्वामीशानभक्ति श्रियमतिशयिनी दुर्बहं भारमुर्ध्या
 निरसा—
 14. मान्यञ्च दान सममतिरणच [ण्डावय] या [यो वि] भुक्ति [१]
 स्थाने
 15. निरर्मापितेस्मिन्विदितर [णजयख्यातिना ते] न भर्ता
 मृताना—
 16. महमूर्तिश्चिरम [तिरणचण्डे] श्वरे यातु निष्ठाम् ॥ [६]
 स्वस्ति ॥

N. 25.¹

अतिरणचण्डपङ्क [वेश्वरगृहम् ॥]

N. 26.²

अतिरणचण्डपङ्क [वेश्वरगृहम् ॥]

26. MAYIDAVOLU PLATES OF ŚIVASKANDAVARMAN

Prov. : Mayidavolu, Krishna district, Madras.**Date** : Regnal year 10.**Lang.** : Prakrit.**Scr.** : Curious Brāhmī of Southern type of the 4th century A. D.,**Ref.** : Hultzsch. *Ep Ind.* Vol. VI. p. 84 ff. Sirkar *S. Ins.* Vol. 1 433 ff.

Text

First Plate . First Side.

दिठं [॥]

First Plate : Second Side.

1

1. [सिद्धं ॥] [कां] क्षीपुरातो युवमहाराजो

2. भारदाय सगोत्तो पलवानं

1. Above the entrance of the cave-temple.

2 Below No. 25.

Second Plate : First Side.

2

3. सिवख ['] द्वम्मो धंअकडे
4. वापत्तं आनपथति [।]

Second Plate, Second Side.

5. अग्हेहि दानि अग्हि वेजयिके
6. [ध] मायु बल वधनिके थ¹

Third Plate. First Side.

3

7. बग्हनानं अगिवेस सगोत्तस
8. पुवकोटुत्तम अगिवेस सगोत्तस

Third Plate; Second Side:

9. गोनंदिज्जम अथापतीय² गामो
10. [विरिप] रं अग्हेहि³ उदकादि

Fourth Plate, : First Side.

4

11. संपदतो [।] एत्तम गामस
12. विरिपरस सव बग्हेय

Fourth Plate, : Second Side.

13. प [रिहा] रो वितराम [।] अ लोन [ख] इक्कं
14. अ रठ मं [वि] नायिकं ल परंपरा बलीव⁴ [दं]

Fifth Plate : First Side

5

15. अ भड पपेसं अ कूर चोलक
16. विनासि खट [।] संवासं [।] एत्तेहि

Fifth Plate : Second Side.

17. अनेहि च सव बग्ह
18. देय मजादाय

Sixth Plate : First Side.

6

19. सव परिहारेहि परिहारितो [।]
20. परिहरथ परिहरापेय च [।]

1. Read च

2. Ibid अथापथीय

3. Omit अग्हेहि

4. Hultzsch बलिवद

Sixth Plate : Second side.

21. जो अम्ह सासन अतिछि
22. तून पीछा बाधा करेजा¹ [वा]

Seventh Plate : First Side.

7

23. [त] कारापेजा वा तस अम्हो
24. सारीर ['] सामन करेजामो [।]

Seventh Plate : Second Side.

8

25. स ['] वल्लरं दसमं १० गिम्हा
26. पखो छटो ६ दिवसं पंचमि ५ [।]

Eighth Plate

9

27. भानती सयत्ति दत्ता
28. पट्टिका [॥]

27. GUNAPADEVA COPPER PLATE INSCRIPTION OF
THE TIME OF SKANDAVARMAN

Prov. . Gunapadeya, Guntur District Andhra State.

Date : Lang . Prakrit. and Sanskrit

Scr. : Southern Brāhmī of the 4th Century A. D.

Ref.

Text

First Plate

1

मिद्ध ['] ॥

1. सिरि विजय खन्दव [म्म] महाराजस्स संखच्छ [छ] रा [।]
2. युवमहाराजस्स भारद्वायस्स² प [ख्वा³]
3. णं सिरि विजय बुद्धवम्मस्स देवी ॐ ॐ
4. कुर⁴ जनवी [चारु⁵] देवी का (?) ॐ वीय ॐ

1. Both Bühler and Hultzsch read जा Sarkar is inclined to regard it as an ordinary form of जो

2. Fleet reads भारद्वायण

3. Ibid पञ्चवानां

4. Ibid कृञ्जनवीरा, Hultzsch is inclined to fill the lacuna by (व) दि (यं) कुर जनवी

5. चारु in adscrit in Fleet's transcript

Second Plate, First Side

2

5. राजनलाक हे [हे] पाणिय [कू]¹
 6. पादुत्तरे पासे [आ] तुकस्स कसिन [खं]
 7. छेत्त² दालुरे कूलिमहातरक देवकुलस्स

Second Plate ; Second Side

3

8. भगवज्जारायणस्म अम्ह³ आयु थल वद्धनी
 9. यं कात्तून भूमी निवत्तणा⁴ चत्तारि ४ अग्गेहि⁵
 10. सम्मदत्ता [1] तं नात्तूण गामेयिका⁶ आयुत्ता⁷
 11. सव्व⁸ [प] रिहारेहि परिहरथ परिहरापेथ⁹ [1]

Third Plate

4

12. बहुभिस्व [सु] धा दत्ता बहुभिश्च [तुपा] लिता [1]
 13. यस्य यस्य यदा भूमि तस्य¹⁰ [तस्य] तदा फलम् [॥] [1]
 14. स्व दत्ता ['] परदत्त [1] ' वा यं हरत्ति¹¹ वसुन्धराम् [1]
 15. गवां शन सहस्रस्य हन्तुः पिबति दुष्कृतम् [॥] [2]
 16. आणत्ति रोहण¹² [1] गुत्ता ति ॥

28. CHANDRVALLI STONE INSCRIPTION OF
MAYNISARMAN.**Prov.** : Chandravalli, Chitaldrug, Mysore.**Date** : C. 4th century A. D. **Lang.** : Prākṛit.**Scr.** : Brāhmī of The Southern Class.**Ref.** : M. H. Krishna Mys. Arch. Surv. A. R. 1929 p. 501
K. P. Jayaswal. History of India 150-350 A. D.
p. 220 ff.

1. Fleet, राज'''लाच्छ (?) मे (?) टे (?) पाणिय

2. Ibid छेत्त दालुणि (?) रे कूमि महा—

3. Ibid अबूमे

4. Ibid निवत्तने

5. Ibid अबू (?) हि

6. Ibid तात्तूण गामे एका

7. Instead of this Fleet has 200 (?) 80 (?) त्तर (?)

8. Fleet समय

9. Ibid परिहरट परिहरथ

10. Ibid भूमिः तस्य or भूमिस्तस्य

11. Read यो हरेत्

12. Fleet रोहणि गुहवात्ति

Text

1. कर्दवाणं मयूरशम्भण विनिम्भञ्ज
2. तटाकं [कुट¹] तेकुट² अभिर³ पल्लव पुरि
3. शोतिक⁴ सकस्थ [न] सयिन्धक⁵ पुगड मोकरि [ग] [॥]

29. TĀLGUNDA STONE-PILLAR INSCRIPTION OF
THE TIME OF SANTIVARMAN.

Prov. : Talgundu, Shimoga district, Mysore.

Date : C. 455-70 A. D.

Lang. : Sanskrit,

Scr. : Southern Brāhmī of Boxheaded variety.

Ref. : Buhler *Ind Ant* XXV p 276 *Rice, Lp. Carn Vol.*
VII p 200 ff, Keilhorn *Ep. In.* VIII p. 316.

Text

सिद्धम् [॥]

1. नमस्तिशवाय ॥
जयति विश्वे [व] म ['] घान निचिनैकमस्तिस्मनातनः [1]
स्थानुरिन्दु¹ ररिम विण्डुरिण घुतिमज्जाभार मण्डनः ॥ [1]
तमनु भूसुरा द्विज प्रवराग्मामर्गजुष्वेद् वादिनः [1]
यत्प्रसादस्त्रायते निश्चयं भुवन त्रयं पाप्मनो भयान् ॥ [2]
अनुपद् सुरेन्द्र नृरूप [व] पु × काकुस्थवर्गमा विशाल धीः [1]
भूपति × कदम्ब सेनानी बृहदन्वय [श्यो] म चन्द्रमाः
2. अथ वभूव द्विज कुलं प्रांशु विचरद्गुणेन्द्रंशु मण्डलम् ॥ [3] [1]
व्यार्थवर्त्म हारितीपुत्रमृषिमुख्य मानस्य गोत्रजम् ॥ [4]
विविध यज्ञावभृथ पुण्याम्बु नियताभिषेकार्द्रं मूर्धजम् [1]
प्रवचनावगाह मिष्णातं विचित्रस्समिद्धाग्नि सोमपम् ॥ [5]
प्रणवपूर्वं चद्विषादधेय नानर्घमानान्तरालयम् ॥
अकृश चातुर्मास्य होमेष्टि पशु पार्श्वेण आद्र पौष्टिकम् ॥ [6]
3. अतिथि नित्यसंश्रितावसथं सचनत्रयावन्ध्य नैत्यकम् [1]
गृह समीप देश संरुह विकसत्कदम्बैकपाद्म् ॥ [7]
तदुपचारवत्तदास्य तरोस्सलानाम्य साधर्म्यमस्य तत् [1]
प्रवृत्ते सतीर्थ्य विप्राणां प्राप्सुर्यतस्त द्विशेषणम् ॥ [8]

1. M. H. Krishna reads दुम

2. Ibid मेकूट

3. Ibid आभार

4. Ibid परियात्रिक but his eye-copy has पुरियोतिक

5. Ibid सयिन्दक

6. Ibid पुनाट

7. Read स्थाणु

- एवमागते कदम्बकुले श्रीमान्बभूव द्विजोत्तमः [1]
 नामतो मयूरशर्मति भुतशीलशौचाद्यलकृतः [2] [9]
4. यः प्रयाय पञ्चवेन्द्रपुरीं गुरुणा समं बीरशर्मणा [1]
 अधिजिगांसु × प्रवचनं क्षिप्रिलं¹ घटिकां विवेशाद्यु तवकुंकः [10]
 तत्र पञ्चवाचसस्येन कलहेण तीक्ष्णेण रोषितः [1]
 कलियुगे [5] स्मिन्नहो बत चत्वारिपरिपेखवा विप्रता यतः [2] [11]
 गुरुकुलानि सम्यगारादय शास्त्रामधीत्यापि यस्ततः [1]
 मल्लसिद्धिर्बन्दि नृपाधीना किमत × पर दु × खमिस्थतः [2] [12]
5. कुश समिद्ध वस्त्रुगाज्य चरु ग्रहणादि दहेन पाणिना [1]
 उद्भवर्ह दीप्तिमच्छत्रं विजिगीषमाणो वसुन्धराम् [13]
 यो [5] न्तपालान्पञ्चवेन्द्राणां सहसा विनिर्जित्य संयुगे [1]
 अद्भुतवास दुर्गमामटवीं श्रीपम्बतद्धारसंश्रिताम् [14]
 आदये करान्मृहद्वाण प्रमुखाद्भुजाजमण्डलात् [1]
 एवमेभि × पञ्चवेन्द्राणां भृकुटीसमुत्पत्तिकारणैः [15]
6. स्वप्रतिज्ञा पारगोत्थान लघुभि × कृतार्थैश्च चेष्टितैः [1]
 भूषणैरिवाचभौ बलवधात्रा समुत्थापनेन च [16]
 अभियुयुज्यागतेषु भृशं काञ्ची नरेन्द्रेष्परातिषु [1]
 विषम [दे] श प्रयाण संवेश रजनीष्ववस्कन्दभूमिषु [17]
 प्राप्य सेना सागरं तेषां प्राहृन्वली श्येनवत्तदा [1]
 आपदन्तान्धारयामास भुजखड्गमात्र [18] पाश्र्वः [18]
7. पञ्चवेन्द्रा यस्य शक्तिमिमां लब्ध्वा प्रतापान्वयावपि [1]
 नास्य हानिरश्रेयसीत्युक्त्वा यस्मिन्नमेवाद्यु चक्षिरे [19]
 संश्रितस्तदा महीपालानाराध्य युद्धेषु विवर्क्रमैः [1]
 प्राप पट्टबन्धसंपूजां कर पल्लवै × पल्लवैर्दृष्टाम् [20]
 भक्तुरोर्मि वशिगतैर्नृपदपरान्वाग्भ × कृतावधिम् [1]
 मेहरान्तामनन्यसंचरणसमयस्थितां भूमिमेव च [21]
8. विबुध संघ मौलि संसृष्ट चरणारविन्द प्यहाननः [1]
 यमभिषिक्तवाननुच्याय सेवापति मातृमिस्सह [22]
 तस्य पुत्र × कङ्कवर्मोप्र समरो [दधु] र प्रा [1] द्यु चेष्टितः [1]
 प्रणत सर्वं मण्डलोल्लिङ्ग² सित चामरो [दधु] त शोखरः [23]
 त [रसु] त × कदम्ब भूमिवधू रुचितैकनाथो भगीरथः [1]
 सगरमुत्पय [रसु] यं कदम्ब कुल प्र [चक्षु] ज [न्मा] जनाधिपः [24]
9. अथ नृप महितस्य तस्य पुत्रः
 प्रथित यथा रघु पार्थिवः पृथु श्रीः [1]
 पृथुरिव पृथिवीमसस्य यो [5] रीन्
 अकृत पराक्रमतस्त्वव [1] श भोज्याम् [25]

1. Read निखिलं.

2. Read मण्डलोल्लिङ्ग.

- प्रतिभय समरेष्वराति शस्त्रो
 खिलित मुखो [५] भिमुख द्विषां प्रहर्ता [१]
 क्षुतिपथ निपुण × कविः प्रदाता विविध कला कुशल × प्रजाप्रियश्च ॥ [26]
10. भ्रातास्य चारु वपुरब्द गभीर नादो
 मोक्ष त्रिवर्गा पटुरन्वयवत्सलश्च [१]
 भागीरथिर्नरपतिर्मुगाराजलीलः
 काकुत्स्थ इत्यवनि मण्डल घुष्ट कीर्त्तिः ॥ [27]
 उयायोभिरसह विग्रहो [५] धिषु दया मय्यक्षप्रजापालनम्^१
 दीनाभ्युद्धरणं प्रधानवत्सुभिर्मुख्यद्विजाभ्यर्हणम् [१]
11. यस्यैतत्कुलभूषणस्य नृपतेः प्रज्ञोत्तरं भूषणम्^२
 तम्भूपा × खलु मेनिरे सुरसख काकुत्स्थमन्त्रागतम् ॥ [28]
 धर्माक्षकान्ता इव मृग गण वृक्षर [१] जि प्रविश्य
 वृद्धाया सेवा मृडित मनसो निर्वृतिं प्राप्नुवन्ति [१]
 तद्गुणायो विहृत गनयो बान्धवास्सानुबन्धाः
 प्राप्नुश्चर्मा व्यथित मनसो यस्य भू [मि] प्रविश्य ॥ [29]
12. नानाविध द्रविण सार समुच्चयेषु
 मत्त द्विपेन्द्र मद वामित गोपुरेषु [१]
 संगीत वक्त्रु निनदेषु गृहेषु यस्य
 लक्ष्म्यङ्गना वृत्तिमती सुचिरं च रेमे [॥] [30]
 गुप्तादि पार्थिव कुलाम्बुरुह स्थलानि
 स्नेहादर पणय सम्भ्रम केसरणि [१]
 श्रीमन्त्यनेक नृपपटुपद सेवितानि
 यो (५) बोधयद्दुहितृ दीधितिभिर्नृपाक्षः [॥] [31]
13. यन्मैव सम्पन्नमदीनचेष्टं
 शक्तिप्रयोपेतमथासनस्थम् [१]
 शोषैर्गुणैः पञ्चभिरप्य सादृशा
 स्सामन्त चूडामणयः प्रणेषुः ॥ [32]
 सखिह भगवतो भवस्यादिदेवस्य सिद्धयालये सिद्ध गान्धर्व^३ रत्नो गणैः
 स्तेविते
 विविध नियम होम दीक्षा परैर्भा [क्ष] गै (:) स्नातकै स्तूयमाने
 सदा मन्त्र वादैश्शुभैः [१]
14. सुकृतिभिरवणीश्वरैरात्मनिश्चेयसं प्रेप्सुभिस्सातकण्ठादिभिरश्रद्धया-
 भ्यर्क्षिते^४ इवसुखलिलोपयोगाश्रयं भूपति × कारयामास काकुत्स्थवर्मा
 तदाकम् [हव] [॥] [33]

1. Read पालन.

2. Ibid. भूषण

3. Read गन्धर्व.

4. Ibid. चित्त.

- तस्यौरसस्स तनय [स्थ] विशालकीर्त्तः
 [प] इ त्रयाप्यर्ण विरा [जित] चारुमूर्त्तः [1]
 श्रीशान्तिवर्मन्निपतेर्वरशासनस्थः
 कुब्जस्वकाव्यमिदमरम तले लिलेख ॥ [34]
 15. नमो भगवते स्थान कुन्दूर वासिने महादेवाय [1]
 नन्वतु सर्व्व समन्तागतो (5) यमधिवासः [1]
 स्वस्ति प्रजाभ्य इति [॥]

E. INSCRIPTIONS OF CENTRAL INDIA

30. MANDASOR STONE PILLAR INSCRIPTION OF YAŚODHARMAN ALIAS VIṢṆUVARDHANA.

Prov. : Mandasor, Madhya Pradesh.

Date : M. E. 589 (= 532 A. D.).

Lang. : Sanskrit ; **Scr.** : Northern Brāhmi.

Ref. : Fleet, *Ind Ant.* XV. p. 222 ff. Fleet, *C. I. I.* III
 p. 58-59.

Text

1. सिद्धम् [॥]
 स जयति जगतां पतिः पिनाकी
 स्मित रव गीतिषु यस्य दन्त कान्तिः ।
 धृतिरिव तडितां निशि स्फुरन्ती
 तिरयति च स्फुटयत्यद्वय विश्वम् ॥ [1]
 स्वयम्भूर्भूतानां स्थिति लय [समु]
2. रपति विधिषु
 प्रयुक्तो येनाज्ञां वहति भुवनानां विष्टतये ।
 पितृत्वं चानीतो जगति गरिमाणं गमयता
 स सम्भूर्भूयान्ति प्रतिदिशतु भद्राणि भव [ताम्] ॥ [2]
 कण मणि गुरुभार [1 कक्षा]
3. न्ति दूरावननं
 स्थगयति रुचमिन्दोर्मण्डलं यस्य मूर्ध्नाम् [1]
 स शिरसि विनिबध्नन्नन्निनीमस्त्रिमाळां

सृजतु भवसृजो¹ वः वलेश-भङ्गं सुजङ्गः ॥ [3]
 वष्टथा सहस्रैः सगरात्मजानां²
 खात [:]

4. खतुल्यां रुचमावधानः ।
 अस्मद्वपानाधिपतेश्वराय
 यक्षान्सि पायात्पयसां विधाता ॥ [4]
 अध जयति जनेन्द्रः श्री यक्षोधर्म नामा
 प्रमदवनमिवान्तः शत्रुसैन्यं विगाह्य [।]
 व्रण
5. किसलय भङ्गय्यो (5) ऋभूषां विधत्ते
 तरुण तरु लतावद्धीर कीर्त्ती त्विनाम्य ॥ [5]
 आजी जिती विजयते जगतीम्पुनश्च
 प्रत्यात औलिकर³ लान्द्रुन⁴ आ-म
6. वङ्गशो⁵
 येनोदितोदितपदं गमितो गरीयः ॥ [6]
 प्राचोनृपान्सुवृहत्तश्च बहुवृद्धीचः
 माम्ना युधा च वशगान्प्रविधाय येन [।]
 नामापरं जगनि कान्तमदो दुरापं
 राजाधिराज परमे
7. श्वर इत्युदृढम् ॥ [7]
 स्निग्ध श्यामाभुदाभैः स्थगित दिनकृतो यजवनामाज्य धूम्रै
 रम्भोमेध्यं मघोनावधिषु दिग्धता गाढ मस्पन्न सस्याः ।
 संहर्षाद्वाणिनीनां कर रभस हतो

1. भवसृज originally means Brahmā, but here it denotes Śiva. It is due to later Saivite enthusiasm for investing their special God with power of creation.
2. The reference here is to the sons of king Sagara, who excavated the bed of the ocean in their search for their father's Aśvamedha-horse.
3. The meaning of this term is not clear. Dr. Fleet infers that it may denote either the hot-rayed (sun) or the cool-rayed moon (C. I. I. III P. 151 note 4).
4. It is the technical term for the principal emblem impressed by kings on the copper seals attached to their charters. It is quite distinct from the emblem on dhvajās or banners.
5. Read वङ्गो

8. ध्यानचूताङ्कुराग्रं
राजन्वन्तो रमन्ते भुज विजित भुवा भूरयो येन देशाः ॥ [8]
यस्योत्केतुभिरुन्मदं द्विप कर व्याविद्ध लोभ्र दुमै
रुद्धतेन वनाध्वनि ध्वनि नदद्विन्ध्यादिरन्ध्रैर्ध्वलैः [1] बाले
9. यच्छवि भूसरेण रजसा मन्दाङ्गुसंलघते¹
पर्यावृत्त शिखण्डि चन्द्रक हृष ध्यामं रवेर्मण्डलम् ॥ [9]
तस्य प्रभोर्व्वक्षकृती तृपाणां
पादाश्रयाद्विभ्रुत पुण्यकीर्तिः ।
भृत्यः स्व नैभृत्य जिता
10. रि षट्क
भासीद्वसीयान्किल षष्टिदत्तः ॥ [10]
हिमवत इव गाङ्गस्तुङ्गनश्रः प्रवाहः
शशभृत इव रेवा वारि राशिः प्रथीयान् [1]
परमभिगमनीयः शुद्धिमानन्ववायो
यत उदित गरि
11. ऋगस्तायते नैगमानाम् ॥ [11]
तस्यानुकूलः कुलजात्कलत्रा
स्तुतः प्रसूतो यशसां प्रसूतिः ।
हरेरिवाङ्गं वशिनं वराहं
वराहदास यमुदाहरन्ति ॥ [12]
सुकृति विषयि तुङ्ग² रुढमूलं
12. धरायां
स्थितिमपगतभङ्गां स्थेयसीमादधानम् [1]
गुरु शिखरमिवादेस्तकुलं स्वात्मभूत्या
रविरिव रविकीर्तिः सुप्रकाशं व्यधत्त ॥ [13]
बिभ्रता शुभ्रमभ्रङ्गि स्मार्त्तं चरमोचितं सताम् [1]
म विसंभवा
13. दिता येन कलावपि कुलीमता ॥ [14]
धुत धीदीधिति ध्वान्तान्द्विभुज इवाध्वरान् [1]
भानुगुप्ता³ ततः साध्वी तनयास्त्रीनजीजनत् ॥ [15]

1. Read वंशु.
2. सुकृति विषयितुंग 'high like the abode of those who have performed good actions' That heaven is reached by good deeds is a common notion. cf दिवः सुकृतोपाजितायाः and Raghuvamśa XVIII 21, शौ सुकृतोपलब्धाः शार्ङ्गधरपदति 1072 (See, *Ind Ant* Vol. XX. P. 188).
3. Dr. Fleet suggested that she might be a sister of the Gupta emperor Bhānugupta as the coincidence of name and time favour us to do. Brāhmaṇas could marry a Kshatriya girl.

भगवदोष इत्यासीत्प्रथमः कार्यवर्गसु ।

आल

14. स्वनं बान्धवानामन्धकानामिवोद्धवः ॥ [16]

बहुनय विधि वेधा गह्वरे (5) प्यर्थं मार्गं

विदुर इव विदूर¹ प्रेषया प्रेषमाणः ।

वचन रचन बन्धे संस्कृतप्राकृते यः

कविभिरुचि

15. तरागं गीयते वीरभिः ॥ [17]

प्रणिधि दगनुगन्त्रा यस्य बौद्धेन चाक्षणा

न निशि तनु दवीयो वास्यदष्टे धरिण्याम् [1]

पदमुद्वि दधानो (5) नन्तरं तस्य चाभू

त्स भयमभयदत्तो नाम

16. वि [2] म्रजानाम् ॥ [18]

विन्ध्यस्यावन्ध्यकम्मां शिखर नट पतत्पाण्डुरेवाग्बुराशे

गो लाङ्गुलैः सहेल प्लुति नमित तरोः पारियाषस्य चाद्रेः ।

आ सिन्धोरन्तरालं निज शुचि सचिवाद्दया

17. सितानेक देशं

राजस्थानीय² वृत्त्या सुरगुरुवि यो वर्णिनां भूतये (5) पात् ॥ [19]

विहित सकल वर्णासङ्करं शान्तदिम्बं

कृत इव कृतमेतद्येन राज्यं निराधि ।

स धुरमयमिदानीं

18. दोषकुम्भस्य सूनु

गुरुं वहति तदूढां धर्मतो धर्मदोषः ॥ [20]

स्व सुखमनभिवाच्यन्नुद्गर्भे (5) दध्वन्यसङ्गा-

धुरम³निगुरुभारा यो दधङ्गर्तुरर्थे ।

1 विदुर, the younger brother of धृतराष्ट्र and पाण्डु.

2 The meaning of this word in Ksemendra's लोचनकाण्ड IV, as given by Dr. Bühler (*Ind Ant* p. 207) is प्रजापालनार्थं उद्गर्हन्ति स्मृतेः 'he who carries out the object of protecting subjects and shelters them'; i.e. viceroy but according to Dr. Fleet (*C. I. I. III* p. 157 note 1) it denotes an ordinary official in the inscriptions; i.e. line 1 of Māliya grant of महराज चरसेन II (*C. I. I. III* p. 164); line 9 of Deo-Barnark inscription of Jivitagupta (Fleet, *C. I. I. III* P. 213) and line 33 of Bhagalpur grant of Nārāyaṇapāla (*Ind Ant* Vol XV P. 380).

3 असङ्गाधुर Kielhorn takes it as equivalent to अप्रतिबंधा 'meeting with no obstruction' (Cf. Mallināth on Raghuvamśa III 63).

- वहति नृपति वेपं केवलं लक्ष्म माहं
 19. वलिनमिव विलम्बं कम्बलं बाहुलेयः¹ ॥ [21]
 उपहित हित रक्षामण्डनो² जाति³ रत्नै-
 मुंज इव पृथुलोस्तस्य दक्षः कनीयान् [1]
 महद्विदुमुदपानं खानयामास बिभ्र
 20. ऋति हृदय नितान्तानन्दि निर्दोष नाभा ॥ [22]
 सुखाश्रेय स्वायं परिणति हित स्वादु फलदं
 राजेन्द्रेणारुणं द्रुममिव कृतान्तेन बलिना ।
 पितृभ्यं प्रोद्दिश्य प्रियमभयदत्तं पृ-
 21. धु धिया
 प्रधीयस्तेनेवं कुशलमिह कर्मोपरिचितं ॥ [23]
 पद्मसु शतेषु शरदां यातेष्वेकाक्षवति सहितेषु ।
 मालव गण स्थिति⁴ वशाकाल ज्ञानाय लिखितेषु ॥ [24]
 य
 22. स्मिन्काले कल मृदु गिरां कोकिलानां प्रलापा
 भिन्दन्तीव स्मर शर निभाः प्रोपितानां मनांसि ।
 मृङ्गालीनां भवनिरनुवन भार मन्द्रश्च यस्मि
 साधूतज्यं धनुरिव नदच्छूयते पुष्प
 23. कतोः ॥ [25]
 प्रियतम कुपितानां कम्पयन्बद्धरागं
 किसलयमिव सुगंधं मानसं मानिनीनां [1]
 उपनयति नभस्वान्मानभङ्गाय यस्मि
 न्कुसुम समय मासे तत्र निर्मापितो (5) यम् ॥ [26]
 24. यावत्तुङ्गैरुदन्वान्किरण समुदयं सङ्ग कान्तं तरङ्गै
 रालिङ्गन्निन्दु बिम्ब गुरुभिरिव भुजैः संविधत्ते सुहृताम् [1]
 बिभ्रसौधान्त लेखा वलय परिगति मुण्डमालामिवायं
 सस्कृपस्तावदा

1 बाहुलेयः a bull

2 रक्षामण्डन or रक्षाभूषण is an ornament or armlet worn for protection against evil spirits etc.

3 Killhorn suggested नातिरत्नैः.

4 Fleet takes the word स्थिति to mean स्वाग्ना and renders the expression as by (the reckoning from) the tribal constitution of the Mślavas. Dr Bhandarkar (*Bhand. Com.* Vol. P. 191) takes it as 'usage' and the expression must be translated as according to the usage of the Mślava tribe'.

25. स्ताममृत सम रस स्वच्छ विष्यन्दिताम्बुः ॥ [27]
 भीमा दक्षो दक्षिणः सत्यसन्धो
 हीमाच्छूरो वृद्धसेवी कृतज्ञः ।
 बद्धोऽसाहः स्वामि कार्त्तव्येश्वरवेदी
 निर्होषो (५) यं पातु धर्मं चिराय ॥ [28]
 उत्कीर्णा गोविन्देन ॥

31. MANDSOR STONE PILLAR INSCRIPTION OF
 YAŚODHARMADEVA.

Prov. : Mandsor, Madhy Pradesh.

Date : C. 525-35 A. D.

Lang. : Sanskrit ;

Scr. : Northern Brāhmi

Ref. : Fleet, *Ind. Ant.* Vol. XV. p. 253 ff. C. I. I. III.
 p. 142-148, Kielhorn : *Ind. Ant.* XVIII. p. 29 ff.

Text

1. वेपन्ते यस्य भीम स्तनित भय समुद्भ्रान्तदैत्या दिगन्ता.
 शृङ्गघातैः सुमेरोर्विघटित दृषदः कन्दरा यः करोति [१]
 उच्चारणं तं दधानः क्षितिधर तनया दत्त [पञ्चाङ्गुला] हं
 द्राघिष्ठः शूलपाणेः क्षपयतु भवतां शत्रुतेजावृत्ति^१ केतुः [॥] [१]
2. आविर्भूतावलेपैरविनयपटुभिर्हृङ्किताचार [मा] माँ
 म्मोहादेवं युगीनेरपशुभरतिभिः पीड्यमाना नरेन्द्रैः ।
 यस्य यमा शार्ङ्गपाणेरिव कठिनधनुर्जाकिरणा [ह] प्रकोष्ठ [']
 बाहुं लोकोपकार प्रत सफल परिस्पन्द^२ धीरं प्रपन्ना [॥] [२]
3. निन्धाचारेषु यो (५) स्मिन्विनय मुषि युगे कल्पना मास वृत्त्या
 राजस्वन्वेषु पाङ्क्तुधिव कुसुम बलिर्जावभासे प्रयुक्तः [१]
 स श्रेयो धाञ्जि सन्नादिति^३ मनु भरतालहं [मान्धा] नृ कल्पे
 कल्याणो हेक्षि मास्वान्मणिरिव सुतरां आजते यत्र शब्दः [॥] [३]

1 Read तैर्नासि.

2 The original appears to be परिस्पन्दि.

3. सन्नाद is the sovereign who rules over kings and has performed the राजसूय sacrifice, a religious ceremony performed at the coronation of a supreme sovereign by the monarch himself and the tributary princes

4. ये भुक्ता गुह्यनायैर्षं सकल वसुधावकाशितरुप्रतापै
शांशा हृणाधिपाना ['] वितिपतिमुकुटादवासिनी यान्प्रविष्टा
देशांस्तान्धन्व-शैल-दुम-गहन सरिदीरबाहुपगूढा-
न्वीर्यावस्कञ्जराशः स्व गृह परिसरावश्या यो भुनक्ति [॥] [4]
5. आलौहित्योपकण्ठात्तलवन¹ गह [मो] पत्यकादामहेन्द्रा²-
दागङ्गाक्षिप्त सानोस्तुहिनशिलरिण³ पश्चिमादापयोधेः [।]
सामन्तैर्यस्य⁴ बाहु द्रविण इत म [दे] : पादयोरानमज्जि
श्वदारवाङ्ग⁵ राजि व्यतिकर शबला भूमि भागा क्रियन्ते⁶ [॥] [5]
6. स्थाणोरन्यच्च येन प्रणति कृपणतां प्रापितं नोत्तमाङ्गं
यस्याक्षिप्तो भुजाभ्यां वहति हिमगिरिर्दुर्म⁷ शब्दाभिमान [म्] [।]
नीचै स्तेनापि यस्य प्रणति मुजबलावर्जन क्षिप्त मूर्द्धां
[चू] डा पुष्पोपहारैर्महिरकुल नृपेणाक्षित ['] पाद युग्मं [॥] [6]
7. [गा] मेवोन्मातृमूर्द्ध्वं विगणयितुमिव ज्योतिषा चक्रवालं
निहृष्टं मार्गमुद्येहि व ह्व [सु] कृतोपार्जितायाः स्व कीर्तः ।
तेनाकल्पान्त कालावधिरवनिभुजा श्री यशोधर्मणायं

1. It is another Sanskrit name for modern Brahmaputra.
2. There are two mountains of the same name, one known to the Kāmāyana (शिवकिन्धाकाण्ड 41 18-20, लंका 4-92-94), situated between the Gangāśagar Saṅgam and Saptagodāvari (Cf भागवत पुराण X-79). A portion of Eastern Ghats near Ganjam is still called the Mahendia hill. There is another Mahendra mountain in the Tinnevely district. According to Pargiter these are two different hills (Pargiter, Mārkaṇḍeya purana 305 notes) while Raychudhuri identifies the two in Indian Antiquities Pp. 108-109). In this context praśastikāra probably intends the गङ्गेन्द्रगिरि of the Tinnevely district...
- 3 Same as the Himālayas.
4. सामन्त literally means 'bordering' neighbouring i. e. neighbor, but here a feudatory ruler. This word and महासामन्त are of constant occurrence in the inscriptions are used in the same technical sense.
- 5 Read रत्नाशु—
6. This verse is a conventional reference to the digvijaya, and gives conventional boundaries of a चक्रवर्ती क्षत्र.
7. It is variously known as Hemavat (Pali Himavata, Himāchala) known to Indian literature from very early times of R̥gveda (See B. C. law's *Historical Geography of Ancient India*, p. 16).

- स्तम्भः स्तम्भामिराम स्थिर भुज परिघेणोच्छ्रिति नायितो(ऽ) ॥[॥] [7]
 8 [स्था] ये जन्मास्य वरुक्षो चरितमघहर इत्यते कान्तमस्मि
 न्धर्मस्यायं निकेतश्चलति नियमितं नामुना लोकवृत्तम् [1]
 इत्युत्कर्ष गुणानां लिखितुमिव यक्षो धर्मगणश्चन्द्र विम्बे
 रागादुरिहस्त उच्चैर्भुज इव रुचिमान्यः पृथिव्या विभाति [॥] [8]
 9. इति तुष्टपया तस्य नृपतेः पुण्यकर्मणः ।
 वासुलेनोपरचिताः श्लोकाः कक्षस्य सुनुना [॥] [9]
 उत्कीर्णा गोविन्देन [॥]

32. ERAN BOAR INSCRIPTION OF TORMĀṆA.

Prov. : Eran, Sāgar district, Madhya Pradesh.

Date : Regnal year I.

Lang. : Sanskrit ;

Scr. : Northern Brāhmī.

Ref. : James Prinsep. *J. B. A. S.* Vol. VII. p. 631 ff. ;

Hall, *J. B. A. S.* Vol. XXX p. 20. or Fleet, *C. I. I.*

III. p. 158 ff. ; Bhandarkar's. list. No. 1269.

Text

1. ॐ [॥]¹
 जयति धरण्याद्वारे घन घोणाघात घूर्णित महीद्वः [1]
 देवो वराहमूर्तिस्त्रिलोचय महागृह स्तम्भः² [॥] [1]
 वर्षे प्रथमे पृथिवी [म्र]
2. पृथु कीर्त्तौ पृथु घृतौ [1]
 महाराजाधिराज भीतोर्माम्ने प्रशासति । [1] [2]
 फाहगुल दिवसे दशमे । इत्येवं राज्य वर्ष मास दिनैः [1]
 एतस्यां
3. पूर्वार्चाम् स्वलक्ष्णैर्युक्त पूर्वार्चाम् । [1] [3]
 स्वकर्मभिस्तस्य क्रतुयाजिनो (5) धीत स्वाध्यायस्य विप्रैर्
 र्म्मेन्द्रायणीय वृषभस्येन्द्र त्रिणोः प्रपौत्रस्य [1]

1 सिद्ध expressed by a symbol.

2 This is an allusion to the boar-incarnation of Viṣṇu, when he plunged into darkness to rescue the earth. A similar invocation of Siva in the first line of the Aihole inscription (*Ind. Ant.* vol IX p. 97).

4. पितृगुणानुकारिणो वरुणविष्णोः प्रपौत्रस्य पितरमनुजातस्य स्ववंशं वृद्धिं हेतोर्हरिविष्णोः पुत्रस्यात्यन्तं भगवन्नक्तस्य विधातुरिच्छया [१]
5. स्वयंवरयेव राजलक्ष्म्याधिगतस्य चतुः समुद्रं पर्यन्तं प्रथितयशसः अक्षीणं मानं [ध] नस्यानेकं क्षुद्रं समरं जिष्णोः महारं (१) ज मातृविष्णोः
6. स्वर्गातस्य भ्रात्राजुजेन^१ । तदनुविधायिना तत्प्रसादं परिगृहीतेन^२ धन्यविष्णुना तेनैव [स] हाविभक्तं पुण्यं विक्रमेण मातापित्रोः
7. पुण्याप्यायनार्थमेव भगवतो वराहमूर्तेर्जगत्परायणस्य नारायणस्य शिला^३ प्रा [सादः]^४ स्वविष [ये] (५) स्मिन्नैरिकणे कारितः । [१]
8. स्वस्यस्तु गो ब्राह्मण पुरोगाम्यः सर्व्वं प्रजा [भ्य इ] ति [॥]

33. GWALIOR STONE INSCRIPTION OF MIHIRKULA.

Prov. : Gwalior, Madhya Pradesh.

Date : Regnal year 15.

Lang. : Sanskrit ;

Scr. : Northern Brāhmī.

Ref. : Dr. Rajendralal Mitra, *J. B. A. S.* XXX p. 267 ff.

Fleet, *C. I. I.* III. pp. 161-164.

1. Cf the same expression in the line 6 of Eran stone pillar inscription of Eudhagupta of the year 165 (Fleet ' C. I. I. III. P. 89) Dr. Hall explained this expression in J B A S Vol XXX p. 139, note, by a passage quoted in St. Petersburg Dictionary from Pāñchatantra viz.

जातः पुत्रोऽनुजातश्च अतिजातास्तथैव च
अपजाताश्च लोकेऽस्मिन्मन्त्रव्याः शास्त्रवेदिभिः ।
मातृपुत्र्यपुत्रो जातस्त्वनुजातः पितुः समः
अतिजातोऽधिकस्तस्मादपजातोऽपमादधमः ॥

By those who know the scriptures are to be understood among men as being a जन son or an अनुजात or an अतिजात or an अपजात. A जन is one whose virtues are equal to those of his mother, an अनुजात is equal to his father (in virtues), an अतिजात surpasses that (father), and an अपजात is altogether inferior.

2. A sign follows this word resembling the dagger mark which, according to Fleet indicates the passage तेनैव सदाविभक्तं पुण्यक्रियेण should be read here i. e. just before धन्यं विष्णुना.
3. Prinsep reads नारायणस्याक्षीर्णं; Hall नारायणस्य क्षीर्णः

Text

1. [१^३ ॥ स्वस्ति ॥]^१
 [ज] [य] ति जलद बल^२ ध्वान्तमुत्सारयन्स्वैः
 किरण निबह जालैर्व्योम विद्योतयन्निः [१]
 उ [दय] [गिरि] तटाग्र ['] मण्डयन् यस्तुर ['] गैः^३
 चकित गगन खेद भ्रान्त चक्षस्सटान्तेः [१] [१]
 उदय [गिरि]
2. ... प्रस्त^४ चक्रो [५] सिंहर्ता
 भुवन भवन द्वीपः शर्वरी नाश हेतुः [१]
 तपित कनक वर्णैरंशुभिः पङ्कजान [१]
 मभिनव रमणीयं यो विधत्ते स वो (५) व्यात् । [१] [२]
3. श्री तोर [माण ह] ति यः प्रथितो
 [भूचक्र] पः प्रभूत गुणः [१]
3. सत्यप्रदान^५ शौर्याद्येन मही न्यायत [:] शास्ता [॥] [३]
 तस्योदित कुल कीर्त्तः पुत्रो (५) तुल विक्रमः पतिः पृथ्व्याः [१]
 मिहिरकुलेतिख्यातो (५) भङ्गो यः पशुपतिम ॐ ॐ ॐ [॥]^६ [४]
4. [तस्मिन्ना] जनि शासति पृथ्वीं पृथु विमल लोचने (५) त्ति हरे [१]
 अभिवर्द्धमान राज्ये पञ्चदशाब्दे नृप वृषस्य [१] [५]
 शशिरश्मिहाम विकसित कुमुदोरपल गन्ध क्षीतलामोदे [१]
 कार्तिक मासे प्राप्त गगन
5. [पतौ] [नि] र्मले भाति । [१] [६]
 द्विज गण मुख्यैरभिवस्तुते च पुण्याह नाद घोषेण [१]
 तिथि नक्षत्र मुहूर्त्तैः संप्राप्ते सुप्रशस्त [दिने] । [१] [७]
 मातृकुलस्य तु पौत्रः पुत्रश्च तथैव मातृदासस्य [१]
 नास्ति च मातृघेटः पञ्च-

1. It is a conjectural restoration

2. Fleet ' बाल' meaning banks of clouds; Sirkar seeks जलदबेल
 (rainy day) to have been intended

3. Sirkar ' रंगैश्चकित ' "

4. Sirkar's conjectural restoration is उदयगिरिवनान्तप्रस्त.

5. Fleet's suggested गगन

6. Bhandarkar wants to restore मेजे in the lacuna. According to him Mibirakula was the worshipper of Paśupati which seems unlikely in face of the clear appraisement of the sun. Evidently this is an inscription of solar worship. Fleet and Kielhorn believed that the Huna king broke the power of one Paśupati.

6. [त दुर्ग] [तु] वास्तव्यः [॥] [8]
 नानाधातु विचित्रे गोपाह्वय¹ नास्ति भूधरे रम्ये [1]
 कारितवान्शैलमयं भानोः प्रासाद वर मुख्यम् । [1] [9]
 वसता (') च गिरिवरे (s) स्मि (न्) राज्ञः
7. ॐ ॐ ॐ [पा] देन [॥] [10]
 ये कारयन्ति भानोश्चन्द्रांशुसमप्रभं गृहप्रवरं [1]
 तेषां वासः स्वर्गो यावत्कल्प क्षयो भवति [॥] [11]
 भक्त्या रवेर्विरचितं सद्गर्भं ख्यापनं सुकीर्त्तिमयं [1]
 नाम्ना च केशवेति प्रथितेन च ।
8. ॐ ॐ ॐ [दि] त्येन [॥] [12]
 यावच्छर्व जटा कलाप गहने विद्योतते चन्द्रमा
 दिव्य स्त्री चरणैर्विभूषित तटो यावच्च मेरुर्नगः [1]
 यावच्चोरसि नील नीरद निभे विष्णुर्विभर्त्युज्ज्वलां
 श्रीस्तावद्गिरि² मूर्ध्नि तिष्ठति
 [शिला प्रा] साद मुख्यो रमे [॥] [13]

CHAPTER V

POST-GUPTA INSCRIPTIONS

34. HARHA INSCRIPTION ĪŚĀNAVARMAN

Prov. : Harha, Barabanki district, U. P.

Date : M. E. 611 (= 554 A. D.)

Lang. : Sanskrit;

Ser. : Northern Brāhmī.

Ref. : Hiranand Sastri, *Ep Ind.* XIV. pp. 115-118.

1. This hill is variously called, i गोपगिरि in line 1 of Gwalior inscription of Bhojadeva V. S. 933-876 A. D. (J. B. A. S. Vol XXXI p. 407), ii गोपादि in the lines 4 and 14 of the Gwalior inscription of Mahipāla V. S. 1150-1093 A. D. (In Ant. Vol. X. V. P. p. 36-37), iii गोपालिकेर in line 2 of a Gwalior inscription of V. S. 1161-1104 A. D. (*Ind. Ant.* Vol. XV. p. 202), iv गोपाचल in an inscription of V. S. 1497-1440 A. D. on the pedestal of a colossal figure of Ādināth at Gwalior (J. B. A. S. XXX 1. p. 422). Probably गोपालिकेर is, as Dr Hultzsch points out, the source of mod. Gwālher or Gwālior.

2. Fleet : श्री नावद्—

Text

1. लोकाविष्कृत संचयस्थिति कृतां यः कारणं वेधसाम्
ध्वस्तध्वान्तचयाः परास्तरजसो ध्यायन्ति यं योगिनः [1]
यस्यार्द्धं स्थित योषितोपि हृदये नास्थायि चेतोमुवा
भूतात्मा क्षिपुरान्तकः स
2. जयति श्रेयः प्रसूतिर्भवः [॥] [1]
आशोणां फणिनः फणोपलरुचा सैह्वी¹ वसानं त्वचं
शुभ्रां लोचनजन्मना कपिशयद्भासा कपालावलीम् [1]
तन्वीं ध्वान्तनुदं मृगाकृतिभृतो विभ्रत्कला मौलिना
दिश्यादन्ध
3. कविक्षिपः स्फुरदहि स्थेयः पदं वो वपुः [॥] [2]
सुतशतं लेभे नृपोक्षपति ब्रह्मस्वतामहुणोदितम् [1]
तत्प्रसूतः दुरितवृत्तिरुधो मुखराः क्षितीशाः क्षतारयः [॥] [3]
तेष्वादौ हरिवर्मणोवनिमुजो भूतिर्भु
4. वो भूतये [1]
रुद्धाशेषदिगन्तरालवशासा रुष्णारिसंपत्तिषा [1]
सङ्ग्रामे हुतभुजप्रभाकपिशितं वक्त्रं समीप्यारिभि-
र्द्यौं भीतेः² प्रणतस्ततश्च भुवने ज्वालामुखाल्वा गतः [॥] [4]
लोकन्धिनीनां स्थितयेस्थि-
5. तस्य मनोरिवाचारविवेकमार्गे [1]
जगाहिरे यस्य जगन्ति रम्याः सङ्कीर्त्तयः कीर्त्तयितव्यनाम्नः [॥] [5]
तस्मात्पयोधेरिव शीतरश्मिराक्षिषवर्मा नृपति र्वर्चभृव [1]
वर्णाश्रमाचार विधि प्रणीतेर्य प्राप्य
6. साफल्यमियाय धाता ॥ [6]
हुतभुजि मखमभ्यासङ्गिनि ध्वान्तनीलम्
वियति एवजन्मभ्रान्तिविशेषभूयः ।
मुखरयति समन्तादुत्पतद्भूमजालम्
शिखिकुलमुरुमेवाशङ्कि यस्य
7. प्रसक्तम् ॥ [7]
तेनापीश्वरवर्मणः क्षितिपतेः स्रष्टृप्रभावाप्तये (1)
जन्माकारि कृतात्मनः वक्रतुगणेष्वानुतवृष्ट क्षिपः ।
यस्योत्खातकलिस्वभावचरितस्याचारमार्गं नृपा
यग्नेनापि यथाति—

तुल्ययशसो नान्येनुगन्तुं क्षमाः ॥ [8]

1. Read वैही.

2. Ibid भीतैः

नीत्या शौर्यं विषालं सुहृदमकुटिनेनोमेच्छाकुलेन¹ (1)
 त्यागं पात्रेण वित्तप्रभवमपि ह्यया² यौवर्गं संयमेन [1]
 वाचं सत्येन चेष्टां श्रुतिपथविधिना प्रभ्रये-

9. णोत्तमर्द्धिम्
 यो बभूव³ नव ब्रजति कलिमयध्वान्तमग्नेपि लोके ॥ [9]
 यस्येज्यास्वनिश यथाविधि हुतज्योतिर्ज्वलज्जन्मना (1)
 [ध] मेनाञ्जनभद्रमेचकरुचा दिक्चक्रवाले तते ।
 आयाता नव—
10. वारिभारविनमन्मेघावली प्रावृष्टि-
 स्तुभ्मादोद्गत चेतसः शिखिगणा वाचालतामाययुः ॥ [10]
 तस्मात्सूर्य्य ह्योदयाद्रिशिरसो धातुर्महानिव
 शीरोदादिव तजितेन्दुकिरण. कान्तप्रभः कौस्तुभः [1]
11. भूतानामुदपद्यत स्थितिकरः स्थेष्ट महिम्नः पदम्
 राजज्राजकमण्डलाभरशशी श्रीशानवम्मी नृपः ॥ [11]
 लोकानामुपकारिणारिकुमुद व्यालुप्तकान्तिश्रिया (1)
 मित्राभ्याम्बुरुहा⁴ गरुडतिष्ठता भूरि—
12. प्रतापरिविषा ।
 येनाच्छादितस्यपथं कलियुगध्वान्तावमग्नजग-
 त्सूर्येणैव समुद्यता कृतमिदं भूयः प्रवृत्तविक्रयम् ॥ [12]
 जिह्वाध्राधिपतिं सहस्रगणितत्रेधाचरद्वारणम्
 व्यावहराणि पुनाति—
13. संख्यगुरगान्भङ्गा रणे शूलिकाम्⁵ [1]
 कृत्वा चायतिमौचित⁶ स्थलभुवो गौडान्समुद्राश्रया-
 नध्यासिष्ट नतञ्जितीशधरणः सिद्धासनं⁷ यो जित्ती ॥ [13]
 प्रस्थानेषु बलाणवाभिगमनशोभस्फुटद्भूतल-
14. प्रोद्भूतस्थगितार्कमण्डलरुचा दिग्ग्यापिना रेणुना ।
 यस्यामृद्विनादिमध्यचिरती लोकेन्धकारीकृते (1)
 व्यक्ति नाडिकयैव यान्ति जयिनो यामास्त्रियामास्त्रिव ॥ [14]
 प्रविशती कलिमारुत घट्टिता
15. क्षितिरलक्ष्यरसातलवारिधौ ।
 गुणशतैरवबध्य समन्ततः
 स्फुटितभीगिव येन बलादिभ्रता⁸ ॥ [15]

1. H P. Sastri corrects मकुटिनेनोत्तमोर्वीकुलेन.

2. Read हिया.

3. Ibid रन्ध्रैव.

4. Read बहाकर.

5. Ibid शूलिकान्.

6. Ibid मौचित.

7. Ibid सिद्धासनं.

8. Ibid बलाद्भ्रता.

ज्याघातमगुरुदिकर्कशभुजा श्याकृष्टशार्ङ्गश्रुता-
न्यस्या वाप्य पतत्रिणो रणमखे प्राणानमुञ्च-

16

निद्वेषः ।

यस्मिन्नासति च क्षिति कितिपतौ जातेग भूयस्त्रयी (1)
तेन ध्वस्तकलिप्रवृत्तिमिरः श्रीसूर्यवर्मजनि ॥ [16]
यो बालेन्दुमकान्ति कृष्णभुवनप्रेयो दधौवनम्
शान्तः शास्त्रविचारणा-

17.

हितमनाः पारङ्गलानाङ्गतः ।

लक्ष्मीकीर्त्तिमरस्वतीप्रभृतयो यं स्पर्धयेवाश्रिता
लोके कामितकामिभावरसिकः कान्ताजनो भूयसा ॥ [17]
सद्वृत्तेन बलारुलेखन¹ तितावत्प्रवृद्धात्मनो
वाणै—

18.

स्तावदवस्थितं स्मृतिभुवः कान्ताशरीरचतौ (1)

लक्ष्म्या तावत्काण्डभङ्गजभयं त्यक्तम्परापाश्रयम् [1]
यावन्नाविरकारि यस्य जनताकान्त वपुर्ध्वंभसा ॥ [18]
लक्ष्मयः शत्रुभुवः कुचग्रहभयावेशभ्रम-

19.

होचना (1)

येनाकृष्य भुजेन विस्फुरद्सिज्योतिः कलासङ्गिना
कान्ता मन्मथिनेव कामितविदा गाढ निपीडयोरसा (1)
प्रायेणाम्यमनुष्यसंश्रयकृत भावं परिखाजिता ॥ [19]
तेनानतोऽतिकृता

20.

मृगयागतेन

हृदाद्यमन्धकभिदो भवनं विशीर्णम् [1]
श्वेच्छासमुत्तमकारि ललाम भूमेः
शेमेधरप्रथितनाम शशाङ्कशुभ्रम् ।
एकादशातिरिक्तेषु षट्सु शातितविद्विषि ।
शतेषु शरदां

21.

पश्यौ भुवः श्रीशानवर्मणि ॥ [21]

यस्मिन्कालेभुवाहा नवगवलरुचः प्रान्तलक्ष्मेन्द्रचापा-
स्तन्वन्त्याशावितानं स्फुरदुत्तडितः सान्द्रधीरं हृणन्तः ।
वाताश्च वान्ति नीपाक्षवकुसुमचयानममूर्ध्नो

22.

धुनाना—

स्तस्मिन्मुक्ताम्बुमेघपुति भवनमदो निर्गमितं शूलपाणेः ॥ [52]
कुमारशान्तेः पुत्रेण गर्गराकटवासिना ।
नृपानुरागापूष्यै² यमकारि रविशान्तिना ॥ [23]
उरुकीर्णा मिहिरवर्मणा

35. BANSKHERA COPPER PLATE OF HARṢAVARDHAN.

Prov. : Banskhera, Sahjahanpur, U. P.

Date : 22 of an unspecified era; C. 628 A. D.

Lang. : Sanskrit ;

Scr. : Northern Brāhmī.

Ref. : Buhler, *Ep. Ind.* IV. pp. 208-12.

Text

1. श्रीस्वस्तिमहानौहस्यश्च जयस्कन्धावाराच्छ्रीवर्द्धमानकोट्या महाराजश्रीनर-
वर्द्धनस्तस्य पुष्पस्तत्पादानुध्यातश्श्रीवज्रिणीदेव्यामुत्पन्न × परमादित्यभक्तो
महाराजश्रीराज्यवर्द्धनस्तस्यपुष्पस्तत्पादानु-
2. ध्यातश्श्रीमदप्सरोदेव्यामुत्पन्न × परमादित्यभक्तो महाराजश्रीमदादित्य-
वर्द्धनस्तस्य पुष्पस्तत्पादानुध्यातश्श्रीमहासे [न] गुप्तादेव्यामुत्पन्नश्चतुस्त-
मुद्रातिक्कान्नकीर्त्ति × प्रतापानुरागोप-
3. नतान्यराजो वण्णाश्रमव्यवस्थापनप्रवृत्तचक्र¹ एकचक्रकरथ इव प्रजाना-
मात्तिष्ठर × परमादित्यभक्त × परमभट्टारकमहाराजाधिराज श्रीप्र [भा]
कर [व] र्द्ध [न] स्तस्य पुष्पस्तत्पा [दा]-
4. नुध्यातस्मितयश × प्रतानविच्छुरितमकलभुवनमण्डल × परिगृहीत
धनद्वयरुणेन्द्रप्रभृतिलोकपालतेजास्सत्पथापाजितानेकद्रविणभूमिप्रदा-
[नम्] प्रीणितार्थिहृदयो-
5. तिश्चयितपूर्वराजचरितो देव्याममलयशोमत्यां श्रीयशोमत्यामुत्पन्न ×
परमसौगत²स्सुगत इव परहितैकरत × परमभट्टारकमहाराजाधिराज-
श्रीराज्यवर्द्धनः । राजानो युधि दु-
6. ष्टवाजिन इव श्रीदेवगुप्तादयः कृत्वा येन कशाप्रहारविमुखास्सर्व्वे समं
संयताः । उध्वाय द्विषतो विजित्य वसुधाङ्गत्वा प्रजानां प्रियं प्राणानुजित-
वानरातिभवने³ सत्यानुरोधेन यः । तस्या-
7. [नुजस्त] त्पादानुध्यात × परममाहेश्वरो महेश्वर इव सर्व्वसत्त्वानुकम्पी

1 Read वर्ण***

2. परमसौगत is a Buddhist sectarian title, सुगत is one of the epithets of the Budha.

3 Cf. one passage in the Harṣacharita (Cal. ed. p 436) :
गौडाधिपेन मिथोपचारोपचितविश्वास मुक्तश्चत्रमेकाकिन विश्रब्धं स्वभवन एव
भ्रातरं व्यापदितमश्रीषीत् . Saṅkarārya commenting on this writes :
तथा हि तेन शशकेन विश्वासार्थं कन्याप्रदानम् उक्त्वा प्रलौभतो
राज्यवर्द्धनः स्वनेहे सानुचरो भुञ्जानश्च स्वशना न्यापादितः ॥

परमभट्टारकमहाराजाधिराजश्रीहर्षः अहिच्छन्दा¹मुक्तावल्लीयवैशेषिक-
पश्चिमपथक स [ग्वद] मयकटसा-

8. गते² [स] मुपगतान्महासामन्तमहाराजदौस्ताधसाधनिकप्रमातारराज-
स्थानीय कुमारामाखोपरिकविषयपतिभट्टचाटसेवकादीन्प्रतिवासिजान-
पदांश्च समाज्ञापय [ति विदित] म-
9. [स्तु] यथापमुपरिलिखितग्रामस्वसीमापर्यन्तस्सोदङ्गस्सम्भारराजकुला-
भाष्यप्रत्यायसमेतस्सर्वपरिहृतपरिहारो विषया [दु] कृतपिण्ड × पुञ्ज
पौञ्चानुगश्चन्द्रार्कचितिसमका-
10. [ली] नो भूमिच्छिद्रन्यायेन मया पितु × परमभट्टारकमहाराजाधिरा-
जश्रीप्रभाकरवर्द्धनदेवस्य मानुर्भट्टारिकामहादेवीराज्ञीश्रीयशोमतीदेव्या
उद्येष्टभ्रातृपरमभट्टारक-
11. महाराजाधिराजश्रीराज्यवर्द्धनदेवपादानाञ्च पुण्ययशोभिवृद्धये भरद्वाज-
सरोजवह्नुचच्छन्दोगममन्त्राचारिभट्टबालचन्द्रभद्रस्वामिभ्यां प्रतिग्रह-
धर्मणाग्रहारत्वेन प्रणिषा-
12. दितो विदिता भवद्भिस्समनुमन्तव्य × प्रतिवामिजानपदैरप्याज्ञाश्रवण-
विधेयैर्भूता यथासमुचिततुल्यमेयभागभोगकरहिरण्यादिप्रत्याया एतयो-
रेवोपनेयास्सेवोपस्थान [छ] क-
13. रणीयमित्यपि च ।
अस्मत्कुलक्रममुदारमुदाहरन्नि-
रन्त्यैश्च दानमिदमभ्यनुमोदनीयं ।
लक्ष्मणास्तद्विस्सलिलबुद्बुदवृक्षलाया
दानं कलं परयत्न × परिपालनञ्च ।
कर्मणा म-
14. नसा वाचा कर्तव्यं प्राणिमिहितं ।
हर्षेणैतस्माद्व्यातन्त्रमार्जनमनुत्तमं [1]
दूतकोशमहाप्रमातारमहासामन्तश्रीस्कन्धगुप्तः महाश-

1 The name is written both as अहिच्छेन as well as अहिच्छन्दा (serpent's umbrella) The latter seems to be the correct form (Cunningham ' Ancient Geography, S. N. Majumdar's ed. p. 412). It is identified with modern Rāmnagar in the Bareilly District. It was the capital of northern Pañchāla, Kāmpilya being the capital of Southern Pañchāla (For detail see B. C. Law, Historical Geography, p. 63 ff ; see also *Ep. Ind.* Vol XIV p. 269).

2. This मयकटसागर is yet unidentified.

पटला^१धिकरणाधिकृतमहासामन्तम-

15. हाराज [भाज] समादेशादुत्कीर्णं
16. ईश्वरेणेदमिति सञ्चत् २० २
17. कान्ति वदि १ [१]
18. स्वहस्तो मम महाराजाधिराजधीहर्षस्य [॥]

GANJĀM PLATES OF THE RIEGN OF SAŚĀNKAŔĀJA.

Prov. : Ganjam,

Date : G. E. 300 (= 619 A. D.).

Lang. : Sanskrit ;

Scr. Nail-headed Brāhmī of the Northern class.

Ref. : Hultzsch *Ep. Ind.* Vol. VI.p. 144 ff.

Text

First Plate

1. ओ^२ स्वरित । चतुर्दधिसलिलवीचीमेखलानिलीनायां सङ्कीपा—
2. गरपत्तनवत्या^३ वसुन्धरायां गौसाब्दे^४ वर्षशतस्रये वर्त्तमाने
3. महाराजाधिराज^५ श्रीशशाङ्गराज्ये शासति गगनतल—
4. विनि [:] सूनभगीरथावतारिताया हिमवद्गिरेरुपरि-
5. पतनादनेकशिलासंहातविभिन्नवह्निपातालात्तज्ज^६लौघैः
6. सुरसरित इव विविधतरुवरकुसुमसम्पद्भ्योभयतटा-

Second Plate : First Side

7. न्त विनिपतितजलाशयायाः श [१] लिमासरितः कुला^७ [५] कण्ठा-
8. द्वेजपकोङ्गे^८दात्महाराजमहासामन्तश्रीमाधवराजस्य प्रियतनयो
9. महाराज यशोभीतस्तस्यापि प्रियसूनुः स्वगुण [३] रीचिनिकर-
10. प्रबोधित^९शिलोद्भवकुलकमलो विकोशनीलोत्पल-

1. अक्षपटलिक is the technical title denoting the keeper of the records : Monier Williams Sanskrit-English Dictionary gives the meaning of the अक्षपटल as a court of law, a depository of legal documents (See Second. ed. p 3).

2. Expressed by a scymbol 3. Hultzsch read सदीपन गिरि पत्तन वत्या.

4. Ibid गौसाब्दे.

5. Ibid राज श्रीशशाङ्गराजे.

6. Ibid संघात विभिन्न त्रिभिष्याति तान्तजलौघायाः. 7. Ibid कूलोप—

8. Ibid विजयकोङ्गेदान्महा— 9. Ibid —प्रबोधित—

11. प्रतिस्पर्द्धि(नी) खड्गधारानिधि¹तनिरशेषप्रतिहतरिपु².
 12. बलो³ दीनानाथकृष्णवनीपकोपमुञ्चमानविभवः स्वभु-
 13. जपरिचयुगलोपाजितनृपश्री [:] कमलविमलरुधर⁴.

Second Plate : Second Side

14. तनुर्जगन्म [ण्ड] लमण्डनश्रुतशौर्यधैर्यगुणान्विता महावृषभपर्यङ्क-
 15. ककुधोपधानविन्यस्तबाहोर्बालचन्द्रोद्योतित⁵जटाकलापैकदे
 16. शस्य भगवतस्त्रिधनुस्तपतिप्रलयसृष्टिसंहार⁶कारणस्य
 17. तृमुवन⁷गुरोःपादभक्तः परमवह्मण्यो⁸ महाराजमहासा-
 18. मन्तश्रीमाधवराजः कुशली कृष्ण⁹गिरिविषयसंवद्ध¹⁰छत्रवल
 19. कल्पग्रामे वर्तमानभविष्य¹¹ककुमारामाथोपरिकतदायुक्तकानन्याश्च¹²
 20. यथाहि¹³ पूजयति मानयति च [।] विदितमस्तु भवतामयं ग्रामो-

Third Plate : First Side

21. स्माभिरर्द्धेण¹⁴ मातापित्रोरात्मनश्च पुण्याभिवृद्धये सलिलधारापुर-
 22. स्सरणे¹⁵चन्द्रार्कममकालीनाक्षय¹⁶नीयेभरद्वाजमगोत्रायाङ्गि-
 23. रसबाह्रस्पत्य¹⁷प्रवराय छरम्पस्वामिने सूर्योपरागे प्रतिपादित [:] ॥
 24. उक्तञ्च स्मृतिशास्त्रे ।
 बहुध्वंसुधा¹⁸ दत्ता राजभिस्मगरादिभिः [।]
 25. यस्य यस्य यदा भूमिनस्य¹⁹ तस्य तदा फलं ॥
 षष्टि वर्षमहत्ता—
 26. णि स्वर्गे भोदति भूमिदः [।]
 आलेसा चानुमन्ता च तान्येव नरके
 27. यमे [न्] ॥
 स्वदत्ता परद²⁰नाम्ना (।) यो हरेत वसुधरा [म् ।]
 न विष्टायां

1. Ibid खड्ग धारा ought to come after निधि.

2. In Hultzsch's opinion प्रतिहत ought to have come before (निशेष) but there is nothing inconvenient in it

3. Ibid बलो.

4. Ibid रुधिर—

5. Hultzsch ककुधोपधान विन्यस्त बाहोर्वलि चन्द्रोद्योतित—

6. Ibid संहार.

7. Ibid त्रिमुवन.

8. Ibid ब्रम्हण्यो.

9. According to Hultzsch कृष्णगिरि might be identical with its synonym नालगिरि which is a name of Jagannath (Purī) in Orissa. (*Ep. Ind.* p. 144.)

10. Hultzsch गति .

11. Ibid भविष्यत्—

12. Ibid न्याश्च.

13. Ibid यथाहि

14. Ibid रणे—

15. Ibid स्मरण—

16. Ibid श्रीनोश्चयणीयो—

17. Ibid बाह्रस्पत्य

18. Ibid बहु

19. Ibid भूमिस्वस्थ

20. Ibid स्वदत्ता परदत्ता वा

Third Plate : Second Side.

28. [कृमि] भूत्वा पितृभिस्सह पश्यते ॥
मा भुत¹फलशङ्का व [:] परदत्ते-
29. ति पार्थिव [रः] ॥ स्वदाना [त्] फलमानन्त्य² (॥) परद
[चानुपालने] ॥ . . .
30.
31. [प्र] यच्छति ॥

APHSAD STONE INSCRIPTION OF ĀDITYASENA.

Prov. Aphsad, Nawādā Subdivison, Gaya district, Bihar.

Date C. 672 A. D.

Lang. Sanskrit; **Scr.** : Northern Brāhmī.

Ref. Cunningham, *Arch. Sur. Ind.* Vol. XV. pp. 11.

Fleet. C. I. I. III. p. 200 ff.

Text

1. ओम् [॥]
आम्नीहन्तिसहस्रगाढकटको विद्याधरा³ध्यासितः
मद्भगः स्थिर उन्नतो गिरिरिव श्रीकृष्णगुप्तो नृपः ।
हस्तारामिसद्गन्धवारणघटाकुम्भस्थलीः शुन्दता
यस्यासंख्य रिपुप्रतापजयिना दोष्णा मृगेन्द्रायितम् ॥ [1]
मकलः कलङ्करहितः
2. उत्ततिमिरस्तोयधेः शशाङ्क इव ।
नस्मादुदपादि सुतो देवः श्रीहर्षगुप्त इति ॥ [2]
यो योग्याकालहेलावननहृदधनुर्भमिवाणौघपाती
भूर् [त]¹ : स्वस्वामिलक्ष्मीवसति विमुखितैरीक्षितः साक्षुपातं ।
घोराणामा-
3. हवानां लिखितमिव जयं श्लाघ्यमाविर्द्धानो
वक्षस्युद्दामशस्त्र-मृग-कठिनकिण्णग्रन्थिलेखाच्छलेन ॥ [3]
श्रीजीविनगुप्तोभूरिचत्तीशशूद्रामणिः सुतस्तस्य ।

1. Ibid नृदफल

2. Ibid नन्त्य—

3. The opening verse is a fine example of pun.

विद्याधरा : are semi-divine beings, here the word also means the learned men. मद्भग born in a good family, also good bamboo tree.

यो हस्तवैरिनारीमुखनखिनवनैकशिशिरकरः¹ ॥ [4]

4. मुक्तामुक्तपयः प्रवाहशिशिरासूतुक्तालीवन-
भ्राम्यन्तिकरावलूनकदलीकाण्डासु वेलास्वपि ।
श्च्योतस्फारमुषारनिर्झरपयः शीतेपि शैले स्थिता-
न्यस्योर्ध्वद्विषतो मुमोच
5. न महाघोरः प्रतापज्वरः ॥ [5]
यस्यातिमानुषं कर्म दृश्यते विस्मयाज्जनौघेन ।
अथापि कोशवर्द्धन²तटास्प्लुतं पवनजस्येव³ ॥ [6]
प्रख्यातशक्तिमाजिषु पुरःसरं श्रीकुमा-
6. रगुप्तमिति ।
अजनयदेकं स नृपो हर इव शिखिवाहन⁴ तनयम् ॥ [7]
उत्सर्पद्वातहेलाचलितकदलिकावीचि मालावितानः
प्रोद्यद्दलीजलौघभ्रमितगुरुमहामत्त-
7. मातगशैलः ।
भीमः श्रीशानवर्म्मश्चितिपतिशशिनः सैन्धुदुग्धोदसिन्धु-
र्द्धमीसंप्राप्तिहेतुः सपदि विमथितो मन्दरीभूय⁵ येन ॥ [8]
शौर्यसत्यघतधरो यः प्रयाग गनो ध-
8. ने ।
अम्भसीव करीषासौ मग्नः स पुष्पपूजितः ॥ [9]

1. Cf. दानवाङ्गनामुन्वाम्भोजक्ष्मी तुषारेण विष्णुनः in the line 2 of Tusam inscription (C I I. III p. 270).
2. Another mention of the mountain कोशवर्द्धन is in line 17 of the Shergarh (Kota) inscription (*Ind Ant* vol. XV. P. 46). This mountain is not found mentioned in the Puranic literature or the Rāmāyaṇa.
3. The allusion here is to Hanumān, one of the famous semi-divine Zoomorphic god, who took several famous leaps; one he made from the mainland to Ceylon in order to search Sītā, another back from Ceylon, a third leap was taken when he went to Gandhamādan Parvata to obtain 'Sūjīvanī herb' Which of these leaps is alluded to here is difficult to say.
4. शिखिवाहन is a synonym of राक्षस or कुमार since he rides on a peacock. Hence the comparison between Rama and Kumārgupta.
5. The allusion is to the churning of the ocean by gods, in which Mandara was utilised as the churning stick and during the process रुद्धमी sprang up from the sea (see Vishṇu P. 1-9-76; ईश्वरचरित p. 227).

श्रीदामोदरगुप्तोभूतनयस्तस्य भूपतेः ।
येन दामोदरेणैव देव्या हव हता द्विषः ॥ [10]
यो मौल्यरेः समितियुद्ध-

9. तद्वृणसैन्या-

वत्पाददा विषटवस्तुवारणानां ।
समृच्छितः सुर-वधु (धृ) वरयं (यन्) ममेति
तत्पा [ि] गणकृत्सुखस्पर्शाद्विषु (धु) दः ॥ [11]
गुणवद्वि [द्दि] ज कन्याना ['] नानालंकारयौवन-

10. वतीनां ।

परिणायितवान्स नृपः शतं निस्पृष्टाग्रहाराणां ॥ [12]
अ ['] महासेनगुप्तोभूतस्माद्वीराग्रणी [:] सुतः ।
सर्ववीरसमाजेषु लेभे यो धुरि वीरता ['] [॥] [13]
अ ['] मस्तुस्थितवर्मयुद्धविजय-

11. श्लाघापदाङ्कं मुहु-

यस्याद्यापि विबुद्धकुन्दकुमुदच्छुण्णाच्छहार [~] त ['] ।
लौहित्यस्य तट [^] धु श ['] तलतल [^] धृ स्फ [२] ए [ल]
नागद्व [२] म-
च्छायासुप्तविषु (धु) द [ि] सद्द [ि] म धुन [^] : स्फ ['] तं
यसो गीयते ॥ [14]
वसुदेवा-

12. दिव तस्माच्छीस (^) वन [शो] भ ['] दितचरणयुगः ।
श्रीमाधवगुप्तोभून्माधव हव विक्रमेकरस [: ॥] [15]
[— — — अ] नुस्म [-] तो धुरि रण [^] श्लाघावतामग्रण ['] :
सो (सौ) जन्यस्य निधानमर्थनिधि (च)-

13. य त्यागो [द्] धुराणां च (व) र [:] ।
लक्ष्म ['] स [स्यस] रस्वतीकुलगृह ['] धर्मस्य सेतुर्द्वः
पूज्यो नार्तिन [स भ [.] तल [^] [~ — — —] [-]
सद्वृण [^] ॥ [16]
चक्र ['] पाणितलेन सोप्युदवहतस्यापि शाङ्गं ['] धनु-

14. नाशायामुद्धवा ['] सुखाय सुहृदाम् तस्याप्यसिर्नन्दकः ।
प्राप्ते विद्विषतां वधे प्रतिहत [—] तेनाप [— — — —]
~ ~ ~ ~ ~ हरिम [— —] न्याः प्रणेभुर्जनाः ॥ [17]
आजौ मया विनिहता व (व)

15. लिनो द्विष [तः]
कृत्य ['] न म [^] स्त्यपरमित्यवधार्य वीरः [।]

1. The discus (चक्र), the bow शङ्ग, and the sword Nandaka (नन्दक) of Vishṇu (Mādhava) have been alluded to here.

श्रीहर्षदेव¹ निज स ['] समवाप्नुया च
 [— — — — —] [॥] [18]
 अ ['] मास्व (ब) भूव दलितारिकरीन्द्रकुम्भमुक्तारजः²

16. पटलपांसुलमण्डलामः ।

आदित्येन इति तत्तनयः चित्तीश-
 चूडाम ['] गह्व [— — — — —] [॥] [19]
 [— — — — —] भागतमरिष्वंसोऽसमासं यशः श्लाघ्यं

17. मर्धनधनुमतां पुर इति श्लाघं [।] परां वि (वि) अती ।
 आशीर्वादं परम्परा चिम्सकृद् [— — — — —]
 [— — — — —] यामासम् [20]
 आजौ स्वेदच्छलेन ध्व-

18. जपटशिखया माऽर्जतो दानपङ्क-
 तङ्गं पुणेन मुक्ताशकलमिकतिल ['] कृम्य [— — — — —]
 [— — — — —] म [त] मात ['] ग घातं
 तद्वन्धाकृष्टमर्पणं (ह)

19. हलपरिमलभ्रात (न्त) मत्तालिजालं ॥ [21]
 आद्य (ब) इभीमविकटभृकुटी कटोर-
 स ['] ग [र्ण] । म [— — — — —]
 [— — — — —] ववल्गभभृत्स्ववर्ग-
 गोष्ठीषु पेश-

20. लतया परिहामशीलः [22]
 तस्यभक्तंमना यस्य मुखोपध [।] न तापसी ।
 प ['] रहाम [— — — — —] [॥] [23]
 [— — — — —] सकलरिषुव (ब) ल ध्वंसहेतुर्गरी-

21. वा-
 क्षिप्त्रिशोम्वातघातश्रमजनिन जडोप्यृजितस्वप्रतापः ।
 युद्धे मत्तेभ कुम्भस्थ [ल — — — — —]
 अ ['] तानपद्मस्थगिन वसुमतीमण्डलो लो-

22. कपालः [24]

आजौ मत्तगजेन्द्रकुम्भदलनस्फीतस्फुरद्गौर्युगो-

1 The tierceret here is to Harshavardhana of Kanauj. It seems that Mādhavagupta was a feudatory of Kanauj emperor, seeking alliance with him.

2 The belief to which there are constant allusions in Sanskrit poetry, was that there are pearls to be found inside the foreheads of elephants. (C I I III p 207).

ध्वस्तानेक रिपुप्रभाव व [७७ — —] यशोमण्डलः ।
न्यस्ताशेषनरेन्द्रमौलिचरणस्फारप्रतापान-

23. लो
लक्ष्मीवान्समराभिमानविमलप्रख्यातकीर्तिर्नृपः ॥ [25]
येनेय शरदिन्दुचिम्बधवला प्रख्यातभूमण्डला
लक्ष्मी संगमकाञ्चया सुमहती कीर्त्तिश्चिरं कोपिता ।
याता सा-
24. गरपारमद्भुततमा सापत्न्यवैरादहो
तेनेद्रं भवनोत्तम सितिभुजा विष्णोः कृते कारितं [26]
तज्जनन्या महादेव्या श्रीमत्या कारितो मठः ।
धार्मिकभ्य स्वयंदत्तः सुरलो-
25. कर्गुहंपमः ॥ [27]
शंखेन्दुरफटिक प्रभा प्रतिसमरफारस्फुरच्छीकरं
नक्षत्रान्निचलत्तरङ्ग विलसस्पष्टिप्रनृत्यतिमि
राज्ञा खानितमद्भुतं सुतपसा पेयीयमानं
26. जनै-
स्तस्यैव प्रियभार्यया नरपतेः श्रीकोणदेव्या सरः [28]
यावच्चन्द्रकला हरस्य शिरसि श्रीः शार्ङ्गिनो वक्षसि
प्र (प्र) ह्यास्ये च सरम्बती कृत
27. [७७ — — ७७ — —] ।
[भोगे] भूर्भुजगाधिपस्य च तडिद्यावदनस्योदरे
तावार्कातिमिहातनोति धवलामादित्यसेनोनुपः [29]
सूक्ष्मशिखेन गौडेन प्रशस्तिर्विकटाचरा ॥ (१)
28. [— — —] मामिता सम्यग्धार्मिकेण सुधीमता [30]

DEO-BARNARK INSCRIPTION OF JĪVITAGUPTA. II

Prov. : Deo-Barnark or Deva-Barnark Cave, Varunika
Shahabad dist., Bihar.

Date . 695-715 A. D.

Lang. : Sanskrit ;

Ser. : Northern Brāhmī

Ref. : G. Cunningham. *Arch-Sur. Ind. Ant.* Vol. XVI.
pp. 68-73, Fleet, *C. I. I.* III. p. 215 ff.

Text

1.[न] मः [॥] स्वस्ति शक्तिप्रयोपासजयशब्दान्महानौहा (ह)
स्थपत्तिसम्भारदुर्निवारजयस्कन्धावारात् गोमतिकोदकसमीपवास-
2. [कात्] २[श्रीमाधव] गुप्तस्तस्य पुत्रस्तत्पादानुध्यातः
परमभट्टारिकायां राज्ञ्यां महादेव्यां श्रीश्रीमत्यामुत्पन्नः परमभागवतः
श्री आदित्य ३[से]-
3. [नदेवस्तस्य] पु [न्न] स्तत्पादानुध्यातः परमभट्टारिकायां राज्ञ्यां
महादेव्यां श्रीकोणद [८] व्यामुत्पन्नः परममाहेश्वरपरमभट्टारकमहार
[१] ज [१]-
4. [धिराज परमेश्वर] श्रीद [८] वगुप्तद [८] वस्तस्य पुत्रस्तत्पादानु-
ध्यातः परमभट्टारिकारिकाया [८] राज्ञ्या [८] महादेव्या [८] श्रीकमल^४
देव्यामुत्पन्नः परममादे-
5. [श्वरपरमभट्टारक म] हाराजा [धि] राज परमेश्वर श्री विष्णुगुप्तदेव-
स्तस्य पुत्रस्तत्पादानुध्यातः परमभट्टारिकाया [८] राज्ञ्या [८] महा-
देव्या [८] श्री हज्जादे^५ [व्या]-
6. [मुत्पन्नः परमपरम] भट्टारकमहाराजाधिराज परमेश्वर-
श्रीजीवित^६गुप्तदेव [८] कुशली नगरभ [८] कौ वालवीवैपयिक-
श्रीवा (वो)-
7. 'पदलिका (चा) न्तप्पातिव [१] रुणिकामाम-
गोष्ठ [१] नकुल तलावाटकदूतसीमकर्मकरमथा
8. 'तकराजपुत्रराजामात्र'महा' .. 'चतिकमहादण्डनायक-
महाप्रतीहारमह [१] सा
9. 'प्रमातसा' .. 'क [८] म [१] रामाश्वराजस्थानीयो
परिक' .. 'धिक चौरौद्धरणिकवाण्डिकद (दा) ण्ड

1. Bhagwanlal Indraji suggested here वरुणवासी भट्टारकाय, but as Dr. Fleet rightly suggested, only about five Aksharas, or at the most six, appear to have been destroyed.

2. Dr Fleet (*C I I III* p 215) suggested that some sectarian title of Mridhavagupta must have been lost here, but there is no room for परमभागवत or परममाहेश्वर in the line.

3. Fleet : आदित्य — 4. Bhagwanlal Indraji. कुमार—

5. Fleet श्रीज्जा—

6. Bhagwanlal Indraji read सपित, but, as suggested by Fleet and also recognised by Gen Cunningham (*Arch Surv Ind.* vol. XVI pp. VIII 68), the three aksharas are distinctly Jivita.

7. Fleet's suggestion is राजामात्य.

10. [पाक्षिक] क णिवलब्धायतकिशोखाटक ग् [र] ।
मह द् त यणिकग पतिकर्म-
11. रसक तास्म र [प] । इप्रसादोपजीविनश्च
प्रतिव [१] सिनश्च वा [वा] कृणोत्तरा [न्] महत्तरक (कु) शिपुर-
12. विज्ञापित श्रीवरुणवासि भट्टारक प्रतिव (ब)
क्षभोजक^१ सूर्यमिश्रेण उपरिलिखि-
13. [त] ग्रामादि संयुतं परमेश्वरश्रीवा (वा) लादित्य-
देवेन^२ स्वशासनेन भगवश्री^३वरुणवासिभट्टारक
14. क व परिवाहक भोजकहन्समिश्रस्य
समाप [१] या यथाकालाध्यासिभिश्च एवं परमेश्वर-
15. श्रीशर्व्व वर्म्म भोजकरिषि^४मिश्र यतकं एवं
परमेश्वरश्री [म] दबन्तिवर्म्मणा पृष्ठ्वदत्तकमवल-
16. [म्य] एवं मह [१] रा [जाधिरा] ज परमेश्वर
शासनदानेन भोजकहुर्दरमिश्रस्यानुमो-
17. [दित] तेन श्रुज्यते [१] तदहम्किमपि एवं
मतिमाश् आनुपा (मो) दितमिति सर्व्व समाज्ञापना [१] एता
18. पयु
वरुणवास्यायतनं तदनु दत्तम्
19. त्यश्च
सोव्रह्मं सोपरिकरं सदशापराधपन्न
20. [॥]

NĀLANDĀ STONE INSCRIPTION OF YAŚOVARMADEVA.

Prov. : Nalandā , (Modern Bargaon), Dist.Patna, Bihar.

Date : C. 725 A. D.

Lang. : Sanskrit ;

Ser. : Northern Brāhmī.

Ref. : Hirānand Śastri. *Ep. Ind.* XX. pp.37-46.

1. Monier Williams, in his Sanskrit-English Dictionary explained भोजक to denote 'a class of priests or sun-worshippers, supposed to be descended from the Magas by intermarriage with the women of the Bhoja race Childers, in his Pali Dictionary gives its meaning 'a village head-man'.
2. Is generally identified with नृसिंहगुप्त, a later Gupta king.
3. Fleet भगवच्छ्री.
4. Read भोजकश्चपि or भोजकश्चि as is the usual form.

Text

1. ¹संसारस्थिरव (व) न्धनाकृतमतिर्मोहाय यो देहिनां
कारुण्यात्प्रसभं शरीरमपि यो दत्त्वा तुतोषार्थिने [1]
सेन्द्रैर्यः स्वशिरः किरीटमकरी घृष्टाहि-
2. पद्मः सुरै-
स्तस्मै सर्वपदार्थतत्त्वविदुषे वु (वु) द्वाय नित्यं नमः ॥ [1 ॥]
सर्वेषां मूर्ध्नि दत्त्वा पदमवनिभृतामुद्रतो भूरिधामा
निक्षिप्तांशुप्रतनप्रदलितनिखिलारानिधो-
3. रान्धकारः [1]
ख्यातो यो लोकपालः सकलवसुमतीपद्मिनी²वो (वो) धहेतुः
श्रीमान्भास्वानिवोच्चैस्तपनि दिशिदिशि श्रीयशोवर्मदेव³ ॥ [2 ॥]
तस्यासौ परमप्रसादम-
4. हितः श्रीमानुदाराशयः
पुत्रो मार्गपतेः प्रतीततिकिनोदीचीपनेमन्त्रिणः [1]
मालादो भुवि नन्दनोरिदमनो यो व (व) न्धुमत्यास्तुधी-
र्दानाशापरिपूरणै-
5. कचतुरो धीरो विशुद्धान्वयः ॥ [3 ॥]
यासावृजितवैरिभूपविगलदानाम्बु (म्बु) पानोद्धसन्
माघदभृङ्गकरीन्द्रकुम्भदलन प्राप्तश्रियाम्भुभुजाम् ।
नालन्दा⁴ह-
6. सतीव सर्व्वनगरीः शुभ्राभ्रगौरस्कुर-
च्चैर्यांशु प्रकरोस्सदागमकलाविक्रयानविद्वज्जना ॥ [4 ॥]
पस्यामम्बु (म्बु) धरावलेहिशिखरश्रेणी वि-
7. हारावली
मालेवोर्ष्वविराजिनी विरचिता धात्रा मनोज्ञा भुवः [1]
नानारत्नमयूखजालखचितप्रासाददेवालय
सद्विद्याधरसङ्घ-
8. रम्भवसतिर्धत्ते सुमेरोः श्रियम् ॥ [5 ॥]
भन्नास [द्य] पराक्रमप्रणयिना जिह्वाखिलाश्विद्विषो
वा (वा) लादित्यमहानृपेण सकलभुक्त्वा च भूमण्डलम् [1]

1. Here is a symbol for either 'Om' or Siddham.

2. A type of woman. 3 He is वक्षोवर्गा of दान्यकुब्ज.

4. The designation is certainly 'Nālandā and not Nālanda as it was sometimes supposed to be. The noun ending in short vowel occurs in C I I. 41 p. 210, Walleiser M The life of Nāgārjuna and Chinese Sources (Hultz Anniversary Volume, Leipzig pp. 15; Buddhist Records of the Western World, pp. 167 etc.)

9. प्रासादः सुमहानयम्भगवतः शौद्रोदनेरद्भुतः
कैलासाभिभवैच्छयेव धवलो मन्ये समुत्थापितः ॥ [6 ॥]
अपि च ॥
न्यकुर्वन्निन्दुकान्तिन्तुहिनगि-
10. ¹रिशिरः श्रेणिशोभाशिरस्यन्
शुभ्रामाकाशगङ्गान्तदनु मलिनयन्मूकयन्वादिसिन्धून् ।
मन्ये जेतस्य शून्ये भुवन इह वृथा भ्रान्तिरित्याक-
11. लब्ध
भ्रान्त्वा क्षोणीमशेषाजितविपुलयशस्तम्भ उच्चैस्स्थितो वा ॥ [7 ॥]
अत्रादायि निवेशमाज्यदक्षिमदीपस्तथा भासुर-
श्चातुर्जातकोणुमिश्रममल-
12. न्तोयं सुधाशीतलं ।
साध्वी चाक्षयनीविका भगवते वु (वु) दाय शुद्धात्मने
मालादेन यथोक्तवंशयशसा तेनाति भक्त्या स्वयं ॥ [8 ॥]
आदेशाग्स्फीतशीलश्रुतधवलधि-
13. यो भिष्ठमहस्य भूयो
दत्तन्तेनैव सस्यरव (रव) हृष्टदधिभिर्भ्यञ्जनैर्युक्तम् (म) स्तं ।
भिष्ठस्यस्तचतुर्भ्यो² [व] हसुरभि चतुर्जातकामोदि नित्यं
तार्य स [श्रे] विभक्तं पुनरपि
14. विमलं भिष्ठमहाय दत्तम् ॥ [9 ॥]
तेनैवाद्भुतकर्मणा निजमिह क्रीत्वा [यं] सङ्गान्तिका-
न्मुक्त्वा क्षीवरिकां प्रदाय विधिना सामान्यमेकन्तथा ।
कालम्पेरयितुं सुखे-
15. न लयनन्दसं स्वदेशमिवना
तेभ्यो नर्दरिकावधेश्च³ परतः शाक्यात्मजेभ्यः पुनः ॥ [10 ॥]
दानं यदेतदमलकुण्डलाभिभिष्ठ-
पूर्णैर्द्रसेनवचनप्रतिबो (बो) धितेन ।
तेन प्रतीत-

1. तुहिनगिरि or snow-mountain is obviously Himālaya.

2. The four fragrant articles are enumerated as (i) Tvak = Bambooman (ii) Elā = corderom (iii) Patraka, i.e. Laurus Cassia and (iv) Nāgakeśāre. cf. —

स्वमेव पत्रकैस्तुस्यैश्चिसुगन्धि विजातकम् । नागकेश-संयुक्तं चतुर्जातकमुच्यते ॥
quoted from the Rājjanighanta and the Bhāvaparakāśa in the Śabdakalpadrūma.

3. Probably it meant some place for himself, if not his own country.
What is the exact significance is not clear.

16. यशसा भुवि निर्मलाया
भ्रात्रा व्यधावि शरदिन्दुभिभाननायाः ॥ [11 ॥]
पिप्रोर्भातुः कलत्रस्वसुतसुहृदान्तस्य धर्मैकधाप्रो
दत्तं दानं यदेतत्सकलमतिरसेनायुरा-
17. रोग्यहेतोः ।
सर्वेषाञ्जन्मभागां भवभयजलधेः पारसंतारणार्थं
श्रीमत्सम्बो (श्वो) धिकल्पद्रुमविपुलफलप्राप्तये चानुमोद्यम् ॥ [12 ॥]
चन्द्रो यावच्च कस्ति स्फुरदुस्किरणो लो-
18. कदीपश्च भास्वान्
एषा यावच्च धात्रो मजलधिबलया शीघ्रं दत्तावकाशा ।
यावच्चैने महान्तो भुवनभरधुरान्धारयन्तो महीप्रा-
स्तावच्चन्द्रावदाता भवलयतु दिशाम्-
19. षडलं कीर्तिरेषा ॥ [13 ॥]
यो दानस्यास्य कश्चिच्छ्रुतजगद्वधेरन्तरायं विदूष्या
स्ताश्चाङ्गजासनस्थो¹ जिन² इह भगवानन्तरस्थः सदास्ते ।
वा (वा) लादित्येन³ राज्ञा प्रदलितरि-
20. पुणा स्थापितश्चैव शास्ता
पञ्चानन्त [र्यं] कर्तुर्गतिमतिविषमान्धर्महीनः स यायात् ॥ [14 ॥]
इत्येषं शीलचन्द्रप्रथितकरणिकस्वामिदत्तावलङ्घयो
संज्ञाज्ञां मूर्ध्नि कृत्वा श्रुतलव-
21. विभवावप्यनालोच्यभारं ।
हृद्यामेतामुदारां स्वरितमकुलतामप्रपञ्चां प्रशस्तिं
वाञ्छेतां किञ्च पंगू शिखरितरुफलावाप्तिमुद्यैः करेण ॥ [15 ॥]

JODHPUR INSCRIPTION OF BĀUKA.

Prov. : Jodhpur, Rajasthān.

Date : C. 650 A. D.

Lang. : Sanskrit ;

Scr. : Northern Brāhmī.

Ref. : Munshi Devī Prasad *J. B. A. S.* 1894 pp. 1 ff. ;

Dr. R. C. Majumdar, *E. I.* Vol. XVIII. p. 87 ff.

Text

1. ओं नमो विष्णवे ॥
य [स्मिन्विश] म्ति भूतानि यतस्सर्गस्थितौ मते ।
स वः पायाद्दृषीकेशो निर्गुणस्सगुणश्च यः ॥ [1]
गुणाः पूर्वं पु (पृ) रुपाणां की [र्त्त्यन्ते] तेन

1. यज्ञासन is one of the yogic postures.

2. बुद्ध

3 One of the Gupta emperors.

2. पण्डितैः ।
 गुणकीर्तिरनद्यन्ती स्वर्धावासकरी यतः ॥ [2]
 अतः श्रीबाउको धीमा¹ स्वप्रतीहारवङ्कजा² ।
 प्रशस्तौ लेखयामास श्रीयशो विक्रमान्वितान् ॥ [3]
 स्वभाषा रा-
- 3 मभद्रस्य प्रतिहार्यं कृतं यतः ।
 श्री प्रतिहारवङ्को³ यमत्तश्चोदतिमाप्नुयात् । [4]
 विप्रः श्रीहरिचन्द्राख्यः पत्नी भद्रा च चत्तुषा⁴ ।
 ताभ्यान्तु [ये सु] ता जाताः [प्रतीहा] रांश्च ताम्बि-
4. दुः । [15]
 बभूव रोहिष्ठद्वयङ्को वेदशास्त्रार्थपारगः ।
 द्विजः श्रीहरिचन्द्राख्यः प्रजापतिसमो गुरुः ॥ [6]
 तेन श्रीहरिचन्द्रेण परिणीता द्विजात्मजा ।
 [द्वि] तीया चत्तु-
5. या भद्रा महाकुलगुणान्विता⁵ ॥ [7]
 प्रतीहारा द्विजा भूता ब्राह्मण्या ये भवसुताः ।
 राज्ञी भद्रा च यास्तुते ते भूता मधुपायिनः । [18]
 चरवार [ण] चात्मजास्तस्यां जाता भूधरण-
6. माः ।
 श्रीमान्भोगभटः कण्ठो रजिलो दह एव च । [9]
 माण्डव्यपुर⁶ दुर्गोस्मिन्नेभिर्जिज्जुजाजिते ।
 प्राकारः कारितस्तुङ्गो विद्विषां भीतिवर्द्धनः । [10]
 अमीषां रजिलाजातः
7. श्रीमाक्षरभटः सुतः ।
 पेह्वापेक्षीति नामाभूद्वि [तीर्थ] तस्य विक्रमैः [11]
 तस्मा⁷ [नरभ] टाजातः श्रीमाक्षागमटः सुतः [1]
 राजधानी स्थिरा यस्य महन्मेढन्तर्कं पुरं ॥ [12]
 राज्ञां श्री-

1. R. C. Majumdar reads धीमान्— 2. Ibid. वंशजान्—

3. Ibid. वश— 4. Ibid. क्षत्रिया

5. Manusmṛiti (III 12, 13.) allows a Brāhmaṇa to marry non-Brahm-
 ana women. (*Ep. Ind.* vol. XVIII p. 88 Note 3)

6. According to Dr. Bhandarkar (*Progress Report. Arch. Surv. W. Circle*
 1906-7 p 30) and Dr. R. A. Majumdar (*Ep. Ind.* XVIII
 p 88) this is represented by modern Mandor, five miles to
 the north of Jodhpur (G. R. A. S. 1894. p. 3) where the
 stone must have been originally put up

8. जजिका देव्या¹स्ततो जातो महागुणो ।
ह्री सुतो तातभोजाय्यौ सौ²दर्यौ रिपुमह्नौ ॥ [13]
तातेन तेन लोकस्य विदुषश्चलजीवित ।
बुध्वा³ राज्य लघोर्जातु⁴ धीभोज-
9. स्व समर्पितं ॥ [14]
स्वयंश्च संस्थितस्तात [:] शुद्धं धर्मं ['] समाचरन् ।
माण्डव्यस्याश्रमे पुण्ये नदीनिर्झर शोभिते ॥ [15]
श्रीयशोवर्द्धनस्तस्मात्पुत्रो विख्यात पौरुषः ।
भूतो नि [ज]-
10. भुजक्यातिः समस्तोद्धृतकण्टकः ॥ [19]
तस्माच्च चन्दुकः श्रीमान्पुत्रोभूत्पृथुविक्रमः ।
तेजस्वी स्यागशीलश्च विद्विषो युधि दुर्द्धरः ॥ [17]
ततः श्रीशिलुको जातः पुष्टो दुर्भारविक्रमः [।]
येन
11. सीमा कृता निर्या खवणीवह्मद⁵शयोः ॥ [18]
भट्टिकं देवराजं यो बह्ममण्डल पालक ['] : ।
नि [पा] त्य त [स्व] णं भूमौ प्राप्तवान् च्छत्रचिह्नकं [:] ॥ [19]
पुष्करिणी कारिता येन त्रेतातीर्थं च पत्तन ।
सि-
12. जेश्वरो महादेवः कारितस्गुह्यमदिरः ॥ [20]
ततः श्रीशीलुकाजानः श्रीमान्शोढो वरः सुतः ।
येन राज्यसुखं भुंक्वा⁶ भागीर [ध्या] कृता गति⁷ । [। 21]
बभूव सखवान्तस्माद्दिह्यादित्यस्तपोम-
13. तिः ।
यूना राज्यं कृतं येन पुनः पुष्पाय दत्तव (वा) न् ॥ [22]
गङ्गाद्वारम्⁷ ततो गत्वा वर्षाण्यष्टादश स्थितः ।
अन्ते चानशन कृत्वा स्वर्गलोकं समागतः ॥ [23]
ततोपि श्रीयुतः कङ्कः
14. पुत्रो जातो महामतिः ।
यशो मुद्गगिरौ⁸ लब्धं येन गौदैः सम रणे ॥ [24]
[छन्दो] व्याकरणं तर्कौ ज्योतिः शास्त्रं कलान्वित ।
सर्वभाषाकवित्वञ्च विज्ञातं सुविलक्षण । [25]
भट्टि व-

1. R. C. Majumdar reads देव्यास्ततो.

2. Ibid. सो—

3. Ibid. बुद्धव—

4. Ibid. आत्

5. Read दे.

6. Read मुक्त्वा

7. दरदाः

8. मुद्गगिरि is modern Monghyr (मुंगेर) in Bihar.

15. कृत्वा¹विशुद्धायाम्² तदस्मात्कृद्भूपतेः ।
श्रीमत्पद्मिन्याः महाराजा³ जानः श्रीवडाठक सुत इति ॥ [26]
नन्दानलं प्रहृत्वा⁴ रिषुवलमतुल भूअकूपप्रयातं
दृष्ट्वा भ-
16. मां⁵ स्वपक्ष [१] ' द्वित्रनृपकुलजां सत्प्रतीहारभूपां ।
धिग्भूतैकेन तस्मिन्प्रकटितयशसा श्रीमता बाउकेन ।
स्फूर्जन्हत्वा मयूर तदनु नरसृगा घातिता हे-
17. [नि] नैव ॥ [27]
कस्यान्यस्य प्रमदः⁶ ससचिवमनुज त्यज्य राणसु⁷ तच्चः
केनैकेनातिभीते दशदिशि तु वले स्तम्भ्य⁸ चात्मानमेकं ।
धैर्या [म्] क्त्वाश्चष्ट छितिग-
18. तच्चरणेनासिहस्तेन शङ्ख
छिन्वा भिन्वा रमशानं कृतमति [भ] यदं बाउकान्वेन तस्मिन् ॥ [28]
नवमण्डल नवनिचये भग्ने हत्वा मयूरमतिगहने ।
तदनु-
19. श्रुतासितरंगा श्रीमद्वाउकनृसिधेन⁹ ॥ [29]
माद्वाङ्गैः प्रग [ल] द्विरक्त¹⁰-सुपिरैर्वा [ह] रू पादाङ्गकै-
रेन्त्रै¹¹ श्लोपरिलम्बि (म्बि) तैविरचितं शवगृह फेक्का¹² रसत्वाकुलं ।
20. यच्छ्रीबाउकमण्ड [ल] । प्ररचितं प्रावच्छुसंघाकुले
तत्संस्तुय न कस्य संप्रति भवेन्नासोद्गमश्चेनमि [१] [30]
ननु मम [र] धारायां बाउके नृत्यमाने
शवतनु-
21. शकलान्त्रेष्वेव विन्यस्तपादे ।
शममिव हि गतास्ते तिष्ठनिष्ठेति गीता-
मयगतनृक [ु] रगाश्चित्रमेतत्तदासीत्¹³ ॥ [31]
स० ८९४ चैत्र शु दि ५¹⁴
22. उत्कीर्णां च हेमकारविष्णुरविस [ू] जुना
कृष्णेश्वरेण ॥

1. R. C. Majumdar वश. 2. Ibid विशुद्धायाम्
3. Ibid. पद्मिन्याम् महाराजाम् .
4. Ibid प्रहृत्य but Dr. Hirananda Śastri suggested च हत्वा which
would better suit the meter.
5. Ibid. भगवान्स्वपक्षान्द्विज नृप कुलजान्सत्प्रतीहार भूपान्
6. Read प्रमद. 7 Ibid. त्यक्त्वा रागासु तच्च. 8. Correctly. स्तम्भयित्वा
9. R. C. Majumdar—नृमिहंन 10. Ibid—प्रगलद्विरक्त—
11. Ibid.—रान्त्रै— 12. Ibid. फेक्कारि.
13. There is the figure of a wheel after this word.
14. There is a figure of शङ्ख.

GWALIOR STONE INSCRIPTION OF MIHIRA BHOJA

Prov. : Sagar Tal. Gwalior, Madhya Pradesh.

Date : Undated ; C. 880 A. D.

Lang. : Sanskrit ;

Script. : Northern Brāhmi.

Ref. : Dr. R. C. Majumdar *Ep. In.* XVIII pp. 99-114.

Ann. Rep. Arch. Sur. Ind. 1903-04. pp. 277-85.

Text

1. ओ नमो विष्णवे ॥

शेषाहितरूपधवलाधरभागभामि-

वचः स्थलोद्धमित कौस्तुभकान्तिशोणं ।

श्यामं वपु [:] शशिचिरोत्तनविम्ब (बिम्ब) चुम्बि (मिम्ब) .

व्योमप्रकाशमवताञ्जरकद्विषो वः [1]

आभारामफलादुपायं विजरं देवेन दैत्यद्विषा

उयोतिर्बर्जा¹मकृत्तमे

- 2

गुणव [ि] न क्षेपे यदुत्तं पुरा ।

श्रेयःकन्दवपुस्ततस्समभवद्भास्वानतश्चापरे—

मन्विषवाकु ककुस्थ² मूल पृथवः³ वमापाल कठपद्म [2] माः [2]

तेषां वंशे सुजन्मा क्रमनिहितपदे धाम्नि वज्रेषु धोरं

रामः पौलस्त्यहिन्ध्र⁴ जनविहृतिसमिरकर्मवक्त्रे पलाशैः ।

श्लाघ्य—

- 3.

स्तस्यानुजोसौ मघवमदमुषो मेघनादस्य सख्ये

सौमिन्निस्तीव्रदण्डः प्रतिहरणविधेयः प्रतीहार⁵ आसीत् [3]

तद्वन्धो⁶ प्रतिहारकेतनभृति शैलोक्यरक्षास्पदे

देवो नागभट. पुरातनमुनेर्मूर्तिर्बर्वा [बर्वा] भूवाद्भुतं ।⁷

1. Read—वर्जा नग—

2. R. C. Majumdar ककुस्थ

3. There are a number of kings called Prithus. Dr. R. C. Majumdar suggested that Mūla Prithu may be taken to denote the first king of the name viz. the son of Vēna (*Ep. Ind.* XVIII p. 110 n. 4)

4. Read. हिन्ध्र.

5. The allusion is to the story described in the Rāmāyana VII-116. (for detail see *Ep. Ind.* XVIII p. 110-111 N. 5).

6. Read. वज्र.

7. Pt. Hirānand बलन्; Dr. Bhandarkar बलच (*Ind. Ant.* 1911 p. 240.

येनासौ सुकृतप्रमाधिव (ब) लवन्लेच्छा—

4. धिपासौहिणीः
 छन्दान स्फुरदुग्रहेतिरुचिरे (रै) ह्रींभिश्चतुर्भिर्वभौ¹ [4]
 भ्रातुस्तस्यास्मज्जोभूरकलितकुलयशाः स्यातकाकुस्थनामा²
 लोके गीतः प्रतीकपृथक्चनतया³ कक्कुक्कः क्षमाभृदीशः ।
 श्रीमानस्यानुजन्मा कुलिशधरधुरामुद्रहन्देवराजो
 यज्ञेच्छिन्नोरुपक्षपितग—

5. नि कुलं भूभृतां सन्नियन्ता [5]
 तस्मिन्नुः प्राप्य राज्यं निजमुद्रयगिरिस्पर्द्धिभास्वप्रतापः
 क्षमापालः प्रादुरासीजतसकलजगद्भ्रसलोचरसराजः ।
 यम्यैतास्मम्पदश्च द्विरदमदसुरास्वादसान्द्रप्रमोदाः
 पद्माक्षीराक्षिपन्त्य⁴ प्रणयिजनपरिप्वङ्गकान्ता विरेचुः [6]
 रुया [ताङ्गण्डि]⁵—

6. कुलान्मदोत्कटकरिप्राकारदुर्लभतो
 यः साम्राज्यमधिज्यकाम्मुकस्वभा⁶ संस्ये हठादग्रहीत्
 एकः क्षत्रियपुङ्गवेषु च यशोगुर्ध्वान्धुरं प्रोद्बह-
 क्षिपवाक [1] : कुलमुज्जतं सुचरितैश्चक्रे स्वनामाङ्कितं [7]
 आद्यः पुमान्पुनरपि स्फुटकीर्तिरस्मा-
 जानस्स एव किल नागभटस्तदाख्यः ।
 यज्ञा—

7. न्ध सैन्धवविदर्भकलिङ्गभूषेः
 कौमारधामनि पतङ्गममेरपाति [8]
 अ (स) उयास्पदस्य सुकृतस्य समृद्धिमिच्छु-
 र्यः क्षत्रधामविधिवद्वलिप्रबन्धः⁷ ।
 जित्वा पराश्रयकृतस्फुटनीचभावं
 चक्रायुध विनयनम्रवपुष्कराजत्⁸ [9]
 दुर्वारवद्विरवारणयाजिवार-
 याणौघमघट⁹—

1. R. C. Majumdar स्वभौ.

2. R. C. Majumdar काकुत्स्थ

3. Ibid —प्रिय

4. Ibid —आक्षिपन्त्यः

5. Read रुयाता भण्डि०

6. R. C. Majumdar : साम्राज्यमधिज्य—

7. R. C. Majumdar बह्वक्षिप्रबन्धः.

8. Cf. V. 3 of Bhāgalpur copperplate of Nārāyaṇapāla (*Ind. Ant.* Vol. XV p. 304 f.) and V. 6 of Khajūrpur Copper plate (*Ep. Ind. Vol. IV p. 243 f.*).

9. R. C. Majumdar यान—

8. न घोर धनान्धकारं ।

निजिंस्थ वङ्गपतिमाविरभूद्विवस्वा-

नुषस्त्रिष भिजगदेकविकासको यः [10]

आनत्तमालवकिराततुरुष्कवत्स-

मत्स्यादिरात्रगिरिदुर्गाहठापहारैः ।

यस्यात्मवैभवमतीन्द्रियमाकुमार-

माविर्बभूव भुवि विश्वजनीनवृत्तेः [11]

तज्जन्मा राम-

9. नामा प्रवरहरिबलन्यस्तभूभृत्प्रबन्ध¹:-रावधनवाहिनीनां² प्रसभमधिपनीनुदतक्रूरसत्त्वान् ।पापाचारास्तरायप्रमथनरुचिरः सङ्गत³ कीर्तिदारै-रस्ताता धर्मस्य तैस्तैस्ममुचितचरितैः पूर्ववत्तिर्व्वभासे⁴ [12]

अनन्यसाधनाधीनप्रतापाक्रान्तदि-

10. कालः ।

उपायैस्सम्पदां स्वामी यः सवीडमुपास्यत [13]

अर्थिभिर्व्विनियुक्तानां सम्पदां जन्म केवलं ।

यस्याभूत्कृतिनः प्रीत्यै नारमेच्छा विनियोगतः [14]

जगद्वितृण्युः स विशुद्धसत्त्वः

प्रजापतिस्त्वं विनियोक्तुकामः ।

सुतं रहस्यं व्रतं सुप्रसन्ना-

त्सूर्यादवा-

11. पन्मिहिराभिधान [15]

उपरोधैकसंरुद्धविन्ध्यवृद्धेरगस्त्यनः⁵

आक्रम्य भूभृतां भोक्ता यः प्रभुर्भोजं हस्यभात् [16]

यशस्वी शान्तात्मा जगद्विहितविच्छेदनिपुणः

परिष्वक्तो लक्ष्म्या न च मदकलङ्गेन कलितः ।

वभूव⁶ प्रेमाद्रौ गुणेषु विषयः सन्त-

1. Ibid प्रबन्धः—

2. Ibid आबन्धन

3. Ibid समन-

4. Ibid निर्व्वभासे

5. The reference is to the story of Vindhya mountain gradually rising higher and higher in order to check the daily course of the sun. When requested by the gods the sage Agastya approached the mountain and asked him to bow down in order to give him way to the South. The Vindhya agreed and as the sage never returned, it had to remain in the same position Cf. Mahābhārata, Vana-parva, chap. 104.

6. R. C. Majumdar. वभूव.

12. गिरा—
मसौ रामो वाग्ने स्वकृतिगणनायामिह विधेः [17]
यस्याभूःकुलभूमिभूःप्रमथनस्यस्तान्यसैन्याम्बुधे¹—
म्बुधे² च स्फुटितारिलाजनिवहान्हुवा प्रतापानले ।
गुप्ता वृद्धगुणैरनन्यगतिभिः शान्तैस्सुधोद्गासिभि-
र्द्धर्मापत्ययशःप्रभूतिरपरा लक्ष्मीः पुनर्भू—
13. कथा [18]
प्रीतैः पालनया तपोधनकुलैः स्नेहादगुरुणां गणै-
र्भक्त्या भृग्यजनेन³ नीतिनिपुणैर्बुन्दरीणां पुनः ।
विश्वेनापि यदीयमायुरमितं कर्तुं स्वजीवैषिणा
तन्निष्ठा विदधे विधातरि यथा सम्पत्परार्द्धवाश्रये [19]
अविनयमिदं यावद्विश्वं श्रुते—
14. रजुशासना—
जवति फलभाक्कर्ता नेशः क्षितीन्द्रघातेष्वपि ।
अधरितकलेः कीर्त्तैर्भक्तैस्मतां सुकृतैरभू-
द्विधुरितभियां समगृह्यैर्यदस्य तद्वभुतं [20]
यस्य वैरि वृहद्वशान्दहतः⁴ कोपवह्निना ।
प्रनापाङ्गणंसां राशीन्पातुर्वैतृण्यमावभौ⁵ [21]
कुमारैव⁶ विधानां
15. बुन्दनाद्भुतकर्मणा ।
यः शशासासुरान्घोरान्स्त्रैणेनास्त्रैकवृत्तिना [22]
यस्याक्षपटले राज्ञः प्रभुत्वाद्भिन्नसम्पदः ।
लिलेख मुखमालोक्य प्रातिलेख्यकरो विधिः [23]
ठहामतेजः प्रसरप्रसूता शिखेव कीर्त्तिर्धुमणिं विजिग्य ।
जाया जगद्भक्त—
16. रियाय यस्य चित्रं त्विदं यजलधीन्स्ततार⁶ [24]
राज्ञा तेन स्वदेवीनां यशःपुरायामिवृद्धये ।
अन्तःपुरपुर नाज्ञा व्यधायि नरकद्विषः [25]
यावन्नमः सुरसरिप (त्र) सरोत्तरीयं

1 Ibid. —आम्बुधेभ्यु—

2. R. C. Majumdar मृत्यु

3. Ibid. बृह—

4. Ibid —आश्रयौ

5 The reference is here to the war between the Devas and the Asuras in which Kumāra was the commander-in-chief of the former with his army of a number of Mātrikās (Vidyās). Cf. Mahābhārata. Salyaparva, Chap. 46. (Madras ed.)

6. R. C. Majumdar जलधि—

यावत्सुतुश्चरतपःप्रभवः प्रभावः ।
सस्यञ्च यावदुपरिस्थ (छ) मवत्यशेषं
तावत् पु—

- 17 नातु जगतीमियमार्थ¹कीर्तिः² [26]
पातुष्विष्यस्य सम्यक्परममुनिमतश्रेयसस्तन्निधाना-
द्वन्तर्हृत्तिर्विवेकः स्थितेव पुरतो भोजदेवस्य राज्ञः ।
विद्वद्दुन्दुजितानां फलमिव तपसां मद्गुणैकसूनु-
र्वालादित्यः³ प्रशस्तेः कविरिह जगता साकमाकल्पवृत्तेः [27]

BARAH COPPER PLATE INSCRIPTION OF MIHIRABHOJA

Prov. : Barah, Kanpur, distt U P.

Date : V. E. 893 (= 836 A. D.)

Lang. : Sanskrit ; **Script.** : Northern Brāhmi

Ref. : Hiranand Sastri, *Ep Ind.* Vol XIX pp. 15-19.

Text

1. ओ⁴ स्वस्ति । श्रीमहोदयसमावासितानेकनौहस्यश्चरथपत्ति-
सम्पन्नस्कन्धावारात्परमवैष्णवो
2. महाराजश्रीदेवशक्तिदेवस्तस्य पुष्पस्तत्पादानुष्यातः श्रीभूयिका-
देव्यामुत्पन्नः परममाहेश्वरो
3. महाराजश्री [व] स्तराजदेवस्तस्य पुष्पस्तत्पादानुष्यातः
श्रीसुन्दरीदेव्यामुत्पन्नः परम्भगवतीभक्तो⁵
4. महाराजश्री [ना] गभटदेवस्तस्य पुष्पस्तत्पादानुष्यातः
श्रीमतीसटादेव्यामुत्पन्नः परमादित्यभक्तो
5. महाराजश्रीरामभट्टदेवस्तस्य पुष्पस्तत्पादानुष्यातः
श्रीमद्व्यादेव्यामुत्पन्नः परम्भगव—

1 Pt. Hirananda reads अस्य

2 For full discussion on the कीर्ति Cf. Fleet *C. I. I.* III. P. 212.
note 65.

3 R. C. Majumdar, *वाल्मीकिलित्य*.

4 Expressed by a symbol

5 We may with Dr. Sastri read here and below परम for the sake
of uniformity.

6. तीभक्तो महाराजश्रीभोजदेवः ॥ श्रीकान्यकुब्जभुक्ते ।
श्रीकालञ्जरमण्डलान्त—
7. × पाति उहु[२३] रविषयस [२३] इवलाकामहारे
समुपगतान्सर्वानेव यथास्था-
8. न नियुक्तान्प्रतिवासिनश्च समाज्ञापयति । उपरिलिखिताग्रहारस्य
9. स्वायसमेत आचन्द्रार्क्षकितिकालम्पूर्वदत्तदेवग्रहादेयवर्जितः
परमेश्वरश्री—
10. सर्ववर्मदेवशासनं । महाराजश्रीनागभट्टदेवानुमतिश्च हृष्टा
भागश्च महा—
11. राजश्रीरामभट्टदेवराज्ये व्यवहारिणो वैगुण्यात्किञ्चित्काल
निवहतं ज्ञात्वा स—
12. या पित्रो × पुण्याभिवृद्धये । भरद्वाजसगोष वाजसनेय-
सग्रहचारिभट्टकाच—
13. रस्वाभ्यन्वयजग्राहगानामन्तरा विच्छेदमप्रमानीकृत्य
प्राग्भागक्रमेणैवो—
14. स्मरुलित इति विदित्वा भवद्भिस्समनुमन्तव्यः
प्रतिवासिभिरप्याज्ञाश्रवण विधेयै [भूत्वा स] स्वा—
15. या एषाम्समुपनेया¹ इति ॥ रुद्रदेन प्रयुक्तस्य शासनस्य
स्थिरायतेः । दूतको बालादि—
16. स्योष्ण राज्यभट्टारिकासुतः ॥ सस्वत् १०० (×) ८ (= ८००)
९०३ (ie. ८९३) कार्तिक शु दि ५ निबद्धं ।

• SIYADONI STONE INSCRIPTION OF THE TIME OF
DEVAPĀLA

Prov. : Siyadoni, Lalitpur Distt. U. P.

Date : 977 V. E. (= 1024 A. D.)

Lang. : Sanskrit influenced by Prakrit;

Script. : Nāgarī of 11th Century A. D.

Ref. : Kielhorn, *Ep. Ind.* Vol. I. pp. 162-179.

Text

1. ओं ओं नमो भग [व] ते वासुदेवाय [व]
.....धिरा [ज²] [दे वपा]

1. H. Sastri, एषां समु—

2. Dr. Kielhorn has a little doubt in his restoration:—धिराज परमेश्वर श्रीभोजदेव पादानुध्यात परमभट्टारक महाराजाधिराज परमेश्वर श्रीमहेन्द्रपालदेव पादानां as below L. 4.

- हाराजाधिराजपरमेश्वर [श्री]—[हेन्द्र] पालदेवपादा [नां]
म [हीप्र]—
2. वद्धमानकल्याणविजय—[ज्ये ?] [सं] — [रस]¹ तेषु नवसत-
पट्यधिकेषु श्राव... सम्वत् ९६० श्राव [ण]
.....गताशेषमहा [ष] इदम [हा] सामन्ताधिपति
[श्रीमदु]—[न्द्र ?] .. [भु] ज्यमानस्त [त्पादाधिष्ठित]
[व]... .. [कुं] .. [की] सिके श्रीपञ्च [स्था]
[क] द्वारिमनिकच्छित्तराकयोस्वारे [सतीहमे] का [ले वर्त्त-
माने वार] प्रमु [स्त्र]—
3. सकलस्थानेन संसारस्यानित्यत्वं बुप्त्वा² पुण्ययशोभिष्ट [इ] ये
स्वकीयनलसीमाप्रतिव [द्दचेत्रं] [पूर्वपश्चि] मतो
हस्तद्विसतमात्रं दक्षिणोत्तरतो वा सपादहस्तद्विसत [मात्र] अ
वणिकचण्डुकेन सङ्गटसुतेन प्रतिष्ठापित पत्तनस्य
दक्षिणदिग्दिग्भागे पश्चिमाभिमुखश्रीनारायणभट्टारकस्याव-
[लेपनस] म्मा [जना] ङ्ग [राग] धूपप्रदीपनवेद्याद्यर्थ
निवेदिनं धर्माय मत्वा आचन्द्राङ्गसिधुदधिसमकालिनं
यावन्न कैश्चि [स्परिपन्थना कर्त्त] [व्या] इ [ति]
4. सकलस्थानानुमतेन वा [र] स्वहस्तायेति ॥ छ ॥ मत्तं केसिआवारु-
च्छित्तरावारु साचिणौ श्रुते³ लिखितसाक्षि वी [द्रु] राच्छुद्ध-
पुत्रस्तथा वावण गौदासुतः ॥ लिखित स्थानानुमतेन
करणिकमस्वह्रिण। भोचुकपुत्रेणेति ॥ छ ॥ परमभट्टारक-
महाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीभोजदेवपादानुप्यातपरमभट्टारक-
महाराजाधिराज परमेश्वरश्रीमहेन्द्रपालदेवपादानां
महीप्रवद्धमानकल्याण⁴ विजयराज्ये सम्वत्सरस-
5. तेषु नवमत [व] पट्यधिकेषु चतुरश्रितेषु मार्गसिरमास-
वहुलपञ्चतृतीयायां सम्वत् ९६४ मार्ग वदि ३ अघोह
सीयडोणिसमावासितमहाप्रातिहारसमधिगतासेषमहाशब्दमहा-
सामन्ताधिपतिश्रीठन्दभटः ॥ समस्तराजपुरुषान्वोध्यति
विदितमस्तु भगवतां⁵ अस्मिन् पत्तने नेमकवणिकचण्डुक-
प्रतिष्ठापितविष्णुभट्टारकस्यास्माभि ७ परलोकनिशेयसार्थ⁶
पुण्ययसोभिष्टदये यौवनधनजीवितानि नलनीदृलगतज-
6. ललवतरलतराणि लक्ष्य अक्षयनीवीयं निवेदिता ॥ सीयडोणिसत्कमण्डपि-
कायां प्रतिदिनं पश्चिमकद्रमसत्कपादमेकं ज्ञातव्य तथा दिनं प्रति मुद्र-
यित्वा युगीका देया ॥ देवस्यावलेपनसम्माज्जनाङ्गरामध [.] पप्रदीपनैवे-

1. Ibid. The restoration is—विजयराज्ये सवत्सरशतेषु.

2. Ibid. बुद्ध्या.

3. Ibid. Either श्रुते or श्रुतं.

4. Dr. Kielhorn—हृदयान—

5. Ibid. भवता

6. Ibid. निःश्रेयसार्थ

धार्यमाचन्द्रार्कचिस्त्रयुदधिसमकालिनं यावत्पालनीयं कस्मिंश्चित्काले यः
कोपि पुरुषः परिपन्थनाखश्चाकरोति उत्पादयति स पञ्चमहापातकैः¹
लिप्यति स्वहस्तोयं श्रीउन्दभटस्य ॥ छ ॥

7. बहुलरुद्रगणयोर्वारं वारप्रमुखस्थानेन निवेदिता अक्षयनीमिका ॥ छ ॥
अस्मिन्नेव² काले तथा चण्डुकेन सङ्गटसुतेन प्रतिष्ठापितपश्चिमाभिमुख-
श्रीविष्णुमहारकस्य समर्पिता वणिकचण्डुकस्तथा सावस्तथा माहपा-
[दिभि] स्साङ्गटसुतैः स्वकीयस्वकीयच्छाया [आ] र्मीय-अवासनिका
उत्तगभिमुखा अस्याग्र्यन्तरे उत्तराभिमुखगृहाणि चत्वारि अपसरक
महिनानि अवलितमिलाच्छ [आ] नि अवासनिकाया [आ] घाटानि
लिख्यन्ते [पूर्व] ण र-

8. ध्या दक्षिणेन चण्डुकीयावासनिकास्वलिकापातं पश्चिमेन सीयदेवसत्क-
अवासनिका उत्तरेण च्छेण्डिकामर्यादा एवं चतुराघाटचिह्नोपलक्षिता
महद्गर्भहेनोरवलेपनमन्मार्जनधूपप्रदीपनैवेद्यार्थं प्रदत्ता यः कश्चिपरि-
पन्थना करोति स च महानरकं व्रजति ॥ मतं चण्डुसावसमाहपानां
साङ्गटसुतानामिति ॥ छ ॥ तथा सम्वासरसतेषु नवमन पञ्चषष्ठ्यधिकेषु
अभिनमाये प्रतिपदायां सम्बत् ९६२ अश्वि [न सु] दि १

9. वणिकनागाकेन चण्डुसुतेनापरिमितमूल्यान क्रीत्वा कुम्भकारदैवैकअह-
चागा [न्दु] कलिआकादीनां अक्षयनीमिका देवस्य समर्पिता ॥ छ ॥
तथा समस्तकल्लपालानां मध्ये यस्य यस्य सत्कमद्यभाण्डं मि ७ पद्यते
विक्रयं याति स च सचाचन्द्रार्कं यावद्भिद्रहपालसत्कदम्माद्रिका³ ताली
दातव्या ॥ ४ यत्पश्चिपरिपन्थना करोति स नरकं व्रजति स्थानीयभूमौ
ये भूये भूना ये भविष्यन्ति कुम्भकारचलपालाश्च⁵ तैरक्षयनीमिका
पालनी-

10. या ॥ छ ॥ तथा वारप्रमुखस्थानमम्बदकन्दुकानां पार्श्वत् कन्दुक [ना]
इलभोइलतिकूदेगू [प] स [नू] कादीनां पार्श्वत् वणिकनागाकेन
चाण्डुसुतेन सम्मार्जनविलेपनधूपप्रदीपनैवेद्यार्थं अपरिमितमूल्यान क्रीत्वा
कन्दुकानां प्रतिवराहकयविसोपकंठं प्रतिदिनं वि १ ग्राह्यमाचन्द्रार्कं
यावद्भोक्तव्यं यत्पश्चिपरिपन्थनाखश्चासुरपादयति स च महापातक-
पञ्चकैर्लिप्यति ॥ स्वहस्तोय ४४४४ मिति छ ॥

11. तथा सम्वासरसतेषु नव [स] त सप्त [ष] षष्ठ्यधिकेषु फागुनमास⁶
अमावास्यां सम्बत् ९६७ फागुन वदि १५ सीयहोण्यां वारप्रमुखस्थाने
अह्वुआनर सिंघयोर्वारि यथा नेमकवणिकचाण्डुकेन प्रतिष्ठापितश्री-
विष्णुमहारकपश्चिमाभिमुखमुलाहृतणदक्षिणदिविभागो नेमकवणिकचा-

1. Read - कैलि-

2. Ibid. अस्मिन्नेव

3. Dr. Kielhorn - रम्माद्रिका

4. Ibid. बहुश्वि -

5. Ibid. कुम्भकाराङ्गल पाकाश्च

6. Kielhorn expects - मासे.

- सुदेवेन प्रतिष्ठाप्य श्रीविष्णुभट्टारकं उत्तराभिमुखं महान्तधर्म्मार्थहेतोः
पूजापनसन्माज्जनधूपप्रदीपार्थं
12. दोसिहट्टे पूर्वोभिमुखावलिस्ताच्छ्रया उवटकसहिता देवस्य समर्पिता ॥
यस्याश्वाघाटानि लिख्यन्ते पूर्व्वेण हट्टरण्या¹ दक्षिणेन वामनसकवीधी
पश्चिमेन स्वोलिकार्पतमुत्तरेण² श्रीविष्णुभट्टारकवीधी मर्यादा एवं चतु-
राघाटविशुद्धा प्रदत्ता ॥ तथा वैस्वान्दर³ पूजनार्थं वासुदे [वे] न
स्वकीयगृहं पूर्वोभिमुखं उवटकसहितं प्रदत्तं अस्याघाटानि पूर्व्वेण
प्रसन्नदेवियारकमर्यादा दक्षिणेन
13. वासुदेवगृहमिति ~ पश्चिमेन रथ्या उत्तरेण श्रीप्रमन्नवोधीमर्यादा एवं
चतुराघाटविशुद्धं देवस्य प्रदत्तं यक्षुश्चिद्वरणविधारणविधारणा करोति
स च नरकं व्रजति न संशयः ॥ ७ ॥ तथा वणिकचण्डकीयोपाज्जना
प्रसन्नहट्टे उत्तराभिमुखा वीधी अवलिता उवटकसहिता अस्याश्वाघाटानि
पूर्व्वेण सुभाद्रियस्य वीधी दक्षिणेन भट्टदेवप्रसादसकावासनिकास्वो-
लीपातं पश्चिमेन चूंआं
14. वीधी उत्तरेण हट्टरण्या मर्यादा ॥ छ ॥ तथा अपरं चाण्डूकेन मातृटसुतेन
पितृपितामहोपाज्जितं स्वीकीय दक्षिणाभिमुखं वीधीचतुष्टयं अमीषामाघा
[टा] नि⁴ लिख्यन्ते पूर्व्वेण चूंआवीधी दक्षिणेन हट्टरण्या पश्चिमेन
स्वकीयावासनिकाद्वारोष्ठमर्यादा उत्तरेण स्वकीयावासनिका मर्यादा
एवं चतुराघाटचिह्नोपलक्षिता⁵ मातापित्रोरामनश्च पुण्यशोभिबृद्धं⁶
परमभवत्या श्रीविष्णुभट्टारकस्य मा-
15. सनखे प्रदत्तं यक्षुश्चिद्वरपरिपन्थनाश्रया करोति स च महापञ्चपातकै-⁷
क्षिप्यति नरकं व्रजति ॥ ७ ॥ तथा [प्र] हपतिकतामृत्तिककेशवेन
वटेश्वरसुतेन पितृपितामहोपाज्जितदक्षिणाभिमुखस्वकीयवीधी चतुर्हट्टे
अस्याश्वाघाटानि लिख्यन्ते पूर्व्वेण कंसारकवीधी दक्षिणेन हट्टरण्या
पश्चिमेन केशवस्यव वीधी उत्तरेण कंदासघूटमर्यादा एवं चतुराघाट-
विशुद्ध चण्डप्रतिष्ठापितपश्चि [मा] भि-
16. [सु] खश्रीविष्णुभट्टारकस्य प्रदत्ता आचन्द्रार्कं यावत्पालनीया यक्षुश्चि-
द्वरपरिपन्थना करोति स च महापञ्चपातकैक्षिप्यति⁸ ॥ वीधी इयं सांप्रत
पूर्वोभिमुखा वर्तते ॥ स्वहस्तोयं केशवस्य ॥ ७ ॥ तथा नेमकवणिक-
नागाकेन चाण्डूसुतेन दोसिहट्टे उपाज्जनां कृत्वा वीधीद्वौ २ पूर्वोभिमुखौ
अवलित उवटकसहितौ अनयोराघाटा लिख्यन्ते पूर्व्वेण हट्टरण्या दक्षिणेन
वासुदेववीधी पश्चिमेन स्वोली [पा]

1. Ibid. हट्टरण्या. See, later in line 14.

2. Ibid. स्वील्लिकापानमुत्तरेण

3. Ibid. वैश्वानर—

4. One may, with Kielhorn expect अमीषामाघाटानि or आमामाघाटानि

5. Kielhorn expects—लक्षित here.

6. Ibid.—वृद्धे.

7. Ibid.—कैक्षिप्यति.

8. Kielhorn.—कैक्षिप्यति.

17. [त] उत्तरेण रामेवीथी मर्यादा एवं चतुराघाटचिह्नोपलक्षिता श्रीविष्णु-
भट्टा [र] कस्य प्रवृत्ता मातापित्रोरात्मनश्च पुण्ययसोभिषुदये यक्षुश्चि-
त्परिपन्थनावाधा करोति स च षष्ठीं वर्षं सहस्राणि षष्ठीं¹ वर्षसतानि च
विद्यायां जायते कृमिः ॥ ७ ॥ तथा नेमकवणिकसील्लकेन महापासुतेन
उपज्जयित्वा² वीथी दक्षिणाभिमुखापसरकसहितावलिस्ताच्छ्रया³ अस्या-
श्चाघाटानि लिख्यन्ते पूर्व्वेण सावसवीथी दक्षिणे-
18. न हट्टरथ्या पश्चिमेन श्रीशिवभट्टारकवीथी मर्यादा एवं चतुराघाटविशुद्धं
श्रीनारायणभट्टारकस्य धूपप्रदीपनैवेद्यार्थं प्रवृत्ता यक्षुश्चित्परिपन्थना
करोति स च नरकं व्रजति महापञ्चपातकैल्लिप्यति⁴ ॥ ७ ॥ तथा सम्ब-
त्सरनवमतेषु एकोनसप्तत्यधिकेषु माघमासे पञ्चम्यां सम्बत् ९६९ माघ
शुद्धि ५ अष्टौ श्रीमत्सीयडोण्यां महाराजाधिराजश्रीधू [र्भ] दत्त⁵
परिभुज्यमाने तरपादाधिष्ठितलोधुआकादिपञ्चकुलं
19. मण्डपिकायां कौस्तिकस्थायकः स्थानारोपितश्रवुभानरसिचयोर्व्वारं सती-
हसे काले वर्त्तमाने [ने] मकवणिकनागाकेन चाण्डसुतेन समस्तकल-
पालानां पार्श्वान् अपरिमितमूल्येन क्रीत्वा कल्लपालमहत्तकपञ्चिकः सात-
डस्तथा राहडस्तथा कुराडाकस्तथा जसकरकादीनां समस्तकल्लपालानां
सत्कहट्टानामुपरि दत्तश्रीमदादी⁶ [वरा] ह पञ्चासदधिकानि सतानि
त्रयोदशाङ्के वराहद् १३५० अ-
20. तोर्थे मुराभाण्डं प्रति मामान्मासं विप्रहतुद्गीयद्ममादं दानव्यं तालिं
प्रति त्रि १० आचन्द्रार्कचिन्तिकादिनां धूपप्रदीपनैवेद्यार्थं श्रीविष्णुभट्टारक-
स्य प्रवृत्तं यक्षुश्चिद्वरणविधारणा करोति स च नरकं व्रजति ॥ ७ ॥
तथा नेमकवणिकनागाकेन चाण्डसुतेन मातगानां पार्श्वानुपाजितं मह
[द] र्मार्थहेनो⁷ दोसिहट्टे युगंक युगैकं प्रति कपर्दकद्वयं द्वयं कर
दातव्य मातङ्गकौवेजोहटाकस्तथा देरुळाकस्तथा रउंआक-
21. स्तथा संकराकस्तथा येम्बराकस्तथा हेम्ब [टा] कादीनां⁸ दोसिहट्टे
समस्तयुगानामुपरि अज्यनीमिका प्रवृत्ता यक्षोपि परिपन्थना करोति
स च नरकं व्रजति ॥ ७ ॥ तथा नागाकेन दोसिहट्टे उपाजिता पूर्व्वार्भि-
मुखा वीथी अवलिप्ता उवटकसहितास्याश्चाघाटानि पूर्व्वेण हट्टरथ्या
दक्षिणेन भट्टनेहरिवीथी पश्चिमेन स्वोलीपातं उत्तरेण च्छेदिका मर्यादा
एवं चतुराघाटविशुद्धा श्रीनारायणभट्टारकस्य स-
22. मण्डपिता यक्षोपि परिपन्थना करोति स च नरकं व्रजति ॥ ७ ॥ तथा
नागाकेन चाण्डसुतेनास्मीयदक्षिणाभिमुखवीथीत्रयं उवटकसहितं अमीषां¹⁰

1. Ibid षष्ठी वर्षं सहस्राणि षष्ठी

2. Ibid.उपाजयित्वा.

3. The original had—लिप्तासच्छ्रया 4. Ibid—केलिप्यति.

5. Ibid दत्तपरि—

6. Kielhorn श्रीमदादि—

7. Kielhorn expects—पाजितं, 8. Ibid—हेनोदोसि—

9. The original had—कादिनां 10. Dr. Kielhorn expects अमृषां न आस्थां

आघाटानि लिख्यन्ते पूर्व्वेण शिवभट्टारकवीथी दक्षिणेन हट्टरथ्या पश्चिमेन श्रीमाकीयदेववीथी उत्तरेण नागासत्कअवासनिकास्योलीपातं एवं चतुराघाटचिह्नोपलक्षिता विलेपनसन्माज्जनधूपप्रदीपनैवेद्यार्थं श्रीनारायणभट्टारकस्य समर्पिता

23. यङ्कोष्ठिपरिपन्थना करोति स च न [र] कं व्रजति ॥ ॐ ॥ तथा स्थानानुमतेन धारपपन्नयोर्व्यारे नेमकवणिकभाइलेन गोविन्दसुतेन श्रीवामनस्वामिदेवपश्चिमाभिमुखस्य पितृपिनामहोपाजित¹ उत्तराभिमुख्या वीथी अवलिप्ता उवटकमहिता अस्याश्चाघाटानि लिख्यन्ते² पूर्व्वेण सीगासत्कदेववीथी दक्षिणेन स्त्रोलीपातं पश्चिमेन पुन³ सीगासत्कदेववीथी उत्तरेण हट्टरथ्या मर्यादा एव चतुराघाटचिह्नोप-
24. लक्षिता धूपप्रदीपनैवेद्यार्थं प्रदत्ताचन्द्रार्ककालिन यावत् रसीके विप्रहपालीयद्रुममनुभासं⁴ तृ १ देवस्य दानार्थं यङ्कोपि परिपन्थना करोति स च नरकं व्रजति ॥ ॐ ॥ तथा नागाकाय उपाज्जना पूर्व्वाभिमुखौ गृहद्वौ अवलिप्तौ अपमरकसहितौ अस्याश्चाघाटानि पूर्व्वेणाकासमांगमाङ्गणं दक्षिणेन वामनगृहभीति पश्चिमेन स्त्रोलीपातं उत्तरेण रल्लेण्डिका मर्यादा एव चतुराघाट-
25. चिह्नोपलक्षिता सन्माज्जनविलेपनगन्धधूपप्रदीपार्थं प्रदत्तं⁵ तृभुवनस्वामिदेवस्य यङ्कोष्ठिपरिपन्थना करोति स च नरकं व्रजति ॥ ॐ ॥ तथा नागाकीयउपाज्जनायां उत्तराभिमुख उवटकं वा [झ] णताम्बोलिकधमाकेन ऋषिवा महन्तधर्मार्थहेतो⁶ श्रीउमामहेश्वरस्य प्रदत्तं अस्याघाटानि पूर्व्वेण शिवभट्टारकवीथी दक्षिणेन स्वगृहमिति⁷ पश्चिमेन शिवभट्टारकवीथी उ-
26. त्तरेण हट्टरथ्या मर्यादा एवं चतुराघाटविशुद्धं य ७ परिपन्थना करोति स नरकं व्रजति ॥ ॐ ॥ सम्बत् ९९४ वैसाख वदि ५ संक्रान्ती⁸ अण्डकीयदेवस्य इह निवासी ताम्बोलिकमहर सवर कंसवासुतस्तथा माधव हृष्टसुत समस्तलोकानां मिलित्वा अक्षयनामिका प्रदत्ता पर्णपालिकां प्रति विप्रहद्रुमविमोवकं विसोवकं प्रदत्तं वि १ आचन्द्रार्ककालिन भोक्तव्यमिति⁹ ॥ स्वहस्तं सवरमाधवयोः ॥ ॐ ॥
27. [त] था सावसकीय दक्षिणाभिमुखा वीथी अवलिप्ता¹⁰ उवटकमहिता कृतोपसक्ता अस्याघाटानि पूर्व्वेण सीगाकीयदेववीथी दक्षिणेन हट्टरथ्या पश्चिमेन मीलुवीथी उत्तरेण स्त्रोलीपातं एवं चतुराघाटविशुद्धं विलेपनसन्माज्जनधूपप्रदीपनैवेद्यार्थं तृभुवनस्वामिदेवस्य¹¹ प्रदत्ता यङ्कोपि परिपन्थना करोति स महापातकपञ्चकैलिष्यति¹² ॥ ॐ ॥ तथा नागाकीयउपाज्जना¹³ तैलिकवीडु तथा नारायणस्तथा ना-

1. Ibid.—पाञ्जिना.

2. Ibid लिख्यन्ते

3. Ibid पुनः

4. Ibid त्रिभाग त्रि—

5. Dr. Kuelhorn त्रिभुवन

6. Ibid हेतोः

7. Ibid.—मितिः

8. Ibid संक्रान्ती.

9. Ibid भोक्तव्यमिति.

10. अवलिप्ता. 11. Ibid त्रिभुवन—.

12. Ibid केलिष्यति.

13. Ibid उपाज्जना.

28. गदेवस्तथा महसोणः समस्ततैलिकानां घ्राणकं घ्राणकं प्रतिदिनं महन्तध-
र्म्मार्थहेतोः तैलपलिका प्रदत्ता ॥ ॐ ॥ परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमे-
स्वरश्रीक्षितिपालदेवपादानुध्यात ७ परमभट्टार¹ [क] महाराजाधिराज-
परमेश्वरश्रीदेवपालपादानां महीप्रवर्द्धमानकल्याणविजयराज्ये सम्बत्स-
राणां महत्सैकं पञ्चोत्तरं माघमासशुक्लपक्षपञ्चम्यां सम्बत् १००५ माघ
शुदि ५ अथेह
29. श्रीमत्सीयडोगिपत्तने महाराजाधिराजश्रीनिष्कलङ्क² ७ परिभुज्य [मा]
ने मण्डपिकायां सीहपादिपञ्चकुल स्थानानुमतेन पाहुदेदेकयोश्वरि-
सतीहणे काले वर्त्तमाने दोसिहटे समस्तमहाजनेन एकमतीभूत्वा महान्त-
धर्म्मार्थहेतोर्ध्वनिकविक्रमेन³ प्रतिष्ठापितश्रीभाइलस्वामिदेवस्य प्रदत्तं
मासान्मास प्रति द्रम्मस्य तृभागं⁴ तु १ देयमिति ॥ ॐ ॥ तथा सूतधार-
जैजपस्तथा विनिभाकस्तथा भलुभाकस्तथा जो [गू]-
30. [क] द्वाकादीनां समस्तआहाडसम्बद्धमिलाकूटानां एकमतीभूत्वा श्री-
विष्णुभट्टारकस्य भरणं भरणं प्रति विग्रहपालद्रम्मस्य तृभागं तु⁵ १
अचन्द्राककालिने यावज्जोकम्ब यङ्कुशिरिपन्थना करोति स च
महापातकपञ्चकैर्ह्रियति ॥ ॐ ॥ तथा सम्बत् १००८ माघ शुदि ११
अथेह सीयडोगिपत्तने महाराजाधिराजश्रीनिष्कलङ्कस्तत्पादाधिष्ठितपुर-
दरादिपञ्चकुलं मण्डपिकायां कौस्तिकमाधवः स्थानाधिष्ठिततुण्डिप्रद्युम्न-
योश्वरैरे
31. इहाधिष्ठाने चण्डूप्रतिष्ठापितश्रीविष्णुभट्टारकायतने पुरन्दरेण प्रतिष्ठापित-
पश्चिमाभिमुखश्रीचक्रस्वामिदेवस्य दीपतैलार्थे इह निवामी तैलिकानां
केसवस्तथा दुर्गादित्यस्तथा के [सु] लाक उजोगेक तुण्डिआकादीनां
महान्तधर्म्मार्थहेतोर्⁶ घाणकघाणकं प्रति तैलपलिका प्रदत्ता यङ्कुशिरि-
पन्थना करोति स च नरकं व्रजति ॥ ॐ ॥ तथा पूर्वसूचित नेमकव-
निकपप्पाकेन देदडासुतेन यत्प्रतिष्ठापित श्री [च]-
32. ऋस्वामिदेव [स्य] वनिकमहादित्यनोहलाभ्यां पप्पासुताभ्यां [आग्नीया]
वासनिका उत्तराभिमुखास्याभ्यन्तरे उत्तराभिमुखानि⁷ गृहाणि सीणि
३ अपसरकप्राङ्गणसहितावलिसानि अस्याघाटानि पूर्वैर्ण रथ्या दक्षिणेन
स्वोलीपातं पश्चिमेन चाण्डूस्तकावासनिका उत्तरेण द्वारोष्ठनिष्कासप्र
[वे] सक मर्यादा एवं चतुराघाटचिह्नोपलक्षिता विलेपनसन्मार्जनधूप-
प्रदीपनैवेद्यार्थं प्रदत्त यङ्कुशिरिपन्थना करोति स च नरकं [व]-

1. Dr. Kielhorn.—ध्यानपरम—.

2. Ibid.—लङ्कपरि—.

3. Ibid.—विक्रमेण—.

4. Ibid.—विभागं त्रि—.

5. Ibid.—त्रिभागं त्रि १ आच—.

6. Dr. Kielhorn.—हेतोर्वा—

7. Original had उत्तरीभि—.

33. जति ॥ स्वहस्तोयं महादित्यनोहलयोः ॥ ७ ॥ तथा पूर्वसूचितस [भवत्] ९९१ माघ शुदि १० नगाकः^१ चाण्डसुतस्तथा [दे] देकस्तथा बालिस्तथा रुदाक जाजूसुतास्तथा श्लित्तराकः सावासुत एकमतीभूत्वा स्वकीयस्तथा स्वकीयच्छाया महान्तधर्मार्धहेतो ७ पूर्वभिमुखा अवासनिका-अपसरकप्राङ्गणमहिता अस्याघाटानि पूर्व्वेण निष्कासप्रवेसद्वारोष्टक दक्षिणेन विषयणकहूपसकावासनिका पश्चिमेन कविलास्तक [अवा]-
34. सनिका उत्तरेण सावसस्तकअवासनिका मर्यादा एवं चतुरा [चा] टविशुद्धा अस्याभ्यन्तरे समस्तगृहसमेतां समस्तवीथीसमेतां च देवस्य प्रदत्ता यद्धोपि वि [भ्र] करोति स चात्मीयपुरुषचयं नरकं नयति यद्धोपि वीथीषु प्रवसति स च गोष्ठिभावितं भाटकं ददाति दायान्त्या [धि] कारं नास्ति स्वहस्तोयं नागादेदैवालीरुदाकादीनां मतं लिखितं सर्व्वह [रि] पुत्रेण रच्छाकेन ॥ ७ ॥ तथा देदैकस्तथा बालीकस्तथा
35. तथा रुदाक जाजू सुतारेभि^२ प्र [दत्ता] चण्डप्रतिष्ठापितपश्चिमाभिमुख-श्रीविष्णुभट्टारकस्य चतुष्कहटे^३ पश्चिमाभिमुखा वीथी अवलिता उवटक-महिता कृतोपमक्षा अस्याघाटानि लिख्यन्ते^४ पूर्व्वेण [ओ] लीपातं दक्षिणेन श्रीभ [भ्र] लोहीदेविजगति^५पश्चिमेन हट्टरथा उत्तरेण निवरावांथी मर्यादा^६ एवं चतुराघाटविमुद्धा विलेपनसम्मार्जन^७ धूपप्रदीप नैवेद्यार्थं प्रदत्ता [यद्ध]-
36. श्विपरिपन्थना करोति स च नरकं घोरं व्रजति पितृपितामहैस्सह ॥ स्वहस्तोयं देदैवालीरुदाकादीनां सम्मतं लिखितं स्वामिकुमारेण सर्व्व-हरिसुनेनेति ॥ ७ ॥ सम्वत् १०२५ माघ वदि ९ अष्टौ सौयडोणिपक्षने महाराजाधिराजश्रीनिष्कलङ्कपरिमुञ्जमाने तत्पादाधिष्ठितकेशवराजादि पञ्चकुलं स्थानानुमतेन पाहुदैदैकयोर्व्वीरे सतीहसे काले इहाधिष्ठाने द-
37. [चि] ने दिग्विभागे चाण्डप्रतिष्ठापितपश्चिमाभिमुखश्रीविष्णुभट्टारक-स्यायतने नेमकजातिवणिकमहादित्येन पेपेम्नेन प्रतिष्ठापितपूर्वाभिमुख-श्रीविष्णुभट्टारकस्य वणिकश्रीधरेण महादिदसुतेन विलेपनसम्मार्जन-पूजापनधूपप्रदीपनैवेद्यार्थं श्रीमदादीवराहद्रम्मस्य^७ पादैकं प्रदत्त एतदर्थं मासान्मास प्रति दीयमानं पक्षियकद्रम्मैकं सास-
38. [नं] लिखितं अङ्क पंद्र १ एतदर्थं [सा] च वीथी [नागास्तका] दक्षिणाभिमुखा उवटकसहिता कृतोपमक्षा भोगाधिना तिष्ठति अस्या-

1. Ibid नागाकः चाण्ड—

2. Dr. Kielhorn रुदाको जाजूवना पभिः

3. Ibid —इष्टे.

4. Ibid (अस्या अघाटानि) लिख्यन्ते

5. Ibid नयादा.

6. Ibid.—सम्मार्जन—; better—सम्मार्जन—.

7. Dr. Kielhorn. श्रीमदादि—.

घाटानि लिख्यन्ते पूर्व्वेण श्रीशिवभट्टारकवीथी दक्षिणेन हट्टरथ्या पश्चि-
मेन सीलुकवीथी उत्तरेण ओलीपात मर्यादा एवं चतुराघाटविशुद्धा अस्या
वीथ्या मोक्षापनकाले अपरवीथी अनुरूपा¹ सासने लिखाप्य भोक्तव्या
आचन्द्रार्द्ध—

39. सितिकालिनं यावद्भो [कव्यं] यङ्कुभि [स्वभ्रावाधा] [ददाति]
म च महान्तं नरकं व्रजति मतं सिरिधर महादित्यसुतस्य लिखितं कर-
णिकधीरवर्मणा² स्वामिकुमारसुतेनेति ॥ ७ ॥ ओं ओं नमो गणपतये ।

अंतु वो गणनाथस्य हस्ताक्षेपवमथवः ।

विघ्न रेणुं क्षितेः क्षिप्रं विन्दुभिर्जलदा इव ॥

योसौ [च] काम धाली गिरिकुहरसरिस्तागरानूपरम्यां पादेनैकेन
कृत्स्नां वलिच्छलनव³—

40. [सा] न्मूर्ति [मास्था] य [ह] स्वा ।
स्वर्गं [भ्यभ्राम⁴] साकं पवनप [थ] गणैर्भा [नुचन्द्र] प्रहाप्रयैः
सोऽव्याह्रिविक्रमो व [स्तु⁵] तयपदपथो यस्य देवैर्ज्ञे लब्धः⁶ ॥
महोदयामरावत्यां मनुष्येन्द्रेण धीमता ।
राघव नाम नगरं ब्राह्मणेभ्यो⁷ ददे किल ॥
राघवभट्टा इति ते ख्यातिं प्राप्ता महीतले ।
दातारः शत्रुजेतारो विद्वांसो सुबहुश्रुताः⁸ ॥
तेषां प्र—

41. तीतकुलसंततिसुप्रसूति—
श्रारित [वा] रघनधैर्ययुतो व [शि] छः ।
शिष्टप्रहर्षजनकः स कलौ [वभूव⁹]
सद्भावभावपरिभावितचित्तवृत्तिः ॥
शुभ्रास्ततु [स्यैर्भ] वनैर्विवरा [जि] ता—
कैलासशृङ्गादिव गुह्यकाधिपः ।
द्रव्यहृद्गृही [स्वा] किल मातृयानकान्
केनापि कार्येण चराक्षहागतः ॥
तेना [स्मि] जगरीन्द्रकदरमुखे दृष्टो नृपः सिंहव¹⁰—
[हृद्दी] मद्राजकुले [भ]—

1 Ibid अनुरूपा. 2. Original had—वर्मणा. 3. Ibid बलि—

4. Dr. Kielhorn, स्वर्गं (वभाम ?). 5. Ibid. वस्ति—.

6 Ibid. लब्धः.

7. Ibid. नाम्—, better ब्राह्म.

8. Ibid. सुबहु—.

9. Ibid. वभूव. 10. Ibid. सिंह—

44. CHANDRAVATI PLATE OF CHANDRADEVA.

Prov. : Chandravati, Varanasi district, U. P.

Date : V. Samvat 1184 (= 1081 A. D.).

Lang. : Sanskrit. **Script.** : Nāgarī.

Ref. : Sten Konow, *Ep. In.* IX. 303.

Text

1. ओं स्वस्ति ॥ अकुण्डोत्कण्ठ-वैकुण्ठ-कण्ठपीठलुठारकरः ।
संरम्भः सुरतारम्भे स ध्रियः भेयसेस्तु वः ॥
आसीदसी (शी) तण्-
2. तिचंस (श) जात [चमा] पाळमालासु दिवं गतासु ।
साक्षाद्विवस्वानिव भूरिधात्रा नात्रा यशोविग्रह इत्युदारः ।
तत्सुतोभूतम (न्म) हीचंद-
3. अ ['] द्रधामनिभं निजं ।
येनापारमकूपारपारे व्यापारितं यशः ॥
तस्याभूतनयो नयैकरमिकः कान्तद्विषन्मंडाला (मंडलो)
विद्धस्तोद्धत-
4. धीरयोधतिमिरः श्रीचंद्रदेवो नृपः ।
येनोदारतरप्रतापस (श) मिताशेषप्रजोपद्रवं श्रीमद्राधिपुराधिराज्य-
मसमं दोर्विक्र-
5. मेणार्जितं ॥
तीर्थानि काशिकुसि (शि) कोत्तरकोश (स) लेन्द्र (-)
स्थानीयकानि परिपालयताभिगम्यः (य) ।
हेमात्मतुल्यमनिसं (सं) द्दत्ता द्विजेभ्यो
6. येनांकिता वसुमती शतस (श) स्तुलाभिः ॥
स च परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्व (श्व) र परममाहेश्व (श्व)
रः निजभुजोपा [°] जितश्री का-
7. न्यकुब्जा (क्जा) धिपत्य श्रीचंद्रदेवो विजयी ॥ बावन पत्तलायां बहग-
वाप्रामे निवा [सिनो निखिल] जनपदानुपगतानपि च राजराज्ञी
युवरा-
8. जमंत्रिपुरोहितप्रतीहार सेनापति भांडागारिकाचपटलिकभिषक (यग्)-
नैमि [तिकांतःपु] रिकदूतकरितुरगपत्ताकरस्थानगो [कु]-

9. लाघिकारिपुरुषानाज्ञापया (य) स्यादिदृशति च यथा विदितमस्तु भवतां यथोप [रिलिखि] त ग्राम [:] सजलस्थलः सलोहलवणाकरः सम-
10. [त] स्याकरः सगर्तोपरः समधूकान्नवनवाटिकातुण्युतिगोचरपर्यंतः सोर्द्धा [कूर्त्ता] धश्रतुराघाटविसु (शु) दः स्वसीमापर्यन्तः [संवत्]-
11. ११४८ कात्तिक सुदि.....अद्येह सौ (शौ) रि नारायण समीपे स्नात्वा विधिवन्मंत्रदेवपु (मु) नि मनुजभूतपितृगणास्तर्पयित्वा ति-
12. मिरपटलपाटनप [टु म] हसंस (सम) [ु ष्णरोचि] पं समभ्यर्च्य त्रिभुवन^१ प्रातुर्वासुदेवस्य पूजां विधाय प्रचुरपायसेन हविषा हविर्भुजं [हु] त्वा-
13. मातापित्रोरात्मन [क्ष] पुण्यप्र (य) [शोभिबृद्धये] वसिष्ठगोत्राय । वसिष्ठैकप्रवराय अणरुधपौत्राय वर [।] हस्वामिपुत्राय । वरुणेस्वय (श्वर)-
14. स (श) र्मणे प्रा (प्रा) ह्याय गोकसं (र्ण) कुशलतापूतकरतलो-दकेनास्माभिः आचंद्रार्द्धं यावच्च (च्छा) सनीकृत्य प्रदत्तः । मत्वा यथादीयमानभागभो-
15. शकरप्रवणिकरतुरुष्कद्वंद्वं कुमरगदिआणकप्रभृतिस्मस्ता [ः] नियताऽ-नियतादायानाज्ञा (') विधेयीभूय दास्यथ-
16. इति ॥ भवंति यात्र पौराणिका [:] रलोकाः ॥ ॥
भूमि यः प्रतिगृह्णाति यश्चभूमिं प्रयच्छति ।
उभौ तौ पुण्यकर्मणौ नि-
17. यतौ स्वर्गं (र्ग) गामिनौ ॥
सं (शं) त्वं भद्रासनं च्छत्रं^२ वरास्त्रा (त्रा) वरवारणाः ।
भूमिदानस्य चिह्नानि फलम (मे) तत्पुरंदर ॥
षष्टि (ष्टि) वर्षसहस्रा-
18. णि स्वर्गो वसति भूमिदः [।]
आच्छेत्ता चानुमन्ता च तान्[य]ेव वरकं (के) वसेत् ॥
स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेद्वा (त व) सुंधरा ।
स विष्टायां कृमिर्भूत्वा
19. पितृभिः सह मज्जति ॥
वारिहीमेध्वरण्येषु शुष्ककोटरवासिनः ।
कृष्णसर्प्याश्च (क्ष) जायन्ते देवप्र (प्र) ह्यस्वहारिणः ॥
न विपं वि [व] मिरया-
20. हु [°] प्र (प्र) ह्यस्वं विषमुच्यत (ते) ।
विषमेकाकिनं हति (°) प्र (प्र) ह्यस्वं पुत्रपौत्रिभाकं (पुत्रपौत्रिकं) ॥

१. The engraver originally engraved त्रिभुवनम्, but corrected it.

२. Konow, छत्रम्

- गामिकाम् स्वर्सेमे¹कं भूमेरप्येकमंगुलं ।
हरं (हरन्) नरकमाप्नोति यावदा—
21. भूतस ['] प्रवं ॥
तद्वागानां सहस्राणि अस्वम [^] धसतानि² च ।
गणां का (को) दि प्रदानन (नेन) भूमिहर्ता न सुषति (शुष्यति) ॥
व (व) हृभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः च (स) ग—
22. राविभि [:] ॥ (1)
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं ॥
यानीह दत्तानि पुरा नरे [=] द्वै [']
दानानि वर्मापिय³मस्कराणि [।]
नि [मर्त्यवोत प्रति]—
23. मानि तानि
को नाम माधुः पुनरादधीत ॥ ॥
लिखीतमिदं⁴ तांम्रपटक ['] ठक्कुरश्रीमहणंद ॥

45. SARNATH INSCRIPTION OF KUMARADEVI.

Prov. : Sarnath, Varanasi district, U. P.
Date : Middle of the 12th century, A. D.
Lang. : Sanskrit. Script. : Nāgarī.
Ref. : Sten Konow, *Ep Ind.* IX, pp. 319-328.

Text

1. ओं नमो भगवत्यै भार्यवसु⁵धारायै ॥
समवतु वसुधारा धर्मपीयूषधारा—
प्रशमितवहुविश्वोद्दामदुःखोरुधारा ।
धनकनकसमृद्धिं भूर्भुवः स्वः⁶ किरन्ती
तद्—
2. खिलजनद्वैतान्याजयन्ती जगन्ति ॥ [1]
नैत्रैरुत्कण्ठितानां चरणमुपनयंश्चरु खन्दोपलाना—
म्मानप्रन्थिष्विबिम्बिन् सह कुमुदवनीमुद्रया मानिनीनाम् ।
द्वग्धन्द्गेश्वरेणा [स्तु]—

1. Ibid. गामेकां स्वर्णमेकं च. 2. Konow. अश्वमेधशतानि च.
3. Ibid. धर्माप्यशस्— 4. Ibid. लिखितमि—
5. वसुधारा is a Buddhist goddess. 6. Konow स्वः

3. तनिकरकरैर्जीवयन् कामदेवं
कान्तोयं कौमुदीनां स जयति जगद्दालोकदीपप्रदीपः ॥ [2]
वंशे तस्य नमस्यपौरुषश्रुति प्रस्फारकीर्तित्विधि
द्राक् शौचेन सु [राप]-
4. गामवसुधि प्रत्यर्धिलक्ष्मीरुधि ।
वीरो बह्वभराजनामविवितो मान्यः स भूमीभुजां
जेतासीत्पृथुपीठिकापतिरतिप्रौढप्रतापोदयः [3]
क्षिप्रोरवशाकुमुदोदयपूर्ण-
5. चन्द्र
श्रीदेवरचित इति प्रथितः पृथिव्याम् ।
पीठीपतिर्गजपतेरपि राज्यलक्ष्मीं
लक्ष्म्या जिगाय जगदेकमनोहरधीः ॥ [4]
तस्मादास पयोनिधेरिव विधु-
6. हर्षवर्ण्यलक्ष्मीविधु-
नेत्रानन्दसमुद्रवर्द्धनविधुः कीर्त्तिघतिश्रीविधुः ।
सौजन्यैकनिधिः स्फुरद्गुणनिधिर्गाम्भीर्य-वाराक्षिधि-
हर्म्माद्वैतनिधिः स च [पिठ] म-
7. निधिः शस्त्रैकविद्यानिधिः ॥ [5]
दीनानामभिषान्द्रितैकफलदः प्रत्यक्षकल्पद्रुमो
हृष्यद्वैरिगिरिन्द्रभेदनविधौ दुर्वारवज्रश्च य ।
कान्तान [1] मन्द-
8. नजवरोपशमने सिद्धौषधीपल्लवो
बाहुर्यस्य बभूव भूतलभुजामन्तश्चमरकारिणः ॥ [6]
गौडेऽद्वैतभटः सकाण्डपटिकः स्रष्टैकसूडामणिः
प्रजातो¹
9. महणाङ्गवः क्षितिभुजाभमान्योभवन्मातुलः ।
त (तं) जिग्वा युधि देवरचितमघात् श्रीरामपालस्य यो ।
लक्ष्मीं निजितवैरिरोधनतया देहीप्यमानोदयाम् ॥ [7]
कन्या महण-
10. देवस्य तस्य कन्येव भूभृतः ।
सा पीठी²पतिना तेन तेनेवोडा स्वयम्भू (भु) वा ॥ [8]

1. Konow प्रख्यातो.

2 Konow suggests that "Pīṭhī or Pīṭhikā is synonymous with Pīṭha" and is therefore possible that Pīṭhī is identical with Pīṭhāpuram (*Ep. Ind.* IX. p. 322). For other variants of Pīṭhāpura or Pīṭhāpuri Cf. *Ep. Ind.* IV p 37, 357, N. 4.

क्याता शङ्करदेवीति तारेव करुणाशया ।

व्यजेष्ट करपट्टाणां लता दानोद्यमेन या ॥ [9]

अ-

11. जनि कुम¹रदेवी हन्त देवीव ताभ्यां

शरदमलसुधाक्षो²क्षारुलेखेव रम्या ।

दुरितजलधिमध्याह्नोकमुद्धर्तुकामा

स्वयमिह करुणासा तारिणीबावतीर्णा ॥ [10]

12. याम्बेधाः प्रविधाय शिरपरचनाचातुर्यद्वयं व्यधा-

द्यद्वक्त्रेण जितस्तुषारकिरणो ह्रीणः स स्वस्थोभवत् ।

रात्रावुद्रममातनोति मलिनो जातः कलङ्कीतत-

स्त-

13. स्याः सुद (सुन्द) रिमा स विष्मय³करो वाच्यः मिमम्मा⁴दसैः ॥ [11]

चित्रशृङ्खलद्वक्त्रमवधूदन्धस्फुरद्वागुराम्

विभ्राणा ननुमरपदप्रविलसत्कान्त्याभिकान्तश्रिया ।

14. खेलत्कीरसमुद्रमान्द्रहरीलावण्यलक्ष्मीमुखं

मोक्षं शैलसुतामदस्य दधती सौभाग्यगर्भेण सा ॥ [12]

धर्माद्वैतमतिगुणाहितरतिः प्रारब्धगुण्याक्षिति-

15. दानोदारचुनिर्मनङ्गजगतिर्नेत्रा (त्रा) भिरामाकृतिः ।

शास्तृन्यस्तनति⁵जनोदितनुतिः कारुण्यकेलिस्थिति-⁶

नित्यश्रीवसतिः कृताद्यविहतिः स्फावद्गुणाहंकृ

16. तिः ॥ [13]

जगति गहदवाले चन्द्रव (वं) शो प्रसिद्धे-

जनि नरपतिचन्द्रश्चन्द्र (मा) नामा नरेन्द्रः ।

यदसहननृपाणाङ्गामिनीवाप्यबाहेः (हेः)

शितितरमिदमासीद्यामुन (नं) त् (नृ) नमम्भः ॥ [14]

वृ-

17. पतिमदनचन्द्रश्चन्द्रभूपालचूडा-

मणिरजनिस्तस्माद्विभ्रदेकातपत्र [म] ।

धरणिगलमनस्य प्रौढतेढो (जो) नलश्रीः

श्रियमपि च मघोनः स्वश्रियाधो दधानः ॥ [15]

वाराण-

18. सी भुवन रचणद्वय एको

कुष्टात्तुरुक्कसुभटाद्वितुं हरेण ।

उक्तो हरिस्स पुनरत्र वभूव तस्माद्

1. Read, कुमार देवी.

2. Read, सुधाक्षो—.

3. Konow विस्मय—.

4. Ibid, मस्मादसैः.

5. Ibid, —नतिर्न.

6. Ibid, —स्थितिर्न.

गोविन्दचन्द्र इति प्रथिताभिधानः ॥ [16]

वत्साः कामदुहा कणा-

- 19 नपि पयःपुरस्य पातु¹ न ते चित्रं
प्रागलभन्त वाचकमनः सन्तोषनित्यम्ययात् ।
त्पागैर्बस्य महीभूजः² प्रमुदिते तद्याचकानाञ्चये
स्वच्छन्दहितनित्यनिर्भरपयः-

पानीत्सवैरासते ॥ [17]

- 20 यद्विद्वेषिमहीभुजां पुरवरे प्रभट्टहारावली-
व्याधास्तन्मृगपाशबन्धमनसा³ गच्छन्तिनैवभ्रमात् ।
व्याधाः स्तस्तसुवर्णकुण्डलमहिभ्रान्त्य।

21. तदस्यायते-
दृष्टद्वैर्द्रांगपसारयन्ति च भयप्रोक्तम्पिहस्तस्त्रजः ॥ [18]
यस्योत्सवविरोधिभूपतिपुरप्रासादपृष्ठोपरिप्रत्यप्रस्फुरदुप्रशङ्कवल्ल्या-
लोलवाजि-

22. त्रजः ।
आदित्यस्त्वभवत्स मन्धररथश्चन्द्रोपि मन्दोभवत्
बा⁴सप्रासविरुद्धो⁵भहरिण रत्नं पतन्तन्तनः ॥ [19]
अहह कुमरदेवी तेन र [1] ज्ञा प्रसिद्धा
जि (जि) जगति

23. परिणीता श्रीरिवेहाच्युतेन ।
प्रविलसद्वरोधे तस्य राज्ञोङ्गनामो
नियतममृतरश्मेल्लेखिका तारकासु ॥ [20]
वी⁶हारो नवस्रजमण्डलमहीहारः कृतोयन्तया

24. तारिण्या वसुधारया ननु वपुर्विभ्राणयालंकृतः ।
यं इष्ट्वा प्रविचित्रशिरपरचनाचातुर्यसंसीमाभयं
गीर्वाणैः सुरेश [अ] विस्मयमगाद्ग्राग्विषकर्मपि सः । (॥) [21]
श्रीधर्मचक्रजि-

25. नशासनसन्निवर्द्धं
सा जम्बुकी सकलपत्तलि⁷चाग्रभूता ।
तत्ताम्रशासनवर (र) प्रविधाय तस्यै
दत्त्वा तथा शशिरवी मुवि यावदास्ताम् ॥ [22]
धर्माशोकनराधिपस्य समये श्रीध-

1. Konow. पातु.

2. Ibid. भुजः-

3. Read. गृह्णन्ति.

4. Ibid. नवदास-.

5. रुडलेमहरिण

6. Read. विहारो.

7. Konow. पत्तलिका-.

26. म(मं) चक्रो जिनो
यादक तन्नयरचितः पुनरयञ्चके ततोऽप्यद्भुतम् ।
वीहा¹रः स्थविरस्य तस्य च तथा यत्नाद्यङ्कारित-
स्तस्मिन्नेव समर्पितश्च वसतादाचन्द्रचण्डघुति ॥ [23]
तत्कीर्तिम्प-
27. रिपालविष्यति जनो यः कश्चिदुर्वीतके
सा तस्याकत्रियुग प्रणामपरमा यूयं जिनाः साधिनः ।
तस्याः कश्चिदनिश्चितो यदि यज्ञोभ्यालोपकारी खलः
तं पापीयसमा-
28. शु शासति तुनस्ते लोकपालाः क्रुधा ॥ [24]
एकस्तीर्थिकवादिवारणघटासङ्कटकण्ठीरवः
साहित्यो [ज्] उवलरजरोहगिरियोऽष्टभाषाकविः ।
ख्यातो वङ्गमहीभजः²
29. प्रणयभूः श्रीकुन्दनामाकृती
तस्याः सुन्दरवर्णगुम्फरखनारम्या प्रशस्तिं व्यधात् ॥ [25]
एषा प्रशस्तिरुत्कीर्णा वामनेन तु शिल्पिना ।
राजाधर्तस्य सापक्ष्यन्दधाने प्रस्तरोत्तमे ॥ [26]

46. KAMOU LI COPPER PLATE OF GOVINDACHANDRA.

Prov. : Kamouli, near the confluence of the Varunā and the
Gangā at Varanasi, U. P.

Date : V. S. 1182 (= 1125-26 A. D.).

Lang. : Sanskrit. **Script.** Nāgarī.

Ref. : F. Kielhorn, *Ep. Ind.* Vol. IV, pp. 99 ff.

Text

1. ओं स्वस्ति ॥
अकुण्ठोरकण्ठ-वैकुण्ठ-कण्ठपीठ-लुठकरः ।
संरम्भः सुरतारम्भे स श्रियः श्रेयसेस्तु वः ॥ [1]
आसीदशीतघुति वंश जात-
2. चमापालमालासु दिवङ्गतासु ।
साक्षाद्विवस्वानिव भूरिधाज्ञा नाम्ना यशोविग्रह इत्युदारहः ॥ [2]
तस्मत्तोभून्महीचन्द्रश्चन्द्रधामनिभञ्जित-

1. Better विहारः, but this spoils the metre.

2. Konow. कुजः,

3. म ।
येनापारमकूपारपारे^१ श्वापारितं यशः ॥ [3]
तस्याभूतनयो नयैकरसिकः क्रान्तद्विधन्मण्डलो
विश्वस्तोद्धतधीत (र) योधतिमिरः
4. श्रीचन्द्रदेवोनृपः ।
येनोदारतरप्रतापशमिताशेषप्रजोपद्रव
श्रीमद्वाचिपुराधिराज्यमसमन्दीध्विक्रमेणार्जितम् ॥ [4]
तीर्थानि का-
5. शिकुशिकोत्तरकोसलेन्द्र-
स्थानीयकानि परिपालयतामिगम्य ।
हेमात्मतुल्यमनिशन्दना द्विजेभ्यो
येनाङ्किता वसुमती शत-
6. शस्तुलाभिः ॥ [5]
तस्यात्मजो मदनपाल इति द्वितीन्द्र-
चूडामणिर्विजयते निजगोत्रचन्द्रः ।
यस्याभिषेककलशो हस्तितः पयोभिः
प्रष्ठा-
7. लित कलिरजःपटलम्बरिभ्याः ॥ [6]
यस्यासीद्विजय प्रयागसमये तुङ्गचलोच्चैश्चल-
न्माद्यकुम्भपदक्रमात्मभरभ्रश्यन्मही-
8. मण्डले ।
चूडारत्नविभिन्नतालुगलितस्थानासृगुञ्जासितः
शेषः पेषवशादिव क्षणमसौ क्रोडे निलीनाननः ॥ [7]
तस्मादजाय-
9. त निजायत वा (वा) हुवन्ति-
व (व) श्वा [व] रुद्र नवराज्यगर्भो नरेन्द्रः ।
सान्द्रासृतद्रवमुष्णं प्रभवो यवां यो
गोविन्दचन्द्र इति चन्द्र हवा-
10. म्बु (म्बु) राशेः ॥ [8]
न कथमप्यलभन्त रणक्षमांस्ति सृष्टुं दिष्टुं गजानथ वज्रिणः ।
ककुभि वज्रपुरभ्रमुवह्मप्रतिभटा इव यस्य व-
11. टागजाः ॥ [9]
सोयं समस्तराजचक्रसंसेवितचरणः परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वर
परममाहेश्वर [र] निजभुजोपाजि-
12. त श्रीकान्यकुब्जा (इजा) धिपत्य श्रीचन्द्रदेवपादानुष्यात परमभट्टारक
महाराजाधिराजपरमेश्वर (श्व) र परममाहेश्वर श्रीमदनपा-

1. Originally—परे seems to have been engraved.

13. लदेवपादानुष्यात परमभट्टारकमहाराजधिराजपरमेश्वर परममाहेश्वरा-
श्वपति (ति) गजपतिनरपतिराजश्वधिप-
14. ति विविधविद्याविचारवाचस्पति श्रीमद्रोविन्दचन्द्रदेवो विजयी हलदोय
पत्तलायां महम्मोणमौ अ ग्रावा (म) निवासिनो मि (नि)-
15. खिलजनपदानुपगमानपि [च] राजराज्ञीयुवराजमन्त्रपुरोहितप्रतीहार-
सेनापति भाण्डागारिकाणपटलिकभिषग्रे (ग्ने) मित्तिकान्तःपु-
16. रिक् दूत करितुरगपत्तनाकरस्थानगोकुलाधिकारि पुरुषा^१श्चाज्ञापयति
वो (वो) धयत्यादिशति च यथा विहितमस्तु भवतां यद्रो (यो) परि-
17. लिखितग्रामः सजलस्थलः सलोहलवणाकरः समस्त्याकरः
सपण्णाकरः सगर्जोपरः स मधुकचूतवनवाटिकाविटपतृण यूति-
18. गोच [र] पर्यन्तः सोर्द्ध [व] । पश्चतुरावाटविशुद्धः स्वस्तीमापयन्तः
सवत् ११८२ माघ सुदि १५ स (श) नौ श्रीमदप्रतीहार समावासे
सोमग्र-
19. हज पर्वणि गङ्गायां स्नात्वा विधिवन्मन्त्रदेवमुनिमनुजभूतपितृ-
गणास्तर्पयित्वा तिमिरपटलपाटनपदु (दु) मसहमुष्णरोचिष-
20. सुपन्थायौषधिपतिशकलशेखरं समभ्यर्च्य त्रिभुवनत्रातुर्वांसुदेवस्य
पूजां विधाय हविषा हविर्भुज हुत्वा मातापित्रोरा-
21. श्मनश्च पुण्ययशोभिवृद्ध (द्ध) ये कुशलतापूतकरतलोदकपूर्वमस्माभि-
र्ह्वं (ह्वं) ऽभुलगोत्राय व (व) ऽभुलाचमर्पण-
विश्वामित्र त्रि [प्र] वरा-
22. य दीक्षित श्रीपुरुषोत्तमपौत्राय दीक्षित श्रीवीङ्गापुत्राय
महापुरोहित श्रीजागूश^२र्मणे आचन्द्राक्षं शासनीकृत्य (त्य)-
प्रवृत्तो (त्तो)
23. मत्वा यथादीयमानभागभोगकर प्रवणिकरकूटकप्रभृति-
समस्तादायानाज्ञाविधि (धे) यीभूयद्वास्तथ ॥ भवन्तिचात्र पुण्यरलो-
24. काः ॥
भूमि यः प्रतिगृह्णाति यश्च भूमि प्रयच्छति ।
उभौ तौ पुण्यकर्मणौ नियतं स्वर्गगामिनौ ॥
शङ्ख भद्रासनं च्छ (छ) एतं वराया व-
25. र वारणाः ।
भूमिदानस्य चिह्नानि फलमेतत्पुरन्दर ॥
सर्वानेताम्भाविनः पार्थिवेन्द्राभूयोभूयो याचते रामभद्रः ।
सम्म [१] न्योयं धम्म-
26. सेतुर्नुपाणां
काले काले पालनीयो भवद्भिः ॥

व (व) हुमिर्भुषा दत्ता राजभिः सगरादिभिः ।
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य त-

27. दाफलम् ॥

स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेत् वसुन्धरां ।
स [व] ष्टायां कृमिर्भूषा पितृभिः सहमज्जति ॥
श्रीवास्तव्यकुलो-

28. ज्ञात कायस्थोऽहणसूनुना ।
लिखितस्ता¹ग्रपट्टोऽयं कीठयेन नृपाञ्जयेति ॥ छ ॥ छ ॥

47. BANARAS COPPER PLATE GRANT OF GOVINDCHANDRA

Prove. . Varanasi, U P

Date. . V S. 1162 = 1105 A D

Lang. . Sanskrit. Script. Nāgari of the 12th
century. A. D.

Ref. : Arther Venis, *Ep. Ind.* II, pp. 359-61.

Text

1. ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
तमाद्यं सर्वदेवानां दामोदरमुपास्महे ।
त्रैलोक्यं यस्य वक्षीव क्रोदान्तःस्थं वलित्रयी ॥ [1]
वंसे² गाह्रवालाक्ये बभूव विजयी नृपः ॥
2. महीयलसुतः श्रीमाञ्जलनाभागसन्निभः ॥ [2]
याते श्रीमोज्जभूषे विबु³धवरवधूनेऽसीमातिथिस्वं
श्रीकर्णं कीर्त्तितोऽयं गतवति च नृपे चमारयये जायमाने ।
3. मर्त्तारं यं धरित्री त्रिदिवविमुनिभ्यः प्रीतियोगादुपेता
प्राता विरवस्य पूर्व्वं समभवदिह स चमापतिश्चन्द्रदेवः⁴ [4]
तस्मादभूद्रिषदिलापतिदन्तिर्द्विः
जोषीपति-
4. मंदनपाल इति प्रसिद्धः ।
येनाक्रियन्त बभूवः⁵ समरप्रवन्धाः⁶
सन्नसितप्रहृतशत्रुकवन्धवन्धाः⁷ ॥ [4]

1. Ibid. —ताग्र—

2. A. Venis, वंशे.

3. Ibid, विबुध.

4. Ibid, चन्द्रदेवः

5. Ibid, बहुशः

6. Ibid, प्रवन्धाः

7. Ibid, कवन्धवन्धाः

तस्मादजायत नरेवरवृन्दबंध¹—
पादारविंदयुगलो जव—

5. लितप्रतापः ।
खोणीपतीन्द्रतिलको रिपुरग²भंगी
गोविन्दचन्द्र इति विभूतनामकीर्तिः ॥ [5]
तिष्ठतो यस्य दोस्तम्भे मत्तसौदैकदन्तिनः ।
धनुर्गुणकिणश्रेणी म—
6. दराजीव लक्ष्यते ॥ [6]
संवत्सहस्रैके द्विषष्ट्यत्तरशताभ्यधिके कार्तिकशौर्ण³मास्ये
भौमे दिनेऽङ्केपि संवत् ११९२ सुदि ५⁴ भौमे अष्टोह
श्रीमद्विष्णुपुरावासितश्री—
7. विजयकटके सकलकर्मवलयकारिण्यां गंगायां⁵ स्नात्वा ॥
यथाविधानं मन्त्रदेव⁶विमनुष्यभूतपितृस्तर्पयित्वा । सूर्यं
भट्टारकं संपूज्य । भगवन्तं महेश्वर⁷—
8. रं समभ्यर्चयं । विरवाधारं वासुदेवं समाराध्य । मन्त्रपूतं⁸
भुतवह⁹ दृष्ट्वा । पंचा¹⁰लदेशे जीभावतीपत्तलायां ठसिधागामे¹¹
समस्तविषयसार्व¹²वर्त्तिसमस्त—
9. महत्समजनपदान्सं¹³बोधयति समाज्ञापयति ॥ यथा प्रामोद्यं
मया स्वसीमाचतुर्गुणितगोचरपर्यन्तः सजलस्थलः साम्रमधूकः
सगर्तोपरपाषाणः स—
10. नदीवनलोहलवणाकरः सदशापराधदण्डः साकाशपातालः
स्वसीमाचतुराधाटविशुद्धान्वः पूर्वदत्तदेवमाह्वयजितः ।
कलिनीदलगतजल¹⁴ ।
11. लवतरलतरं प्राणिनां¹⁵ जीवितं विज्ञाय । करिकलभकर्णाप्रविलसितचपलां
लक्ष्मीं विलोक्य । जलबुद्बु¹⁶दाकारं यौवनं परिज्ञाय ।
कदलीदण्डव—
12. त् संसारमसारतरं¹⁷ समाकलय्य ॥ साधिवदेशनिर्गताय

1. Ibid.—वृन्दबन्ध पादारविन्द— 2. A. Venis. रिपुरङ्गमङ्गी गोविन्दचन्द्र

3. Ibid. पौर्णमास्यां

4. Ibid. १५ instead of ५.

5. Ibid. गङ्गायां

6. Ibid. मन्त्रदेव ऋषि मनुष्यभूतपितृस्तर्पयित्वा

7. Ibid. महेश्वर

8. Ibid. मन्त्र—

9. Ibid. भुतवह—

10. Ibid. पञ्चाल—

11. Ibid. ग्रामे.

12. Ibid. पार्श्ववर्ति—

13. Ibid. सम्बोध.

14. This sign of punctuation is superfluous.

15. A. Venis. प्राणिनां जीवितं

16. Ibid. बुद्बुदा.

17. Ibid. तरं.

वाजसनेयसाखोमृगाय वंशुलमोत्राय वंशुल¹ अघमर्षणविरवामित्र
त्रिपवराय ॥

13. दीक्षितनागानन्द²पौत्राय दीक्षितपुरवासपुत्राय ³यजुर्वेदविद्यानलिनीविका-
सनप्रत्यक्षभास्कराय दीक्षितवीरहाकाय ।
श्रद्धाविशुद्धमनसा
14. महाराजपुत्रधीमत्तोविद⁴दृषद्वेवेन कुशपूतहस्तोदकेन कार्तिकया निमित्ते
सम्यगाजु⁵यास्मे ब्राह्मणार्या⁶ मातापित्रोरात्मनश्च
यथाःपुण्यवि-
15. वृद्धये चन्द्रार्क्षेदधि⁷क्षितिपवनाम्बराणि यावत् शासनीकृत्य
प्रदत्तः । मत्वा पदीयमानभागभागकूटकदशवधविशति-
छवथाकरे तुरु-
16. एकदण्डप्रभृतिस्सर्वादायान⁸ तत् सर्वमस्मै निसेदनीय⁹ ॥ ये यास्यन्ति
महीमृतो मम कुले किं वा परस्मिन्पुर¹⁰स्तेषामेष मयाजलिर्विरचित-
नादेय-
17. सत् कियत् दूर्ध्वामात्रमपि स्वधम्मनिरता दत्त सदा पाक्ष्यता¹¹
वायुर्वाहति तस्यति प्रतिपन्न श्रुत्वा मुनीना वचः ॥ [7]
अत्राय पौराणिकाः-
18. श्लोकाः ॥
भूमि¹² यः प्रतिगृह्णाति यश्च भूमिं प्रयच्छति ।
उभौ तौ पुण्यकर्म्मणौ नियतं स्वर्मागामिनौ ॥ [8]
योचितं प्रतिगृह्णाति ददात्यर्थि-
19. तमेव वा ।
तासुभौ गच्छतः स्वर्गं नरकं तु विपर्यये ॥ [9]
बहुदि¹³र्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः ।
यस्य सत्यं यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा-
20. फलं¹⁴ ॥ [10]
यानीह वृत्तानि पुरा नरेन्द्रैर्दानानि धर्मार्थयशस्कराणि ।

1. Ibid. वंशुल.

2. Ibid. नन्द.

3. Ibid. यजुर्वे.

4. Ibid. गोविन्दचन्द्र

5. Ibid. सम्यगाजुया-

6. Ibid. ब्राह्मणाययि

7. Ibid. चन्द्रार्क्षेदधि क्षिति पवनाम्बराणि

8. A Venis —यान्

9. Ibid. निवेदनीयम्.

10. Ibid. परस्मिन्पुरस्तेषामेष मयाजलिर्विरचितो नादेयमस्मात् कियत् ।

11. Ibid. सवधम्मं, दत्त, पाक्ष्यता

12. Ibid. भूमि.

13. Ibid. बहुदि-

14. Ibid. तदा फलम्

निर्मास्यवत्¹प्रतिमानि तानि को नाम साधुः पुनरादधीत ॥ [11]
अस्मत्कुलं पर-

21. मुदारमुदाहरन्निरनै² दानमिदम³ ।³ पुमादनीयं ।
लक्ष्म्यास्तद्विस्तलिबुदु⁴दक्षचलाया दानं फलं परयशःपरिपालनं⁵भज-
यन्मदासनं-

22. कुत्र वराश्या वरवारणाः⁶ ।

भूमिदानस्य विद्वानि मसं ॐ ॥⁷पुरंदर [13]

स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेत् वमंचरा ।

स विष्टायां⁸ कृमिर्दूला पितृभिः स

23. ह मज्जति ॥ [14]

प्रतीहारयौन⁹मरक जागूकश्च पुरोहितः ।

जननी राक्षहदेवी च बाक्कहणश्च महत्तकः ॥ [15]

एतेषां संमत्तिं प्राप्य सम्यग्विलिखित-

Reverse

24. वानिदम् ।

नाज्ञा विजयदासाक्यः शासनं राजसंमतम् ॥ [16]

48. KHAJURAHO STONE INSCRIPTION OF CHANDELLA YAŚOVARMAN.

Prov. : Khajuraho, M. P.

Date. : V E. 1011 (953-54 A. D.).

Lang. : Sanskrit.

Script. : Kutūa Devanāgarī.

Ref. : Keilhorn, *Fp. Ind* Vol. I. pp. 122-135.

Text

1. ओ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

दधानानेका यः किरिपुरुषलि [होमय] जुषं

1. Ibid.—वान्त—

2. A. Venis.—अन्यैश्च.

3. Ibid.—मिदमभ्यनुमोदनीयम्

4. Ibid. लक्ष्म्या and चक्षलाया.

5. Ibid. परिपालनश्च.

6. Ibid. शङ्ख मदासनं छत्र वराश्या वरवारणाः

7. A. Venis restores फलं स्वर्गः पुरन्दरः.

8. Ibid. हरेत् वसुन्धराम् । स विष्टायां कृमिर्भूला ।

9. Ibid.—गोतमश्च

त [दा] कारोच्छेष्टां तनुमसुरमुक्थानजवरात् ।
जघान श्रीनुग्रान्ज (अ) गति कपिलादीनवतु वः
स वैकुण्ठः कण्ठध्वनिचकितनिःशेषभुवनः ॥ [1]
पायासुष्व (र्व) लिङ्गच (छ) नभ्यतिकरे देवस्य विक्रान्तयः
सद्यो विस्मितदेवदानवनुतास्तिस्रस्ति [लो] कीं

2.

हरेः ।

यासु म (म) ह्यवितीर्णमर्घसलिलं पादारविन्दच्युतं
धत्तेद्यापि जगत् (त) यैकजनकः पुण्यं स मूढभां हरः ॥ [2]
देवः पातु स वः पयःकणभृति श्योम्नीव ताराचिते
दैव्याशिखणली^१च्छने दिविसदः संरय्य सध्वानपि ।
तस्मिन्नजनशैलभित्तिविपुले वक्त्र [:] स्थले यस्य ताः
पेतुर्मन्दरसङ्गसंभ्रमवलङ्घ्यमीकटाक्षच्छटाः ॥ [3]
गंभीरो-

3.

शु (शु) धयः शशांकरुचिमान्मास्व [त्र] तापोऽव (उव) लो
धीरो धात्रि महान्महीधरवराः कणपद्मसास्यागवान् ।
आकषपादविक्रपनिर्मलगुणग्रामाभिरामः^२ प्रभुः
सय्य शु (शू) त यदि कश्चिपुनरभूत्तस्यो यशोवर्मणः ॥ [4]
प्रधानादभ्यक्तादभवद्विकारादिह
महानहंकारस्तस्मादजनि जनितोपग्रहगणः ।
ततस्तन्मात्राणि प्रसव-

4.

मलभ^३न्त क्र [म] वशा-

दधैतेभ्यो भूतान्यनु भुवनमेभ्यः प्रवृत्ते ॥ [5]
इहाद्यो विद्यानां कविरखिलकल्पयुपरतौ^४
परः साक्षी देवस्त्रिभुवनविनिर्माणनिपुणः ।
स विरवेचामीश [:] स्मितकमलकिञ्जल्कवसति-
महिम्ना स्थेनैव प्रथममथ वेद्याः प्रभुरभूत् ॥ [6]
तस्माद्विश्वसृजः पुराणपुरुषादाप्तायधाम्नः कव-
र्यभूवन्मु-

5.

नयः पवित्रचरिताः पूर्व्ये मरीच्यादयः ।

तत्राग्निः सुषुवे निरन्तरतपस्तीक्ष्णभावं सुप्तं

1. Kielhorn लाञ्छने.

2. Originally the akshara मा was omitted and is engraved above the line.

3. The original had—लभन्त

4. The two letters were originally omitted and are engraved above the line.

चंद्रात्रेयमकृत्रिमोज्ज्व (उज्ज्व) छतरज्ञानप्रदीपं मुनिं ॥ [7]
अस्ति स्वस्तिविधादिनः स जगतां निःशेषविद्याविद्-
स्तस्यात्मोपनताखिल [क्षु] तिनिधेश्वर्यन्तः¹ प्रशसाक्ष्यत् ।
यत्राभूच्च पराक्रमेण लघुता नो चाटुकारोदति-
नक्षिपप्यंतरसा-

6. रत्ना न च फलप्राप्ति [:] क्षयायात्मनः ॥ [8]
अस्तत्राणप्रगुणमनसा सर्वसंपत्पदाना-
मुद्युक्तानां कृतकृतयुगाचारपुण्यस्थितीनां ।
तत्रत्यानाममलयशसां भूभुजा का प्रशंसा
येषां शक्तिः सकलधरणीध्वंसने पालने वा ॥ [9]
तत्र चतसुवर्णसारनिकषप्रावा यशश्चन्दन-
क्रीडालंकृतदिक्पु-

7. रन्धिभवदनः श्रीनन्नुकोभून्नुपः ।
यस्यापूर्वपराक्रमक्रमनमक्षिःशेषविद्वेषिणः
संभ्रान्ताः शिरसावहन्नुपतयः शेषामिवाज्ञां भयात् ॥ [10]
यस्यानंदिनवंदिदुंदरचितस्तोत्रक्रियाप्रक्रमा-
त्संक्रान्तश्च (रश्च) हुवैरिवराजयिनः कंदर्पकषपाकृतेः ।
नाम क्षामतनूभूतां मृगदशां सद्यो विधत्ते पदं
स्वान्तेषु

8. द्विषतां च राशिषु च (च) लाहैक्यमभ्यामतं ॥ [11]
तस्माद्भूदाजिपराजितारेः श्रीवाक्पतिर्विपतितुल्यवाचः ।
यस्यामला आस्यति भानुभाभिः सहैव लोकत्रितये²पि कीर्तिः ॥ [12]
यस्यामलोऽप्रलनिषक्त (ण) किरातयोधि-
दुह्रीततद्गुणकलष्यनिरस्यसायुः ।
क्रीडागिरिः शिखरनिर्झरवारिपातक्षारका-

9. रताण्डवितकेकिराणः सविन्ध्यः ॥ [13]
तस्माद्विस्मयधातनः क्षीरा³ब्धेश्वरकौस्तुभौ यद्वत् ।
द्वावात्मजावभूता जयशक्तिर्विजयशक्तिश्च ॥ [14]
तयोर्द्वयोरप्यमितप्रतापदावाग्निदग्धाहितकाननानि ।
कर्माणि रोमांचजुषः समेताः समूर्द्धकम्पं क्षितिपा [:] स्तुवन्ति ॥ [15]
तत्रानुजन्मा तनयं राहिलाक्ष्यमजीजनत् ।
निद्राद्-

1. Kielhorn—स्वैश्वः.

2. The original had—त्रितयोधि

3. The original had—क्षीरोब्ध— Kielhorn suggested क्षीराब्धे—.

10. रिदतां याम्ति यग्निविन्ध¹ निशिद्विषः ॥ [16]
 भीमभ्राज्यदसि (खु) चि स्रवदसृसंपादिताउयक्किवे
 ज्यानिर्घोषवचट्पदे क्कमचरत्संरक्ष (क्क) [यो] चित्त्वंनि ।
 अश्वान्तः समराक्षरेप्रतिहतक्रोधानिलोरीपि [ते]
 [वै] रोदधिपि यः पशूनिव कृती मन्त्रैर्मुहाव द्विषः ॥ [17]
 श्रीहर्षभूपमय भूमिभृताम्बरिष्ठः²
 सोसूत कल्पतरुकल्पमन-
11. स्वपसत्त्व (एव) : [1]
 अद्यापि यस्य सुविकासियशःप्रसून-
 गन्धाधवाससुरमीणि दिगन्तराणि ॥ [18]
 यत्र श्रीश्च सरस्वती च सहिते नीतिक्रमो विक्रम-
 स्तेजः सत्त्व (एव) गुणोऽव (उव) लं परिणता चान्तिश्च नैसर्गिकी ।
 सन्तोषो विजिगीषुता च विनयो मानश्च पुण्यात्मन-
 स्तस्यानन्तगुणस्य विस्मयनिधेः किञ्चाम चस्तु स्तुमः ॥ [19]
 भीरुर्दमपराधे मधुरिपु-
12. चरणाराधने यः सत्पुणः
 पापालापेनभिज्ञो निजगुणगणनाप्रक्रमेण्वप्रगल्भः ।
 क्षुण्यः पे (पै) क्षुण्यवादेनूतवचनसमुच्चारणे जातिमूकः
 सध्वंशैवं स्वभावप्रथितजुगतया नाम [कः स्तु] यतेमौ ॥ [20]
 सोनुरुपां सुरुपाङ्गः कण्डुकालयामकुण्डर्भाः [1]
 सबण्णांभिविधिनोवाह चाहमानकुलाङ्गवां ॥ [21]
 यस्यः पतिव्रतकुलामधिरोदुमी-
13. क्षा
 बालुधती गुरुतरामभिमानिनीति ।
 पर्युः समीहितविधानपरापि साधवी
 कार्श्यन्तथा परमगादितिलजितेव ॥ [22]
 गौडक्रीडालतासिस्तुलितस्वसव (व) लः कोशलः कोशलानां
 नरयत्कस्मी (रमी) रवीरः शिथिलितमिथिलः कालवन्मालवानां ।
 सीद् [त्सा] वद्यचेदिः कुरुतरुषु मरुसज्वरो गूर्जराणां
 तस्मात्तस्यां स जज्ञे नृपकुल-
14. तिलकः श्रीचशोवर्मराजः ॥ [23]
 स दाता राधेयः स च शुचिवचाः पांडितनयः
 स शूरः पार्थोपि प्रथितमहिमानः किमपि ते ।
 व्यतीताः किं नू (नू) मो यदि पुन [रि] ह स्युः स्वचरिते

1. Ibid. य विचिन्ध.

2. Kielhorn—तां हरिष्ठः.

3. Kielhorn. सबण्णां वि—

[हि] या नम्री (श्री) कुर्युर्वदनमवलो [कथै] नमधुना ॥ [24]

अस्नन्नातरि तत्र भूभृति गणां बलेशाय शस्त्रग्रहः

कामं दातरि मिद्वकेलिसुमनस्तत्पथय कस्यदुमाः [1]

वित्तेशः पर-

15 म (मा) यं वृद्धिविधुरस्वान्तो विलासी स चे-

दास्ये तस्य सतीन्दुरूपलवनप्रीत्यै दशामुसवे ॥ [25]

यस्योद्योगे घ (ब) लानो प्र [स] रति रजमि व्यास [भे] दो [म्तराले]

स्वः सिन्धुर्ब (कर्ब) क्षरोधाः पिहितरुचिरभूजानुरादशरम्भः ।

स [म्य] रवेन्दुद्वन्ती मुदमथित वियरसाभ्रमालोच्य हन्साः¹

सोऽकण्ठास्तस्थुरामीक्षयनदृशगती-कृणितावृत्तशश्रोः ॥ [26]

अन्योन्याव (ब)-

16 द्दकोपद्विपकलहमिलहन्तदृष्टाभिधात-

प्रोद्यजवजा (उज्वा) लाकलापप्रसृतहुतभुजि ज्याघनध्वानभीमे ।

पीतासृष्टा (कथमी) वरकः प्रमदक [लकल] द्वाद्रौ [द्र प्रहासे]

धीरं भी [तेव लक्ष्मीः समरक्षि] रसि यं सं [भ्रमा] दालि [लिङ्ग] ॥ [27]

उत्तद्वाञ्जनसौलसकिभचलन्मत्तद्विपेन्द्रस्थित-

क्षुब्धदुर्द्धरधन्विमार्माणगणप्रारब्ध (कथ) रणक्रियं ।

विरुपातक्षितिपालमौ-

17 लिरचनाविष्यस्तपादागु (गु) जं

सख्येसक्यव (ब) लं व्यजेष्ट गतभीर्यश्चेदिराज हठात् ॥ [28]

लक्ष्मण्डायाकलुषवपुषः कान्तिमदू [र] मि [न्द्रो]-

र [न्या] यत्त [स्फुरि] तविधुरा [स्तु] न्दरं चारवि [न्दात्] ।

य [स्या] - - - - - [चार्हवृत्तेः]

संभ्रान्ताभिः कथमपि सुख वीक्ष्य वैरिप्रियाभिः ॥ [29]

गङ्गानिम्बंरघर्षरभवनिभयभ्राम्यत्तुरङ्गजजाः

सद्यः सुसविबु (बु) द्दकेस-

18 रिरवप्रत्यरकरीन्द्राकुलाः ।

यस्यैन्धैः प्रतिकल्पपादपमुमालूनप्रसूनोच्चयाः

प्रालेयाचलमेखलाः कथमपि [का] न्ताः स [नैर्हरजये] ॥ [30]

उच्च [प्रा] कारभि [तिस्थि] त [स] मद [शिखिङ्कर] - - [निना] द्

- - [श्य] - - - - - श्रुथ [रथ] तुरगप्राप्तयेगान्तरायाः ।

यस्मिन्मध्यन्दिने स्यात्तरणिर्नुदिन नीलकण्ठाधिवासं

जग्राह क्रीडया यस्तिलकमिव भुवः

19 किञ्च कालंजराद्रि ॥ [31]

आशस्त्रग्रहणाद्वरणिहत महावीरव्रतप्रक्रियै-

रा वा (वा) श्याद्विलुप्तसत्य [समये] रा पा [नि] पीडाविधेः ।

1, Kielhorn—हंसाः

अध्वान्तायि वि [ताण्णं] पूर्णविभवैस्त [येप्सिता] कां चि [मि]-
 [दूरोत्कर्षकथाकृतोच्च] पुलकैः साधुभि [:] स्तूयते ॥ [32]
 [नि] न्दामुपै [मि] पुरुषान्तरसङ्गमेन
 [शान्ति] स्त जानु सनतभ्रमणक्रमेण ।
 यस्यानिपौरुषनिरस्तमनुष्यभावे
 लोके स [सु]-

- 20 [द्रगत] कीर्तिरनिन्दितैव ॥ [33]
 एकैवोवाह लोकेस्मिन्पुत्रजन्मोच्चत शिरः ।
 कच्छुका येन धीरेण देवकीव मधुद्विषा ॥ [34]
 शौ [यौ] दार्यनयानिनिर्म [लगु] णप्रामाभिरा [सं यशो]
 [यस्या] शेष [विशुद्ध] ना [धनि] लक [क्ता] य [न्तिस्ति] द्द [स्त्रि] यः ।
 [नस्य स्तोत्रम] मित्रमहूत [र] वे [:] स्पष्टप्रकाशीकृत-
 त्रैलोक्यस्य सहस्रसंख्यमहसो दीपप्रदानोपमं ॥ [35]
 क्रोधोद्बुद्धान्तकभ्रुकुटिल-

- 21 पटरल (ण) चण्डकोदण्डयष्टि-
 उपादानस्फारघोरध्वनिचकितमनःसंभ्रमभ्रान्तहृष्ट ।
 स्पष्टं नष्टेषु दूरं कचिदपि रिपुषु चत्रते [जो] म्बु (म्बु) राशे-
 र्ग [स्थौज] न स्य [रंसीदभुवन] [वि] जयि [नश्चण्डशे] हृण्डक-
 [ण्ड] : ॥ [36]
 यो लज्जव [र्म] नृप [ते] : शरदिन्दुकान्त-
 माख्यातुमिच्छति यशःप्रस्य [रं] वचोभिः ।
 दीपप्रभापरिचयेन विसुरधवु [बु] दि-
 र्मभ्यन्दिने दिव्यमनापमुदीक्षतेसौ ॥ [37]

22. यथाक्रामद्वयक्रमानसव [व] लिप्याजप्रयोगापत-
 रपृथ्वीलंघनलब्ध [वध] लाघवकचण्डेदी पदं वामनः ।
 लोकालोकशिरःशतप्रतिहतज्योतिर्विवस्वास्त य-
 तस्य क्रामति तज्जिज्ञाकर [महा] आस्प [दिं शुभ्रं] यशः ॥ [38]
 [धी] रो विगिबजयेषु केलिसरसी [न्ती] वप्रता [पं द] ध-
 शिरशेषाङ्गुषद्वयधोभयतटीविन्यस्तसेनाभरः ।
 मज्जमत्तकरीन्द्रपंकिलजलां श्रीलज्जवर्मा-

23. मिध-
 अक्रे शक्रसमः कलिन्दतनया जङ्घोः सुतां च क्रमात् ॥ [39]
 आस्थानेषु महीमुजां मुनिजनस्थाने सतां सङ्गमे
 ग्रामे पामरमण्डलीषु वणिजां वीथीपथे चत्सरे ।
 [अ] ध्वन्यध्व [गसं] कथासु [निलये] र [रायौ] कसां विस्मया-
 क्षित्यं [तद्गु] णकोर्त्तनैकमुखराः सर्वत्र सर्वे जनाः ॥ [40]

यस्यान [ने] शरद्वण्डशशि प्रसङ्गे
कोपं स्यनक्ति हृदयस्थमरिप्रिया-

14.

णी ।

सिंदूरभूषणविवर्जितमास्यपथ-

सुसृष्टहारवलय कुचमण्डलं च ॥ [41]

नेनैतच्छास्त्री चामीकरकलसलसद्गुह्योम धाम स्यधावि

भ्राजिष्णु पांशुवंशध्वजपट [पटला] दोलिता [भोज] वृन्दं ।

दैत्यारातेस्तुपारकिनिधरशिखरस्पर्दि वद्विष्णुरागा-

इष्टे यात्रासु यत्र तृ (त्रि) दिवसतयो विस्मयन्ते समेताः ॥ [42]

कैलाशा (म्) ज्योतिनाथः मुहुरिति च ततः की-

25.

रराजः प्रपेदे

साहिस्तस्मादवाप द्विपतुरगव (व) लेनानु हेरम्ब (म्ब) पालः ।

तस्मूनोदं वपालात्तमय हयप [ते] प्राप्य निन्ये प्रतिष्ठां

धैकुण्ठं कुण्ठिनारिः धिति [धरति] लकः श्रीयशोवर्मराजः ॥ [43]

श्रीधरः स्वभुजप्रसाधितमहीनिष्याजराजस्थिति-

स्तस्मादास महोदधेरि व विभुः सूनुर्जनानन्दकृत् ।

युद्धे नश्यद्वरानिवर्थांभुभटप्रस्तूयमानस्तुति-

र्ति-

26.

स्यं नम्र (म्) मदीपमौलिमलिनस्त्रक्पूजितांघ्रिद्वयः ॥ [44]

भाकालज्वरमा च मालवनदीतीरस्थिते² भास्वतः

कालिन्दीसरितस्नटादिन हृतोप्या चेद्दिदेशाव [धेः ।]

[भा तस्मादपि] विस्मयैकनिल [वा] द्रोणाभिधानाङ्गिरे³-

र्यः शास्ति कि [नि] मायनोजितभुजस्वापारलोलाङ्गि [तां] ॥ [45]

यस्यागविक्रमशिवेककलाविकास-

प्रज्ञाप्रतापविभवप्रभवश्चरित्रान् ।

चक्रे कृती

27.

सुमनसा मनमामकस्मा-

दस्मादकालकलिकालविरामशंका ॥ [46]

शब्दा (व्वा) नुशास (स) नविदा पितृमान्दधत्

हेहेन माधवकविः स हर्मा प्रशस्ति ।

यस्यामलं [कवि] यशः कृतिनः कथासु

1. Read—भूत.

2. Kielhorn suggested—स्थिताङ्गास्वतः. The vowel of the letter ते must have been struck out.

3. गोपाद्रि is the hill-fort in Gwalior and occurs in inscriptions found in this vicinity.

रोमाञ्चकञ्चकशुषः परिकीर्त्तयन्ति ॥ [47]
 संस्कृतभाषाविदुषा जय [गु] ण [पुत्रे] ण कौतुका [स्त्रिंशति] ता ।
 हचिराचरा प्रशस्तिः करणिकत्रयेन गौडेन ॥ [48]
 पाताङ्ग-

28. मिपतिः पृथ्वीं त्रयीधर्मं [:] प्रवर्द्धता ।
 नन्दन्तु गोह्विजन्मान [:] प्रजा प्राप्नोतु निर्वृतिम् ॥ [49]
 सम्बत्सरदशशतेषु एकादशाधिवेषु सम्बत् १०११ उरकीर्णां जेयं ह
 [एका] र । श्री [वनायक]-
 पालदेवे पालयति [वसु] धो वसुधानि [च] ग [ता]
 निर्गम्य [वै] रि [भः ।] नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॥
 नमः सवित्रे ।

49. KHAJURAHO STONE INSCRIPTION OF DHANGADEVA
 RENEWED BY JAYAVARMADEVA.

Prov. : Khajuraho, (M. P.)

Date. : V. S. 1059 (= 1001-2 A. D.),
 renewal V. S 1173 (= 1115 A. D.)

Lang. : Sanskrit. **Script.** : Nāgari.

Ref. : Captain Bent, J. B. A. S. VIII pp. 159-184; Kielhorn.
Ep. Ind Vol. I. pp. 137-147.

Text

1. ओ नमः शिवाय ॥
 विष्टपविकटवटानामजायमानाय चीजभूताय ।
 रुद्राय नमः पालनविलयकृते निःक्रिया^१यापि ॥ [1]
 तूर्णं धूर्णति यत्र गोत्रसि (शि) खरिभ्युदः समूहः पत-
 रयथावर्त्तितमूर्त्तिरात्तयिरुत कुर्वन्ककुप्कुम्भिनाम् ।
 सप्तोभोभ्यवधिप्रभूतवसुधाव (व) न्धः कव (व) [न्धी] कृत-
 स्व-
2. [मां] द्विः क्षयकोटतांडवविधिः शैवः शिवायास्तु वः ॥ [2]
 कर्त्तव्यं द्वारि दिगं व (व) रः क्षणकः कस्मादकस्माद्दो
 वा (वा) ले शूलधरो धिमायुधविधि व (व) हास्वदाही-

ननु ।

1. Kielhorn - निष्क्रिया

मां जानीहि महेश्वरं स्फुटमिदं वल्लेप्यभावादिति
प्रेयस्या परिहासतो विहासित शंभोः शुभाषास्तु वः ॥ [3]
पशुपतिवदनच्छद्मनि कृतवसतिः पद्मसद्मनि स-

3. दा या ।
जयति विलक्षणरूपा सु (शु) क्लामा भारती भ्रमरी ॥ [4]
गिरिशशिरसि यच्छन्दस्तमिन्दोः कलायां
मुहुरमलमृणालांघ्रासगृध्रुः शिसु (शु) त्वे ।
जयति विभुतमूर्द्धांललीलांशु (शु) जेन
स्मितकुपितमृदाभीनादितो नागवक्रः ॥ [5]
निजोपज्ञप्रज्ञाप्रवरपरिविस्कारमुकुरे
पदार्थानां पार्थः प्रतिकलति

4. येषामवितथः ।
शिरां ग्रामो येषामधरमचिशोते स्वयमयं
नमस्तेभ्यः मज्जयस्तिलकितमगजयः किमपरम् ॥ [6]
कल्पादौ किल केवल खमखिलं ध्वातावनदं भ्रुवं
शून्यं वीषय सिस्त्रतो जगद्भूज [द्वा] वमुदोनिः ।
तत्राभूदनलोनलाजलमभूर्द्वाजादमोषाजले
उवालामालि हिरन्म (राम) य महद्भूदं विभोर्ध्व (मं) क्षणः ॥ [7]
तद्वद्भाद्वस्त्राभ्यां

5. धां भुवं विदधे धिया ।
व (व) क्वा व (व) हनिधीन् पुत्रान् मरीच्य [व] मुखान्मुनीन् ॥ [8]
मध्ये तेषां ग्रहनतमसां मानसानां मुनीनां
श्रीमानन्निः प्रथितमहिमा नेत्रपात्रे प्रसूतम् ।
यस्य ज्योतिः पटलजटिलं मंडलं चन्द्रमिन्दो-
श्चन्द्रात्रेयः समजनि मुनिस्तस्य पुत्रः पवित्रः ॥ [9]
दूरापास्तसमस्तसंशयविपर्यासप्रकामोजव (उव) ल-
ज्जानालोकविलो-

6. किनाखिलजगत्सर्गापवर्गस्थितेः ।
सर्वज्ञप्रतिमस्य त [स्य] कृतिनः कारुण्यपुण्यात्मनः ।
पारं गंतुमनन्तदीपमहसः को वा महिम्नां कमः ॥ [18]
नीरंभो निर [चो] निसर्गसरलः सारो [त] राभ्यान्तरो
निर्गम्यधिः पृथुलाग्रभागसुभगः पर्वस्वस्वर्गस्थितिः ।
आमलं फलिनोप्यमेविनविपरकूरारिदावाग्निना
न ग्लानिं गमितस्ततः समभवद्भूषणम-

7. तदभुतः ॥ [11]
आचंद्रं चंद्रात्रेयवंस (व) जाः क्षितिभुजः क्षितिम् ।
भोष्यन्त्यक्षतदोर्द्ध्वं हिमाभोत्रितैजसा ॥ [12]

ये पूर्व्वत्र पवित्रितश्चितितलाः सरःर्मस [र्ग] प्रियाः ।

प्राणप्रार्थनयाप्य खिन्नमनसः पर्याप्तसत्यव्रताः ।

निःसिद्धरितदुर्व्विनीतव (व) लवन्मा (रसा) मन्तसीमन्तिनी-
सीमान्ताः¹ पृथिवीभुजो विजयिनस्तेभ्योखिलेभ्यो नमः ॥ [13]

8. कालेनेह महावंशे प्रशंशा (सा) प्राशुरंशुमान् ।

मुक्तामणिरिव श्रीमाह्वन्नुकोभून्महीपतिः ॥ [14]

तेन विक्रमधनेन धन्विना क्रामता युधि वधाय विद्विषाम् ।

धुन्वताधनुरधिउयमज्जुनं स्मारिता दिवि विमानगामिनः ॥ [15]

तस्मादुद्गारकीर्त्तरजनि जनानन्द सुन्दरः श्रीमान् ।

तनयो विनयनिधान वाक्पतिरिव वाक्पतिः क्षिनिपः ॥ [16]

विद्यावदा-

9. तद्दयेन हृदि प्रजानामातंकशंकुमकलकिनविक्रमेण ।

तेनापनीय नयनिर्मललोचनेन श (कोचिता-पृथुककुम्भ (रस्थ)-
कथार्थकथाः ॥ [17]

तस्य चमातिलकस्य लोकतिलकः पृथ्वीपतेर्भूपतिः

स श्रीमान्विजयो जयाय जगतां जज्ञे कृतशः सुतः ।

यस्योदात्तमतेः प्रसूतिसमये धात्रां

10. भद्रिज्ञां निधेः

सानन्दं सुरसुन्दरीभिरवनौ क्षिप्ताः सलाजाः भ (स) जः ॥ [18]

क्षिप्त्वाभिरधिकंभरं सखीराकलय्य भुजयास्य भूभुजः ।

काकलीकलमगीयत स्फुरत्प्रोद्यमुत्पुलकमुज्ज्व (उज्ज्व) ल यशः ॥ [19]

विनयनतसुमित्रापत्यसंवादिनाहिः

प्रवरहरिचमूभिः क्रान्तपर्यन्तभूमिः ।

सुहृदुपकृति-

11. दृष्टो दक्षिणाशां जिगीषुः

पुनरधित पयोधेर्व (र्व) न्धवैधुयमर्यः ॥ [20]

तस्मान्नुपतिमसुद्रादुदपादि नरेद्रचंद्रमाः सूनुः ।

श्रीराहिलनामा विद्वत्तमा² वदिता [भ्यु] दयः ॥ [21]

प्रसञ्जे तत्र भूपाले प्रसरच्चित्रभानवः ।

ना [य] वन्तोर्धिनां वा [सा] : सरोये द्विषदालयाः [22]

कोशपानमसिधा (वा) रयोष-

12. तां नाभिभूतजनरत्नसंपदां ।

पञ्चपातभिषुदुष्टभूभृतः प्रापुरस्थ न सुहृत्सभासदः ॥ [23]

तस्मात्सीवप्रतापज्वलनकवलितः सालभूपालतूला-

1. Kielhorn—सीमन्ताः

2. The original had विद्वित्तमा but altered to विद्वत्तमा.

[मू] लाङ्गलीलद्रुमाणामनणुगुणगणालङ्कृतेः कीर्तिभर्तुः ।
 श्रीहर्षोरिहर्षज्वरहरणमणिः कीर्तिनिशेषदोषः
 सन्तोषाय प्रजानामज-

13. नि निजभुजाश्रान्तविभ्रान्तकीर्तिः ॥ [24]

य हृष्टैव कृपाणपाणिमकृत व्यापार भा [रं] युधि
 क्रोधाक्रान्तविलोचनौ (नो) त्वलदलभ्रभंगभीमाननम ।
 उरसाहो हृदयाद्भुः करतला [ज्ञा] वो मुख्याकीर्तयो
 दिग्भ्यः साध्वसवेषमानवपुषां नष्टाः परेषां क्रमात् ॥ [25]
 तेनाच्युतेन भीमेन व (व) लेन कृतवर्म-

14. णा ।

समुद्रपरिखा पृथ्वी प्री स (शू) रेण रञ्जिता ॥ [26]
 अपञ्चधात्रीधररक्षणक्षमः सदैव दोषाकर संगभंगुर ।
 वहिःकृतकरभुजगसंगमस्तिरस्करोति स्म स तूर्णमण्णवम् ॥ [27]
 दूरा [पा] स्तप्रवरप्रगैर्दूरमुक्तापत्रै-
 दूरायातैः सपदि गिरमा [शा] मनं धारयद्भिः ।
 तस्य द्वारि द्विरदमद्विः^१स्येदपकां-

15. किनाषां

सेधा (वा) हेतोः प्रणतिरपमैराणि (मि) त भूमिपालैः ॥ [28]
 वृत्तोऽव (उज्ज) ला गुणाधारा महार्घा हृदयंगमा ।
 हारावलीय तस्याःसीर्कद्युकेति प्रियोक्तमा । (॥) [29]
 वर्ण [:] स्वर्णरुचिर्विलोचनयुगं नीलं सचन्द्रोपल^३
 पाणिः शो [ण] मणिद्युतिः सचरणो दन्तच्छदो विद्रुमः ।
 सद्यः सु (शु) क्ति विमुक्तमौक्तिकतल-

16. स्वच्छ [म्च (छ) चे] तो यतः

कीर्तनं भुवनैकभूषणमभूत्तेनेयमेका सती ॥ [३०]
 तस्यास्तस्य स्मरणविहिनाद्यौघविष्वंसनायाः
 सतीर्थायास्त्रिदशसरितः शान्तनोः पुण्यकीर्तः ।
 धर्माधारः पितरि सुतरां साधुरिद्विप्रभावो
 भीष्मो प (य) द्वस्तसमजनि सुतः श्रीयशोवर्मदेवः ॥ [३१]
 तस्य विप्रवरणप्रणामजं

17. शैशवे गिरमिज्जघ्नितं रजः ।

अप्यकालपलिताकृतिं दधत्संदध्वावधिककामनीयकं ॥ [32]
 एकस्मै याचमानाय द्विजाय पलदः शिविः ।
 यावदर्थिजनं प्रादात्कोटिं कोटिमसौ नृपः ॥ [33]
 नंतु भूमिलितालिकेन सद्सि ध्यस्तासवे (ने) नासिपुं

गंतुं पत्रपुरःसरेण चरणैः स्थातुं च नीचैश्चि-

18.

रम् ।

वक्तु जीव जयादिनेति नियमं कर्तुं विनीतात्मना
तस्मिन्नाजति (नि) राजकेन जयिनि त्रासादिदं सि (शि) कृतं ॥ [34]
निरपो (र्यो) दितेदुभुजगाधिपधाम नित्य-
मानंदि कुक्कुसुमं गगनागणं च ।
तेनाज्ञतं ह्यमिदं यशशा (सा) व्यंघाधि
घा [श्री] तलं शि (मि) तसुधाधवलत्वचित्रम् ॥ [35]
संभवति

19.

भुवि मनुष्यः सप्ताक्षारपारहृषापि ।

न पुनरिह तस्य नृपतेर्गुणसागरपारगः कश्चित् ॥ [36]
गांधारी भजता प्रहृष्टशकुनिस्वानप्रियां प्रेयसीं
भीष्मद्रोणवत्सांस्यकर्णसुख¹दान्याकर्ण्य संसृष्टता ।
[नो] धर्मप्रभवं विरोधितवता प्राप्यापि वंशकथं
[सं] प्राप्ता घनराज्ञता [सु] सुह-

20.

दा विद्वेषिणेत्यज्ञतम् ॥ [37]

कष्टाश्चिह्नमहस्रसूनु²भिरसूनुस्त्वय स्वातः कृत-
स्तत्पौत्रप्रमुखैः पुनश्चिभिरसावभोभिरापरितः ।
वृत्तान्त सगरस्य सागरविधावाकर्ण्य तूर्णं सुधीः
स्पृष्टवानधिकं व्यधत्त जलधेर्वै (वै) एवं तद्वागार्णवम् ॥ [38]
रस्येदं सा (शा) रवेन्दुद्युति [ख]³ रसि (शि) खरच्छ (णा) नक्ष [त्र]-
चक्रा-
च [क्रं रक्ष] क्षमु-

21.

स्मादपथ (न) यति रथं सारथिः सप्तसप्तैः ।

यत्कुंभः सा (शा) तत्कुम्भस्तुहिनगिरिसि (शि) रक्षुभि (भ्य) वि (वि)-
ग्वा (ग्वा) वक्तव्यं
कुर्व्वशास्त्रे समस्तस्तुतमसुररिपोर्व्वैरम् (रम्) वैकुण्ठमूर्त्तेः ॥ [38]
महावंस (श) समुत्पन्ना [धारि] तावती ।
नर्मदेवाभवहेवी पुष्पा तस्य महीपतेः ॥ [4]
सदानसूया विहिनागमेप्यमा-
वरुधती-

22.

जीवितमप्युपासिता ।

व (य) भौ महाम्भान्दमयन्यनिन्दिता

1. The original had सुखादी, but altered to सुखदी.

2. Originally सूनि, altered to सूनु.

3. The original had सु, but altered to ख.

- मदालसाभूष पुनः कथंचन ॥ [41]
 सा देत्री नरदेवादेवाधिपतेः स (श) चीव सच्चरित्रं (तं) ।
 तस्मादसुत पुतं जयंतमिव [खं] गमंगभुवम् ॥ [42]
 यशोदानन्द [भाष्य] क्रे पुतनामा रणक्रिया
 जानो वृष्णिगुले कंस रिपोः¹ वृष्टेता नरोत्तमः ॥ [43]
 तस्या [त्स—
23. मुत्थि] त क्रोधान्मुहिहासखलाभिनः ।
 हिरण्यकशिपुप्राणश्राणां चक्रे न केनचित् ॥ [44]
 देवालोकाय कोशलेश्वरमितस्तूर्णां समकण्ठ्यता—
 मादेशः क्रधनाथ सिंहलपते नत्वा व (व) हिः स्वीयताम् ।
 एवं वि [ज्ञा] पय कुन्तलेन्द वदने दत्त्वोत्तरीयांचलम्² ।
 तस्यास्थानगतस्य
24. वेत्रिभिरिति वयस्कं समुक्तं वचः ॥ [45]
 का एवं कांशीनूपतिवनिता का स्वमध्याधिपत्नी
 का एवं राहापरिवृद्धवधूः का त्वमर्गेंद्रपत्नी [।]
 ह्यालापाः समरजयिनोऽयस्य वैरिप्रियाणां
 कारागारे सज्जलनयनेन्द्रीवराणां व (व) भूवुः ॥ [46]
 का एवं कस्य किमर्थमत्र भवती प्राप्ता शशाकोज (उज) ला
 सिद्धः
25. कीर्तिरहं वु (वु) धैकसुहृदः श्रीधंगपृथ्वीपतेः ।
 आस्ता चित्त (च) मशेषमागतवती स्फारीभक्कौतुका
 लोकालोकमहामहीध्रिनि (नि) खरश्रेणिभिर्यं बीक्षितुं ॥ [47]
 मरुतमयं तुंगं लिगं यद्विजितमैश्वरं
 त्रिदशपतिना तस्मात्तत्त्वं (रुधं) प्रमाद्य किरीटिना ।
 तद्वचनितलं तेनानीतं युधिष्ठिरपूजितं
 जयति
26. जगति श्रीधंगेन प्रणम्य निवेदि (शि) तं ॥ [48]
 वेष्म (र्म) न्यस्म (र्म) मयस्तेन भूपालेन प्रतिष्ठितः ।
 द्वितीयो द्योतते देवः बलेशपाय (श) हरो हरः ॥ [49]
 तेनाय म (श) रद्वज्रसु (शु) अम्बि (नि) खरः श्रीधंगपृथ्वीभुजा
 प्राशा (मा) दक्षिदशपभोर्भगवतः सं (शं) भोः समुत्तंभितः ।
 यस्याऽञ्जकपालधौतकलमप्रान्तस्खलस्पर् (रस्यं) दनो
 मेरोः स्रुं (श्रुं)—
27. गमतुंगमेव मनुने चित्रीयमाणोरुणः ॥ [50]
 भक्त्वा भवस्य नूनं शिखिपस (श) रीरेषु कृतसमावेशः ।

1. Kielhorn रिपोश्छेत्ता.

2. Kielhorn.—चलं.

स्वयमेव विश्वकर्मा तोरणरचनामिमां चक्रे ॥ [51]

जयनि विकटो [व] डोय हाटककोटीरनेन तुल्यित्वा ।

अतुलेन तुलापुरुषाः स (श) तसो (शो) विश्राणितास्तेन ॥ [52]

षट्कर्मा [भि] रता¹ रताः परहिते संसु (शु) द्रवंस (श) द्रया-

28. प्रारब्धा (क्वा) ध्वरधूमधून्नवपुषोप्येकान्ततो निर्मलः ।

तेनैते धनधान्यधेनुवसुधादानेन संमानिताः

सौधेषु स्फटिकाद्रिकूटविकटेष्वारोपिता वा (वा) ह्वाणाः ॥ [53]

अ (अ) ह्यसु व (अ) ह्यकल्पेषु येध्येकत्र निवासिषु ।

दक्षिणेन तुपाराद्रि कल्पप्राप्तोपरोभवत् ॥ [54]

रक्षितत्वा क्षितिमंशु (बु) रासि (शि) रस (श) नामेतामनन्यायति

- 29 जीविषा स (श) रदां स (श) तं समधिकं श्रीधंगपृथ्वीपतिः ।

हृद्रं मुद्रितलोचनः स हृदये ध्यायन्त्र (न्न) पन् जाह्नवी²-

कालिन्धोः सलिले कलेवरपरित्यागाद्गाम्निर्धृति ॥ [55]

धर्माधिकारमनुमा (ना) सति सा (शा) स्त्रतोत्र-

मित्रे सतां स्फुरितधामनि धर्मबु (बु) [दौ] ।

श्रीमद्यशोधरपुरोधमि वेधमीव

सिद्धिं जगाम जगतीपतिश्चित्तिरेवा ॥ [56]

तार्क्षारिकः प्र-

30. वरसावरवंस (श) जन्मा

श्रीनंदनः कविरभूकविचक्रवर्ती ।

तस्यात्मजः समजनि श्रुतपारदृष्टा

श्रीमांस्तपोधिकव (व) लोव (व) लभद्रनामा ॥ [57]

सूनुः सुनृतगीगिरीद्रमहिमा भ [द्रस्य] तस्यानव-

ज्ञपालैर्भुवि पूजितां हिरण्यः साहित्यरत्नाकरः ।

श्रीरामो रमणीयशू (सू) क्षिरचनाचातुर्यधुर्यः कृती

तेनेयं विहिता प्रशस्तिर [चना]

31. भ [कस्या] लये क्षलिनः [58]

न संकीर्णां वण्णां क्वचिद्दिह न सावत्स्यकलुषाः

स्थिताः कायस्थेन प्रथितकुलशीलोऽव (उज्ज्व) लधिया ।

यशःपालेनायं विदितपद्विद्येन लिखितः प्रशस्ते

विन्याश (स) : कुलपुगसमाचारश (स) दशः ॥ [59]

विज्ञानविश्वकर्ता धर्माधारेण सूत्रधारेण ।

चिद्ध (छ) च्छा [मि] धेन विदधे प्राज्ञा (सा) वः³ प्रमथनायस्य ॥ [60]

यावरपृथ्वी स-

1. The Original had रताः रताः

2. Kielhorn, पञ्चाङ्गणी

3. The original had प्रशस्ते.

32. पृथ्वीधरनगरनगा दत्तमुद्रा समुद्रै-
 र्थावज्ञानिष्पुरुषातिरयममृतस्येदमः शीतरस्मि (शिम) : ।
 यावद्वज्र (वज्र) ह्नाहभाहस्थितिरियमथवा स्थास्तुतां स्थाणवीयः
 प्राशा (सा) दस्तावदेव ब्रजतु नरपतेर्हंतकैलासहासः ॥ [61]
 लिपि [ज्ञा] नवि [धि] ज्ञेन प्राज्ञेन गुणसा (शा) लिना ।
 सिंहेनेय समुत्कीर्णा सङ्गुर्णा रूपसा (शा) लि [नी] ॥ [62]
 संवत् (त्) १०५९ श्रीखर्ज-
 33. र वा [ह] के राजश्री [धं] गदेवराज्ये देवश्रीमरकतेस्वरस्य
 प्रस (श) स्तितः सिद्धा ॥
 उस्तातोहमहीभृतो ममृणिता मत्तद्विपतां^१ पदै-
 दौताः संगरसंगभं [गु] ररिपुत्रस्यप्रियाधूकरैः ।
 दिग्भिर्त्तीर्जयवर्मदेवनृपतिः कीर्यधूर्योलिख-
 सेनालेखि पुनः प्रशस्तिरमल्लैरेषाकरैः वमाभुजा ॥ [63]
 विद्वज्जिज्यपालसी (शी)-
 34. तकिरणोमून्याद्राह्वदितो
 गौहः प्रोह्निखद्वराणि कुमदाकाराणि सपर्यंकरः ।
 कायस्थो जयवर्मदेवनृपतेरीशस्य वि (बि) [भ] स्कलाः
 साहिष्यांशु (शु) धिवं (वं) पुरुद्वततमो रुन्धननिष्पतिः ॥ [64]
 संवत् ११७३ वैसा (शा) ख शुद्धि ३ शुके ॥

50. VARANASI COPPER PLATE INSCRIPTION OF KARNADEVA.

Prov. : Old fort, Varanasi, U. P.
Date. : Chedi Era. 793. = 1042-43 A. D.
Lang. : Sanskrit. **Script.** : Nāgarī of about
 11th century. A. D.
Ref. : Kielhorn, *Ep. Ind.* Vol. II, pp. 297-310.

Text

First Plate

- ॐ [॥] ॐ नमः सि (शि) वाय ॥
 निगुणं व्यापकं निखं सि (शि) वं परमकारण (गम्) ।
 भावप्राद्यं परं उद्योतिस्तस्मै सद्ब्र (वज्र) ह्नाणे नमः ॥ [१]

1. Dr. Kielhorn.—दिपाना.

- यद्वेध¹स्थितमस्य [य] प-
2. रमपि जो (ज्यो) तिरिचि (चि) दं सु-
(शु) प्रभम् ।
सूर्याख्यस्य च [मा] स्वरप्रभृतयो यस्य स्फुरंस्मृर्मयः [1]
सर्वज्ञान [म] यो व (व) भूव भगवांस्तस्मान्मनुम्मानसा
यन्मासृष्टरभूद [य] [गु]-
3. जयती स्त्रीपुंसमिता ततः । (॥) [2]
देवः श्रीकार्तवीर्यः क्षितिपतिरभवद्भूषण (ण) भूतधात्र्या
हेलोत्तिष्ठान्निवि (वि) भ्यत्तुहिनगिरिसुतास्ते (श्ले) वसन्तोषि-
तस (श) म् [1]
दोर्हण्डा-
4. काण्डसेतुप्रतिगमितमहापूररेवाप्रवाह-
स्याधौतस्य (थ्य) चपूजागुरुजनितरुषं रावणं यो ववग्ध² । (॥) [3]
यस्य भूज (भ) [ऋ] भीता ददति नृपतयः³ छि [छ]
5. मावे प्रतिषं
आ के (के) लास (सा) रसहेलं हरवृषभसमुत्थातसं (श्र) गाप्रभितेः ।
आ चः⁴ प्राचः समुद्रासुरसरिदुलक्ष्मूलमुक्तावलीका-
दाम्भोधेर्हृषणाच्च [स्फु]-
6. रदतुलभगेः सेतुसीमन्तभाजः । (॥) [4]
तद्वन्सप्रभवा⁵ नरेन्द्रपतयः कथाता [:] क्षिती हेहया-
स्तेषामनृ (न्व) यभूषण (ण) रिपुमनोबिन्वस्ततापानलः ।
धर्मप्रधानध-
7. नानू (नु) सधितमुखः सस्वस⁶ [ता] सीच (क्य) कृ
स्मेयास (न्स) स्वगुणाङ्कितप्रभुतया श्रीमान्भू⁷कोकलः । (॥) [5]
सम्यक्सा (वशास्त्रविचारणा प्रातिदि [न] धर्माय योगाय च
हृष्टा-
8. पूर्वपरोपकारकृतये यस्वार्थं सक्तो (क्ता) मतिः ॥ (1)
आनृत्या (ण्या) धिगमाय दाननिरतिः सङ्कस (श) पुष्टेस्तथा
ज्ञाना (न्यु) भ्यासवसान्म⁸मुक्षुपदवीमंते च यः प्राप्तवान् । (॥) [6]
भोजे व-

1. Kielhorn यद्वेधास्थितः

2. Ibid ववग्ध Cf. (Ep. Ind Vol. I p. 263, Verse 9,).

3. Ibid. ददति नृपतयः विलष्टभावे प्रातिष्ठान्

4. Kielhorn, च 5. Ibid. नद्वन् 6. Ibid. शस्वस्तता

7. Ibid. श्रीमान्भू को-

8. Ibid. वंशान्मुक्षुपदवी-

9. [ह्रम] राजे श्रीहर्षे (र्षे) चित्रकूटसु (भू) पाले ।
 स (श) कुरगणे च रा [ज] नि यस्यासीद्भयदः पाणिः । (॥) [7]
 सचिमिवेन्द्र¹ [:] कमलामुपेन्द्रो नरोन्द्रकन्यामिव चन्द्रमौलिः ।
 चन्देहवत्प्रभवा²
10. सुसिला नटारूयदेवी स तु³ पज्जनैवित् ॥ [8]
 उहामन्पर्षद्विपतो जयन्तं क (कं) दर्पमापि (पी) न घनस्तनीनाम्
 , अजीजनस्त स्थिनये जनस्य तस्यां महास (श) क्षिप [रं] कु-
11. मारम् । (॥) [9]
 नाम्ना प्रमिद्धो भुव (व) मन्त्रयेपि
 प्रसिद्धपुत्रो (र्वो) धवलः स राजा ।
 वोढु (र्वं) धुरं यो गुरुहारहा यो
 ऽन्यानुपेन्द्रान्क [हा] र चकार ॥ [10]
 एकैक (कं) दत्ता भुजङ्गमनि-
12. सं (र्शं) स्व (र्वं) जीवित (तं) रक्षता
 भव्यार्थ (र्थं) गरुडाय नागपतिना न्यकार उन्मीलितः ।
 चारित्राय ददो (दौ) जलं सुरपतिर्गच्छत् [ह] त्थामृतौ
 वन्द्यासा (या) भुवनत्रयेष्वयमभू [दौ]-
13. चित्त (त्य) वृत्तेः पदं ॥ [॥]
 किम्वापरेण⁴ ।
 होहिन्ति पृथ व (वं) से पुरिमा एहहयगारवमहश्वा [।]
 इअ हाविनण जेणं पालीण⁵ परिग (ग) हो गहिणो ॥ [12]
 तस्सु (र्सू) लुः स्यात्-
14. कर्म्मदिगिभकरनिभाजानु (वा) दुर्महात्मा
 भूमेभ (र्भं) तां व (व) भूव चतुरिपुनृपतिर्षां (र्शं) लहर्षः सु [ज] जम्मा ।
 यं सद्बुत्तानुरागानुकृतकृतय (यु) गाचारमास् (त्रि) त्य जात-
 स्थ-
15. कान्योन्योपमर्हं स्थिरवर्सातिरपास्तारिवर्मात्रि (स्ति) वर्माः । (॥) [13]
 धन्योत्र दाम (श) रथिरेव रिपुर्हंसा (शा) स्यो
 यस्याभवत्किमपर समरोत्सवाय ।
 अभङ्ग [भ] प्रसक्तद्विषतो-
16. धिगस्मा-

1. Kielhorn शनीमिवेन्द्र

2. Ibid. वज्रप्रभवाः सुशीला

3. Ibid. देवीं स तु पश्यन्मैषीत्

4. Ibid. किं वा परेण

5. पाळी is a synonym of दिशू (see, Ep. Ind. Vol. II P. 306 n. 87).

नाशमानमाहवरसादिति यः सुसोच¹ ॥ [14]

सस्यवतैकनिरतस्य युधिष्ठिरस्य

तस्यानुय (ज) : प्रयितवा (वा) हुव (व) लो व (व) भूव ।

दुर्योधनारिव (व) लवि (वी) रवधे (धै) कध-

17.

श्वी

पार्थोपरः कलियुगे युवराजदेवः (॥) [15]

भु (भू) भारकमदवस (कधु) निप्र [ण] यिनीमालम्ब (श्व) मान-
स्तन (सुं)

कृष्णाणः समरेपि नाग (क) पथगानागच्छतो विद्वि [ष] : ॥ (1)
विरुधा-

18.

तां भुवि भूरिमागंगमनामुच्चैर्हृद्वाहिनीं

यः साक्षात्परमेस्व (श्व) र [:] समभवत्सम्यक्पि (विश)
वाराधनात् ॥ [16]

तस्माद्भूष्णमणराजदेवः

पुण्यौ (ण्यै) उर्जनाना (नां)

19.

जनितव्यवस्थः ।

आ (अ) वाप्य यं धर्ममिव क्षितीसं (शं)

चिराय लेभे जनता सुखानि ॥ [17]

यः मत्स्यस्य निधिः सि (श्रि) यां च मरणिः साक्षा च धाम्ना [च] यो
यो दाता च दयालु-

20.

रेव च पदं कीर्त्तय (श्व) नीतेरच (श्व) यः ।

तस्यासीत्परमेष्ठ दूषणकण [:] कारुण्य (ण्य) पुण्यात्मनः

पात्रापात्रविशेषनं न यद्भूत्सर्वस्वदानेष्वपि ॥ [18]

श्रीस (श) ङ्कर गणदेव-

21.

स्ततोभवत्सकलभुवनतलतिलकः ।

सा (शा) सति वसुधां यस्मिन्पलायित (तं) कापि कलिनापि ॥ [19]

असौनिस्तुसता² यत्र वक्रत्वं पलितागमे [।]

रथचक्रे (शु) चारि-

22.

त्वं वायो [यौ] स्वच्छन्दचारिता [॥] [20]

तस्यानुयो (जो) भु (भू) युवराजदेवः

पतिः पितेः च [त्र] कुलप्रसू (सू) तिः ।

यस्यासिधाराजलधौत मु (मू) तै-

स्थि (श्रि) रं स्थिरासि (सी) च (च) पलापि लक्षिम³ [॥] [21]

अयि-

१३. मा [र्धा] वधिसवागः सेस्सं सूरनयावधिः ।^१
 वस (श) मा (सो) धम्मरासे (रो) स्व (श्व) नावधिर्यस्य भूपतेः (॥) [23]
 श्रीसास्वनोयायत^२ यातकीर्तुः
 कोकलदेवो वसधिकनाथः ।
 ज (य) म्मण्ड-
२४. लाभो रिपुमण्डलानि
 पुरो दधार्ताति यथार्थस (श) व्द (व्द) : (॥) [23]
 नम्रं कामुं कवन् कृत नियमितं तूणीरवत्पृष्ठतः ।
 काष्ठासु क्षणमात्र [श] स्त्रविहितः [भ्रा] न्तरादादण्डवत् [।]
२५. कृत्वा सा [व] परिच्छदेन रहित सम्यक् [रे] स्थापित-
 मन्त्रणामखेल कुल नरपति [सिधेभ] येनासिवत्^३ (॥) [. 4]
 ककलनृपादवास्तसकल [का] णी [व] पदं-
 वा-^४
२६. रक्षालितहारगा (गौ) रगुणभूर्गागव^५ देवाभूत् ।
 यस्याज्ञायत केवलं रणमुखे कौक्ये (चे) यकोप्रेसरः ।
 स्तन्नेव^६ प्रतिविवि [थ] पुरभूदावा [रं] न [म्मुख] [॥] [25]
२७. अगुनेजोजलोलेति चात यरिह दुर्जसः^७ ।
 लक्ष्म्या तदधुना बो [त] दिव्यमादाय तद्वपुः ॥ [26]
 क्वात [:] सत्यतया स धर्मतनयः^८ त्यागेन वि (वे) रोच-
- २८ निः
 सोयेनेद्रसुर न चैतदसवस्स [त्य] गता [चे] तसि^९ ।
 एकस्मिंश्चित्तथं कलो समनिक^{१०} गोमयदेवे नृपे
 [ह] स्ता रिस्वित^{११} [मि] व तेर-

1. Ibid. शौर्यं शूरनयावधिः

2. Ibid. श्रीमास्वनोयायत जातकीर्तः कोकलदेवो वसुधैकनाथः; (अगुनेजेति) Mir.

3. Restored stanza—

“नम्रं कामुं कवत्कृत नियमितं तूणीरवत्पृष्ठतः
 काष्ठासु क्षणमात्र दृष्टविहितभ्रान्तं च दोर्दण्डवत् ।
 कृत्वा साधुपरिच्छदेन रहितं सम्यक्कारे स्थापित
 शत्रूणामखिल कुलं नरपतिश्रेष्ठेन येनासिवत् ॥

4. Restoration by Mir.

“श्री कोकलनृपादवास्तसकलक्षोणीपदः [श्रीयुतः] ।

The last three letters restored conjecturally.

5. Kielhorn.—गोमयदेवो भवत् 6. Ibid. मरस्तत्रैव प्रतिविम्बितं पुनरभूद्—

7. Ibid. अस्त्रधितोय लोलेनि क्वातं यरिह दुर्जसः

8. Ibid. तनयस्त्यागेन

9. Ibid. शौर्येणेन्द्र मुनो न चैतदभवस्साय मत् ओलुभिः 10. Ibid. कलौ समधिकं

11. Ibid. दृष्ट्वा निश्चितमेव तैरवितथं पूर्वं यथोक्तं नृपाः

Second Plate

29. वितथं पूर्वैः ये(य)थोक्ता भृ(त्)याः ॥ [27]
तस्यास्मजः कर्णं ह्वावतीर्णः
कर्णः पृथिव्या (र्वा) प्रथे (थि) तपृ (प) भावः ।
यस्याभिसे (ये) कस्र (अ) वणा (द्धि) य-
30. त्रिनष्टं प्रहृष्टं द्विजमित्रवर्गैः ॥ [28]
यस्कीर्तिलतया दूरं प्रसरन्त्या दिने दिने ॥ (१)
अ (अ) ह्वावदमण्डपाभोगः स्वल्पतामुपनीयते ॥ [29]
स्वथ समु-
31. त्सुजगन्धार्निर्धिसार्थेवचिन्तितान् ।
कोपे (प्ये) य भूषण (णं) भूमेर्जङ्गमः कस्रम (नप) पादपः ॥ [30]
स (श) क्तित्रमै (यै) कने (नि) लयस्य गुणाकरस्य
धर्मरामनः
32. स्तुतिपदं किमिहास्ति किं (किं) चित् ।
आसा (शा) स्यते परमिदं कृतिभिः सदे (वै) व
राजन्वती वसुमती भवते (तै) व भूयात् ॥ [31]
तवे (दे) वं गुणगणालंकृत-
33. स (श) रीरः [स्वप्रा] या गसमावासितश्रीमद्विजयक[टा]^१परमभट्टारक-
महाराजाजिराज परमेस्व (र्व) रक्षीधाम [दे] वपादानुधान (त)
परमभट्टा-
34. रकमहाराजाधिराजपरमेस्व (र्व) र परममाहेस्व (र्व)
रत् (त्रि) कलिण्या (गा) धिपतिध्रीमत्कर्णदेव [:] कुस (श)
लीमहादेवी महाराजपु [त्रा] महामं-
35. त्रि [णो] महामास्यामहासन्धिविग्रहिका महाधर्माधिकरणिका
महाचण्डलिका महाकरणिका स (म) हाप्रतीहारो महासमतो (न्तो)
36. महाप्रमातारो महास्व (र्व) साधनिको महा [भा] ण्डागारिको
महाध्यक्ष एतानन्यास्व (अ) कीर्त्तिताकीर्त्तिता(ता)स्व^२यथाह मानयति
यो (यो) धयति समाज्ञापयति विदित-
37. म [र्तु] भवता (तां) यथा [ह्वापाथ] कासि [भूम्य] न्त
[र्ग] त [सु] सिप्रामः साव (अ) मभूकः सगर्तस्थलजलोपरः सवर्षा-
करस्र [नि] प्रभृतिसमुत्प-
38. तिसमेतस्व (अ) गुराघ (घा) टसीमापर्यन्तः^३ । वेसालग्राम-
विनिर्गताय कोसिकगोत्राय^४ । ओदलदे^५वरात्रविश्वामित्रत्रि-

1. Read, पूर्वैः.

2. Kielhorn, कटकात्परम्

3. Ibid. कीर्त्तिताश्च

4. The sign of a punctuation is superfluous.

5. Kielhorn, कौशिक-

6. Ibid. ओदल देव तत्रैवामित्रत्रि-

39. प्रवराय वाजसनेयसा (शा) खाय। महप्रन(ण)त्रे वा [म] ननप्रे
नारायणपुत्राय पण्डितश्रीविस्व (श्व) रूपाय । इहैव पितुः श्री-
40. मद्राज्ञेय देवस्यसंबत्सरे¹ छात्रे फाल्गुनव (व) ह्रुलपच द्वितीयायां
स (श) नैस्व (श्व) रवासरे वेण्यां छात्वा भगवंतं (वन्तं) देवं (व) देवं²
त्रिलोचन-
41. मस (श) नश (सं) भारप्रकल्पितपंचोपच (चा) र [प्र]
पंचेन परया भक्त्या समभ्यर्च्यमितमत्र (श्व) ङ् (ङ्) या छा (आ)
ङ् विधायोभयभोगेन सा (शा) स [न] खेन³ संप्रदत्तः । अतः श्रीमत्क-
42. ण्णदेवपादा [:] सुसीग्रामनिवासिनः समस्तजनपदान्समादिस
(शं) ति विदितमस्तु भवता (तां) यथा ग्रामोयं⁴ स्माभिः सा (शा)
सनखेन प्रदत्त इति मत्वा
43. भाग-भोग-कर-हिरण्य-दण्डादायका⁵ सोऽपत्तिप्रभृतिसमस्तराजप्र-
त्यादाय (या) अस्योपन (ने) व्या⁶ इति [त] तदपत्तिकीर्षया मध्ये
चानेन [।] पि न
44. गन्तव्यमिति ॥ अभ्यर्थना ॥
मन्त्रानेताभा (न्भा) विना राजपुत्रा
भू (भू) यो भूयो याचिते रामभद्रः ।
सामान्योय (यं) धर्मसेतुनृ (नृ) पाणा (णां)
काले का-
45. ले पालनीयो भवद्भिः (॥) [32]
व (व) हुभिब (व) सुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः ।
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम् । (॥) [33]
अस्मिन्वन्से⁷ द्वि [प्रा]-
46. पि यस्या (श्वा) न्यो ऽपत्तिर्भवेत् ।
तस्यापि हस्तलग्नोहं सा (शा) सनं न व्यक्रमेत् ॥ [34]
यानीह दत्तानि पुरा नरेन्द्रै-
र्दानानि धर्मार्थयस (श) स्कराणि ।
47. नृमा⁸ ल्यवान्नप्रतिमानि तानि
को न (ना) साधुः पुनराददीत् ॥ [35]
अस्व (श्व) मेव (ध) सहस्रेण राजसु (सू) य सहतेन⁹ च [।]
गवां का (को) टिप्रदानेन भूमिह-

1. Ibid. सबत्सरभाद्रे-

2. Ibid. देवदेव

3. Ibid. शासनखेन संप्रदत्तः

4. Ibid. यमस्माभिः

5. Ibid दाया करोत्यपत्ति

6. Ibid नेतव्या-

7. Kielborn, अस्मिन्वन्से द्वितीयो (१) द्विबन्धोपि—Mir.

8. Ibid. निर्मास्य-

9. Ibid क्षतेन

48. स्तुति न सु (शु) ष्यति । (॥) [36]
 सुवर्णमेक (कं) गामे [कां] भूमेरप्येकमङ्गल (लं) ।
 हरश्च [रक] माम्प्रोति यावदाहुतसम्प्लवं¹ ॥ [37]
 संवत् ७९३ फाल्गुनचदि ९ सोमे [॥]

51. GOHARWA PLATE OF KARṆADEVA.

Prov. : Goharava Manjhanpur Tahsil. Allahabad, U. P.

Date. : V. S. 1047.

Lang. : Sanskrit.

Script. : Nāgarī.

Ref. : E. Hultzsche, *Ep. Ind.*, Vol. XI, pp. 139.

Text

First Plate, Second Side.

1. ओ² स्वस्ति ॥ ओ ब्रह्मणे³ नमः ॥
 निर्गुणं व्यापकं नित्यं शिवं पर [म] कारणं ।
 [म] त्रिमाद्यं परं यो⁴तिस्तस्मै सर्वब्रह्मणे⁵ नमः ॥ [1]
 शुद्धे हृदयक्षेत्रे ब्रह्मीमिव रोपयन्ति
2. वां सुनयः ॥
 मोक्षमहाफलजननी ब्राह्मी⁶ सू [च्म] गि सा जयति ॥ [2]
 श्रीरोदधेरपरिमेयसुधानिधानमाविर्बभूव⁷ भवभूषणमिन्दुरेपः ।
3. अस्मादजायत बुधः⁸ स किल चितीशमाद्य⁹ पुरुरवसमाप तनूजरत्नं ॥ [3]
 इति महति सुधामयू¹⁰पवंशे नृपतिरजायत मौक्तिकायमानः ॥
4. अलभत भरतस्स चक्रवर्त्ती तृ¹¹भुवनभूषणभूषमेकमेव ॥ [4]
 अत्रेदि¹²तोदितकुले जगतीपतीना-
 मीशः क्रमावजनि हैहयचक्रवर्त्ती [1]
 य-
5. स्य प्रचण्डभुजपंजरमध्यवर्त्ती
 काराग्रहे¹³ धृत इव प्रसभं वृक्षास्यः ॥ [5]
 वैरिध्वान्तभिदः सहस्रकरता¹⁴ भूपालचूडामणे-
 र्यस्मादद्भुतबाहुव¹⁵—

1. Kielborn हृतसंस्कृतम्	2. Expressed by a symbol.	3. Hultzsch ब्रह्मणे
4. Ibid. प्रोति-	5. Ibid. सद्ब्रह्मणे	6. Ibid. ब्राह्मी
7. Ibid. बभूव	8. Ibid. बुधः	9. -माद्यं
10. Ibid. मयूह-	11. Ibid. त्रिभुवन-	12. Ibid. अत्रोदितो-
13. Ibid. -ग्रहे	14. Ibid. -करतो	15. Ibid. -बाहुवः

6. ग्वविधुरो नक्तं चरामणी¹
हिलोहासितबाहुदण्डविहित (:) श्रीकण्ठशैलोद्धतिः
प्राग्विक्रान्तम²भून्वत स्वयमपि स्वमिन्द्रजालोपमं ॥ [6]
यशग्नि-
7. धूमैः परितोषितेन्द्रास्तस्माद्भूवन्वहवो³ नरेन्द्राः ।
राज्ये न येषां विरराम वृष्टिर्विपन्ननारीनयनान्वु⁴वाहैः ॥ [7]
वक्त्रालभङ्गनिपुणः परि-
8. भूतपा [वक्त्र] १ लाटेसलुण्ठनपटुर्जितगुर्जरेन्द्रः ।
कारमीरवीरमुकुटाञ्चितपादपीठस्तेषु क्रसाद⁵जनि लक्ष्मणराजदेवः ॥ [8]
आसीद्यद्वि-
9. जयप्रयाणजनितभ्यायामस्वेदोदयो-
न्मजनसैनिक⁶गात्रसिंदूरशिरः सिंदूरपूरो [६] नः ।
त्वङ्ग⁷गुङ्गनुरङ्गताडितमहाक्षोणी [४]-
10. व (१) ग्भोनिधिः
पूर्णो वैरिकठोरकंचदलनास्वसिद्धन्वपूरैरिव⁸ ॥ [9]
साहित्यविद्याणल⁹नाभुजङ्गो निःशेषवात्री¹⁰धरणाथ शेषः ।
ततः स
11. जज्ञे जगदैकवंशो¹¹चेदीन्द्रचन्द्रो युवराजदेवः ॥ [10]
यौवनेन तनौ यस्य प्रतापेनारिमर्दसु¹² ।
कुलाद्रिकु [जे] प्वरिभि [खि] भिस्तुल्यं पदं (१)
12. द्धे ॥ [11]
भूभारक्षमष्टक¹³श्रुतिप्रणयिनीमालम्ब्य¹⁴मानस्तनुं (१)
कुर्वाणः समेरपि नाकपथगानागच्छतो विद्विषा¹⁵ ।
विख्यातां भुवि भूरिमार्गां¹⁶-
13. मनामुषैर्दधद्वाहिर्नी
यः साक्षात्परमेधरः समभवत्सम्यक् शिवाराधनात् ॥ [12]
दिवपर्यन्तनिष्ठा¹⁷नयूपनिचयः क्षमापालचूडामणे-
स्त-
14. स्माद्वस्तुतविक्रमः क्रमवशात्कोकल्लनामाभवत् ।
षक्के यद्विजयप्रयाणपणवः स्वर्गाङ्गनास [ङ] मा-
रम्भे मङ्गलनूर्यकार्यमहितक्षोणीप-

1. Ibid. -णीः । हिलोहासितबाहु-
2. Hultzsch ममन्यत 3. Ibid -न्वहवो 4. Ibid-नान्वुवाहैः
5. Ibid -क्रमा 6. Ibid -योन्मज्जत्सैनिक गात्र सिंधुर
7. Ibid त्वङ्गगुङ्ग- 8. Ibid -कठोर कण्ठदलात्स्वसिन्धुपूरैरिव
9. Ibid -चलना 10. Ibid -धात्री 11. Ibid नगदैकवंशक्षेदीन्द्र
12. Hultzsch -मूर्दसु 13. Ibid. =ष्टक् 14. Ibid -मालम्बमान
15. Ibid. विद्विषः 16. Ibid. -मार्गां 17. Ibid ज्ञात-

15. तीनां मृतसं¹ ॥ [13]
 आसाजये² समरसिंधुरगंधरोषा-
 घस्योद्यदायतकराः ककुभां करीन्द्राः [1]
 पूरकार³मार्तमिव खेचरनायकस्य
 चक्रः
16. कपोलमधुपध्वनिभिर्निराशाः ॥ [14]
 यस्मिन्सुखैकप्रभवे प्रजानां तेजोनिवौ⁴ चेतसि वर्त्तमाने ।
 त [त्वे]⁵ परस्मिन्निव योगभाजां निता-
17. न्तमन्तस्तमसा प्रली⁶नां ॥ [15]
 आक्रामदूर्द्ध⁷ ब्रह्माण्डसंघट्टस्फुटितं यशः ।
 मन्ये यस्येन्दुनक्षत्रताराद्याकारतां गतं ॥ [16]
 कारापंजरवद्ध⁸की-
18. रनृपतिर्दसिोल्लसमी⁹चयैः
 तस्मात्कुन्तलभङ्गभङ्गिरसिको गाङ्गेयदेवोभवत्¹⁰ ।
 येनाकारि करीन्द्रकुम्भदलनव्यापारसारात्मना
19. निजित्योत्कलभवधिसीमि¹¹ जयस्तम्भः स्वकीयो भुजः ॥ [17]
 अगुणज्ञेति लोलेति ख्यातं यदिह दुर्यशः ।
 लक्ष्मा¹²स्तदधुना धौतं दिव्यमादाय
20. तद्वपुः ॥ [18]
 अतिमनोरथमर्थिजने धनं दिशति यत्तस्य कल्पतरुस्तरुः ।
 रिपुयशःकुमुदा¹³करभास्करः सुतमसूत स कर्णनराधि-
21. पम् ॥ [19]
 आक्रान्तदृष्टसामन्तप्रतापप्रसरादिव ।
 चरणौ रणशौण्डस्य सोष्माणौ यस्य रेजतुः ॥ [20]
 स्फुरद्भयां वज्रचक्राभ्यामेक [व्य] जनेन ह-
22. स्तयोः ।
 वभार¹⁴ या श्रियं सा [च] दिन्द्रोपेन्द्रविजिभिर्नी¹⁵ ॥ [21]
 सूद्धौ¹⁶ दृष्टधराभारदिवकुंजरकराय [ती] ।
 आनघतां¹⁷ भुजौ यस्य हेलोद्धतवसु¹⁸-

1. Ibid. मृतसं

2. Ibid. आसाजये

3. Ibid. पूरकार-

4. Hultzsch. निधौ

5. Ibid. तत्त्वे

6. Ibid. प्रलीना

7. Ibid. -दूर्ध्वब्रह्माण्ड

8. Ibid. -बद्ध

9. -चयैस्तम्भा

10. Ibid. -भवत्

11. Ibid. -मन्धिसीमनि or मन्धिसीमनि-

12. Ibid. लक्ष्म्या-

13. कुमुदा-

14. Hultzsch. वभार

15. Ibid. -भिर्नी

16. Ibid. सूद्धौ-

17. Ibid. आनघतां

18. Ibid. हेलोद्धत-

23. न्वरौ ॥ [22]
त्याग [व्य] सनिनो यस्य विपुलं शंसयोर्द्वयं ।
निधानं विधिना मन्ये द्विगुणीकृतमर्पितं ॥ [23]
उदण्डसुण्डाग्रविमि [सि] ते-
24. न पूत्का¹रचू [ण्णी] कृतशीकरेण ।
मुक्तातपत्रापितमम्ब²राद्धे यस्य प्रभागे पृतनागजानाम् ॥ [24]
नाहं नाय विपक्षगोत्रवस-
- Second Plate; First Side.
25. तिर्न [त्य] कपूर्वस्थिति-
यस्याख्यानुमितीव चेदिर्दिनपतेर्द्विर्द्वि³क्रमांक्रामत [:] ॥
प्रान्त (:) श्रान्तवरुथिनीकारिकरास्फाला-
26. बहे-
लोह्लासितकल्लोलावलिर्वा⁴दुदण्डमुदधिश्चकंद सान्द्रस्वनैः ॥ [25]
यत्कुन्तप्रोतशत्रु (:) श्रुतरुधिरसुरापानमत्तप्रनृत्य-
तवंता⁵-
27. लोत्तालतालारवभरितककु [पच] कपर्यां (यं) न्तसीञ्जि ।
अन्योन्या⁶ललवाचां समिति सुरभ⁷सं दत्तहस्तादिसंज्ञा-
न्यापारेणामराणां वररम-
28. णविधिः कुसमासीन्मुहूर्त⁸ ॥ [26]
आनन्दमन्दसुमनस्सुमनोवकीर्ण (:)
संप्रामरङ्गमुवि भूमिभृतां पुरस्ता⁹त ।
वीरस्य वीरचरितं नृवे¹⁰ कवं-
29. छै-
लक्ष्मीहठग्रहकठोरभुजस्य यस्य ॥ [27]
मीतेषु प्रमदाविगोगविधिना प्रागुल्ला¹¹रिन्नतं
साद्धं वन्धुत¹²या गृहस्थपदवीं का [र] गृहस्थापनात् [।]
वा-
30. नप्रस्थपदं वनाश्रयवशात्¹³ मैशाच्च तिष्ठोः स्थि¹⁴तिः (।)
येनैव¹⁵ चतुराश्रमेकगुरुता स्पष्टाकृता¹⁶ शत्रुषु ॥ [28]
यस्यार्थिब्रजवाङ्मिताधिकफल-

1. Ibid. सुण्डाग्र विनिःसृतेन पूत्कार-

2. Ibid. मम्बराद्धे

3. Ibid. चेदिनृपतेर्द्विचक्र-

4. Hultzsch. -हेलोहसत्कल्लोलावलिवाहु

5. Ibid. -सत and नृत्यद्वता-

6. Ibid. -लक्ष्य

7. Ibid. सरभसं

8. Ibid. कल्प आसी-

9. Ibid. -स्तात्

10. Ibid. नन्तते

11. Ibid. प्रागुल्ला-

12. Ibid. वन्धु-

13. Hultzsch. -वशाद्

14. Ibid. मिष्ठोः स्थिति

15. Ibid. येनैव

16. Ibid. -अनेक गुरुता स्पष्टीकृता

31. प्राप्यै निसन्धनूः¹
प्राक्प्रत्यगधरणीधरान्तरस्परतः² स्फुरद्वोषणाः ।
पूते³ निर्मितमाः [पु] रा परिनिते ब्रह्माण्डे अस्मिन् कथ⁴—
सम्मा [स्य]—
32. नित यशान्ति⁵ चेदिदिनपतेराकुलोभूषिरं ॥ [29]
किं तस्य कर्णं [नृ] पतेर्भवत वर्णयामो
यस्य द्विजातिजनशासनताम्रपट्टैः⁶ ।
उत्कीर्यमाणनिवि—
33. द्वाधरचक्रवाल—
वाचालितैर्वधिरभाबमियाज⁷ विश्वं ॥ [30] छ ॥
स पथ⁸ परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीवामदेवपादानु (१)—
34. ध्यात (१) परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वरपर [म] माहेश्वर—
त्रिकलिङ्गाधिपतिश्रीमत्कर्णदेव⁹ निजभुजोपार्जितास्व¹⁰पतिगजप—
35. तिनरपतिराजत्रयाधिपतिः¹¹ श्रीमत्कर्णदेवः कुशली (॥ छ ॥)
जयस्कन्धावार¹² श्रीमत्कर्णतीर्थाधिवासिते महादे [वी] महाराजपुत्रो
महाम—
36. म्त्री महासान्धिविग्रहिको महामात्यो महाधर्माधिकरणिको
महाप्रतिहारो महाचपटलिको महाभाण्डागारिको महासामन्तो महाम्र
37. (१) मत्तवारो महाभसाधनिकः एतानन्यांश्च [१] कीर्तितान¹³ यथा-
स्थाननियुक्तराजपुरुषान्यथाप्रतिस्थान¹⁴ कोशम्वपत्तया¹⁵ (॥) चन्ध-
पहाग्रामनि—
38. वासिनो निखिलजनपदाम्यथाहं मानयति बोधयति¹⁶ समाज्ञापयति¹⁷
[॥] विदितमस्तु भवतां यथा ग्रामोयमस्माभिश्चतुराघाटविशुद्धः सजल—
39. स्थलः साम्भ¹⁸मभूक [:] सगर्तोषरः सलोहव्रवणाकरः स्वसीमा¹⁹पर्यन्त-
[:] सवननृणधृतिगोचरपर्यन्तः (१) विदमी कौण्डिन्यगोत्रायात्रि-
रसाम्भ²⁰ (१)—
40. रीषयौवनास्पृत्रि²¹ (:) प्रवराय वाजसनेयसाखिने²² उपाध्यायसील-
पौत्राय आवसथिकमालहूपुत्राय पंडितश्रीशान्तिस्मर्त्तने²³ ब्राह्मणाय

1. Ibid. निशम्यात्मभूः प्राक्— 2. Ibid.—धरान्तर रसाधारात् 3. Ibid. पतन्—

4. Ibid. परिमितं ब्रह्माण्डमस्मिन्कथ 5. Ibid. यशंश्चिचेदिनपतेरित्याकुलो

6. Ibid. —नाम्र 7. Ibid. वधिरभाबमियाव 8. Ibid. पथ

9. Ibid. —देवो 10. Ibid. ताश्चपटि— 11. Ibid. —पत्यः

12. Ibid. वारे 13. Hultzsch.—तान् 14. Ibid. —पुरुषा and —स्थान

15. Ibid. कौशाम्भपत्तया 16. Ibid. बोध— 17. Ibid. समाज्ञा—

18. Ibid. मात्र— 19. Ibid. सीमा— 20. Ibid. —साम्भ

21. Ibid. यौवनाथ 22. Ibid. —शाखिने 23. Ibid. शर्मणे ब्राह्म—

41. ग्रामोयं एतेषां पवंकृत्वा¹ श्रीमत्कर्णप्रकाशे व्यवहरणे सप्तमसंवत्सरे
कार्तिके मासि सुहृत्पञ्च²कार्तिकीपौर्णमास्यां तिथौ गुरुदि-
42. ने एवं संवत्सरमासपञ्चतिथिवारातुक्रमेणाघेह श्रीमतअर्धतीर्थे³
गंगायां स्नात्वा भगवन्तं शिवभट्टारकं समन्वयचर्च्य मातापित्रोरा-
43. त्मनश्च पुण्ययशोभिवृद्धये चन्द्रार्क्षितिपर्यन्तं शासनत्वेन प्रवृत्त इति
मत्वा यथाधायमानभागभोगहिरण्यादिसमस्तराजप्र-(1)
44. त्पादायाः एतस्याज्ञाश्रवणविधेयीभूय दातव्याः । तद्वपिचीर्षया
न केनापि (न) गन्तव्यमिति ॥ छ ॥ भवन्ति चात्र पुण्यक्षोकाः ।
45. सव्वानेतान् भाविनः पार्थिवेन्द्रान्⁴
भूयो भूयो याचते रामभद्रः [1]
सामान्योयं धर्मसेतुर्नृपाणां
काले काले पालनीयो भवद्भिः ॥ [31]
व-
46. हुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः⁵ सगरादिभिः ।
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं ॥ [32]
भूमि यः प्रतिगृह्णाति⁷ यश्च भूमिं प्रयच्छति⁸
47. उभौ तौ पुण्यकर्माणी⁹ नियतं स्वर्गागतिनौ¹⁰ ॥ [33]
पाष्टं वर्षसहस्राणि स्वर्गं तिष्ठति भूमिदः ।
आच्छेत्ता चानुमन्ता च तान्येव नरके व (1)-
48. सेत¹¹ ॥ [34]
अस्मिन्वंसे¹² द्विजप्रोपि यश्चान्यो नृपतिर्भवेत्¹³ ।
तस्यापि करलप्रोहं शासनं न व्यति¹⁴क्रमेत ॥ [35]
सुवर्णमेकं गामेकां भूमेरप्ये-
49. कमंगुलं ।
हरश्चरकम्प्राप्नोति यावदाहुत¹⁵संप्रधं ॥ [36]
लिखितं चेद् करणिकरपी¹⁶सर्वानन्देन ।
उत्कीर्णितं¹⁷ च विधानन्देन ॥ मङ्गलं महाश्रीः ॥

1. Ibid. एवं-

2. Ibid. सुहृ-

3. Ibid. श्रीमदर्थ-

4. Hultzsch. -वेन्द्रान्

5. Ibid. बहुभि-

6. Ibid. राजभिः

7. Ibid. गृह्णाति

8. Ibid. प्रयच्छति

9. Ibid. -कर्माणी

10. Ibid. गामिनौ

11. Ibid. वसेत्

12. Ibid. -नेत्

13. Hultzsch -नन्दे

14. Ibid. -वेत्

15. Ibid. -नेत्

16. Ibid. भूत-

17. -श्री

18. Ibid. उत्कीर्ण

2. K. is inclined to restore गजाननम्

यस्येच्छाशक्तिभावादसदपि सकलं जायते लीयते च
सोप्याहो हर्षदेवो भुवनविरचनासूत्रधारोप्रमेयः ॥ [6]
नूनं वाणाग्निदग्धस्त्रिपुरसुररिपु-

7. [जा] तहर्षः सहर्षै-
रिंद्राद्यैर्देववृन्दैः कृतनुतिनतिभिः पूज्यमानोऽस्त्र शैले ।
योभूज्जाज्ञापि हर्षो गिरिशिखरभुवोभारतानुग्रहाय
सो¹ स्ताहो लिंगरूपो द्विगुणितभवनश्रृंगमौलिः शिवाय ॥ [7]
निर्यज्ञेत्त्रा [ण्ड]-
8. [भा] ण्डानणुदहनरुचि भ्रूषसंभ्रान्तसखं (खं)
प्रान्तज्वालावलीढद्रुमव (व) हलमहाभूमभूत्रायिताशम् ।
सरंभारंभ भीमस्वनमसमशरोच्छेदि यस्याशशंकं
दृष्ट्वा देवैः [स्व]² रूपं किमिय [म] समये संहतिर्ध्वो (ध्वो)-
भुवे [घ ॥] [8]
9. देवः पुरधगध्यास्ते यमभ्रंकपमुच्चकैः ।
हर्षव्यानिः स हर्षाख्यो गिरिरेष³ पुनातु वः ॥ [9]
शूरस्येदं श्लोकं⁴ ।
गांगं नो निज्झ [रांभ] : प्रवहति न शुभा नंदनोद्यानलक्ष्मीः
सद्रत्नम्बवर्णशृङ्गामलविविधरुचो नैव --
10. [स्त] पात्र ।
अन्वां धत्ते तथापि श्रियमतिशयिनीमेष शैलोद्वितीयां
साक्षाच्छुभ्युर्दास्ते तदपि हि परमं कारणं रम्यतायाः ॥ [10]
अष्टमूर्तिर्व्यमप्यास्ये सिद्धवष्टकविभुः स्वयम् ।
महिमा भूधरस्यास्य परमः कोपि- ~ ~⁵ ॥ [11]
11. [एत] स्ववर्णाण्डकांतिप्रवरतममहामण्डपामोगमद्रं
प्रांतप्रास्तादमालाविरचितविकटापाण्डुपुत्राभिरामम् ।
मेरोः शृङ्गोपमानं सुचटितवृषसत्तोरणद्वाररम्यं
नानासङ्गोद्युक्तं जयति भगवतो हर्षदेवस्य [ह]-
12. [मर्षम्] ॥ [12]
आद्यः श्रीगूढकाल्याप्रयितनरपतिश्चाहमानान्वयोभूत्⁶
श्रीमन्नागा⁷ [घ] लोकप्रवरनृपसमालम्ब (छ) वीरप्रतिष्ठः ।

1. K. reads स.

2. सख्यं was, perhaps, originally engraved, but seems later to have been altered to स्व०.

3. रेषा originally engraved, but altered to रेष.

4. Kielhorn. reads शूरस्येपश्लोकः 5. K. restores विभते. 6. Kielhorn. - भूच्छ्री.

7. Originally श्रीमन्नागव, but व omitted subsequently. घ is supplied by Kielhorn.

यस्य श्रीहर्षदेवे वरभवनमयी भौतली कीर्तिमूर्ति-
ल्लोकेषापि स्थिरैषा प्रतपति परमैः-

13. ~ - - - [गै] : ॥ [13]

पुत्रः श्रीचंद्रराजोभवदमलयशास्तस्य तीव्रप्रतापः
सनुस्तस्याय भूपः प्रथम इव पुनर्गुणकाख्यः प्रतापी ।
तस्माच्छ्रीचंदनोभूषितपतिभयदस्तोमरेण सवर्षं
हत्वा रुद्रेणभूपं समर [भुवि]

14. [ब] लाघे [न लब्धा] जयश्रीः ॥ [14]

ततः परमतेजस्वी सदा समरजित्वरः ।
श्रीमान्वाक्पतिराजाख्यो महाराजोभवत्सुतः ॥ [15]
येनावैभवं स्वसैन्यं कथमपि दधता वाजिवह्णा सुमुष्ट
प्रागेव त्त्रासितेभः सरसि क [रि] रटङ्गिर्मैङ्गि ~ -

15. - [जे] ।

वन्द्यवमाभर्तुराज्ञां समदमभि [व] हृन्नागतोनंतपार्श्व-
वमापालस्तैश्चपालां दिशि दिशि गमितो ह्रीविपण्णः प्रसण्ण-

(ज) : ॥ [16]

शरस्येवं ।

लोकैर्यो हि महीतले ननु हरिश्चंद्रोपमो गीयते
त्यागैरव [र्य] जयेषु की [र्ति]-

16. [र] मला धर्मश्च यस्योजव (उज्ज) लः

येनादायि हराय मंदिरकृते भक्त्या प्रभूतं वसु
श्रीमद्वाक्पतिराजसुनुरसमः श्रीसिंहराजोभवत् ॥ [17]
हैममारोपितं येन शिवस्य भवनोपरि ।
पूर्णचंद्रोपमं स्वीयं मूर्तं य [श] ~ [पि] ढक [म्] ॥ [18]

17. - -² । तोमरनायकं सलवणं सैन्याधिपत्योद्धतं

युद्धे येन नरेश्वराः प्रश्रित्वा निष्ठां (ण्णां) शिता जिष्णुना ।
कारावेरमनि भूरयश्च विष्टतास्तावद्धि यावद्गृहे
तन्मुक्त्यर्थमुपागतो रघुकुले भूचक्रवर्ती स्वयम् ॥ [19]
श्रीमा-

18. [निव] प्रहराजोभूतसुतो वासवोपमः ।

वंशलक्ष्मीर्जयश्रीश्च येनैते विधुरोद्धृते ॥ [20]
श्रीसिंहराजरहिता किल चितयंती
भीतेव संप्रति विभुर्ननु को ममेति ।
येनात्मवा (वा) द्रुयुगले चिरसन्निवासं
संधीरितेति दधता निज-

1. K. suggested that it may be read as वि०.

2. Kielhorn is inclined to supply either जित्वा or हत्वा.

19. [रा] ज्यलक्ष्मीः ॥ [21]
 येन वृद्धदमनेन सर्वतः साधिताखिलमही स्ववा (वा) हुभिः ।
 लीलयैव वशावसिनी कृता किंकरीव निजपादयोस्तले [22]
 यस्य चारु चरितं सतां सदा शृण्वतां अगति कीर्तितं जनैः ।
 हृष्टिजातघनरोमकं
20. ~¹ जायते तनुरलं मुहुर्मुहुः ॥ [23]
 मुक्ताहारैः सुतारैः प्रतरलतुरगैश्चारुवस्त्रैश्च शस्त्रैः
 कर्पूरैः पूगपूरैर्मल्लयतनवरैर्हंसभारैरपारैः ।
 उद्यद्गानैः समानैश्चलकुलगिरिभिर्हन्तिवारैः सदारै-
 र्निर्म्यार्जैः प्रातिर - -
21. ~ ~ भिरिति श्रुतैः प्रामृतैर्घः सिषेवे ॥ [24]
 छत्रधारावरग्रामो द्वितीयः शंकराणकः [1]
 तेनेमौ हर्षना [थाय] [भ] कस्या दत्तौ सप्तासनौ ॥ [25]
 श्रीमद्दुर्लभराजेन योनुजेन विभूषितः [1]
 लक्ष्मणेनेव काकुत्स्थो विष्णुनेव हलायुधः ॥ [26]
22. [महा] राजावली चाम्पौ शंभुभक्तिगुणोदया ।
 श्रीहर्षः कुलदेवोऽस्यास्तस्माद्विष्यः कुलक्रमः ॥ [27]
 अनंतगोचरैः³ श्रीमान् पण्डित औत्तरेव (श्व) रः ।
 पंचार्थ⁴लाकुलाग्राये⁴ विश्वरूपोभवद्गुरुः ॥ [28]
 दीक्षाजातमलध्वन्सविस्फुरज्ञा⁵-
23. [ननि] र्मलः ।
 प्रशस्ताख्योभवच्छिष्यस्तस्य पाशुपतः कृती ॥ [29]
 भा [व] रक्तो [भ] वत्तस्य शिष्यो द्विनामतोऽल्लटः ।
 बार्गटिकान्वयोद्भूतसहिप्रकुलसंभवः ॥ [30]
 हर्षस्यासन्नतो ग्रामः प्रसिद्धो राणपत्निका ।
 सांसारिककुलाग्रायस्ततो यस्य विनि [र्गमः] ॥ [31]
24. अल्लटच्छ्राना नंदी शिवासन्नस्थितिक्रमः ।
 श्रीहर्षाराधने नूनं स्वयं मर्ष्यमवातरत् ॥ [32]
 आजन्म व (व) ह्यचारी दिगमलवसनः संयतात्मा तपस्वी
 श्रीहर्षाराधनैकम्यसनशुभमतिस्त्यक्तसंसारमोहः ।
 आसीद्यो लब्ध (वध) जन्मा भवतर [णधि] वां- ~

1. Kielhorn wants to restore टका before जायते.
2. Better अनन्तगोचरः as an adjective of औत्तरेवरः.
3. पंचार्थ is usual adjective used before the names of the kings or honourable persons in the medieval inscriptions.
4. Kielhorn is inclined to restore पंचार्थलकुलाग्रायो.
5. Ibid. -ध्वस विस्फुरज्ञा-

25. - [वी] सुव (व) न्यु-
 स्तेनेवं धर्मिवित्तैः सुघटितविकटं कारितं हर्षहर्म्यम् ॥ [33]
 अस्मिन्नां कश्चैले गगनपथलिहोत्तुङ्गशृङ्गे प्रमेयं
 हर्म्यं श्रीहर्षनामप्रथितपशुपतेः सद्धिमानो [प] मानम् ।
 दृष्ट्वा भङ्गो गयुक्तं व (व) हुसुरभवनं कारितं येन
26. - -
 नासाध्यं किञ्चिदस्ति स्फुटमिति तपसो दिःस्पृहाणां यतीनाम् ॥ [34]
 आसीन्नैष्ठिकरूपो यो दीप्तपाशुपतव्रतः ।
 ती [व्र] वेगतपोजात पुण्यापुण्यमलक्षयः ॥ [35]
 सदा शिवसमाकारस्तस्येश्वरसमुद्यतेः ।
 भावद्योतोभवच्छिष्यः संदीपितगु-
27. [रुक्] मः ॥ [36]
 गुरोराशामयं प्राप्य प्रतिष्ठासोः शिवालयम् ।
 यथाप्रारब्ध (व) कार्याणामंगीकृतभरोभवत् ॥ [37]
 पुरस्तात्पर्वतस्याधस्त्रितयं येन कारितम् ।
 सत्कूपो वाटिका दिव्या गोप्रपा घटितोपलैः ॥ [38]
 सदैव वहमानेन कूपेन स्वादुवारिणा ।
 वाटिकासेच-
28. प्रपाभरणन्तथा ॥ [39]
 सत्पुष्पैरर्चनं शम्भोः पयःपानं गवामपि ।
 कार्यद्वयमिदं सारं वर्णितं पुण्यकांक्षिणाम् ॥ [40]
 दिगंब (व) रं जटा भस्म¹ तरुणं च विपुलं मही ।
 भिक्षा हृत्तिः करः पात्रं यस्यैतानि परिग्रहः ॥ [41]
 शिवभवनपु-
29. - - - [पा] रं यदासी
 तदखिलमुपलौचैः पूरयित्वा गभीरम् ।
 समतलसुखगम्यं प्रांगणं तेन कांतं
 मसृणतश्शिलाभिः कारितं वं (वं) धयित्वा ॥ [42]
 वीरभ [व्र] सुतः ख्यातः सूत्रधारोत्र चंडसिब² ।
 विश्वकर्मेव सर्व्वज्ञो वास्तुविद्या [म] -
30. - - - [॥] [43]
 [ये] न निर्मितमिदं मनोहरं शंकरस्य भवनं समं वपम् ।
 [स] र्व्वदेवमयचारुनोरणं स्वर्गखंडमिव वेधसा स्वयम् ॥ [44]
 गंगाधरवरभवेन करणिकयीरुकसुतेन भक्तेन ।
 अक्रियतेयं सुगमा प्रशस्तिरिह धीरनागेन ॥ [45]

1. Originally भस्म altered to भस्म.

2. This word offends against metre and the grammar both.

- यावच्छंभो ~ -
31. ~ ~ ~ नसुरनदीचंद्रलेखापतित्वं
यावल्लक्ष्मीमुरारिरुरसि विलसति द्योतते कौस्तुभं च ।
गायत्री याव [दा] स्ते सततमुपनता प्रेयसी घ (व) ह्यणोन्ते
कैलासाकारमेतत्प्रतपतु भवनं हर्षदेवस्य तावत् ॥ [46]
अ - -
32. - [ह] तः शंभुः कथं कालस्य गोचरः ।
हर्म्यनिर्माणकालस्तु यथादृष्टो निव (व) ध्यते ॥ [47]
.. संवत् १०१ [३] आपादशुदि १३ शंभोः प्रासादसिद्धिः ॥ ॐ ॥
जातेब्दा (द्वा) नां सहस्रे त्रिगुणवयुते सिंहराशौ गतेर्ह
शुक्ला यासीत् [ती] -
33. [या] शुभकरसहिता सोमवारेण तस्याम् ।
आदिष्टः शंभुनामौ [भूव] समलपदं दिप्सुना शुद्धसत्त्वं (खं)
लब्धा (द्वा) वैदेहभावं शिवभवनसभिप्रस्थितो ह्यल्लटोद्य ॥ ॐ ॥ (॥) [48]
स्वस्ति । संवत् १०३० आपादशुदि १५ निरुद्धं
यथालब्ध (द्वा) शासना [नां] - -
34. -स्त्रैव लिलयते । महाराजाधिराजश्रीसिंहराजः स्वभोगे तृणकूपकद्वाद-
शकं मिहगोष्ठं । तथा पट्टव (व) ङ्कविषये त्रैकलककेशानकूपी ।
मरःकोटविषये कण्ठपल्लिकामेवं ग्रामांश्चतुरश्रं द्वां कशिश्वरोपरि... [भ] -
35. गवते श्रीहर्षदेवाय पुण्येहनि श्रीमत्पुष्करतीर्थं^१ स्नात्वा स्वपनाच्यनविले-
पनोपहारूपदीपपर्वयास्त्रोत्सवार्थमाशशांकतपनार्णवस्थितेयां चच्छास-
नत्वेन प्रददौ । तथैतद्भ्राता श्रीवत्सराजः स्वभोगावाप्तजय [पु] [रविष] -
36. ये कर्हमखातग्राममदाच्छासनेन । तथा श्रीविग्रहराजेन शासनदत्तग्राम-
द्वयमुपरिलिखितमास्ते । तथा श्रीसिंहराजात्मजौ श्रीचंद्रराजश्रीगोविं-
राजौ स्वभोगावाप्तपट्टव (व) ङ्कविषये । दर्नकण्विष [ये]
37. [पा] संख्येन स्वहस्तांकितशासनौ [गृ] [द] के पाटकद्वयं
पल्लिकाग्रामौ भक्त्या वितेरतुः । श्रीसिंहराजीयदुःसाध्यश्रीधेयुकः खट्क-
विषये स्वभुज्यमानमयूरप [द्र] ग्रामं स्वाम्यनुमतः प्रदत्तवान् ।
38. हिलात्मजः श्रीजयनराजः^२ स्वभुज्यमानकोलिकूपकग्रामं भक्त्या हर्ष-
देवाय शासनेन दत्तवान् । (॥) तथा समस्तश्रीभम्मह [दे] स्या
शाकंभयां लवणकूटकं प्रति विंशोपकमेकं दत्तं । तथोत्तरापथीयहेडा
विकानां [स]
39. [घ] १ टकं प्रति द्रम्म एको दत्तः । (॥) पुण्यात्मभिर्वत्तानि देवभुज्य-
मानक्षेत्राणि यथा । म [द्रा] पुरिकायां पि [ण्य] लवालिकाक्षेत्रं निम्ब
(म्ब) ढिका [प्रा] मे दर्भटिकाक्षेत्रं मरुपल्लिकायां [क्षा] टक्षे [त्रं]
[ह] र्षे लाटक्षेत्रं

40.[क] लावणपट्रे सेव्यकलेत्रं तथात्रैव द्विहलिकानं [दि]
 सोमके बृहद्वलमिति ॥
 सर्वानेतान्भाविनो भूमिपाला-
 न्भूयो भूयो याचते रामभद्रः ।
 सामान्योयं धर्मसेतुर्नृपाणां
 काले काले पालनीयो भवन्ति [: ॥] [49]

53. UDEPUR PRAŚASTI OF THE KINGS OF MALAWA

Prov. : Udepur, Rajasthan.

Date. : V. S. 1262, Śaka S. 1147 or Kali S. 4307.

Lang. : Sanskrit

Script. : Nāgarī of about 11th
 Century A. D.

Ref. : Buhler, *Ep. Ind.* I, p. 222-238.

Text

1. ओं नमः शिवाय ॥
 गंगाबुसंसिक्तभुजंगमालवाले कालेन्दोरमलांकुराभा ।
 यन्मूदभिं नम्रेहितकल्पवल्क्या भातीव भूयै स तवास्तु शंभुः ॥ [1 ॥]
2. सानंदनं विकरसुंदरसांद्रनां दीनादेन तुंबुरुमनोरमगानमानैः ।
 [नृप्यं] त्यवस्यमनि¹ [शं] सुखासवेस्या² यस्याप्रतो भ-
 3. वतु वः स सिवः³ शिवाय ॥ [2 ॥]
 मूर्द्धस्थिता [असरितोक्त] मयेव संभो⁴-
 रक्षांगभंगघटनाशनमाश्रयंती ॥
 हृष्टाश्रनाथवसती⁵
4. सकलांगतुष्टा
 पुष्टिर्नगोद्वतनया भवती विद्वयात् ॥ [3 ॥]
 गणेशो [व] : सु [खाया] स्तु निष्ठातः परशुः करे ।
 यस्य नम्रघनावध-
5. कंदोच्छ्रित्या ह्रवोद्यतः ॥ [4 ॥]
 अस्त्युर्बुधः प्रतीच्यां हिमगिरितनयः सिद्धदंपत्यसिद्धेः
 स्थानं च ज्ञानभाजामभिमत-
6. फलदो अस्मिन्वितः सो अर्जुनाख्यः⁶ ।

1. Buhler -त्यवस्यम

2. Ibid. वेद्या

3. Ibid. च शिवः

4. Ibid. शमोर

5. Ibid. शशता

6. अर्जुन is obviously a son of Himālaya in the west

विश्वामित्रो बशिष्ठादहरत्¹ च [ल] तो वन्न गां तत्प्रभावा-
जशे वीरोमिकुंडादिपुवलभिधनं य-

7. अकारैक एव ॥ [5 ॥]
मारयित्वा परान्धेनुमानिन्ये स ततो मुनिः ।
उवाच परमारा [ख्यः पा] धिर्वेदो भविष्यसि ॥ [6 ॥]
तदन्ववाये ऽखिलयज्ञसंघनू-
8. सामरोदाहृतकीर्तिरासीत् ।
उपेन्द्रराजो द्विजवर्गरत्नं सौर्याजितोतुंगनृपत्वं [मा] नः [7 ॥]
तस्मिन्पुरासीदरिराजकुम्भिकंटीरवो
9. धीर्यवतां वरिष्ठः ।
श्रीवैरसिंह²श्चतुरर्णवान्तधाभ्यां जयस्तंभकृतप्रशस्तिः ॥ [8]
तस्माद्भूव वसुधाधिपमौलिमाला-
रत्नप्रभारुचिरं-
10. जितपादपीठः ।
श्रीयकः करकृपाणजलोर्मिमग्न-
सन्नुम्रजो³ विजयिनां धुरि भूमिपालः ॥ [9 ॥]
तस्मादवन्तितरुणीनय-
11. नारविन्द-
भास्वानभूत्क रकृपाणमरीचिदीप्तः ।
श्रीवाक्पतिः सतम⁴खानुकृतिस्तुरंगा
गंगासमुद्रमलिलानि पिबन्ति यस्य ॥ [10 ॥]
12. जातस्तस्माद्वैरसिंहोऽन्यनाम्ना लोको मृते [वज्रट] स्वामिनं यं ।
शत्रोर्वर्गं धारयासेर्निहत्य श्रीमद्भारा सूचिता येन राज्ञा ॥ [11 ॥]
तस्मा-
13. दभूदरिनरे⁵स्वरसंघसेवा⁶गर्जद्गर्जेन्द्रवसुन्दरतूर्यनादः ।
श्रीहर्षदेव इति स्रोष्टिगदेबलस्मीं जग्राह यो युधि नगादसमप्र-
14. तापः ॥ [12 ॥]
पुत्रस्तस्य वि [भू]⁷ विबाखिलधराभोगो गुणैकास्पदं
सौर्याक्रान्तसमस्त⁸सन्नु विभावाधि⁹ध्याद्यवित्तोदयः ।
वक्नुवो-

1. The allusion to Visvamltras forcibly carrying away the cows of the sage Vasishtha.

2. Bühler वैरसिंह-

3. Ibid. शत्रुम्रजी

4. Buhlar -सतमखानुकृति

5. Ibid. -नरेश्वर

6. Ibid. -सेना

7. Ibid. -विभूषिता

8. Ibid. शौर्या-

9. Ibid. -शत्रुविभवाधिन्याय्य वित्तोदयः

15. चक्रवित्तवर्ककलनप्रज्ञातशा [खा] गमः
श्रीमद्भाषपतिराजदेव इति यः सन्निः सदा कीर्त्यते ॥ 13 ॥
कर्णाटलाटकेरल-
16. चोलशिरोरञ्जरागिपदकमलः ।
यश्च प्रणयिगणार्थितदाता करुपद्रुमप्रख्यः ॥ [14 ॥]
युवराजं विजित्याजौ हत्वा तद्वा-
17. हिनीपतीन् ।
खड्गमूर्ध्वीकृतं¹ येन त्रिपुर्यां विजिगीषुणा ॥ [15]
तस्यानुजो निर्जितहृणराजः श्रीसिधुराजो विजयार्जि-
18. तश्रीः ।
श्रीभोजराजोजनि येन रवं नरोत्तमाकम्पकृतद्वितीयं ॥ [16 ॥]
आ कैलासान्मलयगिरितो ऽस्तोदयाद्रिद्वयादा-
भुक्ता पृथ्वी पृथु-
19. नरपतेस्तुल्यरूपेण येन ।
उन्मूल्योर्ध्वीभरगुरु [ग] णा लीलया चापयज्या²
क्षिता दिष्टु क्षितिरपि परां प्रीतिमापादिता च ॥ [17 ॥]
साधितं विहितं दत्तं
20. ज्ञातं तद्यज्ञ केनचित् ।
किमन्यक्कविराजस्य श्रीभोजस्य प्रशस्यते ॥ [18]
चेदीश्वरैर्द्रव [तोगा] ल [भीमसु] ख्या-
न्कर्णाटलाटपतिगुर्जरराट्पुरु-
21. प्कान् ।
यद्भृत्यमात्रविजितानवलो [कथ] मौला
दोष्णां वलानि कलयन्ति न [योद्ध] लो [कान्] ॥ [19 ॥]
केदारराजमेस्वर³सोमनाथ [सुं] डीरकालानलरुद्र-
22. सत्कैः [1]
सुराश्र [यै] व्याप्य च यः समन्ताद्यथार्थसंज्ञां जगतीं चकार ॥ [20 ॥]
तत्रादित्य प्रतापे गतवति सदनं स्वर्गिणां भर्गभक्ते-
व्यासा धारेव धात्री रिपुति-
23. मिरभरैम्मौल्लोकस्तदाभूत् ।
विश्रस्तांगो⁴ निहृत्योद्गटरिपुति [मिरभ] रं खड्गदंढी⁵सुजालै-
रन्यो भास्वानिवोद्यन्धुतिमुदितजनात्मोद्-
24. यादित्यदेवः ॥ [21 ॥]
येन धरणीवराहः परमारेणो [दृष्टतो] निरायासा [व] ।
[तस्यैतस्या भू] मेरुद्वारो वन कियन्मात्रः ॥ [22 ॥]
[कुंवान्ध-] तबाजिवजर-

1. Buhler खड्गमूर्ध्वीकृतो

2. Ibid. चापयज्या

3. Bühler. रामेश्वर-

4. Ibid. विश्रस्तां-

5. Ibid. दण्डाद्यु-

54. KHALIMPUR PLATE OF DHARMPALA DEVA.

Prov. : Khalimpur, Maldah Dist., E. Bengal.

Date. : 9 th century A. D.

Lang. Sanskrit.

Script. : Magadha variety of
northern alphabet.

Ref. : Batavyal, J. A. S. B. Vol. LXIII & I p. 39 ff.
Kielhorn, *Ep. Ind.* Vol. IV pp. 243-254.

Text

First Side

1. ओं स्वस्ति [॥]
सर्वशतां श्रियमिव स्थिरमास्थितस्य
वज्रास-
2. नस्य व (व) हुमारकुलोपलम्भाः ।
देव्या महाकरुणया परिपा-
3. लितानि
रक्षन्तु वो दश व (व) लानि दिशो जयन्ति ॥ [1]
श्रिय इव सुभगा-
4. याः सम्भवो वारिराशि-
रशशधर इव भासो विश्वमाह्लादयन्त्याः ।
प्रकृतिरवनिपानां सन्ततेरुत्तमाया
अ-
5. जनि दयितविष्णुः सर्वविद्यावदातः ॥ [2]
आसीदासागरादुर्वी गुर्वीभिः कीर्त्तिभिः कृती ।
मण्डयन्
6. खण्डितारातिः श्लाघ्यः श्रीवप्यटस्ततः ॥ [3]
मात्स्यन्यायमपोहितुं प्रकृतिभिर्लक्ष्म्याः करङ्गाहितः
श्रीगोपा-
7. ल इति शितोशशिरसां चूडामणिस्तत्सुतः ।
यस्यानुक्रियते सनातनयशोराशिर्दिशामाशये
शेतिम्ना य-
8. द्वि पौर्णमासरजनी ज्योत्स्नातिभारश्रिया ॥ [4]
शीतांशोरिव रोहिणी हुतभुजः स्वाहेव तेजोनिधेः
शर्वाणी-

9. व शिवस्य गुह्यकपतेर्भद्रैव भद्रात्मजा ।
पौलोमीव पुरन्दरस्य दयिता श्रीदेहदेवीस्वभू-
देवी तस्य विनो-
10. दभूर्भुररिपोर्लक्ष्मीरिव क्षमापतेः ॥ [5]
ताभ्यां श्रीधर्मपालः समजनि सुजनस्त्यमानावदानः
स्वामी भूमी-
11. पती¹नामखिलवसुमती मण्डलं शामदेकः [1]
चत्वारस्तीरमजत्करिगणचरणन्यस्तमुद्राः समुद्रा
यात्रां य-
12. स्य क्षमन्ते न भुवनपरिखा विश्व (एव) गाथाजिगीशोः ॥ [6]
यस्मिन्नुहामलीलाचलितव (व) लभरे दिग्जयाय प्रवृत्ते
यान्त्या²-
13. ि [म्व] श्वम्भरायां चलितगिरितिरश्चीनतां तद्वशेन ।
भाराभुप्रावमज्जन्मणिविभुरशिरश्चक्रसाहायकार्थं
शेषे-
14. णोदस्तदोष्ण स्वरिततरमधो धस्तमेवानुयातम् ॥ [7]
यत्प्रस्थाने प्रचलित व (व) लास्फालनादुल्लङ्घि-
भूलीपूरैः पिहि-
15. तसकलव्योमभिर्भूतधाप्याः ।
सम्प्राप्तायाः परमतनुतां चक्रवालं फणानां
मघ्नोन्मीलन्मणि फणिपतेर्ला-
16. घवादुल्लालस ॥ [8]
विरुद्धविषयसोभायस्य कोपाग्निरौर्ववत् ।
अनिर्घृति³ प्रजज्वाल चतुरम्भोधि-वारितः ॥ [9]
17. येभूवन् पृथुरामराघवनलप्राया धरित्रीभुज-
स्तानेकत्र दिदृक्षुषेव निषितान् सर्वान् समस्वेष्टसा⁴ ।
एव-
18. स्ताशेषनरेन्द्रमानमहिमा श्रीधर्मपालः कलौ
लोलध्रीकरिणीनिव (व) न्धन महास्तम्भः समुत्तम्भितः ॥ [10]
यासां
19. नासरिभूलीधवलदशदिशां द्वागपश्यन्नियतां
धत्ते मान्धानुसैन्यव्यतिकरचकितो ध्यानतन्त्रीम्महेन्द्रः ।
20. तासामप्याहवेच्छापुलकितवपुषाम्बाहिनीनाम्बिधानु⁵
साहाय्यं यस्य वा (वा) ह्योर्निखिलरिपुकुलध्वंसिनोर्ना-

1. The original seems to have been-पतीनां. 2. Kielhorn. यान्त्या वि-

3. Kielhorn. अनिर्घृति.

4. Ibid. समवेष्टसा.

5. Ibid. वपुषा बाहिनीना विधानु.

21. वकाशः ॥ [11]
भोजैर्मत्स्यैः समद्रैः कुर्यदुयवनावन्ति गन्धारकीरै-
र्भूपैर्व्यालोलमौलिप्रणति परिणतैः
22. साधु सङ्गीर्यमाणः ।
हृष्यत्पञ्चालवृद्धोदधृतकनकमयस्वामिषेकोदकुम्भो
दत्तः श्रीकन्यकुब्ज (वज) स्सललितच-
23. लितभ्रलतालक्ष्म येन ॥ [12]
गोपैः सीञ्चि वनेचरैर्वनभुवि ग्रामोपकष्टे जनैः
क्रीडन्नि [:] प्रतिचत्वरं शिशुगणैः
24. प्रत्यापण [म्] मानपैः ।
लीलावेशमनि पञ्जरोदरशुकैरुद्गीतमात्मस्तवं
यस्याकर्णयतस्त्रपाविवलितानम्रं स-
25. दैवाननम् ॥ [१३]
स खलु भागीरथीपथ प्रवर्त्तमाननानाविध नौवादकसम्पादित-
सेतुव (व) न्यनिहितशैलशि-
26. खरश्रेणि विभ्रमात्¹ निरतिशयघनघनाघनघटारयामायमान-
वासरलक्ष्मीसमारब्ध (वध) सन्ततजलदस-
27. मयसन्देहात्² उद्गीचीनानेकनरपतिप्राभृतीकृताप्रमेयहयवाहिनीखरसुरो-
त्खातधूलीधूसरितदि-
28. गन्तरालात् परमेश्वरसेवासमायातसमस्तजम्बू (म्बू) द्वीप-
भूपालानन्तपादातभरनमद्वनेः पाटलिपु-
29. त्रसमावासितश्रीमज्जयस्कन्धावारात् परमसौगतो महाराजाधिराज-
गोपालदेवपादानुष्यातः प-
30. रमेश्वरः परमभट्टारको महाराजाधिराजः श्रीमान् धर्मपालदेवः कुशली ॥
श्रीपुण्ड्रवर्द्धनभु-
31. कथन्तःपातिव्याघ्रतटीमण्डलसम्ब (म्ब) क्ष-
महन्ताप्रताशविश (घ) ये क्रौञ्चखभ्रनामग्रामोऽस्य च सीमा³ पश्चि-
32. मेन गङ्गिनिका । उत्तरेण कादम्ब (म्ब) री देवकुलिका खर्जूरवृक्षश्च ।
पूर्वोत्तरेण राजपुत्रदेवकृतकालिः । वी-
33. जपूरकङ्कत्वा प्रविष्टा । पूर्व्वेण विटकालिः खाटकयानिका ['] गत्वा
प्रविष्टा । जम्बू (म्बू) यानिकामाक्रम्य जम्बू (म्बू) यानक [']

Second Side.

34. गता । ततो निःसृत्य⁴ पुण्याराम वि (वि) स्वाद्धंशो (खो) तिका
['] । ततोपि निःसृत्य⁵ न-

1. Kielhorn. विभ्रमान्.

2. Ibid. सन्देहाद्-

3. Originally सीमो was engraved.

4. Kielhorn-निःसृत्य.

5. Ibid. निःसृत्य.

35. लक्ष्मन् [दो] चरान्तं गता नल [च] म्मंटात् दक्षिणेन
नामुण्डिकापि [हे]-
36. [सद्धम्मि] कायाः । खण्डमुण्डमुखं खण्डमुखा वेदसवि (वि)-
खिका वेदवि (वि) खिकातो रोहितवाटिः पिण्डारविटिजोटिका सीमा
37. उ [क्त] रजोटस्य दक्षिणान्तः¹ ग्रामवि (वि) खस्य च दक्षिणान्तः² ।
देविकासीमा विटि । धर्मायोजोटिका । एवम्माडाशाम्मली नाम ग्रामः
38. [।] अस्य चोत्तरेण गङ्गिनिका सीमा ततः पूर्व्वेणार्द्धश्रो (खो)
तिकया आन्नयानकोलद्धयानिकङ्गतः त-
39. तोपि दक्षिणेन कालिकाश्वन्नः । अतोपि निसृत्य श्रीफल [भ] ष
[७] कं यावत्पश्चिमेन ततोपि वि (वि) खज्जोर्द्धश्रो (खो) ति-
40. कया गङ्गिनिकां प्रविष्टा । पालितके सीमा दक्षिणेन काणाद्वीपिका ।
पूर्व्वेण कोण्टिया खोतः [।] उत्तरेण
41. गङ्गिनिका । पश्चिमेन जेनन्दायिका । एतद्ग्रामसंपारीणपरकम्मं कृद्धीपः³ ।
स्थालीकटविषय-
12. सम्ब (स्व) ङ्गाप्रपण्डिकामण्डलान्तःपातिगोपिप्पलीग्रामस्य सीमाः ।
पूर्व्वेण⁴ उद्ग्राममण्डलपश्चिमीमा । दक्षि
43. णेन जोलकः [।] पश्चिमेन वेसानिकाख्या खाटिका । उत्तरेणोद्ग्राम-
मण्डलसीमाव्यवस्थितो गोमार्गः । एषु च-
44. तुरुषु⁵ ग्रामेषु समुपगताद् सन्वानेव राजराजनकराजपुत्रराजामात्य-
सेनापतिविषयपतिभोगपतिषट्ठाधि-
45. कृत वण्डशक्तिदाण्डपाशिकचौरोद्वरणिक्कदौस्माधसाधनिकदूतखोलगमा-
गमिकाभित्तरमाण हस्यश्वगोमहिष्यजा-
46. विकाध्यन्न न [१] काध्यन्नव (व) लाध्यन्नतरिकशौलिककगौल्लिमक-
तदयुक्तकविनियुक्तकादिराजपादोपजीविनोन्यांश्चाकीर्त्ति-
47. तान् चाटभटजातीयान्⁶ यथाकालाध्यासिनो ज्येष्ठकायस्थमहामहत्तर-
दाशग्रामिकादिविषयव्यवहारिणः
48. सकरणान् पतिवासिनः क्षेत्रकरांश्च वा (वा) ह्यणमाननापूर्व्वकं यथा-
हंम्मानयति वो (वो) धयति समाज्ञापयति च । मतमस्तु
49. भवताम् [।] महासामन्ताधिपति श्रीनारायणवर्म्मणादूतकयुवराज-
श्रीत्रिभुवनपालमुखेन वयमेवम्विज्ञापिताः⁶ यथा ऽस्मा-
50. भिर्म्मातापित्रोरात्मनश्च पुण्याभिवृद्धये शुभस्थलान् देवकुलङ्कारितस्त
(न्त) त्र प्रतिष्ठापितभगवन्न [७] जनारायणभट्टारकाय तत्प्र-
51. तिपालकलाटद्विजदेवार्चकादिपादमूलसमेताय पूजोपस्थानाविकर्म्मणे
चतुरो ग्रामान् अन्नस्यदृष्टिकातलपाटक-

1. Kielborn दक्षिणान्त.

2. Ibid. कृद्धीपः.

3. Ibid. पूर्व्वेणोद्-

4. Ibid-तुषु.

5. Kielborn तश्चाट-

6. Ibid. एवं विज्ञापिता.

52. समेतान्ददातु देव इति । ततोऽस्माभिस्तदीयविज्ञप्या एते¹ उपरि-
लिखितकाञ्चत्वारो ग्रामास्तलपाटकहृदिकासमेताः स्व-
53. सीमापर्यन्ताः सोद्देशाः सदशापचाराः² अकिञ्चित्प्रमादः परिहृतसर्व-
पीडाः³ भूमिच्छिद्रन्यायेन चन्द्रार्कशितिसमकालं
54. तथैव प्रतिष्ठापिताः⁴ । यतो भवद्भिस्सर्वैरेव भूमेर्हानफलगौरवादपहरणे
च महानरकपातादिभयहानमिदमनुमो-
55. द्य परिवालीनीयम् । प्रतिवासिभिः क्षेत्रकरैश्चाज्ञाश्रवणविधेयैर्भूत्वा समु-
चितकरपिण्डकादिसर्वप्रत्यायोपनयः कार्यं
56. इति ॥
व (व) हुभिर्वसुधा दत्ता राजभिस्सगरादिभिः [१]
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम् । (॥]
पष्टिम्बर्ष्य⁵ सहस्राणि स्वर्गे मो-
57. वति भूमिदः [१]
आशेसा चानुमन्ता च तान्येव नरके वसेत् ॥
स्वदत्ताम्परदत्ताम्बा⁶ यो हरेत वसुन्धरा [म्] [१]
स विष्टायां कृमिर्भूत्वा पितृ-
58. भिस्सह पच्यते ॥
इति कमलदलाम्बु(म्बु)विन्दुलोलां श्रियमनुचिन्त्य मनुष्यजीवितञ्च [१]
सकलमिदमुदाहृतञ्च बुध्वा न हि पुरु-
59. पैः परकीर्त्तयो विलोप्या [:] ॥
तडितुल्या लक्ष्मी [६] तनुरपि च दीपानलसमा ।
भवो दुःस्वैकान्तः परकृतिमकीर्त्ति [:] जपयताम् [१]
यशा-
60. न्यचन्द्रार्क ['] नियतमवतामल्य च नृपाः
करिष्यन्ते बु (बु) द्ध्वा यदभिरुचितं किम्प्रवचनैः ॥
अभिवर्द्धमानविजयराज्ये
61. सम्बत्⁹ ३२ मार्गदिनानि १२ ॥
62. श्रीभोगटस्य पौत्रेण श्रीमत्सुभटसूनुना ।
श्रीमता तातटेनेदं उत्कीर्ण¹⁰ गुणशालिना ॥

1. Ibid.-प्लेयत-

2. Ibid.-चारा.

3. Ibid. -पीडा

4. Ibid. Possibly it is an error for प्रतिपादिताः

5. Kielhorn पष्टिम्बर्ष्य-

6. Ibid -दत्तां वा.

7. Ibid बुध्वा.

8. Ibid. यशास्या-

9. Ibid. संवत्.

10. Ibid. -नेदमुक्ती-

55. DEOPARA INSCRIPTION OF VIJAYASEN

Prov. : Deopara, Rajshahi, District Bengal.

Date. : The last quarter of the 11 th century A. D.

Lang. : Sanskrit. **Script.** : Nāgari.

Ref. : C. T. Metcalfe, J. A. S. B. Vol XXX VI. P. & L. pp.

128 ff. 128 Kielhorn, *Ep. Ind.* Vol. I pp. 305 ff.

Text

1. ओं¹ [×] ओं नमः शिवाय ॥
 वर्षोऽशुकाहरणसाध्वसकृष्टमौलि-
 माख्यच्छटाहतरतालयदीपभासः ।
 देव्यास्त्रपामुकुलितं मुखमिन्दुभाभि-
 र्भूषयाननानि हसितानि जयन्ति शम्भोः ॥ [1]
 लक्ष्मीवद्भूभ-
2. शैलजादयितयोरद्वैतलीलागृहं
 प्रद्युम्नेश्वरशब्द² (इद्) लाम्ब्यनमधिष्ठानं नमस्कुर्महे ।
 यत्रालिङ्गनभङ्गकातरत [या] स्थित्वान्तरे काम्तयो-
 र्द्वीभ्यां कथमप्यभिज्ञतनुताशिल्पेऽन्नरायः कृतः ॥ [2]
 यस्मिन्हासनमीश्वर-
3. स्व कनकप्रायं जटामण्डलं
 गङ्गादीकरमजरीपरिकरैर्यन्त्रामरप्रक्रिया ।
 रवेतोऽकुल्लफणञ्चलः शिवशिरःसन्धानदामोरग-
 म्बुत्त्रं यस्य जयत्यसावचरमो राजा सुधादीधितिः ॥ [3]
 वंशे तस्यामरस्त्रीवि-
4. तत्तरतकलासाक्षिणो दाक्षिणात्य-
 षोणीन्द्रैर्भूर्विसेनप्रभृतिभिरभितः कीर्त्तिमद्भिर्ब (र्व) भूवे ।
 यच्चारित्रानुचिन्तापरिचयशुचयः सूक्तिमाध्वीकधाराः
 पाराशर्येण विश्वश्रवणपरिसरप्रीणनाय प्रणीताः ॥ [4]
 तस्मिन् से-

1. Expressed by a symbol.

2. प्रद्युम्नेश्वर clearly means a name of the god usually called हरिहर (विष्णु-शिव) who represents the divine personalities unified in one.

See M. Monnier Williams, *Brahmanism and Hinduism*, P. 65.

5. नान्ववाये प्रतिसुभटशतोत्सादनत्र (ञ) ह्यवादी
स ञ (ञ) ह्यस्त्रियाणामजनि कुलशिरोदाम सामन्तसेनः ।
उत्प्रीयन्ते यवीयाः स्खलदुद्धिजलोहोलशीतेषु सेतोः
कच्छाम्तेष्वप्सरोभिर्दशरथतनयस्पर्द्धया युद्धगाथा
6. : ॥ [5]
यस्मिन् सङ्गरचत्वरे पटुरदत्तूर्योपहृतद्विष-
हृगो येन कृपाणकालभुजगः खेलायितः पाणिना
द्वेधीभूतविपक्षकुञ्जरघटाविस्त्रिष्टकुम्भस्थली-
मुक्तास्थूलवराटिकापरिकरैर्भ्या-
7. सं तदद्याप्यभूत् ॥ [6]
गृहाद्गृहमुपागतं व्रजति पत्तनं पत्तना-
द्वनाङ्गनमनुद्रुतं भ्रमति पादपं पादपात् ।
गिरेर्गिरिमधिभ्रितन्तरति तोयध्विन्तोयधे-
र्यदीयमरिसुन्दरीसरकष्टल्लभं यशः ॥ [7]
दुर्वृत्तानामयमरि-
8. कुलाकीर्णकण्ठाटलक्ष्मी-
लुण्टाकानां कदनमदतनोत्तारगेकाङ्गवीरः ।
यस्मादद्याप्यविहृतवसामान्समेदः¹ सुभिर्जा
हृष्यत् पौरस्यजति न दिशं दक्षिणां प्रे² [त] भर्ता ॥ [8]
उद्गन्धीन्याज्यधूमैर्मृगशिशुरसितास्त्रिभ-
9. वैखानसस्त्री-
स्तन्यहीराणि कीरप्रकरपरिचितत्र (ञ) ह्यपारायणानि ।
येनासेष्यन्त शेषे वयसि भवभयात्कन्दिभिर्मरकरीन्द्रैः
पूर्णोत्सङ्गानि गङ्गापुलिनपरिसरारण्यपुण्याश्रमाणि ॥ [9]
अक्षरमपरमात्मज्ञानभी-
10. ध्मादमुष्माक्षिजभुजमदमत्तारातिमाराङ्गवीरः ।
अभवदनवसानोन्निन्ननिर्णिणक्तत्तद्गुणनिबहमहिम्नां
वेरम हेमन्तसेनः ॥ [10]
मूर्धन्यर्धन्वुचूडामणिचरणरजः सत्यवाङ्मण्डभित्तौ
शास्त्रं श्रोत्रे-
11. केशाः पद्भुवि भुजयोः क्रूरमौर्वीकिणाङ्कः ।
नेपथ्यं यस्य जज्ञे सततमियद्विदं रञ्जपुष्पाणि हारा-
स्ताडङ्गं नूपूरस्रक्कनकवल्लभमप्यस्य भृत्याङ्गनानाम् ॥ [11]
यहोर्ध्वस्त्रिविलासलब्ध (ष्ठ) गतिभिः शङ्खैर्ध्वदीर्घाङ्गैरसं
12. वीराणां रण [ती] र्थं वैभववशाद्विष्यं वपुर्वि (ङ्गि) भ्रताम् ।

संसक्तामरकामिनीस्तनतटीकारमीरपत्राङ्कितं
वक्षः प्रागिव मुग्धसिद्धमिधुनैः सातकुमालोक्तम् ॥ [12]
प्रत्यर्थिव्ययकेलिकर्मणि पुरः स्मेरं मुखं वि (वि) भ्रतो-
रे-

13. तस्यैतदसेश्च कौशलमभूदाने द्वयोरद्भुतम् ।
शत्रोः कोपि दधे ऽवसादमपरः सख्युः प्रसादं व्यधा-
वेको हारमुपाजहार सुहृदामन्यः प्रहारं द्विषाम् ॥ [13]
महाराज्ञी यस्य स्वपरनिखिलान्तः पुरवधू-

14. शिरोरत्नश्रेणीकिरणसरणिस्मेरचरणा ।
निधिः कान्ते [:] साध्वीव्रतविततनित्योज्ज्वलयशा
यशोदेवी नाम त्रिभुवनमनोज्ञाकृतिरभूत् ॥ [14]
ततस्त्रिजगदीश्वरात्समजनिष्ट देव्यास्ततो-
प्यरातिव (ब) लशातनोज्ज्व-

15. लकुमारकैलिक्रमः ।
चतुर्जलधिमेखलावलयसीमविश्वम्भरा-
विशिष्टजयसान्वयो विजयसेनपृथ्वीपतिः ॥ [15]
गणयतु गणशः को भूपतीस्ताननेन
प्रतिदिनरणभाजा ये जिता वा हता वा ।
इह जगति विपे-

16. हे स्वस्य वंशस्य पूर्वः
पुरुष इति सुधांशौ केवलं राजशब्द (वद्) : ॥ [16]
सगयातीतकपीन्द्रसैन्यविभुना तस्यारिजेतुमुल्लो
किं रामेण ब्रह्म पाण्डवचमूनाथेन पार्थेन वा ।
हतोः खड्गलतावतंसितभुजामात्रस्य येनाजितं
सप्त-

17. म्मोहितटीपिनद्धवसुधाचकैकराज्यं फलम् ॥ [17]
एकैकेन गुणेन यैः परिणतं तेषां विवेकाहते
कश्चिद्धन्यपरश्च रक्षति सृजत्यन्यश्च कृन्नेन जगत् ।
देवोयं तु गुणैः कृतो व (ब) हुतियेद्धीमान् जघान् द्विपो
वृक्षस्थानपुष्पक्षकार च

18. रिपूच्छेदेन दिव्याः प्रजाः ॥ [18]
दत्त्वा दिव्यभुवः प्रतिष्ठितभृतामुर्वीमुरीकुर्वता
वीरासृग्लिपिलाब्धितो ऽसिरमुना प्रागेव पत्नीकृतः ।
नेत्थं चेत् कथमन्यथा¹ वसुमती भोगे विवाशोन्मुखी
तत्राकृष्टकृपाणधारिणि गता भ-

1. Kielhorn, -माजघान.

2. The original had कथमन्यथा, but the sign for अनुस्वार is struck out.

19. ऋं द्विषां सन्ततिः ॥ [19]
 एवं नान्यवीर¹विजयीति गिरः कवीनां
 श्रुत्वा ऽन्यद्यामननरूढनिगूढरोषः ।
 गौडेन्द्रमद्रवदपाकृत कामरूप-
 भूपं कलिङ्गमपि यस्तरसा जिगाय ॥ [20]
 शूरमन्य इवासि नान्य किमिह स्वं राघव श्लाघसे
 स्प-
20. खौ वर्द्धन मुञ्च वीर विरतो नाद्यापि दर्पस्तव ।
 हृत्यन्योन्यमहर्क्षिप्रणयिभिः कोलाहलैः ष्माभुजां
 यत्कारागुह्यामिकैर्जियमितो निद्रापनोदकृमः ॥ [21]
 पाश्चात्यचक्रजयकेलिषु यस्य याव-
 द्भङ्गाप्रवाहमनुधावति
21. नौविताने ।
 भर्गस्य मौलिसरिदम्भसि भस्मपङ्क-
 लमोर्जितेव तरिरिन्दुकला चकास्ति ॥ [22]
 मुक्ताः कर्पासवीजैर्मरकतशकलं शाकपत्रैरलावू (वू)-
 पुष्पै रूप्याणि रत्नं परिणतिभिर्दुरैः कुक्षिभिर्हाडिमानाम् ।
 कुष्माण्डीवह्वरीणां वि-
22. कसितकुसुमैः काञ्चनं नागरीभिः
 शिष्यन्ते यत्प्रसादाद् (उ) हुविभवज्जुषां योषितः श्रोत्रियाणाम् ॥ [23]
 अश्रान्तविभ्राणितयज्ञयूपस्तम्भावलीं द्वागवलम्ब (म्ब) मानः ।
 यस्यानुभावाद्भुवि सञ्चचार कालक्रमादेकपदोपि धर्मः ॥ [42]
 मेरोरा-
23. हतवैरिसङ्कुलतटादाहूय यज्वामरान्
 व्यस्यामं पुरवासिनामकृत यः स्वर्गस्य मर्त्यस्य च ।
 उत्तुङ्गैः सुरसङ्घभिश्च विततैस्तल्लैश्च शेषीकृतं
 चक्रे येन परस्परस्य च समं धावापृथिव्योर्व्वपुः ॥ [25]
 दिक्शास्वामूलकाण्डं गगनतलम्-
24. हाम्मोधिमध्यान्तरीयं
 भानोः प्राक्प्रत्यगद्विस्थितिमिलदुदयास्तस्य मध्याह्नशैलम् ।
 आलम्ब (म्ब) स्तम्भमेकं त्रिभुवनभवनस्यैकशेषं गिरीणां
 स प्रद्युम्नेश्वरस्य व्यधित वसुमतीवासवः सौधमुच्चैः ॥ [26]
 प्रासादेन तवामुनैव हरितामध्वा-
25. निरुद्धो मुधा
 भानोद्यापि कृतोस्ति दक्षिणदिशः कोणान्तवासी मुनिः ।

1. नान्य and वीर were obviously proper names. See Ep. Ind. I, P. 313
 note, 57 for the identification See J. B. O. R. S. 1932, P.

अन्यामुच्छ्रयथोयमुच्छ्रतु दिशं विन्ध्योप्यसौ वर्द्धतां¹
 यावच्छ्रुतिं तथापि नास्य पदवीं सौभस्य गाहिष्यते ॥ [27]
 स्रष्टा यदि क्षप्यति भूमिचक्रे सुमेरुभृतपिण्डविच-

26. सैन्याभिः ।
 तदा घटः स्यादुपमानमस्मिन् सुवर्णकुम्भस्य तद्वर्णितस्य ॥ [28]
 वि (वि) लेखयविलासिनीमुकुटकोटिरत्नाङ्कुर-
 स्फुरत्किरणमञ्जरीचक्षुरितवारिपूरं पुरः ।
 चक्षान पुरवैरिणः स जलमश-
27. पौराङ्गना-
 स्तनैणमदसौरभोजलितचञ्चरीकं सरः ॥ [29]
 उच्चित्राणि दिगम्ब (म्ब) रस्य वसनान्यद्गङ्गास्वामिनो
 रत्नालङ्कृतिभिर्विशेषितवपुःशोभा शतं सुभ्रुवः ।
 पौराङ्गनाश्च पुरीः रमशानवसतेर्भिन्नाभु-
28. जोस्याक्षयां
 लक्ष्मीं स व्यतनोहरिद्रुभरणे सुशो हि सेनान्वयः ॥ [30]
 चित्रक्षौमेभक्ष्मार्मा हृदयविनिहितस्थलहारोरगेन्द्रः
 श्रीखण्डचोदभस्मा करमिलितमहानीलरत्नाक्षमालः ।
 वेषस्तेनास्य तेने गरुडमणिलतागोन-
29. सः कातमुक्ता-
 नेपथ्यत्रस्थिरिच्छासमुच्चितरचनः कल्पकापालिकस्य ॥ [31]
 वा (बा) होः केलिभिरद्वितीयकनकच्छत्रं धरित्रीतलं
 कुर्वाणेन न पर्यशेषि किमपि स्वेनैव तेनेहितम् ।
 किन्तस्मै दिशतु प्रसन्नवरदोष्यद्वन्दुमौलिः
30. परं
 स्वं सायुज्यमसावपश्चिमदशाशेषे पुनर्हास्यति ॥ [23]
 प्रस्तोतुमस्य परितश्चरितं जमः स्यात्
 प्राचेतसो² यदि पराशरनन्दनो³ वा ।
 तत्कीर्त्तिपूरसुरसिन्धुविगाहनेन
 वाचः पवित्रयितुमत्र तु नः प्रयत्नः ॥ [33]
 यावद्वास्तोस्पति-

1. The allusion is to the story of Vindhya's gradual rise in order to check the daily course of the sun. See. Supra p. 204. note, I., also See S. P. Pandits note on Raghuvamśa VI. 61, cf Mahābhārata Vanaparva Chapter 104.

2. प्राचेतस=Son to प्रयेतस i.e. वात्सीकि.

3. पराशरनन्दन = व्यास.

31. पुरधनी भूर्भुवः स्वः पुनीते
 यावच्चान्द्री कलयति कलोत्सतां भूतभर्तुः ।
 यावच्छेतो गमयति सतां श्वेतिमानं त्रिवेदी
 तावत्तासां रचयतु सखी तत्तदेवास्व कीर्तिः ॥ [34]
 निर्णिक्तसेन कुलभूपतिमौक्तिकाना
 मग्रन्थिलग्र—
32. धनपक्कमलसूत्रवह्निः ।
 एषा कवेः पदपदार्थविचारशुद्ध—
 बु (बु) ङेरुमापतिधरस्य कृतिः प्रशस्तिः ॥ [35]
 ध [र्म] प्रणसा मनदासनसा वृ (वृ) हस्पतेः सूत्रुरिमां प्रशस्तिं [।]
 चखान वारेन्द्रकशिल्पिगोष्ठीचूडामणी राणकशूलपाणिः ॥ [36]

56. NIDHANPUR COPPERPLATES OF BHASKARAVARMAN.

Prov. : Nidhanpur in Panchkhanda, Sylhet. Assam.

Date. : Seventh Century A. D.

Lang. : Sanskrit. **Script.** : Northern Brāhmī.

Ref. : Padmanāth Bhattacharya Vidyavinoda.

Ep. Ind. Vol. X, II. pp. 65-79.

Text

First Plate

1. [ओ]
 प्रणम्य देवं शशिशेखरप्रियं
 पिनाकिन ['] भस्मकर्णैर्विभूषित ['] [।]
 विभूतये भूतिम [तां द्विज]—
2. न्मनां
 करोमि भूय स्फुटवाचमु [उ] उबला ॥ [1]
 स्वस्ति महा-नी-हस्यस्व'पतिसंपत्युपातजयशब्दान्व—
3. र्थ स्कन्धावाराद् कर्ण^२सुवर्णवहासकात् ॥

1. P. Bhattacharya—अश्वपति संपत्युपात्त जय शब्द—

2. Karna suvarṇa was once the capital of Śaśanka. Jayanāga an inhabitant of Karna suvarṇaka, while he was here, issued a grant which is supposed to be dated in the latter half of the sixth century A. D.

- भोगीश्वरकृतपरिकरमीक्षणजितकामरूपम-
 4. विमुक्तं [1]
 परमेश्वरस्य रूपं निजभूतिविभूषितं जयति ॥ [2]
 जयति जगदेकवन्धु'लोकहित-
 5. यस्य सम्पदो हेतु [:] [1]
 परहितमूर्तिरदृष्टः फलानुमेयस्थिति ['] धर्म [:] ॥ [3]
 धात्रीमुष्णिगस्थितो-
 6. रम्बुनिधे² कपटकोलरूपस्य [1]
 चक्रभूत [:] सूनु रभूत् पार्थिववृन्दारको नरक [:] ॥ [4]
 7. तस्माददृष्टनरकाक्षरकादृजनिष्ट नृपतिरिन्द्रसस्यः [1]
 भगदत्तः क्लृप्तजयं विजय [']
 8. युधि यः समाह्वयत ॥ [5]
 तस्यात्मज [:] चतारैर्ब्रजगतिर्वज्रदत्तनामाभूत् [1]
 शतम-
 9. स्वमल्ल³द्वल³गतिरतोपययः सदा संख्ये ॥ [6]
 वरयेषु तस्य नृपतिषु वर्षसह-
 10. स्वन्नयं पद्मवाण्य [1]
 चातेषु देवभूयं शितीश्वर [:] पुण्यवर्माभूत् ॥ [7]
 मात्स् [य] न्याय⁴-
 11. विरहित [:] प्रकाशरत्न [:] सुतो द्वय⁵ लघु [:] [1]
 पञ्चम इव हि समुद्र [:] समुद्रवर्माभिवत् तस्य [॥ 8]
 12. अविखण्डितवलवर्मा⁶ वलवर्मा⁶ तस्य सूनु रजनिष्ट [1]
 चित्तिपस्य दत्तदेव्या ['] सेना य-
 13. स्याभ्यसिन्नीया ॥ [9]

(E. I. XVIII P. 62). This finds mention also in Rohtāśagadh stone seal matrix of Mahāsāmanta Śaśānkadeva (Fleet. Gupta Inscriptions P.) For detailed geographical description see, B. C. Law. Historical geography of Ancient India P. 225 and how it came under the sway of Bhāskara-varman (see Ep. Ind. XII P. 65 into.)

1. P. Ibid -क्षिप्सोरम्बुनिधेः.

2. An allusion to Boar incarnation of Vishnu.

3. P. Bhaṭṭācharya-बल-

4. मात्स्वन्याय in the technical sense means disorders of anarchy when the strong oppress the weak as the large fishes eat the small ones.

Here it has another meaning also, i. e. 'excesses'.

5. P. Bhaṭṭācharya. द्वैरथ-

6. Ibid.-वलवर्मावल-

तस्यापि रत्नवत्या ['] नृपतिः कल्याणवर्म्मानामाभूत् [१]
तनयस्तनीयसा-

14. मपि यो दोषाणामनावासः ॥ [10]
गन्धर्ववती तस्माद्गणपतिमिव दानववर्षणमजस्रं [१]
15. गणपतिमगणितगुणगणमसूत कलिहानये तनयं ॥ [11]
तन्महिषी यज्ञवती

Second Plate, First Side.

16. यज्ञवतीवारणि [:] सुतम् असूत [१]
यज्ञविधीनामास्पदमनलमिव महेन्द्रवर्म्माणं ॥ [12]
तस्मा [व]-
17. जनयदारमजमात्मविदः सुवता भुव स्थितये [१]
नारायणवर्म्माणं जनकमिवाधितसांख्या^१ ॥ [13]
18. प्रकृतिरिव तस्य पुंसो देववती स्थिरगुणानुबन्धाय^२ [१]
षष्ठमिव महा^३भूतन्दधौ^४ महा-
19. भूतवर्म्माणं ॥ [14]
चन्द्रमुखस्तस्य सुतश्चन्द्र^५ इव कलाकलापरमणीयः [१]
विज्ञानव-
20. ती द्यौरिव यं सुषुवे ध्वान्तशान्तिकरं ॥ [15]
भोगवती भोगवती भूतेः स्थितवर्म्माणं [स्]-
21. ततो हेतुः [१]
आसीद्भोगपतेरिव भूमिभृतोनन्तभोगस्य ॥ [16]
तस्मद्गाध-
22. मुर्ते^६रकलितरत्नादुपोढलक्ष्मीकात् [१]
वि^७रोदधेरिव नृपादकलङ्क [:]

1. The word 'संख्य' is explained by श्रीधर स्वामी in his commentary on Bhagavadgītā V. 39 as follows—संख्यं ख्यायते प्रकाश्यते वस्तुस्वरूपं अनयोति संख्या सम्यग्ज्ञानम्, तस्यां प्रकाशयमानमात्मतत्त्व संख्यम् । It seems that the Sāṅkhya system of philosophy is intended, for we find just immediately the reference to the progeny of the Pancha Mahā-bhūtas from the Prakṛiti and the king is likened to the sixth Mahābhūta.

2. P. Bhattachārya-रन्धाय-

3. According to the Sāṅkhya system of philosophy there are five महाभूतः namely, the पृथ्वी, अप्, तेजस्, वायु and the आकाश

4. P. Bhattachārya-भूतं दधौ

5. It has been corrected from चन्द्राश्च

6. P. Bhattachārya मूर्ते-

7. Read, क्षी

23. श्रीमृगाङ्कोभूत् ॥ [17]
उदपादि नयनदेव्या ['] सुनुस्तस्य¹ स्वबाहुधृत-
24. राज्यः [1]
देव [:] सुस्थितवर्मा यः ख्यातः श्रीमृगाङ्क इति ॥ [18]
प्रत्युरसं विलसन्ती [']
25. तद्धन इव या ['] मुदा हरिर्वहति [1]
सा श्रीरर्धजनेभ्यः क्षितिरेव विश्राणिता येन ॥ [19]
26. कार्त्तयुगीव श्यामादेवी तस्मादजीजन [त्] तनयं [1]
शशिनमिव सुप्रतिष्ठित-
27. वर्माणमपास्तये त [म] सां [20]
यस्योज्ज्वल³ परार्था विद्याधरचक्रवर्त्तिसेव्यस्य [1]
सग-
28. जस्य सुप्रतिष्ठितकटकस्य कुलाचलस्यैव⁴ ॥ [21]
सैव श्यामादेवी तस्यानुजम-
29. कलितोदयमसूत [1]
श्रीभास्करवर्माणं भास्करमिव तेजसां निलयं [॥] [22]

Second Plate, Second Side.

30. एकोपि हि यः पु ['] सां हृदयेष्वभिलक्षित [:] [स्वभावेन] [1]
शुद्धेषु दर्पण [^] त्विव बहु⁵ सुप-
31. मं सन्मुखीनेषु⁶ ॥ [23]
यस्यायं (वि) हृतमतनुभिस्तेजोभिर्लक्ष्म नृपतिभवेनेषु [1]
उद-
32. पाल्त्रेण्विव⁷ भूरिषु विलोक्यते भाकरस्येव ॥ [24]
अध्यालः स्वारोह [:] कल्पद्रुम-
33. वत्समृद्धिभूरिफल [:] [1]
च्छायापाश्रित⁸ जनतापरिवेष्टितपादमूलो यः [॥] [25]
34. इत्यपि स जगदुदय⁹ कल्पनास्तमयहेतुना भगवता कमल-
सम्भवेना-
35. विकीर्णवर्णाश्रमधर्मप्रविभागाय निर्मितो भुवनपतिरिवोदयानुरक्त-
सू (म) षड-
36. लो यथायथमुचितकरनिक [र] वितरणाकुलितकलितिमर¹⁰ सञ्जय-
37. तय [1] प्रकाशितार्थधर्मांलोक [:] स्वभुजवल¹¹ तुलितसकलसाम-

1. Ibid सुनुस्

2. Ibid.-दाद.

3. P. Bhattachārya-प्रति:

4. Ibid.-स्यैव

5. Ibid. ७८

6. Ibid. सन्मुखी-

7. Ibid.-पात्रेण्विव-

8. P. Bhattachārya, छायापाश्रित-

9. Ibid-उदय-

10. Ibid-तेजिमर-

11. Ibid.-वल-

- आज्ञेसा चानुमन्ता च तान्येव नरके वसेत् [११] [२५]
53. स्वदत्तां परदत्ताम्वा^१ यो हरेत् वसुन्धरां [१]
स विद्यायां कृमिर्मुखा पितुभ^२ सह पच्यते [११] [२७]
54. शासनदाहाद्वाग्मिनवलिखितानि भिन्नरूपाणि [१]
तेभ्यो अक्षराणि^३ यस्मा-
55. तस्मा [न्] नैतानि कृतानि ॥ [२८]

57. AIHOLE INSCRIPTION OF PULAKESIN II

- Prov.** : Aihole, Bijapur District, *
- Date.** : V. S. 556 (= 499 A. D.).
- Lang.** : Sanskrit **Script.** : Southern Brāhmī.
- Ref.** : Fleet, *Ind. Ant* Vol, V. P. 47 ff, Vol. VIII P. 23J ff
Arch. Surv. W. India Vol. III P. 129, Kielhorn.
Ep. Ind. Vol. VI. pp. 1-12.

Text

1. जयति भगवान्जि (जि) तेन्द्रो (वी) तज [राम] रणजन्मनो यस्य [1]
ज्ञानसमुद्रान्तर्ग [त] मखिलभगदन्तरीपमिव । (॥) [1]
तदनु चिरमपरि [मे] यश्चलुक्च^४कुलविपुलजलनिधिर्जयति ॥
पृथिवीमौलिललाम्नां यः प्रभवः पुरुषरत्नाम् ॥ [2]
यूरे विदुषि च विभजन्वानम्मानञ्च युगपदेकत्र ॥ (१)
2. अविहितयाथासं [ख]^५ य [१] [ज] यति च सत्याश्रयस्सुचिरम् ॥ [3]

1. Ibid.—दत्ता वा. 2. Ibid. पितृभिः 3. Ibid. तेभ्योक्षराणि.
4. This word is variously spelt in the epigraphs. For spellings see *Ind. Ant.* 1919 p. 112. For the origin of the name Chālukya see *Vikramānka* devacharita I, 31-56 and *Ant.* XII 196.
5. This refers to Pāṇini's Sūtra यथासंख्यमनुदेशः (Aṣṭādhyāyī 1-3-10) meaning "correspondency of numbers" i. e. when things are mentioned in a particular order, they are to be again referred to in the same order. As रविकीर्ति here, so भारवि in the *Kiraṭārjunīya* XIII, 19 clearly refers to the immediately preceding rule of Aṣṭādhyāyī तत्संख्योपः and Kālidāsa in his *Raghuvamśa* XII, 56, alludes to the rule स्थानि वदा देशोनल्लिख्यौ (1-1-56). यथा संख्यम् is a figure of speech also defined by Dandin as Follows :
उद्दिष्टानां पदार्थानामुद्देशो यथाक्रमम् ।
यथा संख्यमिति प्रोक्तं संख्यानां इत्यपि ॥ काव्यादर्श ११-२८३

- पृथिवीवल्लभशब्दो येचामन्वर्थताञ्जिरजातः¹ [1]
 तद्वंशेषु जिगीषुषु तेषु बहुष्वप्यतीतेषु [4]
 नाना हेतिशताभिघातपतितभ्रान्ताश्चपत्तिद्विपे
 नृत्यङ्गीमकधन्धलङ्गकिरणज्वालासहस्र [] रणे ।
3. लक्ष्मीर्भावितचापलापि च कृता शौर्येण येनात्मसा-
 न्ना (द्रा) जासीजयसिंह²वल्लभ इति ख्यातश्चलुकयान्वयः ॥ [5]
 तदात्मजोभृद्गणरागनामा दिव्यानुभावो जगदेकनाथः [1]
 अमानुषत्वं किल यस्य लोकाः³स्तुस्य जानाति वपुःप्रकर्षात् [॥ 6]
 तस्याभवत्तनूजः पोलेकेशि (शी) य [:] भित्तेन्दुकान्ति⁴रपि [1]
4. श्रीवल्लभोप्ययासीद्वातापिपुरी⁵वधूवरताम् ॥ [7]
 यस्त्रिवर्ग⁶पदवीमलं णितौ नानुगन्तुमधुनापि राजकम् [1]
 भूश्च येन हयमेधयाजिना प्रापितावभृथमज्जना बभौ [॥ 8]
 नलमौर्यकदम्बकालरात्रिः⁷स्तनयस्तस्य बभूव (व) कीर्तिबर्मा [1]
 परदारनिवृत्तचित्तवृत्तेरपि धीर्यस्य रिपुश्री-
5. यानुकृष्टा ॥ [9]
 रणपराक्क्रमलब्धजयश्रिया सपदि येन विरुद्ध (ण)मशेषतः [1]
 नृपतिगन्धराजेन महौजसा पृथुकदम्बकदम्बकदम्बकम् ॥ [10]
 तस्मिन्सुरेश्वरविभूतिगताभिलाषे
 राजाभवत्तदनुजः किल मङ्गल [] शः [1]
 यःपूर्वपश्चिमसमुद्रतटोषिताश्च-
 सेनारजःपटविनिर्मितदिग्वितानः [॥ 11]
 स्फुरन्मयूखैरसिदीपिकाशतैः (तै)⁸
6. व्युदस्य मातङ्ग तमिस्रसञ्जयम् [1]
 अवासवान्यो रणरङ्गमन्दिरे
 कटक्षुरिश्च्रीललनापरिमहम् ॥ [12]
 पुनरपि च जिघृक्षोस्तेन्यमाक्क्रान्तसालम्⁹
 रुचिरबहुपताकं रेवतीद्वीपमाशु [1]
 सपदि महदुदुन्यत्तोयसंक्रान्तविम्बम्⁹

1. Kielhorn चिरयातः. 2. Ibid. सिंह 3. Ibid. लोकत
 4. इन्दुकान्ति means "moon-like beauty" Some scholars take this word
 to mean the place where Pulakēśin migrated (Dubreuil. Anc.
 Deccan p. III).
 5. It can be identified with modern Bādāmi in the Bijapur district.
 The place is said to have got its name as Agastya destroyed here
 the demon-brothers Vāṭṭi and Itvāla (see Ind. Ant. VIII. p. 238).
 6. त्रिवर्ग (वर्ग, अर्थ and काम). 7. Read विस्तनव⁹
 8. Kielhorn. सालं 9. Ibid विवं

वर (रु) णबलमिवाभूदागतं यस्य वाचा ॥ [13]
तस्याप्रजस्य तनये नहुषानुभागे (वे)
लक्ष्म्या किलाभि¹—

7. लषिते पोल [~] केशिनाग्नि [1]
सासुयमात्मनि भवन्तमतःपितृव्यम्
शास्वापरुद्धचरितव्यवसायबुद्धौ [॥ 14]
स यदुपचित [म] न्त्रोत्साहशक्तिप्रयोग²—
क्षपितबलविशेषो मङ्गलेशस्समन्तात् [1]
स्वतनयगतराज्यारम्भयत्नेन सार्द्धं
निजमतनु च राज्यजीवितञ्चोद्गति स्म ॥ [15]
तावत्तच्छ [र] त्रभङ्गे जगदखिलमरात्यन्धकारोपरुद्धं
8. यस्यासद्यप्रतापयुतिततिभिरिवाक्क्रान्तमासीत्प्रभातम् [1]
नृत्यद्विधुत्पताकैः प्रजविनि मरुति क्षुण्णप [°] द्यान्तभागै—
र्गर्जन्निर्वाहिसै (हे) रलिकुलमलिनं व्योम यातं कदा वा ॥ [16]
लब्ध [ध्व] । कालं भुवमुपगते जेतुमाप्पायिकारुध्ये
गोविन्दे च द्विरदिकरैरुत्तरारम्भमरध्याः [1]
यस्यानीकैर्बुधि भयरसज्ञान्वमेकः प्रयात—
स्तत्रावाप्तग्लमुपकृतस्या—
9. परेणापि सद्यः । (॥) [17]
वरदातुङ्गतरङ्गरङ्गविलसद्दंसावलीमेखलां
वनवासीमवसृजन्तस्सुरपुरप्रस्प [र] र्द्धनीं सम्पदा [1]
महता यस्य बलाण्णवेन परितस्सम्पद्भादितोर्ध्वतलं ।
स्थलदुर्गाज्जलदुर्गानामिव गतं तत्तत्क्षणे पश्यताम् [॥ 18]
गङ्गालुपेन्द्रा व्यसनानि सप्त³
द्वित्वा पुरोपार्जिनसम्पदोपि [1]
यस्याङ्गुभावोपनतास्सदास—
ज्ञा—

10. सद्यः सेवामृतपानशौण्डः⁴ [॥ 19]

1. This suggests that he was preferred by the people to Mangaleśa and his son (Fleet, Ind. Ant. 1899).
2. Regal power is under three elements प्रभुशक्ति, मंत्रशक्ति and उत्साह-शक्ति (powers of sovereign position, good counsel and energy). Scholars mean that Pulakeśin was devoid of प्रभुशक्ति and could only possess the other two.
3. The seven vices are as follows :
षूतं मांसं सुरा वैश्या खेटचौर्यं पराङ्मना ।
महापापानि सप्तैव व्यसनानि त्यजेद्बुधः ॥
4. Kielhorn शौण्डः

कोङ्कणेषु यदादिष्ट चण्डदण्डाम्बुवीचिभिः [1]
 उदस्तास्तरसा मौर्यपक्षवलाम्बुसमृद्धयः । (॥) [20]
 अपरजलधेर्ध्वस्मी ['] यस्मिन्पुरीम्पुरभिधमे¹
 मवगजघटाकारैश्चावां शतैरवसृद्नति [1]
 जलदपटलानीकाकि (की) ण्णञ्जवोत्पलमेचक-
 जलनिधिरिव व्योम व्योम्नस्स-

11. मोभवदम्बुभिः (धिः) [॥ 21]

प्रतापापनता यस्य लाटमालवगूर्जराः² [1]
 दण्डोपनतसामन्तचर्या च [1] र्यां ह्वाभवन् ॥ [22]
 अपरिमितविभूतिस्फीतसामन्तसेना-
 मुकुटमणिमयूखावक्रान्तपादारविन्दः [1]
 युधि पतितगज (जे) ग्दानीकवी (वी) भस्मभूते
 भयविगलितहर्षो येन चाकारि हर्षः ॥ [23]
 भुवमुरुभिरनीकैश्शा-

12. सतो यस्य रेवो (वा)-

विविधपुलिनशोभावन्ध्य विन्ध्योपकण्ठ [:] [1]
 अधिकतरमराजस्वेन तेजोमहिम्ना
 शिखरिभिरिभवज्यां (ज्यां) व [६] मंणां स्पृह्यैव³ ॥ [24]
 विधिवदुपचिताभिरशक्तिभिरशक्रकल्प-
 स्तिसृभिरपि गुणौघैस्वैश्च माहाकुलाद्यैः⁴ [1]
 अगमदधिपतित्वं यो महाराष्ट्रकाणां

1. पुरभिद् literally means the destroyer of पुर i. e. Śiva and recalls his demolishing त्रिपुर. 'Destroyer of the cities' is also an epithet of Indra which recalls his exploits in the Veda (Rg. X-89-7) and his epithet पुरन्दर.

2. Later people of Lāta. Some scholars locate them in the Southern Gujrat including Khardesha, situated between the rivres Mahi and Tāpti. Buhler holds it as lying between the rivers Mahi and Kim. It comprised the collectcorates of Surat, Broach, Kheda and parts of Broach. (N. L. Dey. Geographical Dictionary गुर्जर- This was an early Gurjara family ruling in the Broach district. They were probably a branch of the Gurjaras of Mandor in Rajasthan (Sec. Proce. of First Oriental. Conf. Vol. I P. OXXVII)

3. Dr. Keilhorn finds in this verse a reference to the story of Vindhya and Agastya.

4. According to Pāṇini (IV-1-141) महाकुल means a noble family but here used as an abstract noun.

नचनवतिसहस्रग्रामभाजां त्रयाणां [॥ 25]

गृहिणां स्व

13. स्वगुणैस्त्रिवर्मातुङ्गा विहितान्यहितिपालमानभङ्गा [:] [1]
 अभवन्पजातभीतिलिङ्गा यदनीकेन सको [स] लाः कलिङ्गा [: ॥ 26]
 पिष्टं पिष्टपुरं येन जातं दुर्गमदुर्गम-
 क्षित्रं यस्य कलेष्टुत्तम् जातं दुर्गमदुर्गमम् । (॥) [27]
 सन्नद्धवारणघटास्थगितान्तरालम्
 नानायुधक्षतनरक्षतजाङ्गरागम् [1]
 आसीजलं यद्वमहितमभ्रगर्भं
 कौनालम्¹-
14. म्बरमिवो [ज] त सान्ध्यरागम् ॥ [28]
 उद्धतामलचाव (म) रध्वज शतच्छ [त्] त्रान्धकारैर्ध्व (ध्व) लेः
 शौर्व्योत्साहरसोद्धतारिमथनैर्मौल (ला) दिभिष्वद्विधैः [1]
 आक्क्रान्तात्मबलोद्धतिम्बलरजस्सन्धुज काञ्चीपुरः (र)
 प्राकारान्तरितप्रतापमकरोधः पञ्चवानाम्पतिम् ॥ [29]
 कावेरी² हतशफरीविलोलनेत्रा
 चोलानां सपदि जयोद्यतस्य यस्य [1]
 प्रश्योतम्मदगजसे-
15. तुलुङ्गनीरा
 संस्पर्शं परिहरति स्म रत्नराशेः (॥) [30]
 चोलकेरल पाण्ड्यानाम्³ योभूत्तत्र महर्द्धये [1]
 पञ्चवानीकनीहार तुहिनेतरदीधितिः ॥ [31]
 उत्साहप्रभुमन्त्रशक्तिसहिते यस्मिन्समस्ता दिक्षो
 जिह्वा भूमिपतीन्विस्तृज्य महितानाराद्धय देवद्विजान् [1]
 वातापीक्षगरीम्प्रविश्य नगरीमेकामिवोधि (ध्वी) मिमाम्⁴
 चञ्चलीरधी (धि) नीलनीरपरिरवां
16. सत्याश्रये शासति ॥ [32]

1. Kunṣla lake which is identified with modern Kolleru lake, south of Pithapuram between the rivers Godāvari and Krishnā.

2. An important river of South India which flows through Mysore and Trichinopoly districts. Its name is said to be derived from the muni Kāvera whose daughter Kāveri was (See Ep. Ind. XI 339; also Bhandarkar Commemoration Volume P. 246). According to the Puranic tradition Kāveri is said to be born of Brahmā. Hindus regard it as Dakṣiṇā Gaṅgā.

3. Ceilhorn पाण्ड्यानाम्.

4. Ibid, इमां.

त्रिंशत्सु त्रिसहस्रेषु भारतादाहवादितः¹ [1]
 सप्ताब्दशतयुक्तेषु श (ग) तेष्वब्देषु पञ्चसु [॥ 33]
 पञ्चाशत्सु कलौ काले षट्सु पञ्चशतासु च [1]
 समासु समतीतासु शकानामपि भूसुजाय ॥ [34]
 तस्याम्बुधिन्नयनिवारितशासनस्य

17. सत्याश्रयस्य परमाप्तवता प्रसादं [1]
 शैलजिनेन्द्रभवनम्भवनम्महिम्ना-
 शिम्मपितम्भतिमता रविकीर्त्तिनेवम् ॥ [35]
 प्रशस्तेर्ष्वसतेश्चास्याः² जिनस्य त्रिजगद्गुरोः³-
 × कर्त्ता कारयिता चापि रविकीर्त्ति × कृती स्वयम् ॥ [36]
 येनायोजि नवेशमस्थिरमर्थविधौ विवेकिना जिनवेशम् [1]
 स विजयतां रविकीर्त्ति × कविता-
18. श्रितकालिदासभारविकीर्त्तिः । (॥) [37] ❀
 मूलवह्निवेल्मलितकवाड [म] बनूयाङ्गपूर्णिमेरे-
 गण्डवग्राम (मा) इति अस्य भुक्ति [: 1] गिरि (रे) [स्त]-
 टारपश्चिम [1] भिगत निमूवारिद्व्याव [त्] महापथान्तपुरस्य
 सि (सी) मा उत्तरतः दक्षिणतो
19. श न ❀

58. SANJAN COPPER PLATES OF AMOGHAVARSHA I

Prov. : Sanjān, Thāna district, Bombay.

Date. : Śaka samvat 793 (= 871 A. D.).

Lang. : Sanskrit. **Script.** : Brāhmī.

Ref. : D.R. Bhandarkar, *Ep. Ind.* Vol. XVIII. pp. 235-257.

1. The era of Bharata war. This is the same as Kaliyuga era, also known as Yudhiṣṭhira era (South Indian Inscription No. 1217). Sometimes it was used in the inscriptions (Sec. Ind. Ant. XIV, 290), known to have begun in 3102 B. C. on February 18. The poet hints at this era in the following lines by the expression कलौ काले.

2. Kielhorn : स्था.

3. Ibid-गुरोः.

Text

First Plate

1. ओ¹ [॥] स वो व्याद्वेधसा धाम यन्नाभिकमलं कृतं ।
हरश्च यस्य कान्तेन्दुकलया कमलं कृतं ॥ [1]
अनन्तभोगस्थितिरत्र पातु वः
प्रतापशीलप्रभवोदयाचलः [1]
2. शुण्ड² कूटोच्छ्रितवंशपूर्वजः
स वीरनारायण एव यो विभुः । [2]
तदीय वीर्यायतयादवान्वये
क्रमेण वाद्धाविष रत्नसंचयः [1]
बभूव³ गोविन्द महीप्रतिर्भुवः⁴
3. प्रसाधनो⁵ पृच्छकराजनः⁶ ॥ [3]
वभार⁷ यः कौस्तुभरत्नविस्फुर-
न्नभस्तिविस्तीर्णमुरस्थलं ततः [1]
प्रभातभानुप्रभवप्रभाततं
हिरण्मयं मेरुरिवाभितस्तटं ॥ [4]
मनांसि
4. यन्नासमयानि⁸ सन्ततं
वचांसि यत्कीर्त्तिविकीर्त्तनान्यपि ।
क्षिरांसि यत्पादनतानि वैरिणां
यशांसि यत्तेजसि नेश्वरन्यतः ॥ [5]
धनुस्समुत्सारितभूभृता मही
प्रसारिता
5. येन पृथु प्रभाविना ।
महौजसा वैरितमो निराकृतं
प्रतापशीलेन स कर्कराट् प्रभुः ॥ [6]
इन्द्रराजस्ततोऽगृह्णाद्⁹ यश्चालुस्यनृपात्मजां [1]
राक्षसेन विवाहेन रणे स्वे-
6. टकमण्डपे ॥ [7]
ततोभवहन्तिघटाभिर्महानो हिमाचलाद्वास्थितसेतुसीमतः [1]
खलीकृतोद्बृत्तमहीपमण्डलः कुलाग्रणीर्यो भुवि दन्तिदुर्माराट् ॥ [8]
हिरण्य-

1. Expressed by a symbol.

2. D. R. Bhandarker. सुराष्ट्र

3. Ibid. बभूव

4. Ibid. महीपतिर्भुवः

5. Ibid. प्रसाधनः

6. Ibid. राजनन्दनः

7. Ibid. वभार

8. Ibid. यन्नास

9. D. R. Bhandarker. गृह्णायक्ष्

7. गर्भं राजन्यैरुज्जयन्यां¹ यदासितं [1]
प्रतिहारीकृतं येन गुर्जरैश्चादिराजकम् ॥ [9]
स्वयंवरीभूतरणांगणे ततस्स निर्म्भपिंशं शुभतुंगवह्मभः [1]
चकर्ष चालुक्यकुलध्री²—
8. यं बलाद्विलोलं³पालिध्वजमालभारिणां⁴ ॥ [10]
अयोध्यसिंघासनं⁵चामरोर्जितस्सितातपत्रोप्रतिपक्षराज्यभाक् [1]
अकालवर्षो हतभूपराजको बभूव राज—
9. रिषिं⁶रशेषपुण्यकृत् ॥ [11]
ततः प्रभूतवर्षोभूद्भारावर्षस्ततरशरै⁷—
द्धारावर्षायितं येन संग्रामभुवि भूभुजा ॥ [12]
युद्धेषु यस्य करबालनिकृत्तशत्रु—
मूर्ध्ना⁸कुवोष्णरुचिरासवपान—
10. मत्तः⁹ ।
आकण्ठपूर्णजट्टरः परितृप्तमृत्यु—
रुद्रारयन्निव स काहलधीरनादः ॥ [13]
गङ्गायमुनयोर्मध्ये राज्ञो गौडस्य नश्यतः [1]
लक्ष्मीलीलारविन्दानि श्वेतच्छत्राणि यो हरेत्¹⁰ ॥ [14]
11. न्यासा विश्वम्भरान्तं शशिकरध्वला यस्य कीर्तिः समन्तात् ।
प्रेतच्छङ्का¹¹लिमुक्ताफलशतशफरानेकफेनोर्मिरूपैः ।
पारावारान्यतीरोत्तरगमविरलं कुर्वतीव प्रयाता
स्व¹²—
12. मां गीर्वाणहारद्विरद सुरसरिर्द्धातं¹²राष्ट्रच्छलेन ॥ [15]
प्राप्तो राज्याभिषेक निरुपमतनयो य¹³ स्वसामन्तवर्गा—
स्त्वेषां¹⁴ पदेषु प्रकटमनुनयै¹⁵ स्थापयिष्यामश—
13. षाम्¹⁶ ।
पित्रा यूय¹⁷ समाना इति गिरमरणीन्मन्त्रिबर्गा¹⁸ स्त्रिबर्गो—
द्युक्तः कृत्येषु दक्षः क्षितिमवति यदोन्मोक्षयन्वद्धरांगं¹⁹ ॥ [16]
कुष्टांस्तावत्स्वभृत्यां²⁰ क्षटिति विध—

1. D. R. Bhandarkar. यिन्यां

2. Ibid. भियं

3. Ibid. बला—

4. Ibid. भारिणीं

5. Ibid. सिंघासन

6. Ibid. राजर्षि—

7. Ibid. इशरैः । भारा—

8. D. R. Bhandarkar. पानमत,

9. Ibid. इरत

10. Ibid. चक्षुःक्षालि

11. Ibid. स्वर्गां

12. Ibid. —सरिद्धातं

13. Ibid. यः

14. Ibid. वर्गान्त्वेषां

15. Ibid. नयैः

16. Ibid. स्थापयिष्यन्नशेषान्

17. Ibid. —यूय

18. Ibid. —वर्गै

19. Ibid. —वद्ध—

20. Ibid. स्वभृत्वाञ्

14. टिता¹ स्थापितान्येषपाशा²
युद्धे युद्धा स वध्वा विषमतरमहोहानिबोमान्समग्रां³ [1]
मुक्त्वा सार्धान्तरात्मा विकृतिपरिणती वाडवाग्निं समुद्रः
शोभो नाभूद्विपश्चान-
15. पि पुनरिव तां⁴ भूभृतो यो बभार⁵ ॥ [17]
उपगतविकृतिः कृतप्रगंगो यदुदितवृण्डपलायनोनुबन्धा-
ध्यपगत⁶पदशृङ्खलः खलोयस्सनिगलबन्ध⁷गलः
कृतस्स येन ॥ [18]
16. श्रीमान्धाता विधातु⁸ प्रतिनिधिरपरो राष्ट्रकूटान्वयश्री-
सारा⁹न्सारामरम्यप्रविततनगरग्रामरामाभिरामा-
मुर्वी¹⁰मुखवक्षराणां मकु-
टमकरिकारिल्लपादारविन्दः
17. पारावारोरुवारिस्फुटरवरशनां पातुमु¹¹भ्युद्यतो यः ॥ [19]
नवजलधरवीरध्वानगम्भीरमेरीरववधिरित¹² विरवाशान्तरा-
18. लो रिपुणां¹³ [1]
पटुरवपदडक्काहाल्लोचाल्लूर्यत्त्रिभुवनधवलस्योद्योगकालस्य कालः॥[20]
भूभृन्मूर्द्धि¹⁴ सुनीतपादविशारः¹⁵ पुण्योदयस्तेजसा
कान्ताशे-
19. बद्धिगन्तरप्रतिपदं प्राप्तप्रतापोन्नतिः [1]
भूयो योप्यनुर¹⁶न्तामण्डलयुत (:) प्रधाकरानन्दितो
मार्त्तण्ड¹⁷ स्वयमुत्तरा¹⁸यणगत स्तेजोनिधिर्दुस्सहः ॥ [21]
स नाग-
20. भटचन्द्र¹⁹ गुप्तनृपयोर्यशौर्य²⁰
रणेस्व²¹हार्यमपहार्यं धैर्यं विकलानयोन्मीलयत्²² [1]
यशोर्जनपरो नृपान्त्वभुवि शालिसस्यानिव (1)
पुनप्रनरतिष्ठि²³-

1. Ibid. विघटितान्

2. Ibid. पाशान्

3. Ibid. सनमान्

4. Ibid. तान्

5. Ibid. बभार

6. D. R. Bhandarkar वन्धात् । न्यपगतः, but as suggested by Dr. H. Sastri the original correctly reads द्रवपगतः

7. Ibid. बन्ध

8. Ibid. विधातुः

9. Ibid. सारा सारा-

10. Ibid. -मिरामाम् । उर्वी-

11. Ibid. पातुमभ्यु-

12. Ibid. वधिरित-

13. Ibid. रिपुणां-

14. Ibid. मूर्द्धि

15. Ibid. -वितरः

16. Ibid. प्यनुरक्त-

17. Ibid. मार्त्तण्डः

18. Ibid. -मुत्तरा-

19. Ibid. चन्द्र but as Dr. H. Sastri pointed out that the original has चन्द्र.

20. Ibid. -र्यशौर्यं

21. Ibid. रणेष्वहार्य-

22. Ibid. धैर्यविकलानयोन्मीलयत्

23. Ibid. -रतिष्ठि-

21. पस्वपद् एव चान्यानपि । [22]
हिमवत्पर्वतनिर्जतराम्बु¹ तुरगैः वीतराच² गङ्गाजै³—
Second Plate, First Side.
22. दूर्ध्वनितं मज्जनतुर्यकैर्द्विगुणितं भूयोपि तत्कन्दरे [1]
स्वयमेवोपनतौ च यस्य महतस्तौ धर्मचक्रायुधौ (1)
हिमवान्कीर्त्तिसरूपतामुपगतस्त—
23. स्कीर्त्तिनारायणः ॥ [23]
तत⁴ प्रतिनिवृत्त्य⁵ तत्प्रकृतभृत्यकर्मत्वयः⁶;
प्रतापमिव नर्मदातटमनुप्रयातः पुनः [1]
सकोशलकलिङ्गवेगि⁷ दहलौद्रक [1]—
24. न्मालवा⁸
विलभ्य निजसेवकै⁹ स्वयमवभुज¹⁰ द्विक्रमः ॥ [24]
प्रत्यावृत्तः प्रातिराज्यं विधेयं कृत्वा रेवामुत्तरं¹¹ विन्ध्यपादे [1]
कुर्वन्धर्मान्कीर्त्तनैः पुण्य [1] न्दैरभ्यष्टात्तास्तो¹²—
25. चितां राजधानी¹³ ॥ [25]
मण्डलेशमहाराजसर्वस्व¹⁴ यद्भूद्वयः ।
महाराजसर्व¹⁵ स्वामी भावी तस्य सुतोजनि ॥ [26]
यजन्मकाले वैवशैरादिष्ट (षं) विषहो भुवं [1]
भोक्तेति हि—
26. मवस्तुपर्यान्ताम्बुधि¹⁶ मेखला [॥ 27]
योद्धारो मोघवर्षेण वद्धा ये व¹⁷ युधि द्विषः [1]
मुक्ता ये विकृतास्तेषां भस्मतरशृङ्खलोद्धतिः ॥ [28]
ततः प्रभूतवर्षस्त्वस्वसंपूर्णम्—
27. नोरथः [1]
जगतुंगस्स¹⁸ मेरुर्वा भूभृतामुपरि स्थितः ॥ [29]
उद् [ति] द्दवष्टम्भं भवन्तु प्रविलभूभृतां [1]

1. D. R. Bhandarkar. —अम्बु—

2. Ibid. पीतद्रव

3. Ibid. गङ्गा गज 4. Ibid. ततः 5. Ibid. —प्रकृति— 6. Ibid. —त्यय

7. Ibid. बंग. Can it not be वैश्वी of the Allahābad pillar inscription of Samudragupta (Fleet. C, I, I, III P. 1.) This also occurs in V-33 of this inscription.

8. Ibid न्मालवान्

9. Ibid. —सैवकैः

10. Ibid. मद्भुजदि—

11. Ibid. —मुत्तरा

12. Ibid. —रथ्यष्टात्तां स्वी—

13. Ibid. राजधानी

14. Ibid. मण्डलेशो महाराज शब्दः स्वी

15. Ibid. महाराज शब्दः 16. Ibid. स्तेतुपर्यान्ताम्बुधि 17. Ibid. वद्धा ये च

18. D. R. Bhandarkar. जगतुङ्ग

- स जागरणचिन्तास्थमन्त्रणभ्रान्त चेतसां ॥ [30]
प्रस्थानेन हि के-
28. वलं प्रचलति स्वच्छादिताच्छादिता
धात्रो विक्रमसाधनैस्सकलुषं विद्वेषिणां द्वेषिणां [1]
लक्ष्मीरप्युरसो लतेव पवनप्रायासिता यासिता
धूलिर्नैव दिशो-
29. गमद्विपुयशस्सन्तानकं तानकं [॥ 31]
अस्यत्केरलपाण्ड्यचौलिकनृपस्संपन्नवंपन्नवं
प्रम्लानं गमयन्कलिंगमगधप्रायासको यासकः [1]
गर्जद्गुर्जरमौशौ¹
30. शौर्यविलयो लंकारयन्नुद्योग²स्तद्विनिन्द्यशासनमतस्सद्विक्रमो विक्रमः॥[32]
निकृतिविकृतगंगाशङ्खलोवद्वनिष्ठा³-
मृतिमयुरनुकूला मण्डलेशा⁴ स्वभृ-
31. त्या [1]
विरजसम⁵हितेनुर्यस्य बाह्यालिभूमिं
परिवृति⁶ विष्टया वैशिनाथा दयोपि ॥ [33]
राजामात्यवराविव स्वहितकार्यालस्यनष्टौ हटा-
दण्डेनैव नि-
32. यम्य मूकवधिरावानीय हेलापुरे [1]
लंकातच्छिल⁷ तत्प्रभुप्रतिकृती का (ण्ची) [श्री] मुपेतौततः⁸
कीर्तिस्तम्भनिभौ⁹ शिवायतनके येनेह संस्थापितौ¹⁰ ॥ [34]
या-
33. स्या¹¹ कीर्तिस्मृलोभया¹²स्त्रिजभुवनभरं भर्तुमासीत्समर्थः
पुत्रश्चास्माकमेकस्सफलमिति कृतं जन्म¹³ धर्म्मरनेकैः [1]
किं कर्त्तुं¹⁴ स्थेय¹⁵मस्मिन्निति विम-
34. लयशःपुण्यशोपान¹⁶मार्गाः
स्वर्गप्रोत्तंगसौध¹⁷ प्रतिरदनुपमः¹⁸ कीर्त्तिस्त्रे(मे)वानुयात्तः (तः) ॥ [35]
बन्धूनां¹⁹ वन्धु²⁰राणामुचितनिजकुले पूर्वजानां प्रजानां

1. Ibid. मौलि 2. Ibid. लंकारयन्कारयन्नुद्योगै - 3. Ibid. शृङ्खलाबद्ध-

4. Ibid. मण्डलेशः 5. Ibid. -ममितेनु- 6. Ibid. परिवृतिमनु-

7. D. R. Bhandarkar reads, लंकातःकिल 8. Ibid. -मुपेते

9. Ibid. -निभे 10. Ibid. संस्थापिते 11. Ibid. न्यासा

12. Ibid. स्त्रिलोको निज 13. Ibid. जन्म 14. Ibid. -कर्त्तुं

15. Ibid. -स्थेय- 16. Ibid. -शोपान- 17. Ibid. सौधं

18. Ibid. यद् 19. Ibid. बन्धूनां

20. Ibid. वन्धुराणां But Dr. H. Sastri pointed out that the original has
जानाम्प्रजानाम्

जाता-

35. नां वङ्गभानां भुवनभरितसस्कीर्त्तिमूर्त्तिस्थिता¹ [1]
 ब्रातुं कीर्त्ति² सलोकां कलिकलुषमयो हंतुमंतो रिपूणां
 श्रीमार्त्तिसहासनस्थो बुधनुत³ चरितोमोघव-
36. र्वं प्रशस्ति⁴ ॥ [36]
 त्त्रातु⁵ नम्रान्विजेतुं रणशिरसि परान्प्राथकेभ्य⁶-
 > प्र (1) दातुं निर्व्वोक्तुं रुदिसत्यं धरणिपरिवृढो नेहशोन्यः⁷ [1]
 हस्यं प्रोत्थाय सार्धं पृथुरवपद-
37. वङ्गादिमन्द्रप्रघोषो
 यस्योन्द्रस्येव⁸ नित्यं ध्वनति कलिमलध्वन्सिनो⁹ मन्दिराग्रे ॥ [37]
 हृष्टा तज्ज्वराज्यमूर्त्ति [त] बृह¹⁰ द्धर्मप्रभावं नृपं
 भूय¹¹ षोडशराज्य-
38. वत्कृतयुगप्रारम्भ¹² इत्याकुलः [1]
 नश्यन्नन्तरनुप्रविश्य विषमो मायामयोसौ कलिः
 सामन्तान्सचिवन्स्त्वान्धव¹³ जनानसोभयत्स्वीकृताम्¹⁴ ॥ [38]
39. शठमत्त्र¹⁵ प्रविधाय कूट¹⁶ शपथैरोशस्वतंत्रा¹⁷ स्वयं
 विनिहत्योचितयुक्तकारिपुरुषान्सर्व्वं स्वयंप्राहिणः [1]
 परयोषिदुहिता¹⁸ स्वसेति न पु-
40. नर्भेदपशूनामिव
 प्रभुरेवं कलिकाल¹⁹ मित्यवसितं सद्बृहत्समुत्तः²⁰ ॥ [39]
 विततमहिमधास्त्रि व्योम्नि संहृत्य धास्त्रा
 मितवति महतीन्द्रोर्मण्ड-
41. लं ताराकाश्च²¹ [1]
 उदयमहिमभाजो भ्राजितास्सप्रतापे
 विरतवति विजिह्वाश्चोर्जितास्तावदेव (:) ॥ [40]
 गुरुबुध²² मनुयातस्सार्धं²³ पातालमह्ला-
42. बुदयगिरिमहिम्नो रट्टमार्त्तण्डदेवः ।
 पुनरुदयमुपेत्यो²⁴ छत्ततेजस्विचक्रं

1. Ibid. - मूर्त्तिस्थितानाम्

2. Ibid. कीर्त्ति

3. Ibid. बुध-

4. Ibid. वर्षः प्रशस्ति

5. Ibid. ब्रातुं

6. Ibid. प्राथकेभ्यः

7. D. R. Bhandarkar wants to supply समर्थः

8. Ibid. यस्ये

9. Ibid. - ध्वंसिनो

10. D. R. Bhandarkar - बृह-

11. Ibid. भूयः

12. Ibid. - युगप्रारम्भ

13. Ibid. - न्सचिवान्स्त्वान्धव-

14. Ibid. स्वीकृतान्

15. Ibid. मन्त्रं

16. Ibid. कूट-

17. Ibid. स्वतंत्राः

18. Ibid. - विदुहि-

19. Ibid. - कालहृत्य-

20. Read. उद्बृहत्तः

21. Ibid. ताराकाश्च

22. Ibid. - बुध-

23. Ibid. स्सार्धं

24. Ibid. - त्पोहत्त-

प्रतिहतमथ कृत्वा लोकमेकः पुनाति ॥ [41]

राजात्मा मनएव तस्य

43. सचिवस्सामन्तचक्रं पुन-
स्तनीत्येन्द्रिय¹वर्गं एष विधिवद्वागादयस्सेवकाः [1]
देहस्थानमधिष्ठित² स्वविषयं भोक्तु³ स्वतन्त्रः क्षम-
स्त-

Second Plate, Second Side.

44. स्मन्भोक्तरि⁴ सचिपातविवशे सर्व्वेपि नश्यन्ति ते ॥ [42]
दोषानौषधवद्भनाननिलवत्शुष्के⁵न्धेनान्यभिषत्
ध्वान्तं भानुवदात्मपूर्व्वज-
45. समान्नायागतान्द्रोहकान् [1]
संतापा⁶न्विनिहत्य यः कलिमलं धान्याहि सम्प्रान्ततः (1)
कीर्त्या चन्द्रिक एव⁷ चन्द्रधवलच्छत्रश्रिया
46. आजितः ॥ [43]
यण्डा⁸भिहतोत्तरोरिव फलं मुक्ताफलं मण्डलात् (1)
यातं⁹ शूकरयूधवद्बहनतस्तन्मन्दिरं हास्तिकं ।
यस्कोपोग्र-
47. द्वाभिवृद्धतनवः प्राप्ता बिभूति पने¹⁰ (1)
तप्तादोपनतप्रसादतनवः प्राप्तो¹¹ बिभूतिम्पर¹² ॥ [44]
यस्याशौ परचक्रि¹³ न्वजमिवाजलं शि-
48. रोभिर्बृह-
न्यादिग्दन्तिघटावलीमुखपटः कीर्त्तिप्रतानस्सतः¹⁴ (1)
यत्रस्थ¹⁵ स्वकरप्रतापमहिमा कस्यापि दूरस्थितः (1)
तेजक्रान्त¹⁶ समस्तभृष्टदि-
49. न एवासी न कस्योपरि ॥ [45]
यद्द्वारे¹⁷ परमण्डलाधिपतयो क्षौवारिकैर्धोरिकै-
रास्थानावसरं प्रतीच्य बहि¹⁸रप्यध्यासिता यासिता ।
गाणिक्यं वरकमौ¹⁹-

1. D. R. Bhandarkar. -स्तनीत्येन्द्रिय-

2. Ibid. -ष्ठितः

3. Ibid. भोक्तुं

4. Ibid. -स्मन्भोक्तरि-

5. Ibid. -चुष्केन्ध-

6. Ibid. संतापादिनि-

7. Ibid. चन्द्रिकयेव

8. Ibid. -यण्डाभिहतात्तरो-

9. Ibid. -लायातं

10. Ibid. पने

11. Ibid. प्राप्ता, Dr. H. Sastri pointed out that the original reads प्राप्ता.

12. Ibid. -म्परे

13. Ibid. चक्रिणः

14. Ibid. -स्सितः

15. Ibid. यत्रस्थः

16. Ibid. तेजःक्रान्त-

17. Dr. Bhandarkar reads यद्द्वारे

18. Ibid. बहि-

19. Ibid. वरकम-

50. क्तिकचितं तद्धास्तिकं हास्तिकं (1)
नादास्याम¹ यदीति² यत्र निजकं पश्यन्ति नश्यन्ति च ॥ [46]
सर्पं पातुमसो³ ददो⁴ निजतनुं जीमूतकेतोस्सुतः (1)
श्येनायाथ शिविः⁵ क-
51. पोतपरिरक्षार्थं दधीचोरिथिने ।
तेप्येकैकमतर्पयन्तिकल महालक्ष्यै स्वावा⁶मांगुलि
लोकोपद्रवशान्तये स्म विशति श्रीवीरनारायणः ॥ [47]
हत्वा भ्रातर-
52. मेव राज्यमहरदेवीं च दीनस्ततो
लक्षं कोटिमलेखयन्तिकल⁷ कलौ दाता स गुप्तान्वयः [1]
येनास्याजि तनु⁸ स्वराज्यमसकृद्वाह्यार्थकैः⁹ का कथा
ही-
53. सस्योज्जतिराङ्गकूट¹⁰तिलको दातेति कीर्णामपि¹¹ ॥ [48]
स्वभुजभुजसनि¹²क्षिशोमदंष्ट्रामदष्ट,
प्रवल¹³ (वल) रिपुसमूहे मोघवर्षे मघीशे¹⁴ । (1)
न दध-
54. तिपदमीतिव्याधिवुष्कालकाले¹⁵
हिमशिशिरवसन्तग्रीष्मवर्षाशरत्सु । [1 49]
चतुस्समुद्रपर्यान्तः¹⁶ समुद्र^{16a} यत्प्रसाधितं [1]
भग्नो समस्तभूपालमुद्रा ग-
55. रुद्रमुद्रया ॥ [50]
राजन्द्रास्ते¹⁷ वन्दनीस्तु¹⁸ पूर्व्वे येषाम्धर्मा¹⁹पालानी²⁰योस्मदादैः²¹[1]
ध्वस्ता दुष्टा वर्त्तमानास्सधर्मा²²प्राप्त्याये ते भाविनः²³पार्थिवेन्द्राः²⁴[1151]
भुक्त²⁵ कै-
56. श्रिक्रमेणा²⁶परेभ्यो दत्तं चान्यैस्स्यक्तमेवापरैर्यत् [1]

1. Ibid. नादास्यामो but he admits that it spoils the metre.

2. Ibid. यदेति 3. Ibid. -मसौ 4. Ibid. ददौ 5. Ibid. शिविः

6. Ibid. स्ववामा- 7. Ibid. -लेखयन्तिकल 8. Ibid. तनुः

9. Ibid. - द्वाष्टा- 10. Ibid. हीस्तस्योष and कूट 11. Ibid. कीर्णामपि

12. Ibid. -भुजगनि-

13. Ibid. -प्रवल-

14. Ibid. -मघीशे

15. Ibid. -काला-

16. D. R. Bhandarkar पर्यन्ते 16a. Ibid. -स्वमुद्रं 17. Ibid. राजेन्द्रा-

18. Ibid. वन्दनीया-

19. Ibid. येषा धर्मा-

20. Ibid. पालनी

21. Ibid. दादैः

22. Ibid. स्वधर्मा

23. Ibid. भावि-

24. Ibid. पार्थि-

25. Ibid. -भुक्तं

26. Ibid. श्रिक्रिक-

कस्थानित्ये¹ तत्र राज्य² महद्भिः कीर्त्या³ धर्मः केवलं पालनीयं⁴ ॥ [52]
तेनेदमनिलविद्युच्चञ्चलमबलो⁵—

57. कय जीवितमसारं । (1)
क्षितिदानपरमपुण्यं प्रवर्तितो ब्रह्माद्योयं ॥ [53]
स च परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीजगत्तुंगदेव⁶
पादानुध्यातपर—
58. मभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीपृथ्वीवल्लभ
श्रीमद्भोगवर्षश्रीवल्लभनरेन्द्रदेवः कुशली सर्वानेव यथामन्वन्त्य⁷ मान-
काप्राद्वपतिविषयपति—
59. ग्रामकूटयुक्तकनियुक्ताधिकारिकमहत्तरादी⁸
समादिशत्यस्तु (॥) वस्संविदितं यथा मान्यखेटराजधान्यात्⁹ स्थितेन
मया मातापित्रोरात्मन (क) रचैहिकामु—
60. त्रिक पुण्ययक्षोभिदृष्टये ॥ ॐ ॥
करहृदविनिर्गतभरद्वाग्निरवेर्यानां आंगिरस पारुहस्पत्यानां¹⁰ भार-
द्वाजाजैसब्रह्मचारिणे¹¹ साविकृवारक—
61. महत्तपौत्राय¹² । गोलसङ्गमिपुत्राय¹³ । नरसिघदीक्षितः¹⁴ । पुनरपि
तस्मै¹⁵ विषयविनिर्गता¹⁶ । तस्मै¹⁷ गोत्रे च भट्टपौत्राय । गोविन्दभट्ट—
62. पुत्राय । रच्छदित्यक्रमद्वतः¹⁸ । तस्मि¹⁹ देपे । चङ्गमुखसब्रह्म²⁰चारिणे
दावडिगहियसहासपौत्राय । विष्णुभट्ट (1) पुत्राय । तिविक्रम²¹—
63. पङ्गमिः²² पुनरपि तस्मि²³ देपे वच्छगोत्रसब्रह्मचारिणे²⁴ । हरिभट्ट-
पौत्राय । गोवादित्यभट्टपुत्राय । केशवगहियसाहामः²⁵ ।

Third Plate.

64. चतुकाःनां²⁶ वद्धचसत्त्वानां²⁷ । पवं चतुकः²⁸ ब्राह्मणानां प्रामो दत्तः

1. Ibid. कस्थानित्ये—	2. Ibid. राज्ये	3. Ibid. कीर्त्या
4. Ibid. —नीयः	5. Ibid. विद्युच्चञ्चल—	6. Ibid. जगत्तुंग—
7. Ibid. —रामन्वन्त्य—	8. Ibid. महत्तरादीन्	9. Ibid. —मान्यवस्थितेन
10. Ibid. भरद्वाजाभिनेदयागिरसपारुहस्पत्यानां	11. Ibid. राजगोत्र सब्रह्म	
12. D. R. Bhandarkar. —कमवित—	13. Ibid. —पङ्गमवित—	
14. Ibid. नरसिघ दीक्षितस्य	15. Ibid. —पद्विषय—	16. Ibid. —विनिर्गताय
17. Ibid. तस्मिन्	18. Ibid. क्रमविदे	19. Ibid. तस्मिन्देहे
20. Ibid. —मया—	21. Ibid. त्रि०—	22. Ibid. —गविदे
23. Ibid. तस्मिन्देहे	24. Ibid. कस and बद्ध	25. Ibid. केशव and साहसाय
26. Ibid. *काना	27. Ibid. वद्धच शा—	28. Ibid. पवं चतुष्करय मा—

संज्ञाणसमीपवर्तिनः चतुर्विंशति¹ग्राममध्ये । रुखिबल्लिकानामग्रामः
तस्य चाघाट-

65. नानिः² पूर्वतः कल्लुवी समुद्रगामिनी नदी । दक्षिणतः उष्पल-
हृत्थकं³ भट्टग्रामः । पश्चिमतः नन्दग्रामः । उत्तरतः धन्ववल्हिकाग्रामः ।
अयं ग्रामस्य संज्ञाने
66. पत्तने शुंकेन शुण्णयामिग्रामं सवृक्षमालाकुलं भोक्तव्यं । एवमयं चतुरा-
घाटनोपलक्षितः सोद्रंगस्सपरिकरः सदण्डदसपराधः⁴ सभूतापात्त-
प्रत्ययः⁵ सोत्प-
67. शमानविष्टिकः सधान्यहिरण्यादेयः अचाटभटप्रवेश्यः सर्व्वराजकीयानाम-
हस्तप्रक्षेपणीया⁶ आचन्द्रार्कार्णवक्षितिसरिःपर्व्वतसमकालिनः⁷ पुत्र-
पौत्रान्वयक्रमो-
68. पभोग्यः पूर्व्वप्रत्य⁸ग्रहदेवदायरहितोभ्य⁹न्तरमिद्धाय भूमिच्छिद्र-
न्याण¹⁰ शकनृपकालातीत संवत्सरशतेषु सप्तमु नवतृतययधिकेषु¹¹
नन्दनसंवत्सरान्तर्गतपुष्य-
69. मास उत्तरायणमहापर्व्वणि बलिचरुवैश्वदेवामिहोत्रतिथि¹²शं (सं)
तर्पणार्थ¹³ अद्योदकादिसर्ग्येण प्रतिपादितः अतोऽस्योचितया ब्रह्म¹⁴दाय-
स्थित्या भुंजतो भोज-
70. यतः कृपतः कर्षयतः प्रविशतो वा न कैश्चिदपि¹⁵ परिपन्थना कार्या
तथागामिभद्रनृपतिभिरस्मद्दूर्यैरन्यैर्वा सामान्यं भूमिदानफलमवेत्य
विशुद्धोला-
71. न्यनित्यैश्चर्याणि त्रिणाम्रलम्रजलविन्दु¹⁶चंचल च जीवितमाकलय्यस्व-
दायनिर्व्विशेषोयमस्महा¹⁷यानुमन्तव्यः प्रतिपालयितव्यश्च ॥ यश्चाज्ञान-
तिमिरपट-
72. लावृतमतिराच्छिद्य¹⁸मानकं चानुमोदेत सपंचभिर्महापातकैस्सो¹⁹पपात-
कैश्च सयुक्त²⁰ स्यादित्युक्त²¹ च भगवता वेदव्यासेन व्यासेन । षष्टि²²
वर्षसहस्रा-

1. Ibid. - रतिचतुर्विंशति

2. Ibid. - नानि

3. Ibid. - हृत्थको

4. Ibid. - दशापराधः

5. Ibid. - पातप्रत्यायः the original reads as pointed out by Dr. Sastri as
संभूतोपात्त

6. Ibid. - पीयः

7. Ibid. - कालौनः

8. Ibid. - प्रदत्तब्रह्म

9. Ibid. - भ्यन्तरसिद्धयः

10. Ibid. - न्यायेन

11. Ibid. नवत्युत्तरभ्यधिकेषु or rather त्रिनवत्य- or त्रयोनवत्य-

12. Dr. Bhandarkar बलि and होत्रातिथि 13. Ibid. - गार्थ 14. Ibid. ब्रह्म-

15. Ibid. कैश्चिदपि 16. Ibid. तृणाय- and विन्दु 17. Ibid. - स्मदायो-

18. Ibid. - मतिराच्छिन्न्यादाच्छिद्य 19. Ibid. - पातकैरुप-

20. Ibid. संयुक्तः

21. Ibid. स्यादिति । उक्तं

22. Ibid. षष्टि

73. गि स्वर्गे तिष्ठति भूमिदः [1] आच्छेता (ता) चानुमन्ता च
तान्येव नरके वसेत् [॥]
विन्ध्याटवीप्वतोयासु शुष्ककोटरवासिनः [1]
कृष्णसर्पा हि जायन्ते भूमिदानं हरन्ति
74. येत्¹ ॥ [55]
अग्नेरपत्य² प्रथमं सुवर्णं भूध्वैष्णवी सूर्यसुताश्च गावः [1]
लोकत्रयं तेन भवेद्दि दत्तं यः काराचनं³ गां च महीं च दद्यात् ॥ [56]
बहुभिर्ध्वंसुधा⁴ मुक्ता
75. राजभिस्सगरादिभिः [1]
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं ॥ [57]
स्वदत्ताम्परदत्तां वा यत्नाद्वाच नराधिप [1]
महीं महिमतां⁵ श्रेष्ठ दानाच्छेयो⁶नुपालनं ॥ [58]
76. इति कमलदलाम्बुविन्दु⁷लोलां श्रियमनुचिन्त्य मनुष्यजीवितं च [1]
अतिविमलमनोभिरात्मनीर्क्ष⁸हि पुरुषःपरि⁹कीर्तयो विख्याः¹⁰ ॥ [59]
लिखितं चैत¹¹ धर्माधि-
77. करणसेनभोगिकेन¹²बालभकायस्थवंशजातेन । श्रीमद्मोघवर्षदेवकमला-
नुजीविना गुणधवलेन वत्सरारामसूनुना ॥ महत्तको
78. गोगूण्यक¹³ राजास्व¹⁴मुखादेशेन दूतकमिति¹⁵ ॥ मंगल महश्री¹⁶ ॥ॐ॥

59. RĀDHANPUR PLATES OF GOVINDA III.

Prov. : Rāadhanpur.

Date. : Śaka Samvat 730 (= 808 A. D.)

Lang. : Sanskrit. **Script.** : Northern Brāhmī.

Ref. : Buhler, *Ind. Ant.*, Vol VI P. 59 ff. Kielhorn *Ep. Ind.*
Vol. VI pp. 2039-251.

1. Ibid. ये	2. Ibid. -रपर्यं
3. Ibid. काञ्चनं	4. Ibid. बहु-
5. D. R. Bhandarkar. गहीमतां	6. Ibid. -च्छेयो
7. Ibid. -दलाम्बुविन्दु	
8. Ibid. -रात्मनीर्नैर्न-	9. Ibid. पुरुषैः-पर-
10. Ibid. विद्योप्याः	
11. Ibid. चैतद्	12. Ibid. धर्माधिकरणिक-
13. Ibid. राणको	
14. Ibid. -राजस्व-	15. Ibid. दूतक रति
16. Ibid. गङ्गलं महाश्रीः	

Text

First Plate

1. ओं [॥]
स बोव्याद्देधसा धाम यज्ञाभिकमलं¹ कृतम् [१]
हरश्च यस्य कान्तेन्दुकलया कमलङ्कृतम् [॥ १]
भूपोभवद्दृ (दृ) हवुरस्थल राज-
2. मान
श्रीकौस्तुभायतकरैरुपगूढकण्ठः [१]
सन्ध्यान्वितो विपुलचक्रविनिर्जितारि-
चक्रोप्यकृष्णचरितो भु-
3. वि कृष्णराजः [॥ २]
पत्न्येदभयाश्च (श्रि) ताखिलमहाभूभृङ्कुलभ्राजितात्²
दुर्लङ्घ्यादपरैरनेकविमलभ्राजिष्णु-
4. रत्नान्वितात्³ [१]
यश्चालुचयकुलादनूनविवु (वु) धमाताश्रयोवारिधे-
र्लक्ष्मीन्म (म्म) मण्डरवत्सलीलमचिरादाकृष्ट⁴वाङ्महः [॥ ३]
5. तस्याभूत्तनयः प्रतापविसरैराक्रान्तदिग्मण्डलः
चण्डांशोः⁵ सदृशोप्यचण्डकरताप्रह्लादितपमातलः [१]
धोरो
6. धैर्यधनो विपक्षवनितावक्त्राम्बु (म्बु) जश्रीहरो
हारीकृत्य यश [१] यदीयमनिशं दिग्मायिकामिर्द्धतम् [॥ ४]
ज्येष्ठो [६] लङ्घन⁶-

1. The allusion here is to Viṣṇu from whose navel the Brahmā in Indian mythology is said to have emanated.

2. Kielhorn reads भ्राजिताद्.

3. The horses, elephants and beautiful women are enumerated among the Mahāratnāni (Cf. 'Raghu XVI-1, also Kād. P. 30. Prof. Peterson ed.)

4. Ibid. एवान् 5. Ibid. -लङ्चण्डांशो

6. It is thought sinful for a young prince to sit aside or generally act in opposition to an elder brother (Cf. Nirukta II-10) for other meanings of the word ज्येष्ठोल्लघन or ज्येष्ठातिक्रम see Kielhorn. Ep. Ind. VI. P. 247 note 7.

7. जातयाप्यमलया लक्ष्म्या समेतोपि सं¹-
यो भूषिर्मलमण्डल स्थितियुतो दोषाकरो न क्वचित् [1]
कर्णाधस्थितदान सं-
8. ततिभृतो यस्यान्यदानाधिकं
दानं वीक्ष्य सुखि [3] जता इव दिशां प्रान्तेस्थिता दिग्गजः [॥ 5]
अन्यैर्न जातु विजितं
9. गुरुशक्तिसार
माक्रान्तभूतलमनन्यसमानमानम् [1]
येनेह व (व) द्रमवलोक्य चिराय गङ्गं
10. दूरं स्वनिग्रहभियेव कलिः प्रयातः [॥ 6]
एकप्रात्मव (व) लेन वा [र] निधिनाप्यन्यत्र रुध्वा घनं
निष्कृष्टा [सि]-
11. भटोद्धतेन विहरद्ग्राहातिभीमेन च [1]
मातङ्गान्मदवारिनिर्झरमुचः प्राप्यान्तारपङ्कवात्
12. तच्चित्रं मदलेखमप्यनुदिनं यस्पृष्टवां² न क्वचित् [॥ 7]
[हेला] स्वी [कृ] त गौड राज्य कमलामसं प्रवेश्याचिरात्³
हु-
13. मार्गम मरुमध्यमप्रतिव (बल) लैर्यो वत्सराजं व (व) लै [:] [1]
गौडीयं शरदिन्दुपादधवलं च्छत्रद्वयं⁴ केवलं
तस्मान्नाह-
14. त तद्यशोपि ककुभां प्रान्ते स्थितं तत्क्षणात् [॥ 8]
लब्ध (व) प्रतिष्ठमचिराय कलिं सुदूर-
मुत्सार्य शुद्धचरितैर्द्धर-
15. गीतलस्य [1]
कृत्वा पुनः कृतयुगम् (श्री यमप्यशेषं
चित्रं कथं निरुपमः कलिवल्लभोभूत् [॥ 9]
प्राभूर्धैर्यवतः⁵
16. ततो निरुपमादिन्दुर्बया वारिधेः
शुद्धात्मा परमेश्वरोक्त⁶तशिरः संसक्त पादः सुतः [1]
पद्मानन्दकरः

1. Kielhorn. सन्

2. Ibid. स्पृष्टवोत्र, Buhlr वत्स्पृष्ट

3. Ibid. आचिराद्

4. Ibid. च्छत्र

5. Dr. Kielhorn प्राभुर्धैर्यवतस्

6. परमेश्वर here means Shiva. For the double meaning of the word cf. Harṣacharita P. 162. इदानीं तु शशीव शिरसा परमेश्वरेणासि वोढव्यो जातः.

17. प्रतापसहितो निस्थोदयः सोष्ठतेः
पूर्वात्रेरिव भानुमानभिमतो गोविन्दराजः सताम् [॥ 10]
यस्मि¹ सर्व-
18. गुणाश्रये क्षितिपतौ श्रीराष्ट्र [इ] कृटान्वयो
जाते यादववंशवन्मधुरि [पा] वासीदलङ्घयः परैः [॥]
दृष्टाशा-

Second Plate First Side.

19. वधयः कृतास्य²सहसा दानेन येन [नो] क्षता-
मुक्ताहारविभू [पिता] स्फुटमिति प्रत्यर्थि [नोप] यर्थिन³ [नो]-
प्यस्याकार-
20. ममानुषं तृ (त्रि) भुवनम्यापत्तिरक्षोषितं
कृष्णस्येव निरीक्ष्य यच्छति पितर्यैकाधिपत्यं भुवः [॥]
आस्तां तात त-
21. वैतदप्रतिहता दत्ता स्वया कण्टिका⁴
किञ्चाज्ञेव मया धृतेति पितरं युक्तं वचो योभ्यधात् [॥ 12]
तस्मि⁵ स्वर्ग-
22. विभूषणाय जनके जा (या) ते यशः शेषता-
मेकीभूय समुद्यतां वसुमती संहारमाधिच्छया [॥]
विच्छाया⁶
23. सहसा व्यधात् नृपतीनेकोपि यो द्वादशा-
ख्यातानप्यधिकप्रतापविसरः संवर्तकोकानिव [॥ 13]
येना-
24. स्यन्तदयालुनाथनिगदह्वेसादप्यास्यायतात्
स्वं देशं गमितोपि दुर्पविसराद्यः प्रातिकूल्ये स्थितः [॥]
या-
25. वक्ष भुतु (कु) टी ललाटफलके यस्योष्ठते लक्ष्यते
विक्षेपेण विजित्य तावद्विराट् (इ) द्यः स गङ्गः पुनः [॥ 14]
सं-
26. धायाश्च शिलीमुखान्⁷ स्वसमया⁸ वा (वा) गा⁹सनस्योपरि
प्राप्तं वर्द्धितचं (बं) भुजीवविभवं पद्माभिवृद्धयन्वि-

1. Kielhorn यस्मिन्

2. Ibid. कृताः सप्तदशा

3. Ibid. अर्थिनाम् । यस्याऽकारः

4. For कण्टिका see Ep. Ind. V. P. 138 note 2.

5. Kielhorn तस्मिन्

6. Kielhorn विच्छायात्

7. Ibid. मुखान्

8. Ibid. मयान्

9. Kielhorn takes it as Dvandva compound दान—असन (flower), mentioned in the Śiśupalbadha VI. 46-47, also Kdambari P. 21

27. तम् [1]
सकचत्रमुदीचय यं शरदतुं पर्जन्यवद्गूर्जरो
नष्टः कापि भयात्तथा न समरं स्व-
28. ज्ञेपि पश्येद्यथा [॥ 15]
यत्पादानतिमात्रकैकशरणमालोक्य लक्ष्मी ['] निजां
दूराम्मालवना-
29. यको नयपरो यं प्राणमथांजलिः [1]
को विद्वां वलिना¹ सहारुषव (ब) लक स्पद्धा² विधत्ते परं
नी-
30. तेस्तद्धि फलं यदामपरयोराधेयसंवेदनं [॥ 16]
विध्याद्रेः कटके निविष्टकटकं श्रुत्वा चरैर्यं निजैः
स्वं देशं
31. समुपागतं ध्रुवमिव ज्ञात्वा [1] भिया प्रेरितः [1]
मार [1११] वं महीपतिर्द्रुतम [ग] । द्वाप्राप्तपूर्वः परैः³
यस्येच्छाम-
32. नुकूल्यं⁴ कुलधनैः पादौ प्रणामैरपि [॥ 17]
नीत्वा श्रीभवने घनाघनघनव्यासाव (ब) रां प्राकृषं
तस्मा-
33. दागतवां⁵ समं निज व (ब) लैरातुंगभद्रातटं [1]
तत्रस्थः स्वकरस्थितामपि पुनर्नः (निः) शेषमाकृष्टवां⁶
विशेषैरपि
34. चित्रभानतरिपुर्यः पल्लवानां श्रु (श्रि) यं [॥ 18]
लेखाहारमुखोदितार्द्धवचसा यत्रैत्य वेङ्गीश्वरो
किंकरवद्भूय-
35. धाद्विरतः कर्म स्वशर्मैच्छया [1]
वाङ्मालीवृत्तिरस्य येन रचिता व्योमाग्रलम्बा [२] चत्⁶
राश्रौ मौक्तिकमालि-
36. कामिव वृता मूर्द्धस्थतारागणैः [॥ 19]
संत्रासात्परस्परक्राजकमगात्तत्पूर्वसेवाविधिः
व्याव⁷दांजलि-

समरोपनपताकिनीव वाणासन आरोपित शिलीमुखा, Ibid. P. 127. समरमुखैरिव
पुनराग समाकृष्ट शिलीमुखैः । Exactly in the same sense this word occurs
in the inscription of Dharmasena III of Valabhi (Ep. Ind.
Vol. I P. 88 II. 37-38, C. I. I. III P. 176 L 36).

1. Kielhorn विद्वान्बलिना 2. Ibid. — परैर्यं 3. Ibid. — कूलयन्

4. Ibid. — तवान् 5. Ibid. — एवान 6. Ibid. — आचाराद्

7. Dr. Kielhorn विधिर्व्यावद्-

37. शोभितेक (न) शरणं मूर्ध्ना बद्धं (हि) इयं [१]
यद्यहत्त पराङ्मूर्ध्नाभूषणगुणैर्नालकृतं [त] तथा
मा मैषी-

Second Plate : Second Side

38. रिति सत्यपालितयशस्थित्या यथा तद्विरा¹त् [॥ 20]
तेनेदमनिलविष्टु [८] चंचलमवलोक्य जीवितमसारं [१]
क्षिति-
39. दानपरमपुण्यः प्रवर्तितो ब्र (ब्र) ह्यदायोयं [॥ 21]
स च परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीम-
40. ह्यारावर्णदेवपादानुध्यातपरमभरम²भट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वर-
पृथ्वीवल (ल) भश्रीमत्प्रभू-
41. तवर्षं श्रीश्रीवल्लभनरेन्द्रदेवः कुशली सर्वानेव यथासम्बध्यमानका³ राह-
पतिविपयपतिग्रामकूटाकू⁴यु-
42. ककनियुक्तकआधिकारिकमहत्तरादीं समादिशत्य⁵स्तु वः संविदितं यथा
श्रीमयूरक्षण्डीसमावासिते-
43. न मया मातापित्रोरत्नमनश्चैहिकामुष्मिकपुण्ययशोभिबुद्धये ।
तिगविवास्तस्य त [त्] त्रैविद्यसामान्य ते (ते) सिरीष-
44. यस्य (ब्र) ह्यचारि भारद्वाजसगोत्रनागैर्ययभट्टपौत्राय
चन्द्रियम्मगहियसाहसपुत्राय परमेश्वरभ-
45. ह्यय रासियनमुक्त्यन्तर्गतः रत्तञ्जुगानामग्रामः तस्य चाघाटनानि पूर्वतः
सिन्हा नदी दक्षिणतः व-
46. बुलाला पश्चिमतः मिरियठाण उत्तरतः वरहग्रामः पूर्वमयं चतुराघाटनोप-
लक्षितः तथा अ-
47. नन्तविष्णु (ण्य) भट्ट विटट्टुदुवे [स] गोहृन्द् ['] मयवंगी [व]-
[त्] सम्बैभट्टचन्द्रिभट्टकुण्डनागैर्भट्टमाध-
48. वैरियप्पुविट्टुदेवगैर्ययभट्टरेयैर्ययभट्टेत्येवमादिप्रमुक्तानां (नां) प्रा
(प्रा) ह्यण-
49. नां चत्वारिंशद्वाहनसमन्वितानां रत्तञ्जुण ग्रामः सोद्वंगः
सपरिकरः स-
50. वक्ष्यापराधः सम्भूतोपात्तप्रत्यायः सोरपाद्यमानविष्टिकः सधाम्यहिरण्या-
देयः अघाट-

1. Ibid. तद्विरा

2. Ibid. परमभट्टारक this भरम after परम is superfluons, and has been perhaps repeated only by mistake.

3. Ibid. संवद्धमानकान्

4. Ibid. ग्रामकूटायु-

5. Ibid. आसीन्समादिशति । अस्तु

51. भट प्रावेदयः सर्वराजकीयानामहस्तप्रवेपणीयः आचन्द्रार्कान्णवदितिस-
रिपर्वत-
52. समकालीनः पुत्रपौत्रान्वय क्रमोपभोग्यः पूर्वप्रसदेवमा (मा) ह्यदायर-
हितोभ्यन्तरसि [द्व] ध्या भू-
53. मिच्छिद्रन्यायेन श [क] नृपकालातीतसंवत्सरशतेषु सप्तसु त्वं (त्रि)
शतुत्तरेषु सर्वजिज्ञासि संवत् [स]-
54. रे भावणवहुल अ'मावास्यां सूर्यग्रहणपर्वणि व (व) लिचरु वैरय (ध)
देवाग्निहोत्र पञ्चमहायज्ञ-
55. कृ (क्रि) योत्सर्पणार्थं स्नात्वाद्योदकातिसर्गेण प्रतिपादितः [।] यतो-
स्थोचितया व (व) ह्यदायस्थित्या
56. भुञ्जतो भोजयतः कृपतो कर्षयतः प्रतिदिक्षतो वा न कैश्चिद्वपापि परि-
पयना कार्या

60 BHOR STATE MUSEUM PLATES OF
DHARAVARSHA DHARUVARAJA.

Prov. : Nothing definite.

Date. : Saka Samvat. 702 (= 780 A. D.).

Lang. : Sanskrit.

Script. : Nāgari

Ref. : Dr. A. S. Allekar *Ep. In.* Vol XXII. P. 1760 ff.

Text

First Plate.

1. ओ [।]
स वोभ्याद्वेधसा धाम यं (यन्) नाभिकमलं कृतं (तम्) [।]
हरश्च यस्य का (कां) तैदुकलयाम कमलं कृतं (तम्) । [। । ॥]
आसीद्वि (द्वि) प-
2. ति (ति) भिरमुद्यतमण्डलाग्रो-
ब्ध (ध्व) स्ति नयनं (यच्च) भिमुखो रणशर्बरीषु [।]
भूपशु (परशु) चिर्विधुरिवास्त (स) दिगंतकीर्त्ति-
3. ग्गोविंदराज इति राजसु राजसिख (हः) [। । 2 ॥]
दृष्ट्वा चमून (म) भिमुखीं सुभट्टाट (टाट) हासा-
मुना (न) मितं सपदि येन रणे-
4. पु निस्थं [।]
दृष्ट्वाधरेण दधता भुकुटिं ललाटे
स्वर्णं कुलजं हृदयजं निजज्ज श (स) त्वं (रवम्) । [। ३ ॥]
स्वर्णं कराम्रां (म्रा) म्मुल्लत-

5. शशोभा,
मानो मनस्तस (स्स) ममेव यस्य [१]
महाहवे नाम निक्षम्य सद्य-
स्त्रयं रिपूणां विगलत्यकाण्डे । [१ ४ ॥]
त-
6. स्यात्मजो जगति विश्रुतदीर्घकीर्त्ति-
रार्त्तार्त्तिहारिहरिविक्रम [धाम] धारी [१]
भूपस्त्रिविष्टपकृता (नृपा) नुकृति (तिः) कृत-
7. शः
श्रीकर्णराज इति गोत्रमणिर्व (वं) भूव । [१ ५ ॥]
तस्यो (स्य) प्राभिन्न (प्रभिन्न) ककट (करट) वय (वयु) तद्वानि-
(न) दंति-
दंतप्रहाररुधि-
8. रोलि (ङ्गि) क्षितंश (तांस) पीठ [: १]
चमाप [:] क्षितौ क्षपितशत्रुरभूत (त्त) नृजः
सद्वाङ्मूढकनकाट (त्रि) रिवेन्द्रराज [: ॥ ६ ॥]
9. तस्योपाजितमहसस्तनयश्चतुरुदधि बलघ मालिन्या [: १]
भोक्ता भुवः शतक्रतुसदृशः श्रीव (वं)-
10. तिहुर्गाराजोभूत् [॥ ७ ॥]
काष्ठीशकेरलनराधिपचोर (ल) पाण्ड्य-
श्रीहर्षवज्रदविभेदविधानदक्ष (क्षम्) [१]
कण्ठाटकं प (य) लमक्षित्यम-
11. जेयमन्थै (मन्थै)-
भृ (भृ) स्यै (स्यैः) कियद्गिरपि यः सहसा जिगायः (य) [॥ ८ ॥]
आ (अ) भूविभंगमगृहीत निशातशस्त्रं (स्त्र)-
मभ्रातृमप्रतिह-
12. ताज्जमपेतयज्ञं (जम्) [१]
यो बल (ह) भं श (स) पदि दृष्ट [बलेन] जित्वा
राजाधिराज प [र] मेधरतामवाप [१ ९ ॥]
सा सेतोर्विपुलो-
13. पलावलिहस [ह्यो] लोर्मिमालाजला-
दाप्रालेयकलङ्कितामलशिलाजालात्तुषाराचलात् [१]
आ पूर्वाप-
14. रवारिराशिपुलिना (न) प्रांतप्रसिधा (दा) वधे-
यैनेयं जगति (ती) च (स्व) विक्रमव (व) लेनैकातपत्रीकृतं (ता) [॥ १० ॥]
तस्मिदि (स्मिन्दि)-
15. वं प्रयाते बह्मभराजे क्षतप्रजावा (वा) धः [१]
श्रीकर्णराजचतुर्भुजपतिः कृष्णराजोभूत् । [॥ ११ ॥]
यस्य-

Second Plate, First side

16. स्वमुजपराक्रमनिशे (रशे) योच्छा (स्ता) दितारिदिवक्चक्रं [1]
कृष्णस्येवाकृष्णं चरितं श्रु (श्री) कृष्णराजस्य ॥ [12 ॥]
शुभतुंगतुंगतुरगप्र-
17. वृद्धरेणु (णू) र्द्ध (ध्व) रूप्य (द्व) रविकिरधो (णम्) [1]
ग्रीष्मेपि नभो निखिलं प्रावृट्कालायते स्पष्टे (एम्) ॥ [13 ॥]
हीनानाथप्रणयिषु यथेष्टचेष्टं स-
18. मीहितमजश्र (स्रम्) [1]
तत्क्षणमकालवर्षं (पं) वर्षति सर्वार्तिनिर्ध्वपणं (णम्) [॥ 14 ॥]
राहृप्पमारमभुजजातव (ब) लावलेप-
भाजौ विजि-
19. स्य निशिताश्रि (सि) लताप्रह्री (हा) रैः [1]
पालिद्व (ध्व) जावलिशुभामचिरेण यो हि
राजाभिराजपरमेश्वरतां तता [न ॥ १५ ॥]
कोधाहुस्लातस्व-
20. इप्रश्र (स्र) तरुचिचयैः (यै) भांसमानं समन्ता-
दाजादु (दु) द्रुत (त) वैरिप्रकटगजघटाटोपसंघो [भ] दक्षं (चम्) [1]
शौर्यं स्यक्ता (स्वा) रिच-
21. गौं भयचकित [व] पु [:] कापि दृष्ट्वैवसद्य (सद्यो)
दृष्पाभ्यातारिचक्रक्षयकरमगमद्यस्य दोर्दण्डरु (रु) पं (पम्) [॥ 16 ॥]
पाता यश्चतु-
22. रं [वु] राशिरशनालंकारभाजो भुवः
स्रैय (वस्त्रटया) श्वापि कृता (त) द्विजामरगुरुः (रु) प्राग्याज्यपूजादुरो
(रः) [1]
दाता मानभृदृग्णीगुणव-
23. तां योसौ श्रु (श्रि) यो वल्लभो
भोक्तुं स्वर्गफलानि भूरितपसा स्थानं जगामामरं (रम्) [॥ 17 ॥]
येन श्वेतातपन्नप्रहतरवि-
24. करवाततापासलीलं
[ज] ग्मे नाशी (सी) रधूलिधवलितशिरसा वल्लभाख्यः सदा¹जा ॥ (1)
स श्री [गो] विदराजो जितजग-
25. दहितस्रैगवैधम्यहेतुः (तु)-
स्तस्यासी [व] सुतुरेकः चणरणदलितारातिमा (म) सेभकुम्भः [॥ 18 ॥]
तस्यानुज [:] श्रीध्रुव-
26. राजनामा महानुभावोप्रहृतप्रताप [: 1]
प्रसाधिताशेषनरैर्द्वचक्रं (क्रः) क्रमेण वा (वा) लार्कवपू (पु) र्व्वं (वं)-
भूव [॥ 19 ॥]
जा (जा) ने यत्र च राष्ट्रकूटति-

1. It should be correctly read as सदाजौ

27. लके सङ्गपचूडामणौ
गुर्वी तुष्टिरयाखिलस्य जगतः सुस्वामिनि प्रत्यहं (ह्य) [१]
स्स (स) त्यं वा (स) स्वमिति प्रसा (शा) सति स-
28. ति चमामास (स) मुद्रांतिका-
मासीध (इ) र्मपरे गुणामृतनिधौ सत्यवताभिष्टि (षि) ते [॥ 20 ॥]
श्रीकाञ्चीपतिगांगवे (वं) शिकयुता
29. ये माल [वे] शादयः
प्राज्यानानयति स्म तां (तान्) चित्तिभृतो यः प्रातिराज्यानति (पि) [1]
माणिक्याभरणानि हेमनिष्यं
30. यस्य प्रपद्योपरि
श्वं (स्वं) येन प्रति तं तथापि न कृतं चेतोन्वया आतरं (रम्) [21 ॥]
सामाद्यैरपि वल्लभो नहि यदा सं [पि] भ्य-
31. धातं तदा (सं तदा)
चा (आ) तुर्हत (त) रणे विजित्य तरसा पश्चात् (त्त) तो भूपते (तीन्) [1]
प्राच्योदीच्य पराच्य पराच्य व्याम्य विह्व (ल) सत्पालिष्वजै-
32. भूषितं
चिह्नैर्यः परमेश्वरस्वमखिलं लेभे महेन्तो (न्द्रो) विभुः [॥ 22 ॥]
शशाधरकरनिकरनिभं यस्य यशः सुरज-

Second Plate : Second Side.

33. गाग्रसानुस्यै [: १]
परिगीयतेनुरक्तैर्विद्याधरसुन्दरी [नि] वहै [: ॥ 23 ॥]
हृष्टोन्वहं योधिजनाय सर्व्वं सर्व्वस्वमानंदित वं (व)-
34. ध्रुवर्ग [: १]
प्रादात्प्ररुष्टो हरति स्म वेग (गात्) प्राणा [न्] यमस्यावि (पि)-
नितांतविर्घ (वीर्य) [॥ 24 ॥]
तेनेदमनिलविद्युच (च) झलमव-
35. लोच्य जीवितमसारं (रम्) [१]
चित्तिदानपरमपुण्यं प्रवर्तितो न (न) द्वायोयं (यम्) [॥ 25 ॥]
स च परमभट्टारकमहा-
36. राजाधिराजपरमेश्वर परमभट्टारकभीमव (व्) अकालवर्षदेवपादानुध्या-
तपरमभट्टारक-
37. महाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीधारावर्षश्रीधुवराजनाम [१] श्रीनिरूपमदेव [:]
कुशली सर्व्वानेव य-
38. या [सं] व (व) ध्यमानकं (कान्) राष्ट्रपतिविषयपतिग्रामकूटायुक्तका-
(क) नियुक्तकाधिकारिकमहत्तरादी [न्] समा-

1. It reads अपि in the Paithan plates of Govinda III.

2. The second पराच्य is, by mistake inscribed.

39. विशास्यस्तु वः संविदितं यथा श्रीनीरानदीसंगमसमावास्तितेन मया माता-
पित्रोरारमनश्रैहिका-
40. मुस्मि (स्मि) कपुण्ययशोभिवृध (ङ) ये करहाडवास्तव्यतश्चातुर्विध-
सामान्यगाम्गसगोत्र व (व)-
41. हुवृच (हृच) सव (व) ह्यधारेणे दुग्ग (गं) भटपुत्राय सांगोपांगवेदार्धत-
त्वविदुषे वासुदेवभट्टा-
42. य श्रीमालविषयांतर्गतलघुवि (वि) मनामा ग्रामः तस्य चाघाट (ट)-
नानि [।] पूर्वतः श्रीमालपतन (तन) द-
43. क्षिणत (तो) लयणगिरि [:] पश्चिमतः वृ (वृ) हङ्गिकग्रामः उत्त-
रतः नीरा नाम नदी [।] एवमयं चतुराधा-
44. तनोपलक्षितो ग्राम [:] सोद्रंग [:] स (सो) परी (रि) करस (स्स)
दण्डदशापरावस (स्स) भूतोपा (तवा) तप्रस्थापतो (स्सो) स्पष्टमा-
45. नविलिखित [:] सधान्यहिरं (र) न्या (ण्या) देवो भ (योऽ)-
चाटभटप्रवेशयः सर्वराजकीयानामहस्तप्रक्षेपणी-
46. य आचंद्राक्षार्णवक्षितिसरिस्पर्ध्वतसमकालीन [:] पू (पु) त्रपौत्रान्व-
यक्रमोपभोग्य (यः) पूर्वप्रक्षेप-
47. ववा (व) ह्यदायरहितोभ्यंतरसिध्या (ङया) भूमिच्छिद्रन्यायेन शक-
नूपकालातीतसंवत्सरस (श)-
48. तेषु सप्तसु वर्षद्वयाधिकेषु सिद्धाथ (थं) नाम्नि संवत्सरे माघसित-
रथसप्तम्यां म-

Third Plate

49. हापर्वणि व (व) लिखस्वैश्वदेवाग्निहोत्रातिथिपञ्चमहायज्ञकृत्यो'त्सर्प-
णार्थं (थं) स्मरवाद्योदकातिसंगं
50. प्रतिपादितो (तः) [।] यतोस्यो उ^२चितया व (व) ह्यदायस्थित्या
भुंजतो भोजयत [:] कृषतः कर्षयतः प्रतिदिशतो वा न कै-
51. श्रिदत्तापि परिपंथना कार्या [।] तथागामिभद्रनृपतिभिरस्मद्वर्यैरं-
(र) न्यैर्वा स्वा (सा) मान्यं भूमिदानफल-
52. मवेस्य विद्युलो (लो) लान्यनित्यैश्चर्याणि तृणाम्लजलवि (वि)-
दुचञ्चलञ्ज जीवितमाकलय (य) स्वदायनि-
53. श्विशेषोयमस्मदा (दा) योनुमंतव्यः प्रतिपालै (लयि) तव्यश्च [।]
यश्चाज्ञानतिमिरपटलावृतमतिराधि (च्छि) वा-
54. दाच्छिद्यमानकं^३ वानुमोदेन स पञ्चभिर्महापातकैश्चो (लो) पपातकैश्च
संयुक्त [:] स्या [त] इत्युक्तञ्च भगव-

1. A. S. Altekar -क्रियो

2. After the preceding Sandhi this is superfluous.

3. is damaged, but supplied by Prof. A. S. Altekar.

4. A. S. Altekar. स्यादिति । उक्त च

55. ता वेदव्यासेन [1] षष्टि वर्षसहस्रा (जा) णि स्वर्गे तिष्ठति भूमिद [: 1]
आच्छेता (ता) चानुमंता च तान्यै (ग्ये) व नर-
56. रके वसेत् [॥ 26 ॥]
विध्याटवीश्व (च्व) तोयासु शुष्ककोटरवासिन [: 1]
कृष्णाहयो हि जायते भूमिदानं ह-
57. रंति ये [॥ 27 ॥]
अग्नेरपत्यं प्रथमं सुवर्णं भूवैष्णवी सूर्यसुताश्च गावः [1]
लोकत्रयं तेन भवे-
58. धि (द्वि) दत्तं यः काञ्चनं गाञ्च महि (ही)ञ्च दद्यात् [॥ 28 ॥]
व (व) दुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभि [: 1]
यस्य य-
59. स्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं (लम्) [॥ 29 ॥]
यानीह दत्ता (ता) नि पुरा नरे (रं) द्वै-
हानानि धर्मार्थयशस्कराणि [1]
निर्म्मा-
60. श्यवांतप्रति [मानि] तानि
को नाम साधु [:] पुनराददीत [॥ 30 ॥]
स्वदत्तां (तां) परदत्तां वा यत्तादृशं नराधिप [1]
[महीं] मही-
61. मता (तां) श्रेष्ठ दानास्त्रे (च्छ्रे) योनुपां (पा) लनं (नम्) ॥ [31 ॥]
इति कमलवलांडु (म्बु) विं (विं) बुल्लोलां श्रु (श्रि) यमनुचि (चि) स्थ-
मदुष्यजीवि-
62. तञ्च [1]
अतिविमल [म] नोभिरात्मनीनैर्ण (नं) हि पुरुषै ऽ परकीर्त्तयो-
विलोप्याः [॥ 32 ॥] श्रीनाग-
63. [प] राणकदूतकं लिखितं श्रीगौडसुतेन श्रीसावं (मं) तेन ॥

61. TIRUVĀLAṅGĀDU COPPER-PLATES OF
RAJENDRA CHOLA I

Prov. : Tiruvālaṅgādu (Madras)

Date. : 9 Regnal year (= 1018 A. D.)

Lang. : Sanskrit.

Script. : Gramtha.

Ref. : Rao Sahib H. Krishna Sastri, S. S. I. III, pp 383 ff.

Text

Plate : I a

1. स्वस्ति श्रीकण्ठकण्ठाभरणभुजगराटभूविष्णु¹ माणिक्यमन्त्रये इष्टा-
2. ध्मीयां सलज्जा प्रतिहृतिमपरात्मज्ञानां शङ्कमाना [1] आश्लेषालो-

1. H. Krishna Sastri, -भुजगराष्टमूर्ति.

3. लक्षितं कृतचरणनतिप्रार्थनम् वो भवानी दिश्यात् परमन्यधी-
4. रञ्जितपतिमनिशं सेष्यमर्द्धेणनेन ॥ [1] वीरश्रीराजहंसीविह [र]-
5. णसरसी विद्वदभोजभानुर्हृष्टार्थमार्गं द्वयपपथिकम्-
6. हालोकसार्वकथायः [1] सर्व्वञ्चत्राधिनाथस्सकलगुण-
7. मणिश्रेणिजन्माम्बुराशीर्विश्वक्लेशापहारी¹ चिरम्-
8. वतु महीम् [षड्] लज्जोलवंशः ॥ [2] पद्माशदेव लिपयः प-
9. रिद्वत्तसंख्यास्संख्यामतीत्य रविवंशगुणा² पिभान्ति [1] एतै-
10. रहं कथममूं³ कथयामि मङ्गलमातस्सरस्वनि लिपीरपरा पिधे-
11. याः⁴ ॥ [3] आसीत् त्रिलोकीनयनम् विवस्वान् सर्व्वक्षितिशां⁵ कुर-
जन्मभूमिः [1]
12. आद्यो नृपाणाम्बुराशिरासीदन्वर्थनामा मननादमुष्मान्⁶ ॥ [4] इषवा-
13. कुस्समजनि तस्य स्रुतुरुक्षैर्विश्वस्तत्रिदक्षरिपुर्महाहवेषु [1] म
14. ग्नापि स्फुटममले यशःपयोधौ यस्यागादतिमहतीं मुदन्त्री⁷-
15. लोकी ॥ [5] सकलजलधिबीष्मीमेखलालंकृतायाः पतिरवनियुवरा-

Plate : I b.

16. स्तत्तनूजो विकुलिः [1] नमदखिलनृपेन्द्रवातमौलिप्रभाभिर्विरवि⁸-
17. तचरणाब्जो वीर्यवानाविरासीत् [7] तस्याजनि प्रथितविक्रमशौर्य्य-
18. राशिर्वाज्ञा पुरजय इति क्षितिपस्तनूजः [1] यस्याखिलजगदवाप्य य-
19. शोविकासभेतातपत्रमतिरिक्तमभूदखण्डम् ॥ [7] वृषभरूपधरस्य हरेरसौ
20. ककुदि यत् स्थितवाञ्छिधिरोजसाम् [1] युधि जवान सुरेतरसैनिकानज-
21. नितेन⁹ कुक्स्थसमाह्वयः [8] तत् पुत्रम् विमलसितातपत्रचन्द्रच्छा-
22. ¹⁰यास्तक्षितितलतापमामनन्ति [1] कक्षीवत् क्षितिपतिमक्षत-
23. प्रभावं गन्धर्व्वैस्सुरसदनेषु गीतकीर्त्तिम् ॥ [9] अय्यमा निजभुजा
24. ¹¹चलमन्थक्षोभितारजलधेर्हृतलक्ष्मीः [1] तस्य स्रुतुरजनि-
25. ष्ट विशिष्टस्तूयमानमहिमा जगदीशः [10] अजिनिष्ट¹² चापगुण-
सृष्ट¹³ भुजनु-
26. मजप्रतापदहनास्तरिपुः [1] अनल प्रताप इति तस्य कुले नृपतिः प्रतीत-
27. महिमा जगति ॥ [11] तस्यान्ववायामनुधिपूर्णचन्द्रो बभूव वेनः-
क्षितिपात्र-
28. गायः [1] तस्यात्मजः पार्थिव¹⁴ सार्व्वनाथः पृथुः पृथुश्रीरभवच्चरेन्द्रः ॥ [12]
वेन-

1. Ibid. -जन्माम्बुराशिर्विश्व-

2. Ibid. विभान्ति

3. Ibid. कथममूकययाभि-

4. Ibid. -विधेयाः-

5. Ibid. सर्व्वक्षिती शां-

6. Ibid. दमुष्मात्.

7. Ibid. मुदन्त्रि-

8. Ibid. -विश्वक्षित-

9. H. Krishna Shaastri. ककुत्स्थ-

10. Ibid. -क्षितितल-

11. Ibid. -क्षोभितारि-

12. Ibid. अजनिष्ट.

13. Ibid. -सृष्ट.

14. Ibid. -पार्थिव

29. स्य दक्षिणभुजास्मधीतास्मुनिन्दैर्ग्यः¹ प्रातुरास कवची-
धृतरत्नमौलि [:] [1]

Plate : IIa.

30. सख्यन्धनुः सशरमप्रतिशक्ति बिभ्रत् देही पराक्रम इवाक्रम-
नाशनाय [:] [13]
31. अतिबलमसुरक्षिहस्य धुन्धुं समजनि यो भुवि धुन्धुमारनामा [1]
नरपतिरय-
32. मप्यनुप्य वंशे क्षितिमखिलामक्षिपद् गुणैकधाम [1] [:] [14]
समजनि युवनाथ-
33. स्तत्कुले भूमिपालस्तपसि यशसि सत्ये सद्गुणे चाद्वितीयः [1] सक-
34. लभुवनरत्नावप्रमस्य प्रतापं समनुव² सततोत्थं³ सर्व्व-
35. लोकस्समन्तात् ॥ [15] पुत्रस्तस्य प्रथितमहसो माननीयस्य
मान्यैर्गर्मा-
36. न्धाताभूद्वृत्तिमतिरतिश्रीसरस्वत्यधीशः [1] लोकालोकक्षितिभृद्-
37. वधि चान्दयाजन्मभूमी रक्षाशक्तिस्त्वयमिव शिरम्मूर्त्तिमत्यभ्यर-
38. णत् ॥ [16] उन्दामा⁴सुरसैन्यरून्धदिविसत्सेनानिवेशावनग्या-
पाराहित-
39. जागरस्सुरपतिप्रीत्याप्तनिद्रापरः [1] तत्सूनुर्मुचुकुन्द इत्यजनि यस्स-
थस्सको-
40. पोन्मि [प] षष्ठ [ष] ग्धविदग्धकालयवनानन्दन्मुकुन्दोदृणः ॥ [17]
सायकान्निशल-
41. भीकृतशत्रुयश्चकार बलभीमलघुश्रीः [1] सोप्यभूत्⁵ महितविक्रम-
राशीस्तत्कु-
42. ले बलम इत्युदिताख्यः ॥ [18] तस्याविरासीत् पृथुलाक्षनामा
सुरासुरौघं [र] [नि]-
43. याच्यमानः [1] पीयूषसिद्धये पृथुमन्दराद्रिम् पयोनिधौ यो
भ्र [भया]-

Plate : II b.

44. अकार ॥ [19] अभवत् पार्थिवचूडामगिरिति तस्यात्मजः
प्रभावनिधिः [1] पाय [य]-
45. ति यो मुकुन्दे देवानमृतम्मम [ष] दैत्यबलम् ॥ [20]
दीर्घबाहुरयचक्र [व]-
46. स्वभूत् तत्कुलाभरणमुत्त (i) माग्रणीः [i] यत्प्रतापदहनं सताम्मनस्ताप-

1. Ibid. -भुजान्मथितान्मुनीन्द्रै-

2. Ibid. स्वमतनुत.

3. Ibid. सततोत्थं

4. Ibid. उदामा- and रुद्धदिविषत्

5. H. Krishna Shastri. सोप्यभून्म-

47. हारिणमुशन्ति¹ सूरयः ॥ [21] गुरुदारहरक्षिणाकरं सुरविद्वेधि-
बलञ्जुज-
48. यम् [1] जितवानभवत् स चन्द्रजिह्वजयश्रीकुलमन्दिरभूषः ॥ [22] !
सांकृतिः कृतयुग-
49. स्य विरामे चक्रवर्त्यभवदस्य तनूजः [1] यो यशरशशिमरीचिभि-
रुच्चैरन्वरजयदिलामिति चित्रम् ॥ [23] जितपञ्चधरो वपुर्गुणै-
50. र्विजयि² पञ्चप ह [स्यु] दीरितः [1] अधिपञ्चदिवो विलम्बयन्³ सम-
51. भूत् तत्कुलभूषणभूषः ॥ [24] सत्यव्रतस्तस्य बभूव वंशे पित्रा-
52. नुशिष्टो हयमेधसृष्टम् [1] रक्षंस्तुरंगजितवान् बलेन स वारण⁴-
53. सीपतिकाशिराजम् ॥ [25] चापनीर्य⁵ दितरेतरबाणम्रातचन-
समुद्धतव-
54. ह्नौ [1] आहवे विजितरुद्रमव [1] दोद्रुद्रजिग्वमिति⁶ यं सुरसंघः ॥ [26]
रथेनत्र-
55. स्तकपोतरक्षणवृणात्यक्तात्मवेहस्पृहः श्रीमत्तत्कुलभूषणं
56. शिविरभूदौशीनरोभूपतिः [1] तत्⁷वंशाभरणम् बभू [व] भुवने खयातो-
57.

Plate : III a.

58. मरुतो नृपो यथागावहितावदोषितधनैर्य⁸ [ज] : कृतः
पाण्डवै [:] ॥ [27]
59. दुष्पन्त⁹मस्य कुलभूषणमामनन्ति दौष्यन्ति¹⁰रस्य भरतस्समभूतनूजः [1]
60. चोलाङ्गवस्समजनिष्ट तदीयसूनुदर्यक्षामतः प्रथितमर्ककुलम्
पृथिव्याम् ॥ [28]
61. चोलराष्ट्रविविधोऽज्वलसम्पन्न्यक¹⁰ तस्वपुरसम्पदमिन्द्रम् [1]
यं वदन्त्य-
62. मरनायमवन्त्यां सूरयस्समप¹¹तीर्णमुदारम् ॥ [29]
नखरोहलीताराति¹²-कुञ्जरः
63. पञ्जरं शि [यः] [1] राजकेसरिवर्म¹³ [1] सीत् तनयश्चोल-
वर्मणः ॥ [30]
64. राजकेसरिणः पुत्रो भूपतिः परकेसरी [1] अभवद्यस्य
65. कोपाभिगृहस्तमासीद्विषतबलम्¹³ ॥ [31] ततः प्रभृतिचोल [1] ना-
66. मन्धिककमादिमे [1] नामनी परिवर्त्तते राज्ञामाज्ञाभिधायिनी ॥ [32]
अभूत् चि-¹⁴

1. Ibid. -हारिणमुशन्ति. 2. Ibid. -विजयि. 3. Ibid. विद्वन्वयन्.

4. Here the name वारणासी instead of वाराणसी is remarkable.

5. H. Krishna Sastri, चापनिर्य-

6. -द्रुद्रजिग्वमिति.

7. H. Krishna Sastri, तद्

8. Ibid, दुष्पन्न-

9. Ibid. दौष्यन्ति.

10. Ibid. चोलराष्ट्रविविधोऽज्वलसंपन्न्य-

11. Ibid. -मवतीर्ण-

12. Ibid. नखरोहलीताराति-

13. Ibid. कोपाभिगृहस्तमासीद्विषद्वलम्

14. Ibid. अभूच्चि-

67. अरथे [1] राजा परकेसरिसम्भवः [1] चित्राश्वस्तत्-
सुतस्तस्य चित्रधन्वा
68. महीपतिः ॥ [33] सर्वविश्वस्यसमानीताः पार्थिवैर [1] त्वराशयः [1]
तस्याप्रतो
69. व्यकीर्यन्ततेनापि सहसार्थिनाम् ॥ [34] सुरसरिद्वतारितेति मत्वा
तपसि र-
70. तेन भगीरतेन¹ राजा [1] नरपतिरवतारयन्त्यशोर्था निजभुवि
ताम् स कवेर-
71. कन्य [1] काल्याम् ॥ [35] सुरगुरुरभवत् तदीयवंशे कुलभवनम्
विजयेन्द्रायु-

Plate : IIIb.

72. वस्था [:] [1] निजमहिमजितान्तकस्वराज्ये नरपतिराय स मृत्युजित्
समाख्या-
73. म् ॥ [36] व्याघ्रकेतुरिति चित्ररथोभूत्² व्याघ्रवदुध्वजपटः चिति-
नाथः [1] तत कु-
74. ले प्रथितविक्रमराशिदतिकीकुसुमभूषितमौलिः ॥ [37] त्रेतायुगे भगवति
75. चयमस्यराज्ञः पुत्रो नरेन्द्रपतिरित्यभव [3] रेन्द्रः [1] यत्पादपीठमुठ-
76. नामकुटा³न्यभूवत्राज्ञां सदा शिथिलबन्धगलमणीनि⁴ ॥ [38] उप-
रिचर इति स्कु-
77. टाटि⁵धानस्सुरपतिवत्तविमानकामचारी [1] वसुरसुरविनाशहेतुस्त्वै-
78. र्दिनकरवंशशिखामणिस्ततोभूत् ॥ [39] ह्यापरस्य विरामेस्य राज-
79. चूडामणेः कुले [1] विश्वजिज्ञाम विश्वेषाजेतासीदभिरभूत्ना-
80. म् ॥ [40] सकलावनिपालमौलिभिर्मणिमालाकलितैस्समञ्चितः [1] [क]-
81. मलानिलयः कलाकरः पेरुनरिकल्लिरभूत्तद्वये ॥ [41] कालत्वात्
करिणा⁶
82. कलेश्च सकलचोणीभृतान्नायकम् यम् प्राहुः कलिकालमुज्जति-
83. मतामप्रेसरं सद्गुणैः [1] कार्त्तवीर्यं नवीचकार कनकैस्सोभू-
84. द्मुखा⁷नवये कावेरीतटबन्धन प्रकटितस्त्रीतारामकीर्त्तिर्नृपः ॥ [42]
85. कोर्षेकणान् कुवलयदलश्यामलालोलदृष्टिश्शम्भोर्भ-⁷

Plate : IVa.

86. कथा त्रिपुरजयिनो लूनलूतांगबन्धः [1] लोकालोकचितिभृद्वधि-
87. यमाम् भुजेनादधानो वंशे तस्य प्रथितमहसश्वक्रवर्त्ती बभूव [1] ॥ [43]

1. Ibid. भगीरथेन.

2. H. Krishna Shastri-भूद्व्याघ्र-

3. Ibid. नान्मकुटा-

4. Ibid. गलमणीनि-

5. Ibid. -टाभि-

6. The अनुस्वार is engraved at the beginning of the next line.

7. Ibid. -श्यामलालो-

88. समजनि विजयाल [य] स्तदीये महति कुले महिनिय¹ विक्रमश्रीः [1]
अहमह-
89. मिकया प्रणामचञ्चु²चितिपतिमौलिबिघटितांघ्रिपीठः ॥ [44] सहस्रि³-
90. ग्रामलकाभिरामाम् व्यासाम्बरामात्मवधूमिवासौ [1] तन्नापुरी सौध-
91. सुधांगरागां जग्राह [र] न्तु⁴ रविवंशदीपः ॥ [45] अथ प्रतिष्ठाप्य
निसुम्भ⁵सूद-
92. नी [म्] सुरासुरैरर्चितपादपंकजाम् [1] चतुस्समुद्राम्बरशो-
93. भिनीम् भुवम्बभार मालामिव तत्प्रसादतः ॥ [46] आदित्यवर्मा-
नृपतिस्त-
94. नूजो बुधाश्रय [:] [स] सन्धिषणस्तरस्वी [1] दोषापनीतौ स-
95. ततम् प्रवृत्तस्सन्मार्गविर्त्ती चितिमन्वरक्षत् [47] तस्यैकधवलच्छ-
96. त्रच्छायाभाश्रित्य मेदिनी [1] अशर्मधर्मजन्मार्त्तीक्षाभ्यजानात्कदा-
चन ॥ [48] अ-
97. पराजितमप्यसौ रणे जितवान् पल्लवमुल्लसत्बलम्⁶ [1] दयितामपि त-
98. स्य मेदिनी स्ववंशीकृत्य⁷ [त] धाप्यभूत् कृती ॥ [49] आनन्दस-
न्दोहद्व प्रजानान्त-
99. दीयसूनुस्तनुमान् बभूव [1] परान्तको नाम यथार्थनामा पुरान्तकोऽग्नि-
100. द्वयपन्म⁸भृंगः [50] यस्य प्रतापदहनेन परीयमाणस्त [त्त] सा [प]
शान्ति-

Plate : IVb.

101. मिव कर्तुमनास्सवेगः [1] सद्यस्समुद्रमवीशक्षराज⁹लक्ष्मीं पृथ्वीं कुल-
102. क्रमगताञ्च विहाय पाण्डव [:] ॥ [51] यस्य कोपदहनो दहन्नि-
वरशान्तिमाप न स-
103. मुद्रवारिणि [1] शस्त्रकृतहतसिंहलंगनानेत्रवारिणि [स] मञ्ज¹⁰गाम
च ॥ [52]
104. रजतगिरिबुधः पुरापुरारैरकृत स दभ्रसभाभिधानमोकः [1] कनकमय-
105. मुदारसमदपा यस्सचिवमनुप्य च लजितं धनेशम् [53] राजादित्य-
स्तसुत [:]
106. कृष्णराजजित्वा युद्धे स्वर्ग [म] ध्यारूरोह [1] ¹¹तत्प्राताभूत्पाण्ड-
रादित्यनामा
107. राजा भूमृन्मौलिमालार्चितोऽग्निः ॥ [54] अरिन्दमस्सार्थकमेव नाम
108. बिभ्रत्¹² बभूव चित्तिपालवर्यः [1] यत् कोपतः प्र [1] द्रवता-

1. Ibid. महनीय-

2. Ibid. चुञ्चु-

3. Ibid. सहस्रिचित्रामलका-

4. Ibid. रन्तुं.

5. Ibid. निष्पुम्भ-

6. H. Krishna Shastri -मुल्लसद्बलम्.

7. Ibid. स्ववंशीकृत्य.

8. Ibid. -पद्य-

9. Ibid. -मविशक्तिज-

10. Ibid. शन.

11. Ibid. तत्प्राताभूत्पाण्डरादित्य.

12. Ibid. बिभ्रद्बभूव.

109. म्नुपाणां वनानि तीक्ष्णानि पुराण्यभूवन् ॥ [55] नरपतिर-
 110. भूदर्क्षांतेजः प्रतापि गभीरतामपि जलनिधेस्सत्वाधाराज-
 111. रेरतिशूरताम् [१] वपुरनुपमम् काम [१] द्विष्णो [:] श्रियं क्षशि-
 नो क्षुतिश्च [१] यणसु-
 112. भगामादावास्मात् परान्तक इत्यसौ ॥ [56] कलेर्बलात् प्रस्फुलितं स्वशा-
 113. खं पुनर्व्यवस्थापयितुम् पृथिव्याम् [१] प्राप्तमनुं यममनुते
 जनौघ [:] प्र-
 114. 'वृत्तचारित्ररतिनृपेन्द्रम् ॥ [57] तस्मिन्नवति भूचक्रवर्त्तिनि²
 सुन्दरे [१] हाराविषु
 115. पदेष्वेव हाशब्द [:] श्रूयते जनैः ॥ [58] कुबल [य] ममलोपलप्रकाशात्

Plate · V a.

116. कनकमयाङ्गलयादपि प्रकामम् [१] भुजभुजगयुगस्य भूषणं य-
 117. स्समकलयत् कलिकालकालकल्पः ॥ [59] तस्य हेमभिरूढामदानकोला-
 118. हलच्युतैः [१] तुरंगमसुरक्षुणैः³ पांसुला द्वारभूमयः ॥ [60] अ-
 119. जनि भुजयुगेन प्राप्तदीर्घेण दीप्तश्रियमखिलशरीराक्षेपि [णी] मा-
 120. दधानः [१] अधिकरम् [ध] रेत्नारूपिणौ शंखचक्रौ वधदरु-
 121. ण्मो वग्मां तस्य सनुर्मुंरारिः ॥ [61] उभयपक्षविशुद्धम-
 122. हौजसि प्रथितमण्डलधारिणि सर्व्वदा [१] तनुभृताश्चयना-
 123. नि चिराय⁴ तन्वपुरदूर्ध्वहिमधृति रेमिरे ॥ [62] भस्वभूभरम-
 124. सौ विनेष्यति प्रायशो न हति नागयोधितः [१] कुर्ध्व-
 125. ते स्म परिनर्त्तनन्ददा⁵ जन्म लब्धवति चक्रवर्त्तिनी⁶ ॥ [63]
 रक्षितुम् क्षितिप-
 126. तिस्सुरलोकोन्दैत्यदानवचलैरूपरुद्धम् [१] प्रार्थितस्सुरगुणै-
 127. रतिशूरः प्राप्तवान् सपदि सुन्दरचोलः ॥ [64] 'देवक्षमिरलोभि-
 128. तो भवति मे यावत् पतिस्सुन्दरस्तावत्⁸ गन्तुमहम् प्रवृत्तमति-
 129. रित्याख्यातवत्यादरात् [१]⁹ सार्द्धं तेन गता-¹⁰ दिगमिव स्थवशा
¹¹स्त्व [य]-

Plate : V b.

130. कीयजनम् देवी तस्य पतिव्रता गुणगुणैस्सा [वा] दुरुन्धत्यसौ ॥ [65]
 131. श्रीवानवन्महादेवी तेनासौ ¹²तृदिवं गत, [१] अप्सरोग्रहभी-

1. H. Krishna Sastri. वृत्तचारित्ररतिनृपेन्द्रम्. 2. Ibid. वर्त्तिनि.

3. Ibid. -क्षुणैः- 4. Ibid. तदपु- 5. Ibid. नर्त्तनन्तदा.

6. Ibid. चक्रवर्त्तिनि. 7. Ibid. देवक्षीभि-

8. Ibid. नावद्वन्तु 9. Ibid. सार्द्धं.

10. H. Krishna Sastri restores निशा read दिनमिव

11. Ibid. स्वयं 12. Read. त्रिदिवं

132. स्येव तत्राप्त्यासन्नवर्तिनी¹ ॥ [66] तदनन्तरमेतदात्मजः
चित्तिमादित्यसमा-
133. ह्वयोन्वशात् [1] निजकान्तिविनिर्जितान्मभूः² समरे पाण्डवपुञ्ज-
134. घान सः ॥ [67] पाण्डवराजशिरस्तुंगजयस्तम्भं स्वके पुरे [1]
निधाय ग-
135. त [1] वानस्तमादित्यस्व [न्ह] दृष्टया³ ॥ [74] प्रबलकलि-
बलान्ध [दृष्ट्वा]-
136. न्तविद्वंसहेतोस्वयमरूपमो वर्मा प्रार्थमानः
137. प्रजाभिः । अचकमत न राज्यं स्वे पितृष्वे स्वदेश प्रण-
138. यिनि मनसापि सत्रधर्म्मार्थवेदी ॥ [69] त्रिजगद्वनदक्षममनु-
139. जाह्नं स्वयमवनीर्णसमुच्चिरूप्य चिह्नः [1] अरुणो महिषिच्य⁴
यो⁵-
140. व [1] राज्ये 'धरणिधुरम्भुरान्तको वभार ॥ [70] मनश्शर्व्वे
कुर्व्वन्धनम-
141. पि तदभ्यर्चनविधो⁷ तदावासारम्भे परिजनमशेषं सन्-
142. पतिः [1] जगत् सर्व्वन्तस्थोत्तमवविधिषु कोपं रिपुवधे श्रि-
143. यं सद्भिप्रेषु चित्तिमपि भुजे भूयसि दधे ॥ [71] प्रकटपटहच-

Plate : VI a.

144. 'ण्टाकाहलश्रेणिभेरीमुखतुमुलशङ्खध्वानगद्यतद्विगन्तः [1] क-
145. लिमलमथ हर्तुं स्वांगतोयैर्द्धरायास्वयमरूपमो वर्मार् रा-
146. ज्यभारेभ्यपेचि ॥ [72] श्रियमस्य भुजान्तरस्थिता⁹ स्वसुतान-
नृष्टुमिवाभ्युपे-
147. ¹⁰इवान् [1] धवलातपवारणात्मना गगने मण्डलितः पयोनिधिः ॥ [73]
148. नूनं ¹¹यशासि स्फुरदिन्दुकान्तिकान्तीनिवालब्धजनानि कृत्वा [1]
दिगंगना दिग्वि-
149. जये गृहीतास्से [1] वामकुर्व्वन् ¹²जयिनोस्य राजः ॥ [74] तुलि-
150. तोपि तुलाभारे तुलया ¹³हेमहिर्नृपः [1] सोतुलोभूद्विजे-
151. यो महिमा महतामतः ॥ [75] अनुपमविभवप्रभावविद्याभुज-
152. बलविक्रमशौर्य्यधैर्य्यराशिः [1] अजयद्वनिपञ्चिशंकु-
153. काष्ठाप्रभृति यथाक्रममाक्रमन्दिशस्सः ॥ [76] स्वकीयवंशप्र-

1. H. Krishna Sastri. -वर्तिनी. 2. Ibid. -त्मभूस्तमरे.

3. Ibid. -स्त्वादिदृष्ट्वा 4. Ibid. -महिषिच्य 5. Ibid. योवराज्ये

6. Ibid. -धुरम्भु- 7. Ibid. -विधो

8. Ibid. -मरज and -गर्ज्जद्विगन्तः 9. Ibid. -तान्द्रष्टु-

10. Ibid. -यिवान् 11. Ibid. यशासि

12. Ibid. -मकुर्व्वजयिनोस्य 13. Ibid. -हेमभि-

154. भवस्व पाण्ड्यराजस्य रक्षामिव कर्तुमिन्दुः [1] श्वेतातपत्रं समभूव-
 155. हृद्य राजेति मत्वास्य दिशजिगीषो [:] ॥ [77] अमरभुजंगप्रहणाद्वा-
 156. जभुजङ्गास्ततोतिभितथियः¹ [1] निम्बतकुटिलभोगाः² कवापि निले-
 157. तुं समभ्यलपन् ॥ [78] जलनिधिपरिघम्³ विलिन्दुमुच्चै [:]
 158. मभेद्यमन्ययौधैः⁴ [1] रविकुलतिलकस्य दण्डनाथो विजयपर-
 स्फुरदुत्सव-

Plate : VI b.

159. माकुलमन्दिरजिगाय ॥ [79] बद्ध्वा⁵ जेतुजलनिधिजले राघवेन्द्रः
 कपी-
 160. न्द्रैः⁶ लङ्कानाथं कथमपि शरैस्तोषणश्रेणैर्जघान [1] नौमिस्तीर्त्वा
 161. जलनिधिमत्तौ यस्य दण्डः प्रचण्डो लङ्कानाथम् निरवह [२] तस्ते-
 162. न रामोभिभूतः ॥ [80] सखाश्रयो⁷ यत्बलसिन्धुरोधात् कष्टम् परिष-
 163. ज्य पलायितोपि [1] कष्टाश्रयश्चित्रमिदञ्च⁸ चित्रन्तैलप्रभा-
 164. वद्रवणं यदस्य ॥ [81] दण्डेन भीमेन युधि प्रवीणो यद्वाजरा-
 165. जो निहतो मदाख्यः [1] तद्भीमनामानमरन्ध्रमन्ध्र⁹ हन्मीति दण्डे-
 166. न जघान तं सः ॥ [82] सर्व्वैश्चक्रवधव्रत प्रणयिना रामेण
 167. यज्जिमितम् राष्ट्रे [३] वृजनाभिराम [म] ललन्दुर्गमर्गमहीमार्गवैः¹⁰
 [1] जिह्वा तत् स-
 168. कला वनीन्द्रमकुट¹¹ श्रेणीलसत्¹² शासनस्सोभूत् सर्व्वधनुर्भूता¹³
 चिति-
 169. भृतामानन्दसन्दोभवत्¹⁴ ॥ [83] जिह्वा गंगकलिङ्गवङ्गमगारहोद-
 सौर [1] इ का-
 170. न्¹⁵ चालुक्यानपरानपि चितिभुजो युद्धे स¹⁶ नैरर्चितः [1]
¹⁷विद्वत्त्वर्मा-
 171. सुस्वारविन्दुनिचयप्रोन्धोतनोन्वद्रविः¹⁸ पृथ्वीं सर्व्वसमुद्रवारिर-
 172. क्षनाम् श्रीराजराजोन्वशात् ॥ [84] समजनि मधुान्तकस्समस्तचितिप-

Plate : VII a.

173. ¹⁹तीलक्ष्णलक्षिताकितांगः [1] [अ] पङ्क्तहरहुङ्कृतिर्मनोभूरपरद्वास्व

1. H. Krishna Sastri -भीतपियः	2. Ibid. कापि
3. Ibid. परिखम्	4. Ibid -यौधैः
5. Ibid. -सेतुजल	
6. Ibid. कपीन्दैलका-	7. Ibid. यद्बल-
8. Ibid. -मिदञ्च	
9. Ibid. -मन्ध्र	10. Ibid. -न्दुर्गममर्गमहीमार्गवैः
11. Read -मुकुट-	
12. Ibid. -लसखासन-	13. Ibid. -धनुर्भूता
14. Krishna Sastri suggests -मानन्दसन्दोहसुत्	
15. H. Krishna Sastri -काशी-	16. Ibid. तैरर्चिताः
17. Ibid. विद्वद्गर्ग-	18. H. Krishna Sastri -प्रद्योतनोन्वद्रविः
19. Ibid. -तिलक्ष्णलक्षितालितांगः	

174. नरेश्वरस्य स्रुतुः ॥ [85] यत्र रक्षतिमहीमिमाक्षिरम्मागर्गर्त्तिनि-
सताम्माहोज-
175. सि [1] तत्कलत्रनयनान्यहो भुतेर्मागर्गर्लघनमकुर्व [त] स्फुटम् ॥ [86]
सीमप्रता-
176. पतपनो मधुरान्तकस्य व्याप्य स्थितस्सकलदिवलयान्तरालन्दूरस्थ¹-
177. तानपि दृहन् सकलावनीन्द्रानासन्नसर्व्वनृपतापह-
178. रोपि² चित्रम् ॥ [87]³ खट्गवारिधिजलेस्तमुपेतम् राजम-
179. ण्डलमुदेति न तस्य [1] चित्रमेतदिदमप्यति चित्रम् स्वस्थमेव
180. यदभूत्सदंशुः [ः] ॥ [88] निजभुजविजितेन पुण्यजातम् धननिच-
181. येन⁴ चिकीर्षुर्दयशस्वी [।] प्रबलबलसमन्वितो नरेन्द्रो धिय-
182. मथ दिविजये न्यधत्त धिरः⁵ ॥ [89] प्रथममथ दिशन्निशंकुचिह्नाञ्जि-
रगमदुत्त-
183. मचोलभूमिपालः [1]⁶ पिहितनिजपुरावनः स पाण्ड्य [ः] क्षितिपतिमप्र-
184. तिमो विजेतुकामः ॥ [90] रविकुलतिलकस्य दण्डनाथः प्रबलबलानि⁷ जघा
185. न⁸ पाण्ड्यराजम्मलयगिरिमगस्यधाम भीतरशरणमगात्⁹ स्वभुवं
विहाय पा-
186. ण्ड्यः ॥ [91] पाण्ड्यराजयशशां¹⁰ विमलानाम् बीजताविव¹¹ गतानि
लसन्ति [1] रा-

Plate : VII b.

187. जराजतनयोनयवेदि¹² मौक्तिकानिजगृहे विमलानि ॥ [92] तत्र प्र [ति]-
188. ष्ठाप्य तदीयराष्ट्ररक्षार्थमात्मीय [त] नृजमेनम् [1] श्रीचोलपाण्ड्यं र-
189. विवंशदीपो जेतुम्¹³ प्रतीचीन्द्रशमुच्चगाम ॥ [93] परिभवमुक्कण्य¹⁴
190. ¹⁵शोभिमानी धरणिभृतां युधि भागंवादवाप्तम् [।] भुवि तमुपलभ्य
भूमि-
191. पालस्तदुपहिताजगतीजिगीषुरासीत् ॥ [94] भृगुकुलतिलकप्रभावगु-
192. ष्ठामनुपहतामरिभिस्तदादि पृथ्वीम् [।] कथमपि मनसा विचारयेत् क-
193. ष्टं परिभक्तुम् परमेश्वरावितोन्यः ॥ [95] अतिलंघ्य [ति]¹⁶ सङ्ग्रामप-
194. नीतमयो मधुरान्तकस्सपदि केरलेश्वरम् [।] सबलं स्रोध तद-

1. Ibid. दिवलयान्तरालम् । दूर-

2. Krishna Sastri suggests -तापहरोतिचित्रम् 3. Ibid. -लक्ष

4. Ibid. चिकारिपुर्दयशस्वी 5. Ibid. धीरः 6. Ibid. विहितनिजपुरावनस्स

7. Ibid. -बलत्रिजघान 8. Ibid. पाण्ड्यराजम् । मलय-

9. Ibid. -भगारस्यभुवं 10. Ibid. -यशशा 11. Ibid. -तामिव

12. Ibid. -वेदी 13. Ibid. प्रतीचीन्द्रशमुच्चगाम 14. Ibid. -मुपकण्यं

15. H. Krishna Sastri. शोभिमानी.

16. In the original a letter has been recorded after स.

195. शु चित्तिपचयकारि युद्धमभवत्¹ भयंकरम् ॥ [96] जिह्वाकेरुलभूप-
 196. ति भृगुतेरिह्वा तपोरचिताम् पृथ्वीम् पात्थिवनन्दनो
 197. निजपुरम् प्रायात् स धाम श्रियः [1] नृयन्तीमिव² चञ्चलैर्गजपटीहस्तै-
 198. स्तमुखासिभिर्जहपन्तीमिव [म] अलैश्चलहस्तै³ काञ्चीगुणैस्स्वागतम्
 [97] अ-
 199. य [1] गमत्⁴ वैश्रवणस्य काष्ठाजेतुन्नृपेन्द्ररिषाबिर्वादीपः [1] यस्यास्त्रि-
 200. पुण्ड्रं रजताद्रिरासीत् कैलाससंसेवितशंकरायाः ॥ [98] श्रीचोलपाण्ड्यं
 201. स्वसुतं विधाय प [1] आर्यभूमेरभिरक्षणाय [:] [1] काञ्चीं स
 काञ्चीमिव भूमि-

Plate : VIII a.

202. देव्यास्समाविशत् तैलकुलैककालः ॥ [99] चालु [वय] नाथअयसिं-
 हराजं स्व-
 203. यं कलेराश्रयमाकलय्य⁵ [1] पूर्व⁶मेवाभिजगाम जेतुं राजेन्द्रचो-
 204. लः कलिकालकालः ॥ [100] तैलस्य सन्तति मवाप्य तदीयकोपवक्त्रि-
 स्समुज्व⁷-
 205. लिनवानितिनैव चित्रम् । चित्रम्विवदम्⁸ भवति सर्व्वसमुद्रवारीण्यु-
 ल्घ्य⁹ य-
 206. शिरदहद्विषदिन्धनानि ॥ [101] तस्मिन् समुन्धोगवति चित्तीने जेतुं
 207. सकोपे जयसिंहराजं [1] रहांगनानाम् नयमागुसिक्तरशोका-
 208. भिरा¹⁰सि [उव] छितितोतिचित्रम् ॥ [102] तच्छण्डदण्डपरिखण्डित-
 रहरा-
 209. जनारीपयोधरतटान्यविभूषणानि [1] तस्मैत्रवारिकणिकोज्व¹¹-
 210. लमौक्तिकानि तत्कान्तिमन्ति विलसन्ति मरान्य¹²भूवन् ॥ [103] चो-
 211. लेन्द्रसिंहजय¹³संहवलान्यकुर्व्वन्युद्धम् प्रवृद्धमितरेतरभिद्रोषम् [1] उत्तुंग-
 212. मत्तगजदन्तविषहोन्यत्व¹⁴क्षिद्ध्वजानि सकलानि ददाह
 यत्र ॥ [104] कुल-
 213. धनमखिलं यशश्च¹⁵ मुक्त्वा भयमवलम्ब्य पलायनश्चकार [1]
 रविकुलतिलक-
 214. प्रकोपवक्त्रे [:] परिहरणाय सरहराष्ट्रनाथः ॥ [105] अरिचल-
 मवशिष्टमि [छि]¹⁶-
 215. कीर्त्तैर्ष्वलमकुलाभरणस्य कोपभीतः¹⁷ [1] द्रु [त] मभजतकाननानि
 सेनारज इव

1. Ibid. -मभवद्भयङ्करम् 2. Ibid. चञ्चलै- 3. Ibid. मञ्जुलैश्चलहस्तै
 4. Ibid. गमद्दे- 5. Ibid. -माकलय्य 6. Ibid. पूर्व्वन्तमेवा-
 7. Ibid. -स्समुज्व- 8. Ibid. चित्रम्विवदम् 9. Ibid. ण्युल्लङ्घयशिरदहद्विष
 10. Ibid. -भिरासीज्ज्वलि- 11. Ibid. कोज्ज्वल-
 12. Ibid. महान्यभूवन् 13. Ibid. -जयसिंह-
 14. H. Krishna Sastri -नोपद्रुक्षिर्ष्वजानि 15. Ibid. यशश्च
 16. Ibid. -मिष्ट - 17. Ibid. कोपभीतं

216. तस्य गुहाश्च भूधरागाम् ॥ [106] अविरलशरवृष्टिष्कादिताशान्तराका
रवि [कु]-

Plate : VIII b.

217. लनिलकस्यञ्जोभिता सैन्यवीरैः [1] प्रबलपवनवेगोद्भूयमाने-
218. व मेघावलिभजति¹ भंगम् रट्टराजस्यसेना ॥ [107] रहराजमेव
जित्य स-
219. सैन्यं राजराज ननयो नयवेदि² [1] धैर्यशौर्यविजयान्व³खिले [:]
स्वैस्से-
220. वितो गुणगणैः पुरमाप ॥ [108] तपः प्रभावादवतीर्णगंगाम् भगीरथ-
[म्] व [1]-
221. हुबलादसन् सः [1] गंगाजलैः पावयितुं स्वकीयाम् येष⁴
पृथ्वीं र-
222. विवंशादीपः ॥ [109] तदीयतीरस्थितभूमिबालान्⁵
विरोधिनो जेतुम्-
223. धादिशे⁶ [1] दण्डाधिनाथम् बलवत्⁷ बलौघम् शौर्योत्सव⁸-
224. [वी] तिमद्वप्रगण्यम् ॥ [110] चलबहलनुरंगमोर्मि गंगाजलमिव
225. हैमवतात् तदा [मु] दप्रम⁹ [1] जलकलमुखरीकृताखिलाशक्तिर-
गमवस्य
226. ¹⁰पुरोतिभूरि सैन्यम् ॥ [111] करिनिकरनिबन्धसेतुभागे¹¹ बलिमतरत्
[स] रितस्त-
227. दीयमग्यम् [1] करितुरगनरोपयोगशुष्यम् जलनिबहाभरणैश्च¹² सैन्य-
228. मन्यत् ॥ [112] द्विरदाश्वपदातिमण्डल [वृ] भित्ते रेणुभिरासदिग्मु-
खाः¹³ [1] सहस्रा रिपु-
229. राजमण्डलान्यवि [वृ] न् विक्रमचोलसैनिकाः ॥ [113] प्रबलबलगजा-
श्वपत्नि¹⁴ स्त-
230. घैरभिमुखमिन्द्ररथजिगाय पूर्वम् [1] रविकुलतिलकस्य सैन्यनाथः¹⁵
शशिकुल [ल]-
231. भूषणभूमिमग्रहीत् सः ॥ [114] निशितशरनिकृत्तवण्डमुरतं¹⁶ युधि
भवलातपवार [ण]-

1. Ibid. -रमजत 2. Ibid. -नयवेदी 3. Ibid. विजयाखिलेः

4. Ibid. -स्वकीयामिवेण 5. Ibid. -पालान् 6. Ibid. -यादिदेश

7. Ibid. - बलवद् - 8. Ibid. -स्पदश्रीति- 9. Ibid. दुदप्रम्

10. Ibid. -पुरो - 11. Ibid. -निबन्धसेतुभागं -

12. H. Krishna Sastri -युष्मन्जल 13. Ibid. - दिक्मुखः

14. Krishna Sastri suggests पत्ति 15. Ibid -नाथशशि-

16. Ibid. दण्डमस्तं

Plate : IX a.

232. पपात [१] क्षशिकुलति [छ] कस्य तस्य राज्ञः^१ परिभवस्त्रि [तये] व
च [न्द्र] वि [भव] म् ॥ [115]
233. अपहृतरणशूरसम्पदुच्चैरथ निविशेन स ध [म्] [पालपृथ्वी] म्
[१] [त]-
234. मपि विजितवान् सु^२रसूत्रन्तिमगमद्सौ शिविराजदण्डनाथः ॥ [116]
विजि-
235. तैस्तदीयतटभूमिनायकैस्^३लिलन्तरीयमधपावनम् परम् [१] निजनायका
[ध]
236. मधुरान्तकायतत्समनीनयत्सपदिदण्डनायकः ॥ [117] गोदावरीमभ्य-
237. सरत् स्रवन्ती राजेन्द्रचोलाविजिगीषयासौ [१] स्वांगाः^४ गरा-
238. गेज्जलकेलिकायां सरित्पतेस्तामकरोच्च शंक्याम् ॥ [118] जि-
239. स्वां^५महिपालममुष्य इत्वा यक्षांसि रत्नानि महोसि चोचं [: १]
240. दण्ड [:] प्रचण्डस्सलिलं स्वकीयनाथाय गांगं समनीनयत् सः ॥ [119]
241. कलिराजनियोगकारिणं सबलं सानुजमोह^६माहवे [१] स नृ-
242. पो विनिहृत्य वीर्यवानथ मत्तेभपरिग्रहद्वकार ॥ [120] तत्र मत्तगजं
कश्चित् अ^७
243. भिधावन्तमुत्सुखम्^८ । अचातयत् स्वयन्देवः स्वरूपेनैव [ह] स्तिता ॥
[121] नग-
244. रीमविशजिनैर्दृपैः कुलजैरक्षिणपादपगजः^९ [१] विभवेरधरीकृता-
खि [छ]-
245. त्रिदशावासगुणाजिजामसौ । [122] अत्रजित्य कटाहमुज्जतेर्जिजदण्डर-
246. भिलंक्षिताण्वैः [१] सकलाभवनीजताखिलक्षितिपो रक्षि [त] वान-
यश्चिरम् ॥ [123] चो-
247. क्कांगमिति स्यात्स्या स्यात्स्या प्रथितक्षिजमण्डले [१] गंगाजलमयन्देवो
जयस्तम्भं व्यधत्त स [:] ॥ [124]

Plate : IX b.

248. सोयं श्री चोळपुरमित्याख्यान्दधत्ताम्
पुरिस्थित्वा श्रीमधुरान्त-
249. को नरपतीण्डव्यां^{१०} शरयादरात् [१] श्रीमन्तजननाथमुक्तगुणं^{११}
रामारमज-
250. म् प्राहिणोत्^{१२} ग्रामं श्री पयूरमन्धकरिपोस्वन्दापयेत्युचितः^{१३} ॥ [125]

1. Ibid. राजः 2. Ibid. -सुरस्रवन्ती- 3. Ibid. नायकैस्सलिल-

4. Ibid. -स्वांगांगरागेज्जल- 5. Ibid. -महीपालम्- 6. Ibid. मोदुमाहवे

7. Ibid. कश्चिद्- 8. Ibid. मुन्मुखम् 9. H. Krishna Sastri - पंकजः

10. Ibid. नरपति -

11. Ibid. -मुक्तगुण

12. Ibid. प्राहिणोद्ग्रामं

13. Ibid. त्पुष्पिष्ठनः

251. कलेबालाप्रसन्नकितं स्वनीतिमार्गं पुन [:] स्थापयितुञ्जगात्वाम्
[1] दिवोवती-
252. ण्णन्धिषणम् वदन्ति विपक्षितो यं विदुषामधीशम् ॥ [126] मन्त्रि¹
श्रीमधुरा-
253. न्तकस्य विदुषामग्रेसरस्सत्पथपस्थानप्रहिताम्बुद्धिर-
254. निशञ्जालुक्य [चू] डामणिः [1] वि [इह] गर्गुल्लारविन्दु [निवह]
प्रोद्योत²-
255. नोद्यद्भविरशक्तस्येव ³ब्रह्मस्थतिगुणनिधिर्योभूत्वाजन्म-
256. भूः ॥ [127] राभात्मजो जय चोलमण्डलमण्डने [1]
257. पाश्चात्य [1] गिरिमण्यस्य पुराणग्रामसञ्जिते ॥ [128] वसतेदेवदेवा-
258. य शङ्कराय पुरद्विषे [1] समाख्याय ग्राममेनमदत्त
259. सः ॥ [129] प्राद्विणितस्यस्य पुरस्तादापि सीमताम् [1]
सिंह क्लान्त-
260. कञ्चनुर्वेदिमङ्गलग्रामको गतः ॥ [130]⁴ पश्चात्त्रियविनोदचतुर्वेदिमं-
261. गल [मि] तिरुयातः [1] सीमाभूत्⁵ ग्रामस्य
समाख्यस्य ॥ [131] अक-
262. त श्रीमुचलेखाम्⁶ उत्तमचोल [132]
विश्वसिं कृतवानत्र

Plate : X a.

263. स [133] मायादस्य सुतः श्रीमान् धीमान्
स्वयम् [1]
264. जननाथनियोगेन करिणीभ्रमणादिकम् ॥ [134] कृत्य [३३]
265. समाख्यग्रामांश्च⁷बुधेस्समस्तशशी [1] कृतवानुभयविशुद्धचतुर्धांश्च-
266. मयमुज्जितः ॥ [135] शंकरस्य सुतेनेदम् भक्तेन सुरविद्विषः [1]
नारायणे-
267. न कविना शासनं कृतिनाकृतम् ॥ [136] श्रेष्ठोक्त्याण्डातिरिति⁸स्व-
गुणम-
268. गिराणो विक्रमश्रीविलासापट्यतिरिचितीशस्सकलगु-
269. णमणिश्रेणिजन्माधुराशिः [1] प्रज्ञापयतिशास्त्र-
270. स्समधिकधनदः प्रार्थितास्थिप्रपञ्चो जीयाद्वाजेन्द्रचो-
271. लस्सकलवसुमतीमिन्दिराजन्मभूमिः ॥ [137]

THE END

1. Ibid. मन्त्री

2. Ibid. -प्रोद्योतनो-

3. Ibid. बृहस्पति-

4. Ibid. पश्चात्त्रिय-

5. Ibid. -भूदग्रामस्य

6. H. Krishna Sastri -मुत्तम-

7. Read -ग्रामांश्च

8. H. Krishna Sastri -पिरिक्त-

बोर सेवा मन्दिर

पुस्तकालय

293.2 PAN

काल न०

Pandey Raj Bahadur

लेखक

HISTORICAL AND LITERARY
INSCRIPTIONS

शीर्षक

4710

खण्ड

क्रम संख्या